

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Historický ústav

Diplomová práce

Rezidenční strategie Adama Františka ze Schwarzenbergu
na příkladu panství Hluboká nad Vltavou počátkem
18. století

Vedoucí práce: prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc.

Autor práce: Bc. et Bc. Jan Ivanega

České Budějovice 2012

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 20. dubna 2012

.....

Jan Ivanega

Poděkování & věnování
Kateřině – jako vždy.

Anotace

Diplomová práce *Rezidenční strategie Adama Františka ze Schwarzenbergu na příkladu panství Hluboká nad Vltavou počátkem 18. století* je zaměřena na zkoumání využívání panství Hluboká nad Vltavou za Adama Františka ze Schwarzenbergu. Těžištěm rozpravy je výklad o třech vrchností využívaných objektech – zámku v Hluboké nad Vltavou, loveckém zámku Ohrada a lázeňském komplexu v Libníči. Studie vychází z analýzy korespondence, plánového a účetního pramenného materiálu. V práci dokládám, že panství Hluboká nad Vltavou bylo v období před nabytím eggenberského dědictví (1719) hlavním českým majetkem rodu. Jeho význam, daný mimo jiné vhodnou zeměpisnou polohou, byl zdůrazněn budováním loveckého zámku Ohrada. Sloužil například k uskladnění loveckých potřeb, jež byly využívány i na ostatních jihočeských panstvích. Za další doklady předního postavení Hluboké nad Vltavou pokládám rozsáhlé úpravy tamního zámeckého areálu a výstavbu votivní kaple v postupně rozšiřovaných libníčských lázních sloužících obyvatelům všech dotčených panství. Po získání eggenberských statků se těžiště pobytů vrchnosti v jižních Čechách přesunulo do Českého Krumlova, přičemž po smrti Adama Františka ze Schwarzenbergu hlubocké panství ztratilo své dosavadní postavení.

Vedoucí DP: prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc.

Annotation

The Thesis *Based on the Example of the Hluboká nad Vltavou Manor, Adam Franz of Schwarzenberg's Residential Strategy at the Beginning of the 18th Century* deals with research of usage ways of the Hluboká nad Vltavou manor in the era of Adam Franz of Schwarzenberg. The core of the debate is the commentary on the three mansions demonstrably used by the aristocracy – the Hluboká nad Vltavou castle, Ohrada hunting mansion, and Libníč spa complex. The study, built up on the analysis of correspondence, prime-source plan and accounting documents, has proved that the Hluboká nad Vltavou manor was the main Czech property of the family before inheriting Eggenberg's property in 1719. Its importance, given among others by the geographical position, was emphasized by building of the Ohrada hunting mansion. This served, among others, as a storage of hunting tools that were demonstrably used in other South Bohemian manors as well. I consider extensive adjustments of the castle area as further evidence of the prominent status of the Hluboká nad Vltavou Castle; especially building of the

votive chapel in the expanded Libníč spa that served to the inhabitants of all the concerned manors. After gaining Eggenber property, the centre of Schwarzenberg's stays in South Bohemia moved to Český Krumlov; and the Hluboká mansion lost its privileged status after Adam František of Schwarzenberg's death.

Diploma Thesis Leader: prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc.

Obsah

Obsah	7
I. Úvod	8
I.1 Vývoj schwarzenberské držby v Čechách	20
II. Schwarzenberská sídla na panství Hluboká nad Vltavou	23
II.1 Zámek Hluboká nad Vltavou	23
II.1.1 Výstavba.....	23
II.1.2 Využívání	37
II.2 Lovecký zámek Ohrada.....	62
II.2.1 Výstavba.....	62
II.2.2 Využívání	64
II.3 Lázeňský komplex v Libníči	92
II.3.1 Výstavba.....	92
II.3.2 Využívání	123
III. Závěr	149
IV. Seznam použitých pramenů a literatury	153
IV.1 Archivní prameny	153
IV.2 Staré tisky	155
IV.3 Vydané prameny	155
IV.4 Literatura	156
IV.5 Elektronické zdroje	167
V. Seznam zkratk	168
VI. Seznam příloh	169
VIII. Přílohy.....	172

I. Úvod

V předkládané práci zkoumám vrchnostenská sídla na panství Hluboká nad Vltavou v první třetině 18. století v širších kulturně historických souvislostech. Výběr tématu souvisí s překvapivým opomíjením barokní éry Schwarzenbergů¹ na Hlubocku současným bádáním, na něž jsem narazil v dřívějším bádání.² Jistý nedostatek zájmu vynikne zejména ve srovnání s intenzivní pozorností věnovanou mladšímu českokrumlovskému sídlu rodu.³ Lze jej spojit s rozsáhlou přestavbou hlubockého zámku Janem Adolfem II. ze Schwarzenbergu. Jeho zásadní stavební činnost sice dala vzniknout mimořádné ukázce architektury romantického historismu, svou důsledností však zároveň překryla či dokonce zcela zastřela paměť starších vrstev objektu.⁴ Vybranými objekty zájmu jsou vrchností využívané zámky Hluboká nad Vltavou, Ohrada, a lázně v Libníči.

Výchozí prameny předkládané práce zastupuje široká škála písemností uložených ve Státním oblastním archivu v Třeboni a jeho českokrumlovském oddělení.⁵ V první řadě jde o materiály z fondů velkostatku Hluboká nad Vltavou a rodinného archivu Schwarzenbergů, doplněných o výpověď pramenů z ústřední kanceláře Hluboká nad Vltavou a ústřední schwarzenberské pokladny České Budějovice. Výzkum schwarzenberských pramenů se bez prolnutí výpovědi těchto fondů neobejde, což

¹ Ve psaní jmen historických rodů panuje nejednotný úzus. V případě šlechty jsem se držel se historické podoby, již sami užívali (Schwarzenberg, Kollowrat aj.). Do češtiny jsem pro větší plynulost textu a v souladu s obecnými zvyklostmi převedl křestní jména. Příjmení převádím jen v případě, že dané osoby prokazatelně pocházely z českého jazykového prostředí (Dworzak → Dvořák, Drescher von Caden → Drescher z Kadaně aj.). K tomu Ivo CERMÁN, *Šlechtická kultura v 18. století. Filozofové, mystici, politici*, Praha 2011, s. 17–18.

² Jan IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer, Adama František ze Schwarzenbergu a zámek Ohrada. Lovecký zámek jako součást rezidenční sítě barokního šlechtice*, České Budějovice 2011 (bakalářská práce Ústavu dějin umění FF JU).

³ Se shrnutím starší literatury Anna KUBÍKOVÁ, *Barokní přestavby českokrumlovského zámku*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600–1750)*, České Budějovice 1996 (= OH 5), s. 467–482; Raimund PALECZEK, *Český Krumlov jako ústředí vrchnostenské správy knížat ze Schwarzenbergu v letech 1719–1848*, in: GAŽI, Martin (ed.), *Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*, České Budějovice 2010, s. 775–782.

⁴ Jindřich VYBÍRAL, *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období historismu*, Praha 1999, s. 25–70.

⁵ Výstupem pramenného výzkumu je počítačová databáze přesahující 2 000 položek (korespondence, účty, rozpočty aj.), zpracovaná v programu File Maker Pro 8.0. V textu práce byla využita zhruba polovina ze shromážděných pramenů, neboť mým cílem nebylo vyčerpávající vytěžení shromážděného materiálu, ale jejich výběrové využití se zřetelem ke zkoumaným otázkám. Za pomoc při orientaci v archivních souborech děkuji Mgr. Anně Kubíkové, Mgr. Kristině Swiderové a PhDr. Pavlu Matlasovi, Ph.D. Za vstřícnost projevenou během výzkumu a psaní práce děkuji kolegům z Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i. Mgr. Petře Trnkové, Ph.D. a PhDr. Martinu Krumholzovi.

vyplývá z dějin jejich původců. Doplnující význam mají písemnosti církevního původu, zejména matriky.⁶

Stěžejním pramenným souborem je rodinný archiv Schwarzenbergů, jenž je rozdělen v souladu s dějinami rodu na fondy primogenitury a sekundogenitury.⁷ Pro účely předkládané rozpravy jsem využil zejména výpověď materiálů uložených v odděleních Familia primogenitura – Haushalt⁸ a Familia primogenitura – Dienerschaft.⁹ Prameny z oddělení F. P. h. umožňují poznat mecenát Adama Františka ze Schwarzenbergu ve vztahu ke knihám¹⁰ a výtvarnému umění.¹¹ Pro bádání o využívání rodových panství jsou neocenitelné zejména spisy k dodávkám viktualii a dalších nezbytností na schwarzenberský dvůr ve Vídni i mimo ni,¹² podobně jako prameny k psinci a lovecké smečce na Ohradě¹³ a dodávkám vína pro vrchnostenské sklepy.¹⁴ Materiály uložené v oddělení F. P. d. lze využít k poznání struktury dvora, zejména Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu při jejím pobytu na Hluboké.¹⁵ Na základě oddělení F. P. d. je také možné poznat práce některých umělců¹⁶ i další služebníky.¹⁷ Naopak opominuto zůstalo neinventované oddělení Familia primogenitura – besonders, neboť rozsah výzkumu agendy Adama Františka ze Schwarzenbergu přesahuje hranice diplomové práce.¹⁸

⁶ Ojedinele je využívám při identifikaci neznámých osob Příslušné matriční knihy cituji na patřičných místech.

⁷ K dějinám a členění fondu srov. Jiří ZÁLOHA, *Schwarzenberský rodinný archiv (primogenitura)*, AT 8, 1996, s. 24–32.

⁸ Jiří ZÁLOHA, *Schwarzenberský rodinný archiv, oddělení Familia primogenitura, Haushalt 1504–1940. Dílčí inventář*, Český Krumlov 1973 [dostupné online, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 1. listopadu 2011].

⁹ Týž, *Schwarzenberský rodinný archiv, oddělení Familia primogenitura, Dienerschaft 1635–1940. Dílčí inventář*, Český Krumlov 1973 [dostupné online, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 1. listopadu 2011].

¹⁰ SOA Třeboň, odd. ČK, Rodinný archiv Schwarzenbergů (dále RA Schwarzenbergů), odd. Familia primogenitura – Haushalt (dále F. P. h.), inv. č. 1, sign. F. P. h/1, kart. 1.

¹¹ Tamtéž, inv. č. 2, sign. F. P. h./2, kart. 14, 22.

¹² Tamtéž, inv. č. 18, sign. F. P. h./14, kart. 60, 61.

¹³ Tamtéž, inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50.

¹⁴ Tamtéž, inv. č. 15, sign. F. P. h./11, kart. 50–52.

¹⁵ Tamtéž, odd. Familia primogenitura – Dienerschaft (dále F. P. d.), inv. č. 1, sign. F. P. d./1, kart. 1. Vzhledem k odlišnému zaměření práce jsem se rekonstrukcí dvora nezabýval.

¹⁶ Tamtéž, inv. č. 23, sign. F. P. d./23, kart. 16 – malíři, pozlacovači; Tamtéž, inv. č. 31, sign. F. P. d./31, kart. 21 – truhláři aj.

¹⁷ Platí to zejména pro personál ve stájích. Tamtéž, inv. č. 28, sign. F. P. d./28, kart. 18. K tématu předložené práce však měly tyto materiály minimální význam.

¹⁸ J. ZÁLOHA, *Schwarzenberský rodinný archiv*, s. 26, 29. Prameny ke kavalířské cestě Adama Františka ze Schwarzenbergu, jež jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. Familia primogenitura – besonders Adam Franz, fasc. 416, využil Jiří KUBEŠ, *Kavalířské cesty české a rakouské šlechty (1620–1750)*, Pardubice 2011 (habilitační práce ÚHV FF UPa). Doc. Mgr. Jiřímu Kubešovi, Ph.D. děkuji za poskytnutí nepublikovaných výsledků, jež jsem se pokusil použít v bakalářské práci. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 24–26.

Fond ústřední kanceláře je rozdělen do tří období podle doby vzniku pramenů. Pro období prahu 18. století je klíčové neinventované staré oddělení.¹⁹ Obsahuje koncepty knížecích písemností určených pro panství a ústřední pokladnu, ojediněle i příjemcům mimo schwarzenberské majetky (sít' agentů, právníků a solicitorů) a příchozí korespondenci, včetně bohatého plánového materiálu, rozpočtů a dílčích účtů. Ve vztahu k tématu předkládané práce jsou cenné zejména spisy o schwarzenberském patronátu a stavebních pracích na církevních objektech. Umožňují poznat založení, podobu, vybavení a využívání svatyní pod vrchnostenskou správou,²⁰ prameny k dějinám lázeňství v Libníci,²¹ stavební záležitosti jednotlivých voluptárních objektů²² a materiály k sociologii stavebního provozu.²³ Pro poznání vybavení objektů jsou neocenitelné spisy o pořizování a přesunech mobiliáře.²⁴ Ústřední kancelář obsahuje i prameny k dějinám lovectví a myslivosti na hlubockém panství, jež je třeba zkoumat v souvislosti s využíváním loveckého zámku Ohrada.²⁵

Bádání ve fondu schwarzenberské ústřední pokladny usnadňuje moderní inventář.²⁶ Ústřední pokladna shromažďovala účetní materiál týkající se veškerých schwarzenberských majetků, je tudíž pro bádání na úrovni jednoho statku obtížně využitelná.²⁷ Dílčími sondami jsem zkoumal zejména přehledy výdajů na domácnost,²⁸ výdaje při cestách členů schwarzenberského rodu,²⁹ náklady

¹⁹ Orientaci ve fondu umožňuje jeho repertář. Srov. SOA Třeboň, odd. ČK, Ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou (staré oddělení) [dále ÚK Hluboká (staré oddělení)], kniha 311.

²⁰ Tamtéž, sign. A 3Kα 1–3; srov. též Martin GAŽI, *Schwarzenberkové a „jejich“ svatá místa v předmoderních Čechách. Ke kultovním funkcím šlechty a památkám na ně*, in: Týž (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 141–166; Karl SCHWARZENBERG, *Andacht auf Schwarzenbergischen Herrschaften*, Schwarzenbergischer Almanach 34, 1968, s. 245–282.

²¹ SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bα 1.

²² Tamtéž, sign. A 6Bβ 2a – zámky Hluboká, Ohrada, jízďárna, opevnění, kanceláře aj.; Tamtéž, sign. A 6Bβ 2m – lázně Libnič; v dalších složkách jsou uloženy prameny ke stavebním dějinám domů lovců, stájí a hospodářských objektů.

²³ Tamtéž, sign. B 7D 8 – záležitosti stavebního personálu (zedníci, tesaři, políři, mistři, políři, tovaryši, učni aj.).

²⁴ Tamtéž, sign. B 6J 1a – mobiliář voluptárních objektů; Tamtéž, sign. B 6J 1b – lovecké náčiní; Tamtéž, sign. B 6J 1c – protipožární prostředky a výzbroj; Tamtéž, B 6J 1d – měřicí přístroje; Tamtéž, sign. B 6J 2 – inventáře.

²⁵ Tamtéž, sign. A 6Wα 9 – obory, bažantnice a psince; Tamtéž, sign. B 6Wα 9 – lovecké záležitosti; sign. B 7J 1 – lovecký řád hlubockého panství; Tamtéž, sign. B 7J 2–4 – lovecký personál.

²⁶ Anna KUBÍKOVÁ, *Schwarzenberská ústřední pokladna 1647–1948. Inventář*, Český Krumlov 1986 [dostupné online, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 10. listopadu 2011].

²⁷ Účetní agenda zahrnuje desítky knih, jejichž výpovědní hodnotu lze snadno nahradit účetními knihami z fondu příslušného velkostatku. Pro časové období 1703–1732 se jedná o následující prameny – SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, knihy 74–120 – hlavní účetní knihy. Tamtéž jsou uloženy i pomocné účetní knihy.

²⁸ Tamtéž, inv. č. 1252, sign. III B 3b, kart. 169–170.

²⁹ Tamtéž, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196.

za mobiliář,³⁰ oděvy a další textil.³¹ Ukázalo se, že některé materiály mají ve vztahu k tématu práce pouze omezenou výpovědní hodnotu. Cenné jsou prameny k dějinám cestování schwarzenberského rodu. Na základě často velmi podrobného účetního materiálu umožňují poznat itinerář a průběh konkrétních cest. Bohužel je pramenná základna dochována soustavněji až pro období Josefa Adama ze Schwarzenbergu. Informace z období generace jeho rodičů jsou kusé, avšak o to zajímavější.

V třeboňském archivu je uložen fond velkostatku Hluboká nad Vltavou, který vyjma oddělení map a plánů postrádá moderní archivní pomůcku.³² Přesto nelze zkoumání tohoto archivního souboru opominout, neboť se organicky prolíná s fondem schwarzenberské ústřední kanceláře – k tam uloženým konceptům lze bez větších problémů ve velkostatkovém fondu dohledat čistopisy knížecích reskriptů. Totéž platí i pro odchozí korespondenci – ve velkostatku jsou uloženy koncepty, jejichž text se ve formě čistopisu nachází v ústřední kanceláři. Souběžný průzkum obou fondů je nezbytný, neboť přes unikátní dochování schwarzenberských pramenů jsou některé písemnosti známy pouze z konceptů. Plánová dokumentace je navíc dochována především ve fondu ústřední kanceláře, kam byly návrhy zasílány v několika kopiích ke schválení. Pokud nebyly aprobovány, zůstaly v kanceláři. Naopak schválené materiály byly odeslány na příslušné panství k provedení, při němž často zanikly – kopie v ústřední kanceláři jsou tak nezdědkou jedinou známkou později zastřených úprav.³³ Z konkrétních pramenů uložených ve fondu hlubockého velkostatku je třeba vyzdvihnout důchodní účty, v nichž se odrážely příjmy z vrchnostenských podniků

³⁰ Tamtéž, inv. č. 1260, sign. III B 3b/9, kart. 224.

³¹ Tamtéž, inv. č. 1260, sign. III B 3b/6, kart. 217.

³² Anna KUBÍKOVÁ – Václav RAMEŠ, *Velkostatek Hluboká nad Vltavou. Mapy a plány 1663–1948. Dílčí inventář*, Třeboň 2000. Pomůcka má charakter přepisu původních schwarzenberských repertářů, ne vždy je tudíž zcela spolehlivá. Doplnuje ji nahrazuje výtah z repertářů – B. a., *Výtah z repertářů. Knižní archiv a spisová registratura, staré oddělení*, b. m. [Třeboň], b. r. K dějinám fondu srov. Jiří ZÁLOHA, *Několik poznámek ke vzniku a zásadám pořádacího systému velkostatkových fondů schwarzenberské provenience*, SAP 26, 1976, s. 341–366; Anna SMOLKOVÁ, *Svozy archivů schwarzenberských velkostatků do Třeboně jako důsledek provádění pozemkové reformy na majetku schwarzenberské primogenitury*, AT 10, 2002, s. 39–54.

³³ K fungování výměny plánů mezi panstvím a ústřední kanceláří srov. Martin ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli jako schwarzenberský knížecí architekt a stavitel*, Praha 2011 (diplomová práce ÚDU FF UK), s. 15. Za poskytnutí práce a cenné podněty Mgr. Martinu Šandovi děkuji. Na tomto místě si zaslouží dílčí korekci autorovo tvrzení, že ústřední kancelář sídlila ve Vídni – ačkoliv tam měla nepochybně rozsáhlé personální i materiální zázemí, byla svou působností vázána na místo pobytu knížete, jehož při cestách nejnmutnější kancelářský personál provázela. Srov. Jiří ZÁLOHA, *Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, pododdělení pro ústřední úřady CB, CH, CR, Hrf, OD. Dílčí inventář*, Český Krumlov 1991, s. 1 an; Týž, *Die Schwarzenbergische Hofkanzlei*, Schwarzenbergischer Almanach 38, 1990, s. 413–420.

a výdaje na jejich provoz, včetně vydání z přímých rozkazů panstva.³⁴ Velmi bezprostředně se v nich odráží průběh návštěv vrchností.³⁵ Dále umožňují, kromě jinak nedoložených stavebních akcí, poznání vývoje návštěvnosti libničských lázní. Tamního areálu se týkají i prameny k patronátním záležitostem³⁶ a zejména ucelená řada samostatných spisů o zřízení lázní, jejich nájemcích či užítku tamního pramene.³⁷ Materiály ke stavebnímu vývoji libničského komplexu jsou uloženy i v rozsáhlé stavební agendě. Obsahuje neocenitelné materiály k stavbám v areálu hlubockého zámku, loveckého zámku Ohrada i dalších vrchnostenských objektů.³⁸ Bez analýzy pramenů velkostatkové provenience se neobejde ani výzkum lovu a myslivosti na jihočeských panstvích ve vztahu k loveckému zámku Ohrada.³⁹ Pro zkoumání využívání panství jsou nezbytné materiály k mobiliím jednotlivých vrchnostenských objektů.⁴⁰ Oproti tomu instrukce pro panský personál mají spíše doplňující roli.⁴¹ Ve vztahu k tématu práce jsou okrajové jinak mimořádně cenné v ucelenosti dochované poddanské seznamy.⁴² Užitečnou pomůcku představuje rukopisná práce schwarzenberského úředníka Karla Mikuschkowitze o hlubockém panství.⁴³ Výpověď písemných pramenů cenným způsobem doplňuje na materiály bohaté oddělení map a plánů.⁴⁴

³⁴ Agenda je vedena v půlročních sumářích, jež jsou uloženy v SOA Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou (dále Vs Hluboká), sign. I 6R 2. Zajímavou otázkou pro zkoumání metodami pomocných věd historických je zkoumání vývoje formuláře důchodních účtů, stejně jako závislost jeho pramenné hodnoty v závislosti na osobě důchodního písaře.

³⁵ Bohužel přes ucelenost a zdánlivou jednotnost vedení účetní agendy je výpovědní hodnota účtů z jednotlivých let rozkolísaná v závislosti na úzu konkrétního důchodního písaře.

³⁶ SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24.

³⁷ Tamtéž, sign. IA 6Ba 1–3; Tamtéž, sign. IB 6Ba 1–2.

³⁸ Tamtéž, sign. IA 6Bβ 1–3; Tamtéž, sign. IB 6Bβ 1.

³⁹ Tamtéž, sign. IA 6Wa 55 – obory a bažantnice; Tamtéž, sign. IA 6Wa 57 – hony; Tamtéž, sign. IB 6Wa 1 – lesy a honitby; Tamtéž, sign. IB 6Wa 10 – lovy, štvance; Tamtéž, sign. IB 6Wa 11 – lovečtí psi a lovecké potřeby.

⁴⁰ Tamtéž, sign. IB 6J 2–3 – mobilie; Tamtéž, sign. IB 6J 5–7 – inventáře.

⁴¹ Tamtéž, sign. IB 7B 1.

⁴² Tamtéž, sign. IB 5AU 1 [dostupné online, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 10. března 2012]. Hodnocení poddanských seznamů a možností jejich využití předložil Josef GRULICH, *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*, České Budějovice 2008 (=MH 10), s. 73–77. V předložené práci je využívám k určení identity personálu v libničských lázních.

⁴³ Karl MIKUSCHKOWITZ, *Statistische und geschichtliche Übersicht der hochfürstlich Schwarzenberg'schen Herrschaft Frauenberg*, Hluboká 1852 (rukopis uložený v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6W 1, knihy 1655–1656).

⁴⁴ SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 80, 81 – plány P. I. Bayera (kostel v Nákří, kaple v Libniči); Tamtéž, ev. č. 1584–1619 – plány barokní podoby zámku Hluboká; Tamtéž, ev. č. 1625–1640 – plány barokní podoby zámku Hluboká s vyznačenými historizujícími přestavbami; Tamtéž, ev. č. 2077–2081 – plány loveckého zámku Ohrada; Tamtéž, ev. č. 2386–2392 – plány libničských lázní.

Mimo archivních pramenů jsem využil i četné staré tisky, v první řadě barokní popis libníčských lázní⁴⁵ a soudobou encyklopedii lázní v habsburské monarchii.⁴⁶ Výklad o lovectví na hlubockém panství se neobejde bez srovnání s dobovou praxí, kterou zachytili ve svých traktátech kupříkladu Jacques du Fouilloux, Johann Tantzler, Hanns Friedrich von Fleming či Heinrich Wilhelm Döbel.⁴⁷ Řady zkoumaných problémů se dotýká encyklopedie Johanna Heinricha Zedlera,⁴⁸ případně soudobá ceremoniální příručka Julia Bernharda von Rohr.⁴⁹

Cenné podněty pro předkládanou rozpravu poskytuje zejména současná historiografie německého jazykového prostoru, která již našla ohlas i v českém a moravském prostředí.⁵⁰ Řada historiků a historiků umění z Rakouska se ve svém bádání věnuje zkoumání vztahu stavebníka a stavitele,⁵¹ podobně jako vazbám mezi

⁴⁵ Johann Franz LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova, To jest krátké vypsání o nově nalezené hlubocké lázni, od starodávna Smradlavá voda nazvané*, Praha 1721 [dostupné online, <http://www.manuscriptorium.com>, přístup 5. prosince 2011]; srov. Zdeněk TOBOLKA – František HORÁK, *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století* II/4, Praha 1948, K4928; k autorovi poskytuje základní informace OSN XVI, s. 386; blíže Eva ROZSÍVALOVÁ, *Knihovna profesora lékařské fakulty Joh. Fr. Löwa z Erlsfeldu*, AUC-HUCP 17/1, 1977, s. 47–68; Táž, *Doktoři a profesori pražské lékařské fakulty a jejich vztahy k Leopoldinsko-karolinské akademii do konce 18. stol.*, AUC-HUCP 21/1, 1981, s. 53–65; Táž, J. F. Löw, in: Kol. autorů, *Biografický slovník pražské lékařské fakulty II*, Praha 1993, s. 45; souhrnně Ivana ČORNEJOVÁ, *Deník Jana Františka Lva z Erlsfeldu – pozoruhodný a nevyužitý pramen*, in: Zdeněk Hojda – Jiří Pešek – Blanka Zilynská, *Seminář a jeho hosté. Sborník prací k 60. narozeninám doc. dr. Rostislava Nového*, Praha 1992, s. 237–245. Podrobný rozbor Löwova spisu poskytují ve srovnání s jeho druhým vydáním z roku 1767 v kapitole o využívání libníčských lázní.

⁴⁶ Heinrich Johann Nepomuk VON CRANTZ, *Gesundbrunnen der Oesterreicher Monarchie...*, Wien 1777 [dostupné online, <http://www.bsb-muenchen.de/>, přístup 24. listopadu 2011].

⁴⁷ Jacques DU FOUILLOUX, *Adeliche Weydwercke, das ist außführliche Beschreibung von Jagen*, Franckfurt am Main 1661 [dostupné online, <http://www.bsb-muenchen.de/>, přístup 10. prosince 2011]; Johann TANTZLER, *Notabilia Venatoris oder Jagd-Weidwercks Anmerkungen von der hohen und niedern Jagd*, Nürnberg-Altendorf 1699 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 10. prosince 2011]; Hanns Friedrich VON FLEMING, *Der Vollkommene Teutsche Jäger*, Leipzig 1749 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 10. prosince 2011]; Heinrich Wilhelm DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica, oder der wohlgeübte und Erfahrene Jäger, darinnen eine vollständige Anweisung hohen und niedern Jagd-Wissenschaft in vier Theilen*, Lipsko 1754 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 10. prosince 2011].

⁴⁸ Johann Heinrich ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste* I–LXIV, Leipzig-Halle 1732–1750 (do r. 1754 další 4 svazky posmrtně) [dostupné online s možností fulltextového vyhledávání, <http://www.zedler-lexikon.de/>, přístup 10. prosince 2011].

⁴⁹ Julius Berhard VON ROHR, *Einleitung zur Ceremoniel-Wissenschaft der großen Herren*, Berlin 1729 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 15. listopadu 2011]. Mimo citovaných děl jsem zejména k identifikaci jednotlivých osob využil i řadu dalších digitalizovaných starých tisků, vesměs dostupných na <http://books.google.com/> či <http://www.archive.org/>. Tato ojedinele použitá díla v úplnosti cituji na příslušných místech.

⁵⁰ Podrobný přehled jsem podal v bakalářské práci. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 9–20. V dalším výkladu se omezují na připomenutí základních prací a doplnění včetně zhodnocení další literatury, zejména zahraniční. Bohužel ani současné rozvinuté bádání neposkytuje srovnatelnou práci, jež by byla zaměřena obdobným směrem jako předložená studie. Z toho důvodu není na místě samoúčelně hromadit analogie z odlišného právního a majetkového prostředí. Takové srovnání by bylo nutně zavádějící.

⁵¹ Hellmut LORENZ, *Kunstgeschichte či Künstlergeschichte? Bemerkungen zur Forschungslage der Wiener Barockarchitektur*, *Artibus et historiae* IV, 1981, s. 99–123; Friedrich POLLEROß, Auftraggeber

funkcí a podobou stavby.⁵² Kořeny jejich tázání spočívají již v přístupu Ernsta Hanse Gombricha, jenž usiloval o poznání kontextu vzniku děl, a jejich původní funkce.⁵³

Zásadní jsou také práce vzešlé z okruhu Rudolstädter Arbeitskreis zur Residenzkultur shromážděné v neperiodicky vydávaných konferenčních sbornících. První z nich obsahuje řadu teoreticky pojatých příspěvků věnovaných problematice zámku jako prostředku šlechtické reprezentace, ať již v samotné hmotě budovy, v jejích formách, v řazení prostor či ve slavnostech, které se v nich odehrávaly.⁵⁴ Těžištěm druhého sborníku je zkoumání reprezentační funkce obrazů, zejména portrétů v rozličných formách.⁵⁵ Ve středu pozornosti další konference badatelského centra se ocitl ceremoniál, zejména na říšských dvorech.⁵⁶ Prozatím poslední souborný výstup představuje publikace věnovaná vévodské rezidenci v Celle.⁵⁷

Mimoto je vhodné upozornit na práci švýcarského historika Petera Herscheho, jenž představil objevný pohled na barokní kulturu v katolické části Evropy.⁵⁸ Vyrovnal se s dosavadním převážně negativním či neutrálním hodnocením baroka. Přesvědčivě interpretoval dosud rozpačitě přijímané zdánlivě neekonomické „plýtvání“ omezenými zdroji a hospodářské zaostávání za protestantskou Evropou jako odraz specifické

und Funktion barocker Kunst in Österreich, in: Hellmut Lorenz, *Geschichte der bildenden Kunst in Österreich IV. Barock*, München-London-New York 1999, s. 17–50; Týž, *Tradition und Recreation. Die Residenzen der österreichischen Habsburger in der frühen Neuzeit (1490–1780)*, Majestas 6, 1998, s. 91–148; Petr FIDLER, *Architektur des Seicento. Baumeister, Architekten und Bauten des Wiener Hofkreises*, Innsbruck 1990 (habilitační práce); souhrnně Týž, *Über den Urheber eines Architekturwerks*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526–1740)*, České Budějovice 2006 (=OH 11), s. 167–174; přehledově Týž, *Über den Quellencharakter der frühneuzeitlichen Architektur*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.–18. Jahrhundert). Ein exemplarischen Handbuch*, Wien-München 2004, (= Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, Ergänzungband 44), s. 952–970.

⁵² Týž, „Form follows Function“. *Zur Funktionalität der Profanarchitektur der frühen Neuzeit*, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Život pražských paláců. Šlechtické paláce jako součást městského organismu od středověku na práh moderní doby*, Praha 2009 (= DP XXVIII), s. 25–58; obdobně Jiří KROUPA, „Palác ve tvrzí“: *umělecká úloha a zámecká architektura v raném novověku. (Dvě úvahy k výzkumu světské architektury raného novověku)*, Opuscula historiae artium. Studia minora Facultatis philosophicae Universitatis Brunensis F 45, 2001, s. 13–37; Týž, *Palazzo in villa, memoria a bellaria. Poznámky k sémantice architektonické úlohy v baroku*, in: Týž (ed.), *Ars naturam adiuvans. Sborník k počtě prof. PhDr. Miloše Stehlíka*, Brno 2003, s. 117–135.

⁵³ S tím je spojen zájem o proměny funkce uměleckého díla v průběhu jeho existence. Typický příklad svého uvažování představil kupříkladu ve své zralé práci Ernst Hans GOMBRICH, *The Uses of Images: Studies in the Social Function of Art and Visual Communication*, London 1999.

⁵⁴ Lutz UNBEHAUN – Andreas BEYER – Ulrich SCHÜTTE (edd.), *Die Künste und das Schloß in der frühen Neuzeit*, München 1998 (=RFzR 1). Jednotlivé příspěvky cituji na příslušných místech práce.

⁵⁵ Andreas BEYER (ed.), *Bildnis, Fürst und Territorium*, München 2000 (=RFzR 2).

⁵⁶ Michael Peter HAHN (ed.), *Zeichen und Raum. Ausstattung und höfisches Zeremoniell in den deutschen Schlössern der Frühen Neuzeit*, München 2006 (= RFzR 3).

⁵⁷ Heiko LAB (ed.), *Hof und Medien im Spannungsfeld von dynastischer Tradition und politischer Innovation zwischen 1648 und 1714*, München 2008 (=RFzR 4).

⁵⁸ Peter HERSCHE, *Muße und Verschwendung. Europäische Gesellschaft und Kultur im Barockzeitalter I–II*, Freiburg-Basel-Wien 2006.

katolické mentality. Jejím hlavním projevem byly podle autora investice k zajištění spásy na onom světě, z nichž vzešla ojedinělá vizuální kultura. Herscheho dílo umožňuje zasadit dění na hlubockém panství za Adama Františka ze Schwarzenbergu do obecnějších souvislostí.

Metodologicky inspirativní zůstává i dvě desetiletí po vydání práce Patricie Waddy, jež se zabývala fungováním římských paláců 17. století.⁵⁹ Ačkoliv její závěry nelze vnímat jako analogické ve vztahu ke zcela odlišnému středoevropskému prostředí, je třeba reflektovat autorčin zájem o proměny funkcí místností v čase v závislosti na proměně vnějších okolností.⁶⁰ Ke sledování těchto změn Waddy použila půdorysných schémat řešení interiéru v jednotlivých podlažích. Při důsledném a systematickém uplatnění umožňuje přístup vyřešit otázku funkce konkrétních místností.⁶¹ Nesmírně užitečný je také při sledování jejich proměn v čase či při vizualizaci v případných praktických výstupech základního výzkumu.⁶²

Problematika rezidencí a rezidenčních sítí byla zkoumána i v českém prostředí. Kromě teoreticky pojatých příspěvků se objevily i monografie.⁶³ Zatímco Radmila Pavlíčková se zabývala rekonstrukcí způsobů využívání jednotlivých sídel olomouckého arcibiskupa Karla II. z Liechtensteinu-Castelkorna,⁶⁴ Jiří Kubeš se pokusil o sepsání syntézy o reprezentační funkci sídel české barokní šlechty.⁶⁵ Opačný přístup – zájem o funkci jednotlivé památky v konkrétní době na základě zkoumání širokého spektra

⁵⁹ Patricia WADDY, *Seventeenth-Century Roman Palaces. Use and the Art of Space*, Cambridge (MSts)-London 1991.

⁶⁰ Společenského postavení stavebníka, úmrtí v jeho rodině, změně společenského postavení dědiců aj. Srov. zejména Tamtéž, s. 67–72. Na potřebu mikroanalytického hodnocení využívání konkrétních prostor upozornil J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 183.

⁶¹ V bakalářské práci jsem daný přístup nevyužil a výsledný popis funkce místností na Ohradě působil značně zmatečně. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 57–71. Ve vztahu k Ohradě a Hluboké jsem se pokusil metodu Patricie Waddy použít níže.

⁶² Přístup byl využit například na výstavě o Clam-Gallasově paláci v Praze, jež proběhla na přelomu let 2007–2008. Srov. Martin KRUMMHOLZ, *Clam-Gallasův palác, Johann Bernhard Fischer von Erlach. Architektura, výzdoba, život rezidence*, Praha 2007.

⁶³ Bádání v tomto směru založil svou stručnou glosou Zdeněk HOJDA, *Rezidence české šlechty v baroku. Několik tezí*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.–18. století. Sborník příspěvků z konference na pedagogické fakultě UJEP v Ústí nad Labem 30.–31. října 1991, Ústí nad Labem 1992*, s. 161–178; dále výběrově Petr MAŤA, *Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku, České Budějovice 1999 (= OH 7)*, s. 139–162. Průkopnickou prací zůstává dílo Jiřího KROUPY, *Alchymie štěstí. Pozdní osvícenství a moravská společnost 1770–1810*, Brno 2006² (první vydání 1987).

⁶⁴ Radmila PAVLÍČKOVÁ, *Sídla olomouckých biskupů. Mecenáš a stavebník Karel Eusebius z Liechtensteinu-Castelkorna 1664–1695*, Olomouc 2001.

⁶⁵ Jiří KUBEŠ, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500–1740)*, České Budějovice 2005 (disertační práce HÚ JU). Jiří Kubeš se ve své práci nezajímal o konkrétní způsoby využití zkoumaných staveb. Jeho práce proto zůstává především na úrovni cenného souboru pramenů, jež ovšem nelze automaticky přebírat jako případné analogie.

pramenů – zastává Martin Krummholz.⁶⁶ Pozornosti k reprezentační rovině využívání sídel se dostalo i v souborných dílech o raně novověké šlechtě.⁶⁷ Zároveň je dobře patrný posun zájmu k dějinám barokní šlechty, v předchozím období opomíjené.⁶⁸

Intenzivní pozornosti se dostalo také jednotlivým objektům, které jsou ve středu zájmu předkládané rozpravy. Hlubockého zámku i loveckého zámku Ohrada si povšimli autoři klasických topografických prací.⁶⁹ Zámek je předmětem intenzivního zájmu zejména v souvislosti s historizující přestavbou a středověkými kořeny.⁷⁰ Barokní podoba zámeckého komplexu se dočkala zpracování především ve vztahu k provádějícím stavitelům Pavlu Ignáci Bayerovi⁷¹ a Antonu Erhardu Martinellimu.⁷² Mimořádně cenná je také rešerše archivních pramenů ke stavebním dějinám zámku.⁷³ Naopak způsoby využívání objektu jsou dosud nezpracovaným tématem. Pro lovecký zámek Ohrada platí podobný závěr – stavební dějiny jsou zpracovány na základě různých metodologických pohledů, avšak fungování stavby zůstává nevyjasněno.⁷⁴ V souvislosti s loveckým zámkem Ohrada je třeba provést i výzkum lovu a myslivosti

⁶⁶ Na příkladě colloredoovského pražského paláce srov. Martin KRUMMHOLZ, *Die Bilder des Hieronymus Graf von Colloredo (1674–1726). Zu den Anfängen der Colloredo-Mannsfeld'schen Gemäldesammlung in Opočno und zur Baugeschichte des Prager Palais*, in: Roswitha Juffinger (ed.), *Zentrum der Macht. Die Kunstsammlungen der Salzburger Fürsterzbischöfe Gemälde/Graphik/Kunstgewerbe II*, Salzburg 2011, s. 561–604.

⁶⁷ Petr MAŤA, *Svět české aristokracie 1500–1740*, Praha 2004, s. 246–257; Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010, s. 224–254; Aleš VALENTA, *Lesk a bída barokní aristokracie*, České Budějovice 2011, s. 38–47. Valentova práce je užitečná zejména ve vztahu k ekonomice barokní šlechty.

⁶⁸ Literaturu citují Štěpán VÁCHA – Irena VESELÁ – Vít VLNAS – Petra VOKÁČOVÁ, *Karel VI. & Alžběta Kristýna. Česká korunovace 1723*, Praha-Litomyšl 2009.

⁶⁹ Jaroslav SCHALLER, *Topographie des Königreich Böhmens XIII*, Prag-Wien 1797, s. 30–32; Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt IX*, Prag 1841, s. 42.

⁷⁰ J. VYBÍRAL, *Století*, s. 25–71; Tomáš DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999, s. 162–163.

⁷¹ Věra NAŇKOVÁ, *Architekt a stavitel Pavel Ignác Bayer – představy v literatuře a skutečnost*, Umění XXII, 1974, s. 224–261, k Hluboké s. 234 aj. Ze starší literatury, zejména studií schwarzenberského archiváře Františka Mareše si svou materiálovou hodnotu dosud zachovala zejména jeho práce – František MAREŠ, *Stavitel Pavel Ignác Bayer*, PAM XXIV, 1910–1912, sl. 123–134, 361–460.

⁷² M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 56–64.

⁷³ Pavel ZAHRADNÍK, *Hluboká, zámek. Dějiny objektu*, Praha 2003 (nepublikovaný elaborát SHP). Rešerše představuje surový pramenný materiál bez dalšího zpracování. Usnadňuje orientaci v obsáhlé pramenné základně, který však není vytěžen beze zbytku. Autor elaborátu v souladu s platnou metodikou provádění SHP nezkoumal inventáře a další prameny pro zpracování kulturně-historicky pojatých dějin zámku naprosto nezbytné. Srov. Petr MACEK, *Standartní nedestruktivní stavebně-historický průzkum*, Praha 1997.

⁷⁴ Monografie chronologicky: Mili SCHWARZ [=Antonín NIKENDEY], *Schloss Ohrad. Geschichte des Jagdschlusses bei Frauenberg an der Moldau und des dortigen Forst- und Jagdmuseums*, Murau 1990 (Herausgegeben von den Schwarzenbergischen Archiven, Stmk.), s. 261–321; J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 24 an; M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 64–67; Daniel KOVÁŘ, *Tvrze, hrady a zámky Českobudějovicka*, České Budějovice 2011, s. 237–239. Okruhy otázek pro další výzkum jsem naznačil v závěru bakalářské práce, kde jsem upozornil mimo nutnosti zkoumání barokní Hluboké zejména na nezbytnost objasnění využívání komplexu loveckého zámku za Adama Františka ze Schwarzenbergu. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 94.

na hlubockém panství, což je téma současným bádáním jen částečně zpracované.⁷⁵ Ani poslední zkoumaný objekt, jímž je areál libníčských lázní, není v literatuře neznámý. Pozornost byla zaměřena na stavební dějiny objektu i na jeho využívání.⁷⁶ Dosud však nebyl podniknut pokus o zasazení komplexu do širších kulturně historických souvislostí v rámci hlubockého panství či dalších schwarzenberských majetků. Souborného zpracování se ostatně dosud nedočkal ani pozoruhodný fenomén barokního lázeňství.⁷⁷ Na význam lázní v kulturně historickém rámci poukázali autoři klasického kompendia o hmotné kultuře, podle nichž byla návštěva lázeňských center kulturní záležitostí propojující očištnou, zdravotní a společenskou funkci.⁷⁸

Pojem rezidence v dalším textu používám výhradně jako označení reprezentativního vrchnostenského objektu, který sloužil k pravidelnému pobytu majitele.⁷⁹ Obdobně vnímám rezidenční síť jako skupinu staveb, jež plnily různou úlohu ve společenském a dvorském životě majitele. Jak prokázala Radmila Pavlíčková, spočívala reprezentativní funkce sítě nikoliv na jednotlivých objektech, ale v její celistvé jednotě.⁸⁰

Z výše uvedeného přehledu literatury a pramenů je zřejmé, jaké otázky lze pramenům klást. Předně je nutné poznat původní podobu zkoumaných objektů, přiblížit jejich stavební historii a pokusit se o zachycení jejich vzhledu, funkce a způsobů využívání ve zkoumaném časovém období. Zajímám se o to, jaké konkrétní strategie

⁷⁵ Obecně Werner RÖSENER, *Die Geschichte der Jagd. Kultur, Gesellschaft und Jagdwesen im Wandel der Zeit*, Düsseldorf-Zürich 2004; dále Josef PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury II*, Praha 1995, 1997, zde *Dějiny II/2*, s. 747–748; Jan Evangelista CHADT, *Dějiny lovu a lovectví (myslivosti) v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Louny, b. r. (1908); Jan ČABART, *Vývoj české myslivosti*, Praha 1958; Karel HORÁK, *Z historie myslivosti na panství opočenském*, Orlické hory a Podorlicko. Sborník vlastivědných prací, 1, 1968, s. 85–97; Jakub NOBICHT, *Lov a myslivost na panství Brtnice za vlády Antonína Rombalda Collalta v letech 1725–1740*, in: Jiří Kubeš – Radmila Pavlíčková (edd.), *Šlechtic mezi realitou a normou. Miscellanea ze studentských prací k dějinám raného novověku*, Olomouc 2008, s. 163–191.

⁷⁶ V souvislosti s P. I. Bayerem se výstavby kamenné lázeňské budovy a kaple dotkla V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 256, pozn. 77. Již v baroku vyšel knižní popis lázní, jež rozebírám v kapitole o využívání libníčských lázní. Kompletní starší literaturu cituje Daniel KOVÁŘ, *Lázeňství na Českobudějovicku*, Rudolfovo-Jelmo 1996, s. 75–84; cenná je zejména studie Jiřího KUBIČKY, *Lázně Libnič – historická studie*, Fysiatrický věstník XXXVII/1959, s. 49–53; dále srov. základní encyklopedická pojednání – Stanislav BUCHAROVIC – Stanislav WIESER, *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001, s. 204–206; Jiří ČERNÝ, *Poutní místa jižních Čech. Milostné obrazy, socha místa zvláštní zbožnosti*, České Budějovice 2006, s. 119.

⁷⁷ Srov. Vladimír KRÍŽEK, *Obrazy z dějin lázeňství*, Praha 2002.

⁷⁸ J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny II/2*, s. 738–743; podobně o barokním lázeňství uvažovala i Kateřina KRÍŽKOVSKÁ, *Lázeňství jako kulturní fenomén českého baroka. Ideová koncepce lázní v Kuksu, Duchcově, Karlových Varech, Křesoboru a jinde*, Brno 2011 (diplomová práce Ústavu hudební vědy FF MU), jejíž výklad je ovšem nesoudržný a prokazatelně neúplný.

⁷⁹ J. KROUPA, *Palazzo in villa*, s. 121; srov. též výklad o rezidenčních zámcích, který představil J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 144–156.

⁸⁰ R. PAVLÍČKOVÁ, *Sídla*, s. 131–135.

kníže ze Schwarzenbergu ve vztahu k hlubockému panství vyvíjel.⁸¹ Co se na panství dělo během přítomnosti vrchnosti? Jak probíhaly přípravy na knížecí pobyt? Jaké prostory panstvo využívalo a jak se proměňovaly? Ačkoliv těžiště mého zájmu spočívá v letech 1703–1732, nelze tento úzce vymezený úsek sledovat izolovaně bez přihlédnutí ke staršímu vývoji a mladším změnám. Časové přesahy umožní zasadit dění v období Adama Františka ze Schwarzenbergu do širších vývojových tendencí. Podobně se oproti původním předpokladům ukázalo nutné rozšířit pozornost zčásti i na schwarzenberská panství přilehlá k Hluboké – z občasných exkurzů na sousedící majetky vyplyne možné postavení panství Hluboká nad Vltavou a tamních vrchnostenských staveb v rámci schwarzenberské rezidenční sítě.⁸² Právě její částečné rozkrytí je hlavním tématem předkládané rozpravy.⁸³

Předkládaná práce má obvyklé členění. Úvod sestává z kritického přehledu literatury, výkladu o pramenech a obecného představení vývoje schwarzenberské majtkové držby v Čechách. Jeho cílem je zasazení následujícího výkladu do širších souvislostí. Stěžejní částí práce je analyticky pojatá druhá kapitola. V jejích podkapitolách pojednávám o sledovaných vrchnostenských objektech na panství Hluboká nad Vltavou. Rozdělení práce do monografických studií o jednotlivých stavebních komplexech umožňuje hloubkový rozbor vybraných problémů. Příslušné podkapitoly jsou shodně členěny na dvě části. Zabývám se v nich stavebním vývojem objektů a následně způsoby jejich využívání.

Ve vztahu k zámku Hluboká nad Vltavou sleduji stavební vývoj v přehledu od jeho středověkých počátků s důrazem na pozdně renesanční úpravy z období pánů z Hradce a zejména stavební dění za Schwarzenbergů. Přestože těžiště výkladu leží v souladu se zaměřením práce v období Adama Františka ze Schwarzenbergu, je třeba v kapitole připomenout i mladší stavební akce. Pouze s přihlédnutím k nim ve vztahu k současnému stavu budovy lze dojít k poznání původní podoby areálu ve smyslu Sedlmayerem prosazovaných primárních dějin umění.⁸⁴ Ve stati o využívání sídla

⁸¹ J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 181–182.

⁸² Obecně ke zkoumání rezidenčních sítí, jejich využívání záviselo na rodinné tradici, kariéře i zvyklostech jedince, Tamtéž, s. 70–71.

⁸³ Oproti zadání tématu se ukázalo na jejím půdorysu nemožné věrohodně zpracovat itinerář A. F. ze Schwarzenbergu. Zkoumané prameny umožnily rozeznat jeho pobyty na hlubockém panství a zčásti na jiných jihočeských majetcích. Ke zjištění dalších pohybů knížete je třeba využít jeho pozůstalost a prameny dalších velkostatků, neboť analyzovaný soubor knížecí korespondence je mezerovitý.

⁸⁴ Podle historika umění Hanse Sedlmayra je nutné před výkladem o fungování a interpretací uměleckého díla přistoupit k rekonstrukci jeho původní podoby, jež je nezbytným podkladem dalšího studia.

se pokouším o představení celé řady jeho funkcí. Ukážu zámek jako dočasné sídlo Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu a místo občasných pobytů knížete, během nichž docházelo k hojným společenským aktivitám. Zámek dále sloužil jako pevnost a sídlo vrchnostenské správy. Usilovat budu i o objasnění možného každodenního fungování zámku, které je podmíněno rekonstrukcí využívání jednotlivých prostor na základě inventářů, korespondence a plánové dokumentace.

Výkladem o stavebních dějinách je uvozena i podkapitola o loveckém zámku Ohrada. Vzhledem k bohatému současnému bádání má spíše přehledový charakter. Oproti tomu v následující stati o způsobech využívání Ohrady představuji řadu dosud neznámých faktů, jež se pokouším zařadit do širších souvislostí. Pozornost věnuji ojediněle doloženým pobytům vrchnosti a jejích hostí na Ohradě. Bohatá pramenná základna umožňuje nově rozpoznat Ohradu jako centrum loveckých kratochvílí nejen na hlubockém, ale i na přilehlých jihočeských schwarzenberských panstvích. Ve vztahu k loveckému zámku se podařilo objasnit i způsoby nabývání, udržování a rozhojňování smečky loveckých psů, dosud v literatuře zmiňované pouze povšechně.⁸⁵ Rozprava o konkrétních lovech umožňuje v porovnání se soudobými analogiemi a normativními texty zasadit schwarzenberské lovecké zábavy do dobového kontextu. Aby bylo možné poznat proměny využívání Ohrady v delším časovém období, provádím v závěru podkapitoly exkurz do období Josefa Adama ze Schwarzenbergu.

Zatímco části práce věnované zámkům Hluboká a Ohrada mohly čerpat z rozvinutého bádání, stať o Libníči představuje nový pohled na tamní lázeňský komplex. Ačkoliv k místu existuje bohatá literatura, postrádá moderně pojatou monografii. Z toho důvodu představuji Libníč v širším časovém i tematickém rámci. Libníčskému lázeňství se věnuji od počátků vrchnostenského zájmu, přičemž obzvláštní pozornost kladu na stavební vývoj jednotlivých objektů tamního areálu. Zcela zásadní je výklad o kapli Nejsvětější Trojice a morových patronů, který umožňuje poznat mentalitu aktérů stavební akce. Z hlediska tématu barokní balneologie je nezbytné sledovat výstavbu budovy lázní, přičemž nelze ztrácet ze zřetele vzájemné vazby staveb v areálu. Následující část věnovanou využívání libníčského areálu uvozuji shrnutím obsahu soudobého popisu tamních lázní a způsobů jejich využívání od Johanna Franze Löwa z Erlsfeldu *Hydriatria nova*. Výklad o vzniku díla lze chápat jako pokus

Srov. Hans SEDLMAYR, *Zum Begriff der Strukturanalyse*, Kritische Berichte zur Kunstgeschichtlichen Literatur 32, 1931, s. 146–160.

⁸⁵ Oproti tomu lovecké koně opomím, neboť s Ohradou souviseli pouze okrajově. Údajný hřebčín byl záhy po dokončení Ohrady přesunut do Křesína.

o příspěvek k dosud neustavenému bádání o knižním mecenátu barokních Schwarzenbergů. S přihlédnutím k okolnostem vydání mladšího přetisku spisu *Hydriatria recusa* umožní stať poznat knihu jako prostředek posilování osobních vazeb v rámci sociální sítě barokního šlechtice. Se znalostí normativního rámce fungování lázní přistoupím k výkladu o zajištění lázeňského provozu a konkrétních návštěvách vrchnosti, jejichž obsah se však nepodařilo bezezbytku rekonstruovat. Výjimkou je cesta Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu do Jánských Lázní v roce 1724. Představuje ve vztahu k Libníči cenný srovnávací materiál. Podobně jako v případě předchozích objektů se i ve podkapitole o libníčských lázních věnuji také mladším dějinám komplexu s cílem poznat proměny jeho využívání.

Ačkoliv se už v rámci analytických kapitol pokouším stručně shrnout význam jednotlivých objektů v rámci hlubockého panství, těžiště shrnutí spočívá v závěru práce. Usiluji v něm nejen o vymezení vzájemného poměru zkoumaných staveb na Hlubocku, ale také o vyvození výsledků obecnější platnosti, zejména co se postavení panství Hluboká nad Vltavou a jeho využívání vrchností týče. Zároveň se zamýšlím nad dalšími možnými přístupy k širokému tématu schwarzenberských rezidenčních strategií.

I.1 Vývoj schwarzenberské držby v Čechách

Původem říšský rod Schwarzenbergů pocházel z Frank, kde vlastnil rozsáhlé statky.⁸⁶ V Čechách poprvé získal majetek předek rodu Erkinger ze Sensheimu při křížové výpravě Zikmunda Lucemburského v roce 1422, nicméně tehdejší držba byla pouhou

⁸⁶ Základní literatura k dějinám schwarzenberského rodu: Adolph BERGER, *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*, Wien 1866; Karl SCHWARZENBERG, *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg* I–II, Neustadt an der Aisch 1963; Antonín MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenbergu*, in: Schwarzenberská ročenka, 1935, s. 25–85; Jiří ZÁLOHA, *Stručně dějiny rodu knížat ze Schwarzenbergu*, České Budějovice, b. d.; Rostislav SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenbergů za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (=MH XI); k schwarzenberské rodové doméně v Čechách A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 242 an; Franz BLASCHKO, *Die böhmische Besitzungen*, Schwarzenbergischer Jahrbuch 29, 1950, s. 7–60; Jiří ZÁLOHA, *Způsoby nabytí schwarzenberských panství a statků*, OT 4, 1993, č. 7, s. 14–18; R. PALECZEK, *Český Krumlov*, s. 775–782; Týž, *O začátcích „království Schwarzenberg“ v jižních Čechách. 300 let od příchodu Schwarzenbergů na Třeboň*, AT 12, 2011, s. 283–304; Václav RAMEŠ, *Proměny schwarzenberského panství v Čechách*, in: M. Gaži (ed.), *Schwarzenberkové*, s. 25–36; A. VALENTA, *Lesk*, s. 73–83, 258; k panství Hluboká Pavel MATLAS, *Panství Hluboká. Územní, hospodářský, demografický a správní vývoj od začátku do konce patrimoniálního období*, AT 12, 2011, s. 317–330; Týž, *Shovívavá vrchnost a neukázněný poddaní? Hranice trestní disciplinace obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17.–18. století*, Praha 2011, s. 50–62; k utváření historického mýtu o původu rodu I. CERMAN, *Šlechtická kultura*, s. 54.

epizodou.⁸⁷ Trvalejší majetkovou základnu v Čechách získal schwarzenberský rod v padesátých letech 17. století, kdy Jan Adolf ze Schwarzenbergu (1615–1683) nabyt do zástavy komorní panství Křivoklát a Krušovice a souběžně získal český inkolát.⁸⁸

Z dlouhodobého hlediska byl zásadnější rok 1660, kdy Jan Adolf dostal třeboňské panství jako úhradu pohledávek arcivévody Leopolda Viléma, v jehož službách působil (obr. 1).⁸⁹ Následujícího roku odkoupil od Bartolomea de Marradas rozsáhlé sousední panství Hluboká (obr. 2) s královským městem Vodňany v marradasovské zástavě.⁹⁰ Dalšími nákupy dvorů a dílů vsí se Janu Adolfovi a jeho dědicům Ferdinandu Vilémovi a Adamu Františkovi podařilo rozšířit hlubocké panství o řadu dvorů, vsí či jejich dílů a dalších drobných majetků.⁹¹ Na počátku 18. století činil počet poddaných, svobodných a dalších osob na panství zhruba 9 500. Hlavním zdrojem obživy populace hlubockého panství bylo zemědělství. Jeho výnosy omezoval kopcovitý krajinný ráz a nízká bonita půdy. Důležitou komunikační osou panství byla řeka Vltava, jež umožňovala plavení dřeva a dopravu dalších komodit do Prahy.⁹² Z pozemních komunikací měla nadregionální význam jen zemská silnice z Českých Budějovic na Moravu.⁹³ V rámci vrchnostenské ekonomiky hrály příjmy z hlubockého panství zcela zásadní roli – vedle Českého Krumlova, Třeboně, Postoloprty a Protivínských patřila Hluboká mezi skupinu největších českých majetků s hodnotou přesahující 1 000 000 zl.⁹⁴

⁸⁷ K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 41–47; V. RAMEŠ, *Proměny*, s. 26.

⁸⁸ K Janu Adolfovi ze Schwarzenbergu K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 116–128; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 106–107 aj.; k jeho majetkům v Čechách R. PALECZEK, *O začátcích*, s. 285; V. RAMEŠ, *Proměny*, s. 26. Autoři se rozcházejí v určení doby získání zástavy komorních statků Křivoklát, Nižbor a Krušovice – podle Paleczka došlo k zástavě v roce 1658, oproti tomu Rameš uvádí rok 1654. Statky komora vykoupila v roce 1685. K udělení inkolátu ovšem došlo v roce 1654. Srov. Jiří ZÁLOHA, *Schwarzenberský inkolát v Čechách*, OT 2, 1991, č. 3, nestránkováno.

⁸⁹ K tomu R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 106–107 aj.

⁹⁰ K vývoji panství Hluboká srov. níže výklad o stavební historii tamního hradu a zámku, jež je s ním nerozlučitelně spjata. Vodňany komora jej vyplatila v roce 1710. A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 131.

⁹¹ K panství dále náležely statky Dříteň, Vlhavy, Chvalešovice a Suchá. P. MATLAS, *Panství*, s. 322–323.

⁹² Za Jana Adolfa ze Schwarzenbergu se podařilo zrušit dříve povinné odvody dřeva panovníkovi, což umožnilo rozvoj schwarzenberského obchodu se dřevem. Tamtéž.

⁹³ Panstvím procházela pouze v jeho jihovýchodním cípu – Lišovem a směřovala dále do Třeboně, Jindřichova Hradce a Brna. P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 56.

⁹⁴ Roční výnosy z Českého Krumlova po roce 1773 – 97 984 zl (druhé největší panství i v zisky v Čechách, hned po komorním panství Pardubice), z Třeboně – 90 500 zl (třetí největší panství), z Hluboké 71 980 zl (šesté největší panství), Postoloprty – 53 960 zl (18. největší panství), Protivín – 41 900 zl (34. největší panství). A. VALENTA, *Lesk*, s. 257–258; srov. též důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

V roce 1662 koupil Jan Adolf ze Schwarzenbergu panství Mšec na Rakovnicku.⁹⁵ V sedmdesátých letech 17. století následovaly další koupě, zejména východočeského panství Vlčice (1675) a statků v jižních Čechách.⁹⁶

V rozmnožování schwarzenberských českých držav pokračoval i Ferdinand Vilém ze Schwarzenbergu (1652–1703),⁹⁷ jenž získal rozsáhlé panství Postoloprty (1691) a menší drahonický majetek (1700). Vedle něj skupoval další statky, z nichž Čejkovice a Křenovice byly vtěleny do hlubockého panství (1687).⁹⁸ Mimo nákupů statků bylo zásadním aktem Ferdinanda Viléma založení rodového fideikomisu. Včlenil do něj okněžněné hrabství Schwarzenberg ve Francích, panství Třeboň, Hluboká, Postoloprty, městské paláce (Michnovský palác na Malé Straně, vídeňský městský palác), rodové klenoty a stříbrné náčiní.⁹⁹ Založením nedělitelného jádra rodového majetku zpečetil jeho dosavadní územní vývoj.¹⁰⁰

K rozvoji schwarzenberských statků docházelo i za Adama Františka ze Schwarzenbergu (1680–1732),¹⁰¹ jenž podobně jako jeho předci koupil řadu statků a zejména panství Protivín (1711). Se sousedními majetky Hluboká a Třeboň vytvořilo takřka souvislý celek. Zcela zásadní bylo získání eggenberského dědictví v roce 1719 – souboru osmi panství (Český Krumlov, Netolice, Volary, Vimperk, Prachatice, Chýnov, Orlík, Zvíkov) a řady statků v jižních Čechách. Jejich získáním se zvýšila celková výměra českých rodových majetků víc než dvojnásobně.¹⁰² Vzápětí se podařilo držiteli největšího majetku v Čechách¹⁰³ získat titul vévody krumlovského (1723), což jej symbolicky vyzdvihlo nad ostatní knížecí rody českých zemí.¹⁰⁴

⁹⁵ V. RAMEŠ, *Proměny*, s. 27–30.

⁹⁶ Za zmínku stojí zejména statek Bzí (koupě 1671), následně inkorporovaný k třeboňskému panství.

⁹⁷ K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 143–151; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 107–108; k jeho úvěrovému podnikání A. VALENTA, *Lesk*, s. 77, 258–260.

⁹⁸ Z dalších koupí statků stojí za zmínku Lipno, Toužetín (1691), Kestřany a Skočice (1700), na nichž se nacházela panská sídla.

⁹⁹ K pražským majetkům srov. Pavel VLČEK (ed.), *Umělecké památky Prahy. Malá Strana*, Praha 1999, s. 515–521; k vídeňským stavbám Martin KRUMMHOLZ, *Vídeňské rezidence Schwarzenbergů a Johann Bernhard Fischer z Erlachu*, in: M. Gaži (ed.), *Schwarzenberkové*, s. 207–218; k institutu fideikomisu A. VALENTA, *Lesk*, s. 47–56.

¹⁰⁰ Zároveň položil právní základ k pozdějšímu rozdělení rodu na primogenituru a sekundogenituru. A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 127–128; včleněním rodinných klenotů do fideikomisu vedle toho sledoval uchování rodové paměti. Obecně V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 101.

¹⁰¹ K němu obecně K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 152–164; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 104–110 (tamtéž literatura k okolnostem smrti knížete); pokus o představení Adama Františka ze Schwarzenbergu jako stavebníka jsem s odkazy na další literaturu představil již dříve. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 24–36; k jeho nákupům majetku A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 132–133.

¹⁰² Stádající majetky rodu dosahovaly výměry 180 000 ha, eggenberské dědictví měřilo 225 000 ha. Srov. R. PALECZEK, *Český Krumlov*, s. 776 (s odkazy na další literaturu); dále A. VALENTA, *Lesk*, s. 78 an.

¹⁰³ Úhrnný roční důchod schwarzenberských majetků (327 899 zl) dosahoval v roce 1756 více než dvojnásobku příjmů druhého největšího majetku (Lobkowiczové – 157 549 zl) a víc než trojnásobku

II. Schwarzenberská sídla na panství Hluboká nad Vltavou

II.1 Zámek Hluboká nad Vltavou

II.1.1 Výstavba

Stavební historie zámku Hluboká sahá do poloviny 13. století, kdy byl vybudován na ostrožně nad řekou Vltavou hrad.¹⁰⁵ Poprvé je v pramenech zmiňován k roku 1285 jako zboží v držbě Vítků z Prčice.¹⁰⁶ Jméno Frauenberg odkazuje ke královskému založení.¹⁰⁷ V následujících staletích byl objekt soustavně zastavován.¹⁰⁸ Nejvýznamnějším zástavním držitelem Hluboké byl Vilém z Pernštejna, jemuž ji zapsal s veškerým zbožím v roce 1490 Vladislav II. Jagellonský. Majitel rozsáhlého dominia přikročil k rozsáhlým opravám zpustlého hradu, který svou stávající podobou nevyhovoval potřebám pozdně středověkého velmože.¹⁰⁹ V další generaci Hlubokou drželi Vojtěch (1513–1534) a Jan (1534–1540) z Pernštejna, který ji postoupil svému švagrovi Ondřeji Ungnadovi ze Suneka. Ondřej Ungnad založil v bezprostřední blízkosti hradu velkou oboru, později zvanou stará, a vinici. Mimoto nechal v Podskalí zřídit čerpadlo, jež dopravovalo vodu na hradní ostrožnu.¹¹⁰ Samotný hrad souběžně prodělával značné úpravy.¹¹¹ Panství i s hradem

výnosů třetího majetku (Czerninové – 98 115 zl, což odpovídá příjmům samotného českokrumlovského panství). Tamtéž, tab. 5, s. 76.

¹⁰⁴ Nejnověji Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI. a Alžběta Kristýna*, s. 257.

¹⁰⁵ Základní literatura ke stavebním dějinám Hluboké: přehledově K. MIKUSCHKOWITZ, *Statistische und geschichtliche Übersicht I*, s. 466–479; August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království českého. VII. Písecko*, Praha 1890, s. 127–154; J. BRANIŠ, *Soupis*, s. 65–97; P. VLČEK, *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 244–245; podrobně s odkazy na prameny archivní rešerše P. ZAHRADNÍKA, *Hluboká*; stavební vývoj přehledně shrnul M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 55–63; k historizujícím přestavbám J. VYBÍRAL, *Století*, s. 25–70.

¹⁰⁶ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 1.

¹⁰⁷ Vronburg → Fronburg → Frauenberg. Tak vykládá jméno objektu A. SEDLÁČEK, *Hrady VII*, s. 130–132; naopak Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. I., A–H*, Praha 1947, s. 569 uvádí, že původní jméno nemusí odkazovat k roli zeměpána při založení, ale může znamenat „hrad Páně“, což dokládá faktem, že pozdější podoba názvu Hluboké odkazuje k Panně Marii. Jako pravděpodobnější se nicméně jeví starší Sedláčkův výklad, k němuž se kloní i P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 1.

¹⁰⁸ V přímé správě královské komory byl v letech 1356–1420, dále krátce během vlády Ladislava Pohrobka a Vladislava Jagellonského. Srov. Tamtéž, s. 1–2.

¹⁰⁹ K perňštejnským majetkům jižních Čech srov. Václav LEDVINKA, *Pernštejnská epizoda v dějinách jižních Čech. (Páni z Pernštejna na Hluboké a Protivíně 1490–1540)*, in: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 91–103.

¹¹⁰ K vodárně srov. František Josef ČAPEK, *Vodárna na hradě Hluboká v letech 1551–1610*, Výběr 19, 1982, s. 76–79; Čapkovy poznatky doplnil a do širších souvislostí zasadil Michal PREUSZ, *Voda v měšťanském a šlechtickém prostředí jižních Čech na prahu novověku*, České Budějovice 2010 (diplomová práce HÚ FF JU), s. 62–68. Zásadní je zejména Preuszovo zjištění o neustálém ohrožení

následně Ondřej Ungnad ze Suneku přenechal se druhé manželce Anně, jež statky v roce 1555 přenechala synům.

V éře Ungnadů ze Suneku vzniklo první známé vyobrazení hlubockého hradního areálu na mapě tamního panství (obr. 6).¹¹² Hrad je zachycen ve své pozdně gotické podobě v typické poloze na vysoké ostrožně nad hlubockým údolím a městečkem Podhradí.¹¹³ V přehradí stojí masivní zemní dělostřelecké rondely, stěžejní prvek pozdně gotického pevnostního stavitelství.¹¹⁴ Předpolí hradu dále chránila dvojí hradba – první opevňovací linie byla prolomena barbakánem, druhou zpevňovala hranolová brána, jejíž bok směrem k Podhradí chránila válcová bašta. Obdobně byl zajištěn i druhý přístup do komplexu směrem ke staré oboře. Jednotlivá obranná pásma byla oddělena příkopy. Vlastní hrad obepínal dvojici nádvoří. Dominantu objektu tvořil vysoký bergfrit. Hradní jádro dotvářely dva paláce a kaple.

Od Adama Ungnada ze Suneku panství v roce 1562 odkoupil nejvyšší kancléř Království českého Jáchym z Hradce, který vzápětí získal Hlubokou do dědičné držby.¹¹⁵ Změna statutu majetku se odrazila v zásadní podobě přestaveb někdejšího hradu po roce 1563.¹¹⁶ Těžiště stavební činnosti za pánů z Hradce spadá do éry Adama II. z Hradce, i vzhledem k časnému skonu jeho otce († 1565). Počátek hlavních Adamových přestaveb Hluboké lze datovat rokem 1580, kdy vznikla smlouva s Baltasarem Maggim na úpravu interiérů, obnovu krovů a okenních ostění. Tyto a další práce probíhaly od následující stavební sezóny. Vzápětí proběhlo rozšíření severního paláce a výstavba příčného nádvorního traktu. Kromě toho za Adama II. z Hradce došlo ke snešení a znovupostavení v jádru gotického bergfritu. Mělo

vodárny povodněmi, jež se v devadesátých letech 16. století projevilo nutností její několikeré obnovy. Po roce 1619 byla vodárna těžce poškozena a později obnovena; dále níže. K vodárně za Adama Františka srov. A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 133; srov. též níže.

¹¹¹ K nim srov. Antonín MARKUS, *Příspěvky k umělecké topografii jižních Čech III*, PAM XXVI, 1914, s. 132–134.

¹¹² Srov. Jiří ÚLOVEC, *Příspěvek k ikonografii Hluboké ze 16.–19. století*, Výběr 37, 2000, s. 198–207; mapa je uložena v NA Praha, sbírka map a plánů, sign. H II. 1, inv. č. 946; její reprodukci přinesl např. P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, barevná příloha, obr. 1, 5).

¹¹³ Srov. též T. DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999, s. 162–163.

¹¹⁴ Jiří VARHANÍK, *Goticko-renesanční opevnění hradu Hluboké nad Vltavou*, AH 19, 2004, s. 357–362.

¹¹⁵ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 19; k držbě Hluboké za pánů z Hradce srov. Jaroslav ČECHURA, *Hluboká za pánů z Hradce. Vznik podnikatelského velkostatku*, SNM-A, 46, 1992, 1–67.

¹¹⁶ K renesančním stavebním úpravám hlubockého zámku kromě výše citovaných děl Jarmila KRČÁLOVÁ, *Zámek Hluboká za pánů z Hradce*, in: Dobroslav Líbal – Milada Vilímková (edd.), *Umění věků. Sborník k sedmdesátým narozeninám profesora Dr Josefa Cibulky*, Praha 1956, s. 76–85. Poznatky studie jsou v řadě ohledů díky novějšímu bádání autorky i dalších badatelů antikvované, přesto v materiálové rovině poskytuje základní faktografický přehled.

nepochybně symbolický význam zpřítomnění paměti místa.¹¹⁷ Souběžně probíhaly i intenzivní práce na výzdobě a úpravách zámeckého okolí, kupříkladu na ohrazení vinice.¹¹⁸

Výsledkem rozsáhlých stavebních akcí na sklonku 16. století byla reprezentativní stavba v pozdně doznívajícím duchu. Svým pojetím se řadila vedle souběžně (a stejnými řemeslníky) upravované zámky v Jindřichově Hradci, Českém Krumlově, či ve vzdálenější Telči, kde ovšem hlavní přestavby proběhly o něco dříve. Podobu komplexu zachytil v roce 1602 Jan Willenberg (obr. 7).¹¹⁹ Zatímco podoba předhradí zůstala oproti staršímu období prakticky nezměněna, vnitřní zámek doznal zásadních změn. Paláce spojil příčný trakt, který někdejší hradní nádvoří rozdělil na dva menší dvory. Razantní změny proběhly v interiéru, jehož členění bylo přizpůsobeno soudobému životnímu stylu.¹²⁰ Nejvýznamnějšími prostory se nově staly dva sály. Nacházely se nad sebou v paláci přiléhajícím ke kapli. Jak uvedl autor soudobého urbáře, zámek „*slušně velikého pána sídlo slouti může*“.¹²¹

Vzhled sídla se v následujícím období příliš neměnil. Jáchym II. z Hradce, jenž byl dědicem Adama II. († 1596), v souvislosti se snahou o stabilizaci rodových financí hlubocké panství v roce 1598 odprodal Bohuslavu Malovcovi z Malovic.¹²² Po jeho smrti (kolem roku 1608) získali Hlubokou jeho potomci Jetřich, Jan a Václav Malovcové z Malovic, jimž byl majetek konfiskován za účast ve stavovském

¹¹⁷ Na současném materiálu z moravského prostředí přinesl četné příklady Tomáš KNOZ, *Šlechtická paměť v uměleckém ztvárnění moravských renesančních zámků*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 23–36; teoreticky Petr FIDLER, *Pomník, památník a památka*, Tamtéž, s. 15–22; Jiří KROUPA, *Zámek v Valticích v 17. století: palazzo in fortezza*, in: Týž, *Umělci, objednavatelé a styl. Studie z dějin umění*, Brno 2006, s. 77–104. Poznatky posledních dvou citovaných prací, jejichž autoři pracují s mladším materiálem, nelze mechanicky aplikovat na starší stavby, přesto jsou názory autorů ve vztahu k memoriální funkci architektury podnětné.

¹¹⁸ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 37. Zahrady, štěpnice a vinice měly v daném období nejen hospodářský, ale i sociálně distinktivní význam. Jejich ohradní zdi mimo ryze praktického účelu fyzické ochrany prostoru a plodin měly i symbolickou roli – znázorňovaly (zdánlivě) neprostupné hranice sociálních vrstev. Na příkladu zahrad Pražského hradu Sylva DOBALOVÁ, *Zahrady Rudolfa II. Jejich vznik a vývoj*, Praha 2009.

¹¹⁹ Srov. Antonín PODLAHA – Isidor ZAHRADNÍK (edd.), *Jan Willenberg. Pohledy na města, hrady a památné stavby král. Českého z poč. 17. stol.*, Praha 1901.

¹²⁰ Obecně Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002, s. 186–192.

¹²¹ Urbář z doby před r. 1592, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I G BB 2, fol. 1, citováno podle P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 37.

¹²² Statek byl k Malovcovi prospěchu vložen do desk zemských až r. 1601. K Bohuslavu Malovcovi z Malovic srov. Václav BŮŽEK, *Úvěrové podnikání nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, Praha 1989, s. 82–86.

povstání.¹²³ Konfiskát následně získal jako zástavu své císařské pohledávky don Baltasar de Marradas, který majetek v roce 1628 odkoupil od komory do dědičné držby.¹²⁴

Úpravy hlubockého zámku v době marradasovské držby jsou známé jen rámcově, což je dáno špatným stavem tehdejšího správního aparátu panství a z něj vyplývající omezeností pramenné základny.¹²⁵ Nejzásadnější stavební akce proběhla již za Baltasara de Marradas, jenž nechal vystavět dlouhé stavení v zámeckém předpolí, zvané podle nápisu, který citoval Karl Mikuschowitz, Fructus Belli.¹²⁶ Jeho původní účel není známý, nicméně v roce 1680 prodělalo úpravy na stáje.¹²⁷ Jak je patrné z pozdější korespondence, probíhaly i dílčí úpravy věže.¹²⁸

Ani po získání panství do držby Schwarzenbergů v roce 1661 neprobíhaly zásadnější stavební práce (obr. 8, 9). Podle urbáře z roku 1677 byl zámek rozsáhlým komplexem, jenž se rozkládal kolem pěti nádvoří.¹²⁹ Obranu zajišťovala, kromě zemní šance a ravelinu v zámeckém předpolí, také dvojice příkopů, z nichž vnitřní byl armovaný. Urbář zároveň zachytil členění interiéru a využívání některých prostor. Sklepy a místnosti v přízemí, s výjimkou kaple, sloužily výhradně k užitkovým účelům. V pianu nobile autor pramene uvedl 3 předsíně, 12 pokojů s táflovými stropy (2 z nich byly vybaveny krby,¹³⁰ 6 dalších kamny), 4 komory, jídelnu s krbem, velký sál s krbem, stříbrnici (zřejmě v příčném nádvořním traktu) a další prostory obslužného charakteru. Ve třetím podlaží se v době sepsání urbáře nacházely podobně vybavené místnosti včetně druhého sálu. Je zřejmé, že ještě v době Jana Adolfa ze Schwarzenbergu si hlubocký zámek zachovával pozdně renesanční ráz z doby pánů

¹²³ A. SEDLÁČEK, *Hrady VII*, s. 146 uvádí, že dědicem byl výhradně Jetřich. Naopak podle Tomáše V. BÍLKA, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, Praha 1882, s. 349–351, drželi panství bratři společně, rozdělené do dědičných dílů. Obdobně P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 51.

¹²⁴ Pohledávka byla odhadnuta na 258 893 kgč. Panství bylo Marradasovi prodáno za 200 000 zl, jež ovšem vzhledem ke svému úvěru u císařské komory nemusel složit v hotovosti, naopak mu ještě 80 000 zl bylo vyplaceno. Tamtéž.

¹²⁵ O špatném stavu správy panství, na níž Marradasové (z nichž poslední držitel Hluboké Bartolomeo de Marradas sídlil ve Španělsku) neměli větší zájem, svědčí i kompletní personální obměna správního aparátu a jeho celková reforma po koupi majetku Schwarzenbergů. Srov. P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 111.

¹²⁶ K. MIKUSCHKOWITZ, *Statistische und geschichtliche Übersicht*, s. 469–470; dále P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 43.

¹²⁷ Srov. korespondenci ze srpna 1680, uloženu v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bß 2a, 1665–1719, s. f.

¹²⁸ Zahrnovaly zejména výměnu zvonů. Srov. níže.

¹²⁹ SOA Třeboň, Vs Hluboká, I 6Gß 7a/1; citováno podle P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 45–51.

¹³⁰ Krby měly vedle ryze praktického účelu v očích současníků i značnou symbolickou hodnotu, neboť odrážely bohatství stavebníka a v řadě případů byly nositeli heraldických znamení. Srov. Frank DRUFFNER, *Vom Brennpunkt zum Blickfang: Kamin und Offen im Schloßbau*, in: M. P. Hahn (ed.), *Zeichen*, s. 253–264.

z Hradce. Na vnitřní zámek se připojovalo stavení s kuchyní, pekárnou a důchodním úřadem, nad nímž se nacházel byt purkrabího v sousedství černé věže s pokojem nočního strážce. V předpolí zámku, jenž byl přístupný mostem vedoucím přes vyzděný příkop, stála řada rozličných staveb. Byly v nich umístěny vrchnostenské správní úřady a byty úředníků. Užitek róz předpolí dotvářela prachárna, kovárna, prostor na složení dřeva a stáje.¹³¹

Teprve v roce 1685 proběhly dílčí změny v uspořádání interiéru. Podle dotazů knížecího stavitele Giacomu Antonia di Maggiho během pobytů vrchnosti v zámku bydleli i schwarzenberští dvořané (hofmistr Ignác Baratti a Martin Friedrich Pruskauer z Freyenfelsu).¹³² Zároveň Giacomo Antonio de Maggi v zámku podnikal další drobné práce, realizoval mimo jiné nový balkón v severovýchodním palácovém traktu.¹³³ Na prahu devadesátých let byl v důchodním úřadu zřízen archiv.¹³⁴ V sousedství se nacházel byt kontribučního písaře.¹³⁵ Dále provedl novou podsklepenou kuchyni.

Mimořádně zajímavá stavební akce proběhla v roce 1696, kdy krumlovský sochař Martin Lindemayr a hlubocký kameník Vít Dvořák provedli úpravu dvanácti kamenných znaků Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu v zámeckém areálu.¹³⁶ Řemeslníci k nim připojili erby Schwarzenbergovy manželky Marie Anny ze Sulzu a iniciály páru. Symbolická řeč heraldických symbolů zpravovala případného návštěvníka zámku o jeho majitelích, zastupovala je v případě nepřítomnosti a zajišťovala mezigenerační přenos paměti.¹³⁷ Pro vztah Schwarzenbergů k paměti je výmluvný i příklad z období Adama Františka ze Schwarzenbergu – při barokních přestavbách zámku se jej hlubocký hejtman dotázal, jak naložit s erbem Marradasů nad schodištěm do sálu.¹³⁸ Kníže vzápětí nařídil opravu znaku.¹³⁹ Jasně to dokládá jeho zájem udržet paměť na předcházejícího majitele zámku.¹⁴⁰

¹³¹ Stáje měly i reprezentační rozměr. Srov. J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 300–313.

¹³² Byli jim přiděleny stálé pokoje. Martin Friedrich Pruskauer z Freyenfelsu (1630–1695) působil jako tajemník knížecího biskupství olomouckého a jako rada Jana Adolfa a Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu. Srov. R. PALECZEK, *O začátcích*, s. 286.

¹³³ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 56. V daném období sloužily tamní pokoje knížeti. Dva balkóny na průčelí paláce nad Podhradím zachycuje již Willenbergerova rytina.

¹³⁴ Umístěn byl „in *ehemaligen alten Arrest*“. Tamtéž, s. 61. Citace pramenů v poznámkovém aparátu i textu jsou důsledně transliterovány včetně zachování původní podoby psaní velkých písmen.

¹³⁵ Vyplyvá to z reskriptu Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 21. července 1692, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.

¹³⁶ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 63.

¹³⁷ V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 293; k heraldické výzdobě rezidencí jako prostředku vrchnostenské reprezentace J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 181, 226–227.

¹³⁸ „[...] *wir selbte mit der alten graf Maradischen Wappen bey der Stiegen wo man in Saal hinauff gehet, gnädigst disponiren, ob nemblich solche abgeriessen, und dargegen ewer durchleucht Wappen auffgesezt*

Prvními pracemi za vlády Adama Františka ze Schwarzenbergu byly úpravy zámecké kaple – v roce 1704 do ní bylo zakoupeno nové vybavení včetně pozlacené sochy sv. Ducha či nového zvonu.¹⁴¹ Podobně jako Ferdinand Vilém i Adam František dbal na heraldickou reprezentaci rodu – kromě oltáře se měl malovaný erb objevit i na vstupních dveřích do kaple.¹⁴² Zámecké kapli věnoval Schwarzenberg i jeho úředníci pozornost i v následujících letech. V roce 1710 navrhoval Rudolf Praxl nahrazení starých varhan v kapli z roku 1589, jejichž píšťaly byly notně poškozeny.¹⁴³ Podle hejtmanova názoru by bylo vhodné převézt na Hlubokou nástroj z tvrze v Drahonicích.¹⁴⁴ Ačkoliv by prý hlubocký pozitiv mohl dále sloužit v pištínském kostele, k výměně nástrojů prozatím nedošlo – kníže ji povolil až o dva roky později.¹⁴⁵ Následně hejtman Václav Antonín Dvořák navrhl opravu starých varhan, případně zhotovení nových,¹⁴⁶ k čemuž se kníže přiklonil.¹⁴⁷

Od roku 1708 zároveň probíhaly úpravy zámeckých pokojů, jež postupně nabíraly na intenzitě. Nejprve byla odstraněna řada starých a nevyhovujících ostění dveří

soll werden?“ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 26. dubna 1729, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

¹³⁹ „[...] *das alte graf Maradische wappen, so ober der, in dem Saal führenden stiegen befindlich daselbstn noch ferner verbleiben, mithin davon abnehmen zulasen keines weegs gesonnen seynd.*“ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 7. května 1729, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 234.

¹⁴⁰ V tomto ohledu je zajímavé, že paměť starších vrstev zámku byla při přestavbách zčásti setřena. Nepochybně to bylo vyvoláno tím, že Hluboká nikdy nesloužila jako rezidence zásadnějšiho významu. Naopak Třeboň a Krumlov, sídlo pánů z Rožmberka, resp. spřízněných Eggenbergů, ponechali Schwarzenbergové bez rozsáhlejších úprav. K roli stavitelství pro reprezentaci majitele srov. kromě prací citovaných v úvodu též Wolf EIERMANN, *Das Fürstliche Bauwerk. Bemerkungen zur Schloßarchitektur und der „Schönen Künsten“*, in: L. Unbehau – A. Beyer – U. Schütte (edd.), *Die Künste*, s. 47–52; k významu rezidenční tradice pro barokní rezidence J. KUBEŠ, *Reprezentativní funkce*, s. 156.

¹⁴¹ Zvon o váze 135 liber byl zakoupen v Praze za 135 zl 15 kr. Srov. Frankstätter Schwarzenbergovi, Hluboká, 20. května 1704, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 3a/2, s. f.; účetní materiál k dalším pracím cituje P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 64. Ke stavebním dějinám kaple srov. Roman LAVIČKA, *Zámecká kaple na Hluboké. Proměny podoby, funkce a vybavení*, in: M. Gaží (ed.), *Schwarzenbergové*, s. 183–206.

¹⁴² P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 66.

¹⁴³ Praxl Schwarzenbergovi, Hluboká, 18. ledna 1710, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 3a/2, s. f.

¹⁴⁴ Podle Praxla kníže tamní nástroj osobně slyšel. Kaple v pozdně gotické tvrzi v Drahonicích z počátku 16. století. Statek byl zakoupen v roce 1700 při posledních velkých nákupech Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu.

¹⁴⁵ Podle hejtmana by bylo možné staré varhany použít v Pištině. Nové by neměly být dražší než 120 zl. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 9. dubna 1712, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 3a/2, s. f.; koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 13. dubna 1712, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 3a/2, s. f.

¹⁴⁶ Chtěl je nechat zhotovit u loketského varhanáře, který údajně pobýval ve Vodňanech. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 3. května 1712, Tamtéž.

¹⁴⁷ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 70.

i oken¹⁴⁸ a krby v některých místnostech byly nahrazeny kamny.¹⁴⁹ Následující stavební sezónu mělo dojít k zásadnějším stavebním změnám. Spočívaly v obnově stropů ve třech knížecích pokojích.¹⁵⁰ O rok později vídeňský zámečník Johann Schöneck pracoval ve zmiňovaných pokojích na kováních dveří a další zámečnické práci.¹⁵¹ Zároveň probíhaly úpravy pokoje kněžny z Eggenbergu.¹⁵² Další kování pro knížecí pokoje Schöneck zhotovil ještě v roce 1715, kdy připravil zámky na nové dveře připravené třeboňským truhlářem.¹⁵³

Rozsáhlejší stavební práce se konaly také v roce 1714, kdy byly mimo jiné zpevněny základy kanceláří v předzámčí. Hejtman dbát na dobré provedení prací.¹⁵⁴ V důrazu knížete na dohled nad kvalitou prováděných prací se odráží dřívější negativní zkušenosti s Pavlem Ignácem Bayerem. Kromě toho pražský mramorář Mathias Gigel mramoroval dvojici krbů v knížecích pokojích.¹⁵⁵ I další činnost se měla soustředit na hlavní podlaží – podle knížete měly být upraveny pokoje sloužících u knížecího apartmánu. V ložnici měl být krb z černého mramoru, podobně jako v pražském paláci. Naopak pokoje v třetím podlaží měly být prozatím ponechány ve stávající podobě.¹⁵⁶ Kníže nařídil, aby byl pod balkón v tabulnici přizděn pilíř. Zároveň byl upraven nárožní pokoj vložem příčky.¹⁵⁷

V následujícím roce probíhalo vybavování vrchnostenských pokojů, o čemž svědčí kupříkladu příkaz malíři Janu Jiřímu Hamiltonovi do Třeboně, aby odeslal některé obrazy na hlubocký zámek.¹⁵⁸ Zcela zásadní stavební úpravou byla realizace

¹⁴⁸ Ve velmi umírněných formách je navrhl a provedl rudolfovský kameník Vít Dvořák, jenž následně pracoval i na loveckém zámku Ohrada. Jeho schválený návrh okenních a dveřních ostění je uložen v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 121.

¹⁴⁹ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 67.

¹⁵⁰ Notata Adama Františka ze Schwarzenbergu, Hluboká, 8. října 1709, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 618–621.

¹⁵¹ Srov. dopis nejvyššího hejtman Dräxlera Schwarzenbergovi, Třeboň, 31. března 1710, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol.; s odkazy na další prameny P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 69.

¹⁵² „In denen jenigen zimmern [...] fürstin vom Eggenbeurg zu logiren pflegen.“ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 14. května 1709, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f. K pobytům Marie Arnoštky z Eggenbergu na Hluboké srov. níže.

¹⁵³ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 72; dále reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 3. července 1715, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 112.

¹⁵⁴ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 18. srpna 1714, Tamtéž, fol. 132.

¹⁵⁵ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 70. Týž Mathias Gigel pracoval i v loveckém zámku Ohrada.

¹⁵⁶ Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 15. prosince 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.

¹⁵⁷ „Fr[au]. von Taxis,“ která pokoj obývala, měla být během úpravy ubytována jinde. P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 71. Ke slečně z Taxisu srov. níže.

¹⁵⁸ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 16. prosince 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. d., inv. č. 23, sign. F. P. d./23, kart. 16, s. f.; obdobně dostal malíř příkaz k odeslání dokončených obrazů na Hlubokou v roce 1722, Drescher Schwarzenbergovi, Třeboň,

velkého sálu. Proběhla v letech 1715–1716 podle Bayerových plánů.¹⁵⁹ Architekt navrhl v souladu s dobovou normou propojit dvojici renesančních sálů v prvním a druhém patře zámku do jedné reprezentativní prostory.¹⁶⁰ O značném rozsahu tehdejších prací svědčí, že měly být strženy takřka všechny stropy v severním křídle mezi kaplí a příčným traktem.¹⁶¹ Zároveň došlo ke změnám vnitřního členění a komunikačního schématu budovy. Dosavadní dřevěné schody přiléhající ke kapli byly nahrazeny reprezentativním kamenným schodištěm vedoucím do předsálí. Kníže dále požadoval, aby byly podlahy sálu zhotoveny z pevného dubového dřeva, podobně jako v loveckém zámku.¹⁶² Následujícího roku však byla dřevěná podlaha nahrazena podlahou z červených a bílých kamenných desek dodaných ze Salcburku.¹⁶³ Ve výměně podlahy se odráží snaha vrchnosti po zvýšení reprezentativnosti sálu v materiálu i v barevnosti.¹⁶⁴ Souběžně byly ze stejného materiálu připraveny krby v sálu i pro knížecí pokoje.¹⁶⁵ Součástí vybavování zámeckého sálu bylo i rozmístění obrazů. Měly být rozvěšeny na stěnách mezi okny.¹⁶⁶ V roce 1717 již byl sál hotov, tudíž v něm mohl

2. prosince 1722, inv. č. 2, sign. F. P. h./2, kart. 14, s. f.; Drescher Schwarzenbergovi, Třeboň, 16. prosince 1722, Tamtéž.

¹⁵⁹ Bayer Schwarzenbergovi, Třeboň, 24. listopadu 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.; dále P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 71–72; V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 234.

¹⁶⁰ Teoretická reflexe sálů: Leonhard Christoph STURM, *Kurtze Vorstellung der gantzen Civil-Bau-Kunst worinnen erlich die vornehmsten Kunst-Wörter so darinnen innerzu vorkommen in fünfferley Sprachen angeführet und erklärt*, Augsburg 1745, s. 20 [dostupné online, <http://digi.ub.uni-heidelberg.de/>, přístup 10. ledna 2010]. Odlišnou interpretaci nabízí M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 58.

¹⁶¹ Kromě Zahradníkovy rešerše srov. dopisy Dvořáka Schwarzenbergovi, Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 10. března 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.; Hluboká, 11. dubna 1716, Tamtéž; podle hejtmana byly hotovy stropy nad kněžninými pokoji.

¹⁶² Bayer Schwarzenbergovi, Praha, 2. května 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 94; reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 13. května 1716, Tamtéž, fol. 90. Podlahy zhotovil, podobně jako dveře pro piano nobile, třeboňský truhlář Jan Hönisch. Srov. P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 75.

¹⁶³ Prameny (knížecí reskripty, korespondence se salcburským měšťanským kamenickým mistrem Johannem Littichem a lineckým agentem Nicolou de Gravenem, rozpočty) jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f. Šlo celkem o 230 červených a 308 bílých desek. Doprava a materiál přišly na 457 zl 55 kr placených z důchodní pokladny. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 14. června 1718, Tamtéž.

¹⁶⁴ K reprezentativní rovině sálů srov. J. VON ROHR, *Einleitung*, s. 784 an; obecně J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon* XII, sl. 842–844.

¹⁶⁵ Prameny v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f. Dokončeny byly v červenci 1718. Srov. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 12. července 1718, Tamtéž.

¹⁶⁶ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 23. prosince 1719, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 2, sign. F. P. h./2, kart. 14, s. f.; reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 10. ledna 1720, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 330; reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 28. února 1720, Tamtéž, fol. 331–332.

pracovat malíř Jan Jiří Werle.¹⁶⁷ Jeho práce na fresce měly být dokončeny na sklonku dubna.¹⁶⁸ Malba představovala apoteózu schwarzenberského rodu.¹⁶⁹ Zcela dokončen a vybaven měl být sál až v roce 1722,¹⁷⁰ nicméně ještě v následujícím roce probíhaly pod dozorem stavitele Martinelliho práce na zavěšení osvětlovacích těles.¹⁷¹

O rok později probíhalo zařizování pokojů novým nábytkem zhotoveným třeboňským truhlářem Hönisch.¹⁷² Naopak exkluzivní gueridony pro kněžniny pokoje vytvořil neurčený budějovický sochař a pozlatil je neznámý třeboňský malíř.¹⁷³ Téhož roku na Hluboké pracoval další vídeňský řemeslník, hrmčíf, jenž prováděl neurčené práce v nových pokojích a v jídelně na Ohradě.¹⁷⁴

Mimořádný význam měly rozsáhlé úpravy traktu kolem prvního nádvoří vnitřního zámku, jenž byl nově proveden mezi lety 1722–1724.¹⁷⁵ Po dokončení hrubé stavby probíhalo vybavování interiérů a zejména celkové sjednocení fasád podle návrhů

¹⁶⁷ Během pobytu měl bydlet v pokojích hospodářského správce Frankstättera. Srov. nedatovaný reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Tamtéž, fol. 78. Za práci Werle obdržel 500 zl, jejichž přijetí stvrdil kvitancí datovanou na Hluboké, 5. dubna 1717, Tamtéž, fol. 74.

¹⁶⁸ 17. dubna hejtman Dvořák hlásil, že práce malíře Werleho bude skončena během 8 dní. Peníze mu měly být vystaveny nadvakrát – 200 zl za skicu, 300 zl za práci. Z toho je velmi dobře patrné, že pro Schwarzenberga měla invence zachycená v podobě přípravné kresby takřka stejnou cenu jako realizované dílo. Srov. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 17. dubna 1717, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 75.

¹⁶⁹ Ikonografii shrnul M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 58. Zajímavou otázkou, která přesahuje rámec předkládané práce, je porovnání obrazu ctností prezentovaného na fresce s literární (sebe)prezentací Schwarzenbergů v apologetické literatuře.

¹⁷⁰ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 1. srpna 1722, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f. Tehdy také v sále pracoval truhlář z řad granátníků, který dělal dveře z javorového dřeva, reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 8. září 1722, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. d, inv. č. 31, sign. F. P. d./31, kart. 21, s. f.

¹⁷¹ Hejtman zpravil knížete o nutnosti vyvrtat díry pro osvětlovací tělesa, k čemuž by se hodila ústa jedné z namalovaných groteskních postav. Bylo nutné zkontrolovat, zda by zásah nepoškodil statiku. Srov. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 16. října 1723, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1a, s. f.; vzápětí kontrolu provedl stavitel Martinelli, podle nějž ze zásahu neplynulo žádné nebezpečí a kníže tudíž přikázal jeho realizaci. Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Praha, 27. října 1723, Tamtéž.

¹⁷² Ptal se například, kolik z požadovaných dvou tuctů židlí pro knížecí pokoje na hlubockém zámku má být na kovových a kolik na dřevěných nohách. Srov. Duscher Dvořákovi, Třeboň, 27. července 1717, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 550. Podobně měl nahradit stůl v tabulnici. Srov. dopis Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 26. června 1717, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1d, s. f.

¹⁷³ V úvahu připadají Florian Sommer (prokazatelně se na pozlacení prvků mobiliáře podílel) a Josef Dietrich (v jeho případě není jisté, zda se návrhům nábytku věnoval). Tamtéž. K jejich pracím pro Ohradu srov. níže.

¹⁷⁴ Podle Dvořáka práci dokončil 22. března, načež mu hejtman poskytl kolesku a 4 koně na cestu do Vídně, kam by měl dorazit následujícího dne. Srov. dopis Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 22. března 1717, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2m, s. f.

¹⁷⁵ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 87 an.

stavitele Martinelliho.¹⁷⁶ Pozornost, kterou jim kníže věnoval, jasně odrážela význam jednotného vzhledu stavby.¹⁷⁷

Velkou stavební úlohou roku 1726 byly úpravy a vybavování knížecího kabinetu. Na prahu roku byl připraven rozpočet truhlářských prací,¹⁷⁸ v březnu byly knížeti odeslány návrhy ke schválení a následně měly být provedeny.¹⁷⁹ Další úpravy kabinetu proběhly ještě na přelomu dvacátých a třicátých let.¹⁸⁰ Zároveň probíhalo sjednocení vzhledu oken „mit alten rahmen“.¹⁸¹ Následně měly být vyměněny nevyhovující okenní tabule. Nové měly být vyskládány z jednotlivých terčků skla vylitých olovem podle sklářova plánu schváleného knížetem.¹⁸² Kromě blíže neurčených pokojů v druhém patře byla obnovena i okna v jídelně.¹⁸³

Z dalších stavebních akcí je třeba vyzdvihnout význam zásadní úpravy hlavní zámecké věže v roce 1728.¹⁸⁴ Z pozornosti věnované věži i z Martinelliho návrhu je patrné, že její přestavba představovala samostatnou stavební úlohu. Její význam stvrdilo nahrazení starých a nepřesných hodin novým strojem schopným měřit čas na čtvrt hodiny,¹⁸⁵ podobně jako osazení nik po obvodu pláště stavby sochami světců

¹⁷⁶ Martinelliho hlubockým fasádám, které tvoří jeden z vrcholů jeho díla, již byla věnována značná pozornost. Diskusi shrnul a prozatím uzavřel M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 59.

¹⁷⁷ K tomu J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 149.

¹⁷⁸ Truhlářská práce měla vyjít na 152 zl, Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 29. ledna 1726, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

¹⁷⁹ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 6. března 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 207.

¹⁸⁰ Spočivaly v pozlacení detailů plátkovým zlatem. Práce měl provést Kašpar Courtin z Třeboně, někdejší učedník Jana Jiřího Hamiltona. Olbricht Schwarzenbergovi, Třeboň, 11. května 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f. Vyplaceno mu bylo 306 zl. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1730, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Kromě toho o rok dříve na Hluboké krátce pobýval vídeňský lakýrník, který obhlédl knížecí „Audienz-Zim[m]er“ a kulečnickový pokoj. Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 13. května 1730, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

¹⁸¹ Staré rámy měly být nahrazeny. Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 19. března 1726, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.; reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 27. března 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 211.

¹⁸² Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 22. června 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 475.

¹⁸³ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 8. června 1726, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

¹⁸⁴ M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 59; prameny cituje P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 92–94; o významu věží pro vrchnostenskou reprezentaci obecně J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 149.

¹⁸⁵ Ke starým hodinám srov. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 26. června 1717, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1d, s. f. Hodiny z věže hlubockého zámku byly následně umístěny na nově vybudované hodinové věže dřiteňského zámku. Upozornil na to M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 130–131. Jeho poznatky lze dílčím způsobem doplnit. Zámek obhlédli hodinář Václav Delavos (syn zesnulého mirovického hodináře Jana Jiřího Delavose), hlubocký hejtman Lintner a polír Lorenz Habel. Následně Dříteň navštívil v hejtmanově doprovodu ještě stavitel Martinelli, jenž se s Lintnerem shodl, že by hodiny měly být realizovány nad vjezdem, neboť nemohli najít lepší místo –

od Josefa Dietricha.¹⁸⁶ O jejím vlivu na schwarzenberských panstvích svědčí návrh věže lišovského kostela sv. Václava od políra Lorenze Habela, jenž vycházel z Martinelliho hlubocké realizace.¹⁸⁷

Stavební změny kromě samotného zámku prodělávaly i objekty v jeho předpolí, nicméně tamní zásahy byly spíše utilitárního charakteru.¹⁸⁸ Zásadnější význam mělo pouze sjednocení fasád provedené souběžně s úpravou věže.

Na prahu třicátých let byla barokizace hlubockého zámku dokončena. Během řady stavebních akcí, které probíhaly po dvě desetiletí, se podoba objektu výrazně proměnila, což odráželo kariérní vzestup Adama Františka ze Schwarzenbergu. Jeho úřad se zákonitě odrážel i ve formách staveb, jež symbolizovaly společenský status majitele.¹⁸⁹

I nadále probíhaly práce různého rozsahu. Mimořádným zásahem do fungování areálu byla zejména kompletní obnova vodovodního vedení a úpravy vodního čerpadla po roce 1731.¹⁹⁰ Podle hejtmána Felixe Maxmiliána Lintnera bylo staré čerpadlo z roku 1715 nepoužitelné, neboť bylo proděravěné a stříkala z něj voda.¹⁹¹ Místo přelítí stávajícího stroje navrhol koupit nový, neboť tak by nedošlo k prodlevě v čerpání vody. Hejtman měl na urychlenou opravu stroje, který byl „höchsten nöthig“, osobně dohlédnout.¹⁹² Po nouzové opravě dílo obhlédnul stavitel Martinelli, podle jehož návrhů

pravděpodobně v souladu s tvrzením M. Šandy nad hřebenem střechy. Srov. Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 5. dubna 1729, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1d, s. f. Dále A. MARKUS, *Příspěvky*, s. 54–57, zde s. 55. Prameny jsou uloženy v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J2; SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK (staré oddělení), sign. B 6J 1d; důraz na nutnost stroje schopného měřit čtvrthodiny kladl hejtman Lintner v dopise Schwarzenbergovi, Hluboká, 2. května 1727, Tamtéž. Jde nepochybně o doklad postupujícího tlaku na rozčlenění času.

¹⁸⁶ Sv. Františka Xaverského, sv. Donáta, sv. Jana Nepomuckého, sv. Floriána. P. ZAHRADNÍK, s. 93. K dalším Dietrichovým pracím pro Schwarzenbergovy srov. níže.

¹⁸⁷ M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 126–129. Prameny jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 2a/4. K Habelovi dosud nejobsáhleji M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 168–169. Prozatím jen částečně využití prameny jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 7J 1.

¹⁸⁸ Docházelo kupříkladu k úpravám kleneb, podlah aj.

¹⁸⁹ J. KROUPA, *Zámek*, s. 77.

¹⁹⁰ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 11. srpna 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2g, s. f.

¹⁹¹ Tehdy proběhla rozsáhlá rekonstrukce vodárny i čerpadla v celkovém nákladu 803 zl 27 kr 2 d. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. K významu vodáren a čerpadel pro fungování zámeckého sídla J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny II/1*, s. 353.

¹⁹² Význam stroje spočíval mimo jiné v jeho nezbytnosti pro protipožární ochranu. Koncept reskriptu Adana Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 25. srpna 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2g, s. f. S velkou pravděpodobností měl vodní stroj na zámku také hygienické účely – lze uvažovat o tom, že byl určen pro koupelnu.

probíhaly další úpravy potrubí.¹⁹³ Voda unikající z trub však nadále páchala škody na základech zámku i jiných objektů.¹⁹⁴

Značnou pozornost věnovali schwarzenberští úředníci problematice oprav objektů po přírodních pohromách, zejména úderech blesku. Ty stíhaly vrchnostenské objekty, zvláště hlubocký zámek na vyvýšeném ostrohu, pravidelně. Během bouří byl zámek poškozen opakovaně. V roce 1722 prudká přeháňka poškodila okna nejen ve vnitřním zámku, ale i na Ohradě a v dalších vrchnostenských budovách.¹⁹⁵ Aktivita vrchnosti kvůli bouřím dosáhla vrcholu v roce 1725, kdy do zámku už popáté udeřil blesk, což viděl pisatel dopisu, hejtman Václav Antonín Dvořák, na vlastní oči.¹⁹⁶ Podle jeho názoru ochránila zámek před požárem přízeň sv. Floriána, ochránce před ohněm.¹⁹⁷ Hejtman se domníval, že světcí za zásah patří dík, proto knížete požádal o zaslání relikvií k umístění do věže.¹⁹⁸ Zároveň navrhoval nechat namalovat obrazy sv. Ignáce, sv. Františka Xaverského, sv. Floriána a sv. Donáta. V případě nepříznivého počasí měly být vyvěšeny z oken věže.¹⁹⁹ Adam František ze Schwarzenbergu v odpovědi vyjádřil dík Bohu za ochranu a s navrhovanými protipožárními opatřeními souhlasil.²⁰⁰ Vzápětí odeslal na hlubocké panství relikvie sv. Donáta a dalších světců a přikázal zavrtat je do krovu věže a modlit se během bouřky.²⁰¹ Podle Martina Šandy šlo v zásadě o magický ochranný rituál.²⁰² Nasvědčuje tomu i fakt, že hejtman okamžitě po obdržení svatých ostatků knížecí rozkaz provedl a zároveň navrhoval přelít staré zvony z doby

¹⁹³ Olbricht Schwarzenbergovi, Třeboň, 5. dubna 1732, Tamtéž. Kolena stavitel zaměřil a nakreslil. Po jejich zhotovení u vídeňského studnaře by měly opravy trvat nanejvýš 8 dní. S provedením práce kníže souhlasil. Srov. koncept knížecího reskriptu, Vídeň, 7. dubna 1732, Tamtéž.

¹⁹⁴ Podle Martinelliho bylo nutné zpevnit základy zámku poškozené unikající vodou na dvou místech. Tamtéž. Přes intenzivní práci v roce 1732 a 1733 dělala voda z čerpadla problémy ještě v roce 1734, kdy poškozovala dům podskalského kováře. Hlavní práce na „*Wasserkunst*“ prováděl vídeňský studnař. Prameny jsou uloženy Tamtéž.

¹⁹⁵ Kromě toho poškodila bouřka také oplocení nové obory a zejména zničila pěkné obilí na vrchnostenských dvorech od Netolic až k Podhradí. Srov. dopis Dvořáka Schwarzenbergovi, Tamtéž, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 7D 8, s. f.

¹⁹⁶ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 28. dubna 1725, Tamtéž, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f. Epizody si povšiml již A. MARKUS, *Příspěvky*, s. 51–57; pracoval ovšem pouze s prameny velkostatkové provenience. Dále M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 64.

¹⁹⁷ James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha-Litomyšl 2008², s. 139–140.

¹⁹⁸ O den později navíc hlásil, že blesk udeřil i do pokojů kněžny, avšak nevznikl požár. Zámecký kaplan jako dík sloužil mši. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 29. dubna 1725, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

¹⁹⁹ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 28. dubna 1725, Tamtéž.

²⁰⁰ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 2. května 1725, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 189. O rok později již byl alespoň jeden z obrazů (sv. Donát) deštěm a větrem poškozen natolik, že bylo nutné nechat namalovat nový. Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1726, Tamtéž, sign. I 6R 2.

²⁰¹ Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 13. května 1725, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 3a/2, s. f.

²⁰² M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 64.

Marradasů. Nové zvony měly být vysvěceny k počtě na nich vyobrazených svatých, aby chránili před bouří.²⁰³ I s tímto doporučením Adam František souhlasil.²⁰⁴ Celou epizodu je třeba vnímat především jako pozoruhodný vhled do barokní mentality a doklad hluboké víry v přímluvnou moc světců.²⁰⁵

Po smrti Adama Františka ze Schwarzenbergu byly stavební aktivity na českých panstvích takřka okamžitě pozastaveny v souvislosti se špatnou hospodářskou situací rodu.²⁰⁶ Při pozůstalostním řízení byly odhaleny rozsáhlé ekonomické potíže Schwarzenbergů, na něž byla uvalena sekvestrace.²⁰⁷ Opuštění velkých stavebních podniků po roce 1732 nesouviselo s poručnickou správou majetku, neboť i Eleonora Amálie se projevovala jako zadavatelka stavebních akcí.²⁰⁸

Zámek byl značně poškozen během válek o rakouské dědictví.²⁰⁹ Na rozsáhlé opravy provedené někdejším hlubockým polírem Lorenzem Habelem navázala rozsáhlá přestavba završená přefasádováním v šedesátých letech 18. století (obr. 10–13).²¹⁰ Bylo rozšířeno východní křídlo zámku a proběhla řada úprav zámeckého předpolí, včetně

²⁰³ Zvony měl zhotovit budějovický zvonář. S velkou pravděpodobností Joseph Haag, který již dříve pro Schwarzenbergovy pracoval. Srov. níže uvedený výklad o výstavbě libničské kaple. Dopis Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 19. května 1725, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 3a/2, s. f. Obdobnou apotropní funkci nabývaly i relikvie sv. Eustacha, které na hlubocký zámek koupil třeboňský vrchnostenský lékař na podzim téhož roku. Srov. dopis Lintnera Schwarzenbergovi, Hluboká, 17. listopadu 1725, Tamtéž. Ve vztahu k nabývání ostatků není bez zajímavosti, že kníže trval na zajištění autentik osvědčujících věrohodnost jejich původu. Svědčí o tom mimo jiné případ koupě relikvie trnu z trnové koruny v roce 1731, k němuž je korespondence s pražským sollicitátorem Samuelem Bettmannem uložena Tamtéž.

²⁰⁴ Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 2. června 1725, Tamtéž.

²⁰⁵ K tomu P. HERSCHE, *Muße* I, s. 609–618.

²⁰⁶ M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 162–164.

²⁰⁷ Vzhledem k mimořádnému společenskému postavení Schwarzenbergů nebyl bankrot oficiálně zaevidován. Srov. I. CERMÁN, *Šlechtická kultura*, s. 463; k sekvestracím obecně A. VALENTA, *Lesk*, s. 118–126.

²⁰⁸ Prováděla kupříkladu drobné zásahy do krajina na Hlubocku – na základě jejího ústního příkazu byly například nahrazeny staré kříže na Podskalské louce u mostu novými malovanými, jež zobrazovaly Bolestnou Pannu Marii (namalovanou neurčeným budějovickým malířem, truhlářské práce provedl truhlář z Podhradí). Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1730, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Schválila také nerealizovanou rozsáhlou přestavbu dříteňského zámku. Mimořádně zajímavé a dosud nevyužité plány včetně precizně provedeného pohledu v kavalířské perspektivě (mezi schwarzenberskou plánovou dokumentací ojedinělého) schválené v dubnu 1740 jsou uloženy Tamtéž, sign. A 6Bβ 2a, fol. 309 an.

²⁰⁹ Hlubocká pevnost byla obsazena v prosinci 1741 bavorskými a francouzskými vojsky, jež byla bezvysledně obléhána rakouskými vojáky. Francouzská posádka kapitulovala až v červenci 1742. Během druhé slezské války byl zámek krátce obsazen Prusy, jeho obranyschopnost však byla cíleně snížena rozebráním opevnění a pruská posádka byla rychle vytačena Chorvaty. Srov. A. SEDLÁČEK, *Hrady* VII, s. 150; P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 95–97. Prameny cituje M. VOŘÍŠEK, *Kapela*, s. 17; k opravám zámku a dalších objektů poškozených během bojů nejpřehledněji důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²¹⁰ P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 98 an. Tuto podobu zachytil schwarzenberský inženýr Vincent Rohrbacher ve třicátých letech 19. století, když zaměřoval zámek před plánovanou historizující přestavbou. Srov. Tamtéž, mapy a plány, ev. č. 1591–1600. Nárysy průčelní a jihovýchodní fasády zámku přetiskl J. BRANIŠ, *Soupis*, obr. 56, 57.

zasypání obranného příkopu. V osmdesátých letech proběhly další dílčí úpravy interiérů podle návrhů hlubockého zednického mistra Christiana Smrsche (1717–1799).²¹¹ Blíže neznámý architekt Zach současně navrhoval letohrádek pro zámeckou okrasnou zahradu²¹² a stavitel Josef Traxler projektoval jízďárnu.²¹³

Jak dokládají plány ve fondu hlubockého velkostatku, poutalo v mladším období mimořádnou pozornost vrchnosti řešení předzámčí.²¹⁴ Dochované variantní návrhy Johanna Lhotty (1786–1846)²¹⁵ jasně poukazují na snahu po zpřehlednění urbanistické situace v zámeckém předpolí. Zednický mistr ze Zámostí navrhoval vytvořit zhruba v ose mostu přes zámecký příkop nádvoří na šestiúhelném půdorysu blížícím se lichoběžníku, jehož ramena se sbíhají k vnitřnímu zámku (obr. 16, 17).²¹⁶ Stávající zástavbu na městské straně plánovaného nádvoří měla doplnit dvojpodlažní novostavba s trojosými rizality s průjezdy ve středech tří zhruba symetrických křídel. Budovu starých kanceláří měl nahradit nový objekt s přehlednou prostorovou skladbou. Zhruba ze stejného období pochází až utopicky působící projekt stájí od stavebního inženýra Rohrbachera (1786–1866).²¹⁷ Panský stavitel navrhoval stržení marradasovských stájí a jejich nahrazení novostavbou o sedmadvaceti (!) osách s jízďárnou ve středu dispozice.²¹⁸ Žádný z těchto ani dalších dochovaných návrhů nebyl realizován, nicméně představují dosud nepovšimnutou kapitolu v dějinách výstavby hlubockého zámku.²¹⁹

²¹¹ Stavební akce pod jeho vedením zůstaly dosud nepovšimnuty. Prameny k nim včetně cenné plánové dokumentace jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 7D 8, sign. A 3Kα 2a/9; SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 3. Osobnost zednického mistra Christiana Smrsche (v pramenech též jako Krystian Smrš, jeho etnicitu nelze vzhledem k minimu pramenů prokázat – podepisoval se jako Christian Smrsch, což respektuji i v textu) připomněl pouze PV [Pavel Vlček], in: P. Vlček, *Encyklopedie*, s. 605. Tamní výklad je pouze kusý, založený jen na pramenech z Archivu pražského arcibiskupství. Srov. též SOA Třeboň, Sběrka římskokatolických matrik, FÚ Hluboká, kniha 13; ke Smrschovým dalším pracím srov. níže.

²¹² Plánová a rozpočtová dokumentace je uložena v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), 1720–1746.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Doplnující materiál (protokoly stavebních konferencí, korespondence a případná další plánová dokumentace) je nepochybně uložena v SOA Třeboň, odd. ČK, Schwarzenberská ústřední stavební správa České Budějovice. Objasnění zamýšlených úprav hlubockého zámku před jeho historizující přestavbou je mimořádně zajímavou badatelskou výzvou.

²¹⁵ Srov. SOA Třeboň, Sběrka římskokatolických matrik, FÚ Hluboká nad Vltavou, kniha 15 [dostupné online, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 29. února 2012].

²¹⁶ Tamtéž, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1607, 1608, 1611, 1612.

²¹⁷ Tamtéž, Sběrka římskokatolických matrik, FÚ Hluboká nad Vltavou, kniha 15. Zajímavá osobnost stavitele Rohrbachera je dosud opomíjena. Srov. PV [Pavel Vlček] Rohrbacher, Vincent, in: Týž (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 552; J. VYBÍRAL, *Století*, s. 34.

²¹⁸ SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1614–1616.

²¹⁹ Předběžně je s jistou dávkou opatrnosti lze datovat ante quem 1833, před smrt knížete Josefa ze Schwarzenbergu, jehož nástupce Jan Adolf II. se jako stavebník profiloval zcela odlišně, byť kupříkladu v zaměstnávání inženýra Rohrbachera prokazatelně pokračoval.

Naopak přestavbě za Jana Adolfa II. byla věnována soustavná pozornost, neboť svým rozsahem i kvalitou provedení patří k předním ukázkám architektury romantického historismu v Čechách.²²⁰ Ve vztahu k předkládané práci mají tehdejší úpravy zásadní význam, jelikož jejich realizace fakticky zastřela starší podobu zámku, byť zůstala jeho hmotná podstata z větší části zachována (obr. 18). Kromě změny podoby vnitřního zámku došlo při úpravách i k zásadní proměně řešení zámeckého předpolí. Jeho někdejší nesourodá zástavba zcela zmizela a byla nahrazena anglickým krajinářským parkem, blokem úřednického domu Štekl a zámeckou jízdárnou se zimní zahradou.

II.1.2 Využívání

Hlubocký zámek ve své barokní podobě představoval rozsáhlý komplex na vysoké ostrožně nad vltavským údolím (obr. 5). Z jihovýchodní strany se k němu přimykalo městečko Podhradí. S okolím byl propojen zejména sítí komponovaných alejí. Vedly k oběma hlubockým oborám i k dalším důležitým centrům panství (obr. 3, 4). Předzámčí tvořil nesourodý soubor staveb různého stáří obklopující několik vydlážděných nádvoří.²²¹ Samotný zámek byl oddělen armovaným příkopem. Ke zhruba lichoběžnému půdorysu dvojice paláců propojených příčným traktem se v západní části dispozice připojovalo menší nepravidelné nádvoří. Dominantou zámku byla věž s hodinami v jihozápadním nároží, o čemž svědčí její naddimenzovaná podoba zachycená soudobými vedutisty (obr. 2, 4, 8, 9).²²² K věži se připojovala zhruba na východ orientovaná kaple. Takto utvářená stavba tvořila kulisu i dějiště řady událostí a byla využívána rozličnými způsoby.

Hlubocký zámek patřil k hojně navštěvovaným sídlům vrchnosti. První pobyt Adama Františka ze Schwarzenbergu je doložen k roku 1704, kdy se na panství zastavil

²²⁰ Prameny cituje P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 117; dále J. VYBÍRAL, *Století*, s. 25–71; k vlivu hlubocké stavby na další schwarzenberskou stavební produkci Tamtéž, s. 83–109.

²²¹ V předzámčí se nacházely středověké stavby obranného charakteru (dvě brány, dvě zemní šance), mladší blok kanceláří, marradasovské stáje, jízdárna nejasného původu aj. Dláždění proběhlo postupně: v letech 1694 a 1695 vydláždil budějovický dlaždič Mathes Mořic nádvoří v předhradí. Dvory vnitřního zámku dláždil později – nádvoří „*vor der Kapelle*“ v roce 1707 aj. Srov. důchodní účty panství Hluboká, vydání za 2. pololetí r. 1694, vydání za 2. pololetí 1695, vydání za 2. pololetí 1707, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²²² K výpovědní hodnotě vedut s odkazy na starší literaturu Lud'a KLUSÁKOVÁ, *Cestou do Cařihradu. Osmanská města v 16. století viděná křesťanskými očima*, Praha 2003, s. 98–102; k roli vedut jako prostředku zdůraznění významu panského sídla J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 57.

při cestě do Prahy.²²³ O rok později měla z Vídně na jihočeské panství přibýt Schwarzenbergova manželka s hofštátem k nimž se měl vzápětí připojit i kníže.²²⁴ Samotná Eleonora Amálie na hlubockém panství byla v roce 1708.²²⁵ Na správním sídle panství kníže pobýval i v roce 1709, kdy s místními úředníky a stavitelem Pavlem Ignácem Bayerem probral nutné stavební úpravy.²²⁶ Lze předpokládat, že podobná ústní jednání o stavebních a pochopitelně i dalších záležitostech probíhala i v předchozích letech, zejména ve vztahu k přípravám realizace loveckého zámku Ohrada.²²⁷ Pokud byl na hlubockém panství kníže, obvykle jej doprovázel celý hofštát.²²⁸ Významnou součástí pobytů vrchnosti na Hluboké byly rozličné příležitosti k navazování a potvrzování sociálních vztahů knížete. Výmluvně o tom svědčí příklad z roku 1720, kdy si kníže při podzimním pobytu na panství stěžoval, že „*wir Tag zu Tag Gäste bekommen, und derer noch mehrere erwarten*“. Ani bohaté hlubocké panství nebylo schopno poskytnout dostatečné množství viktualií pro příchozí návštěvníky a Schwarzenberg se musel obrátit s příkazem dodávek ovoce a dalších naturálií na hejtmany dalších jihočeských majetků.²²⁹ Podobná situace nebyla neobvyklá. Nastala i následujícího roku při knížecím pobytu na českokrumlovském zámku během slavnostní souvisejících se svatbou Marie Anny a markraběte bádenského Ludvíka Jiřího.²³⁰ Některé požadavky knížete nebylo možné z produkce panství uspokojit, proto bylo třeba využít i služeb externích dodavatelů.²³¹ Pro panské úředníky znamenaly

²²³ Srov. přehled nákladů za cestu z Vídně, Vídeň, 11. září 1704, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1252, sign. III B 3b, kart. 169, s. f. Na panství v témže roce pobývala i kněžna. Srov. příkaz k výplatě 400 zl jejímu hofmistrovovi k cestě do Čech, Schwarzenberg pokladně, Vídeň, 29. ledna 1704, Tamtéž.

²²⁴ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 8. června 1705, Tamtéž, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

²²⁵ Srov. výdaj 42 kr za bedny zhotovené „*wegen Abreise Ihro Durchleucht*“. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²²⁶ Srov. výše citovaná notata Adama Františka ze Schwarzenbergu, Hluboká, 8. října 1709, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 618–621.

²²⁷ J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 83–84.

²²⁸ Prosopografický výzkum schwarzenberského dvora stojí mimo pozornost mé práce. Jeho provedení je však pro budoucí výzkum nanejvýš žádoucí. K významu dvora k reprezentaci šlechtice obecně V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 249–255.

²²⁹ Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Hluboká, 11. září 1720, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f. Kromě citované poznámky obsahuje reskript příkaz vimperskému hejtmanovi, aby dodal na hlubocké panství ovoce. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²³⁰ A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 135; k blízkým vztahům Schwarzenbergů a bádenských markrabat nejnověji I. CERMAN, *Šlechtická kultura*, s. 261; zde koncept reskriptu A. F. ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 13. února 1721, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

²³¹ Jednalo se zejména o exotické plody, zvláště citrusovité. Dodávali je zpravidla budějovičtí měšťané, nejčastěji obchodník Simon Lambert. Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6B 2.

návštěvy vrchnosti nutnost připravit vše potřebné a uvést případné nedostatky do dobrého stavu.²³²

Knížecí pobyty na hlubockém zámku spadaly zejména v souvislosti s loveckou sezónou a dovolenou z dvorského úřadu do podzimního období.²³³ Platí to pro roky 1713,²³⁴ 1715,²³⁵ 1717,²³⁶ 1718,²³⁷ 1719,²³⁸ 1720,²³⁹ 1721,²⁴⁰ 1724,²⁴¹ 1725,²⁴² 1726,²⁴³ 1727²⁴⁴ a 1728,²⁴⁵ kdy na zámku poprvé pobýval princ Josef.²⁴⁶ V letech 1730²⁴⁷ a 1731²⁴⁸ pobývala na zámku celá knížecí rodina.

O množství urozených hostů a jejich v zásadě ustáleném složení si lze udělat představu na základě svědeckých účtů. V roce 1718 musel kupříkladu zámek pojmout hraběte Mollarta,²⁴⁹ hraběte a hraběnku z Waldsteina,²⁵⁰ hraběte Woracitzkého,²⁵¹ pana

²³² Výběrově srov. příklad z roku 1727, kdy měly být uvedeny do pořádku panské kolesky, aby je mohl kníže použít během svého pobytu. Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1727, Tamtéž.

²³³ Podzimní návštěvy loveckých zámků a panství za účelem lovu byly ve sledovaném období běžné. Srov. J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 145–146; dovolená trvala zpravidla od konce srpna do poloviny října. J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny II/1*, s. 211.

²³⁴ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Hluboká, 25. září 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 56, s. f.

²³⁵ Vyúčtování nákladů za pobyt knížete a jeho dvora na Hluboké mezi 22.–31. říjnem 1715, Hluboká, 31. října 1715, Tamtéž, kart. 61, s. f.

²³⁶ Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Hluboká, 12. září 1717, Tamtéž, odd. F. P. d., inv. č. 23, sign. F. P. d./23, kart. 16, s. f. Tehdejší pobyt trval 18 dní.

²³⁷ Důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²³⁸ Vyúčtování nákladů za pobyt knížete a jeho dvora na Hluboké mezi 6.–17. zářím 1719, sekretář Wallinger Schwarzenbergovi, Hluboká, 30. září 1719, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f. Téhož roku kníže pobýval na Hluboké mezi 20.–25. červencem. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²³⁹ Pobyt proběhl 6. srpna–11. října. Tamtéž. Mimo níže uvedených hostů na zámku pobýval i dosud neidentifikovaný baron Murach.

²⁴⁰ Vyúčtování nákladů za pobyt knížete a jeho dvora na Hluboké mezi 6.–30. zářím 1721, Hluboká, 25. října 1721, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

²⁴¹ Tehdejší pobyt proběhl mezi 30. zářím–18. říjnem. Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1724, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²⁴² Srov. níže.

²⁴³ Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1726, Tamtéž. Během tehdejšího pobytu proběhly mimo jiné hrazené lovy ve olešnickém a poněšickém revíru. K lovům srov. stať o využívání Ohrady.

²⁴⁴ Důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1727, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. I v roce 1727 proběhl hrazený lov v olešnickém revíru.

²⁴⁵ Důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1728, Tamtéž.

²⁴⁶ V souvislosti s jeho plánovaným pobytem kníže nařídil, že se mu má vařit v nové kuchyni, jež se nacházela pod jeho pokoji, v nichž pobývala markraběnka bádenská. Kromě důchodních účtů srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 17. března 1728, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 221. K členění piana nobile srov. níže. V tomto případě byl princ ubytován v hostinském apartmánu.

²⁴⁷ K tehdejšímu pobytu od konce června do konce října srov. níže.

²⁴⁸ Pobyt 4.–26. září 1731. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2

²⁴⁹ Pravděpodobně Felix Ernst hrabě z Mollartu, dvorský kuchmistr. Srov. Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI.*, s. 203.

²⁵⁰ S největší pravděpodobností Jan Josef z Waldsteina (1684–1731), držitel Horního Litvínova a Duchcova a nejvyšší dědičný kraječ království českého s manželkou Eleonorou. Srov. OSN XXVI,

z Radonic,²⁵² hraběte Sternberga²⁵³ a další hosty, vždy s patričním množstvím sloužících.²⁵⁴ Na pobyt panstva na zámku na podzim 1725 poukazují kromě souhrnu v důchodních účtech²⁵⁵ také rozpočty prací sedláře,²⁵⁶ kováře,²⁵⁷ koláře²⁵⁸ a jejich žádosti o schválení nákladů za tehdejší návštěvu.²⁵⁹ Kromě podzimních pobytů proběhly občasně návštěvy v létě,²⁶⁰ což platí kupříkladu pro rok 1716.²⁶¹ Mezi 24. červnem a 29. říjnem 1730 na Hluboké kromě knížete a kněžny pobýval také princ Josef.²⁶²

Během pobytů vrchnosti se zámek stával dějištěm hojných hostin a cest za zábavou do okolních honiteb. S podzimním termínem návštěvy byly spjaty i oslavy narozenin knížete. V očích současníků měly menší význam, než jmeniny.²⁶³ Přesto poskytly vítanou záminku k veselí.²⁶⁴ Nedílnou součástí pobytů vrchnosti na hlubockém

s. 342; Jaroslav CHARVÁT (ed.), *František Palacký, Přehled současný nejvyšších úředníků království českého*, Praha 1941, s. 397.

²⁵¹ Zřejmě Kryštof Norbert Woracitzký z Paběnic († po 1745), hejtman královéhradeckého kraje. OSN XXVI, s. 964–965; dále P. PREISS, *František Antonín Špork*, s. 415–417 aj.

²⁵² Blíže neurčený držitel Radonic, zřejmě z rodu hrabat Czerninů z Chudenic. Srov. OSN VI, s. 623–627.

²⁵³ Pravděpodobně František Leopold hrabě ze Sternberka (1680–1745), manžel Marie Anny ze Schwarzenbergu a pozdější poručník Josefa Adama ze Schwarzenbergu, OSN XXIV, s. 784.

²⁵⁴ Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za druhé pololetí 1724, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

²⁵⁵ Důchodní účet panství Hluboká, vydání za druhé pololetí 1725, Tamtéž

²⁵⁶ Srov. přehled sedlářské práce, Hluboká, 21. října 1725, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 13, sign. F. P. h./9, kart. 48, s. f.

²⁵⁷ Kovář Václav Patras Schwarzenbergovi, Hluboká, 21. října 1725, Tamtéž.

²⁵⁸ Kolář Šimon Svoboda Schwarzenbergovi, Hluboká, 21. října 1725, Tamtéž, s. f.

²⁵⁹ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 31. října 1725, Tamtéž, inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

²⁶⁰ Během letního období Hlubokou navštěvovalo menší množství hostů, než na podzim.

²⁶¹ Vyúčtování nákladů za pobyt knížete a jeho dvora na Hluboké mezi 1. dubnem a 30. červnem 1716, Hluboká, 31. října 1715, Tamtéž.

²⁶² Není jisté, zda kníže pobýval na Hluboké celé čtyři měsíce. K tak dlouhému pobytu mimo dvůr by si musel vyžádat mimořádné dovolení císaře, které může být uloženo v jeho pozůstalosti. Srov. R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 540–547; Týž, *Deník Ferdinanda ze Schwarzenberku jako pramen historického bádání (Příspěvek k poznání mobility císařského dvora na sklonku 17. století)*, in: Jiří Kubeš (ed.), *Šlechtic na cestách v 16.–18. století*, Pardubice 2007, s. 129–161.

²⁶³ Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI.*, s. 225–230. Jmeniny se prokazatelně slavily i na schwarzenberských panstvích. Slavnostní oslava jmenin prince Josefa, provázená ohňostrojem, proběhla kupříkladu v březnu 1732. Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 5. března 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenberg, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f. Součástí oslav byla také štvance na černé býky na nádvoří českokrumlovského zámku. J. ČABART, *Vývoj*, s. 146. Žádoucí srovnávací studium oslav jmenin a jejich průběhu je v českém prostředí dosud v počátcích. Ke stavu bádání o slavnostech V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 275–287. Ke jmeninám v prostředí císařského dvora Tamtéž, s. 213–214; o běžnosti slavení jmenin ve šlechtickém prostředí svědčí kupříkladu fakt, že první dopis prince Josefa Adama, psaný mimochodem česky, obsahoval blahopřání otci k svátku sv. Adama, tedy k jmeninám knížete. Srov. I. CERMAN, *Šlechtická kultura*, s. 233. Podobně jako v císařském prostředí měly slavnosti i v případě šlechty výrazný sociálně distinktivní význam. Srov. P. HERSCHE, *Muže I*, s. 562–600. Jmeniny ve své typologii slavností opominul P. MAŤA, *Svět*, s. 254–260.

²⁶⁴ Srov. důchodní účet z roku 1718 – „25., so an S. Durchleucht Geburtstag, ist Herr Jägermeister mit Diener gefahren“. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

panství byla i okázalá prezentace vlastní zbožnosti, jíž dodával na lesku sbor významných duchovních.²⁶⁵

Za symbolický konec období Adama Františka ze Schwarzenbergu a doklad proměny způsobů využívání hlubockého panství lze pokládat příkaz kněžny z listopadu 1732, kdy nechala kněžna odeslat řadu mobilií z Hluboké na Český Krumlov.²⁶⁶

Zásadní roli hrál zámek během manželské krize Adama Františka a Eleonory Amálie – po několikaměsíčním pobytu kněžny v neutěšených podmínkách chřešřovického zámku kníže povolil její návrat do pohodlnějšího hlubockého sídla.²⁶⁷ Pro úředníky schwarzenberských panství znamenal pobyt kněžny nutnost připravit řadu mobilií. V první řadě nechal hlubocký hejtman u pražského solicítora Johanna Jacoba Müllera zakoupit železná kamna.²⁶⁸ Souběžně bylo na Hlubokou odesíláno čtené stolní náčiní, a to ze vzdáleného vlčického panství – zřejmě proto, že šlo zejména o textilie,²⁶⁹ jimiž v této době vlčické majetky zásobovaly další schwarzenberská panství.²⁷⁰ Tamní hejtman měl kněžně ještě následujícího roku odeslat kvalitní len, nejspíše

²⁶⁵ V roce 1718 kupříkladu schwarzenberský hofštát doprovázeli preláti z Českého Krumlova, Třeboně, Borovan, ale i ze zbraslavského kláštera či Jindřichova Hradce. Tamtéž.

²⁶⁶ Hejtman Mikuláš Dvořák Eleonoře Amálii ze Schwarzenbergu, Hluboká, 10. listopadu 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 326–327. Následně nechala pořídit inventář vybavení hlubockého zámku. Srov. reskript kněžny Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu, Vídeň, 15. listopadu 1732, Tamtéž, fol. 328. Ještě předtím však kněžna s princem Josefem na Hluboké strávila sklonek léta (18. srpna–22. září). Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1732, Tamtéž, sign. I 6R 2. V dalších letech pobývala Eleonora Amálie na hlubockém panství minimálně – do roku 1735 dokládají důchodní účty pouze krátkou návštěvu 7. a 8. srpna 1733.

²⁶⁷ Ke krizi Kristina SWIDEROVÁ, „*Mein lieber Herr Hoffmeister, ohne seine Zeilen lebe ich wohl ganz trostlos...*“ *Role služebnictva v manželské krizi Eleonory Amálie a Adama Františka ze Schwarzenbergu*, *Theatrum historiae* 9, 2011, v tisku. Autorce děkuji za konzultace. Ve světle výzkumu Kristiny Swiderové a následujícího výkladu je nutné odmítnout domněnku Martina Šandy, který uvažoval o tom, že lovecký zámek Hirschstetten v předpolí Vídně mohl sloužit jako dočasné obydlí kněžny. Srov. M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 30. O otřesu, který rozluka vyvolala v myslích schwarzenberských úředníků, výmluvně svědčí kupříkladu dopis Dräxlera Praxlovi, Třeboň, 8. prosince 1710, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 601, v němž hlubockého hejtmana informoval o rozhodnutí odeslat kněžnu do Chřešřovic a vyjádřil naději, že krize brzy skončí. Tamtéž je uložena i další korespondence ve věci vybavování chřešřovického zámku nejnutnějším vybavením a prozatímního pobytu kněžny v Drahonicích.

²⁶⁸ Müller Dvořákovi, Praha, 23. ledna 1712, Tamtéž, fol. 571.

²⁶⁹ Srov. dopisy vlčického hejtmana Dvořákovi z 8. a 11. ledna 1712, Tamtéž, fol. 573–574, 577. Šlo zejména o ubrousky a ubrusy ve značné celkové hodnotě 381 zl 57 kr 4 ½ d.

²⁷⁰ Stolní náčiní z Vlčic bylo odesláno na Hlubokou odesláno již dříve. Vlčický hejtman Dvořákovi, Vlčice, 23. července 1711, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 589; vlčický hejtman Praxlovi, Vlčice, 6. listopadu 1710, Tamtéž, fol. 606; vlčický hejtman Praxlovi, Vlčice, 6. listopadu 1710, Tamtéž, fol. 608. Dodávky plátna pro kněžnu proběhly i v roce 1720. Srov. vlčický hejtman Dvořákovi, Vlčice, 5. července 1720, Tamtéž, fol. 544–545. Zřejmě jako odraz zvýšeného sociálního a majetkového postavení lze vykládat pozdější objednávky stolních textilií ve Vídni. Srov. například reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 30. května 1731, Tamtéž, fol. 387, jímž kníže povolil zakoupit stolní textil pro hlubocké a vimperské panství ve Vídni.

k ručním pracím.²⁷¹ Pro potřeby kněžnina hofštátu bylo na Hlubokou v roce 1714 odesláno ocelové nádobí.²⁷² Po konečném smíření manželství se kněžna i s hofštátem odstěhovala do Vídně,²⁷³ nicméně ještě rok poté docházelo k vyřizování záležitostí spjatých s jejím hlubockým pobytem.²⁷⁴

Schwarzenbergova choť v žádném případě nebyla na hlubockém zámku izolována. Kromě hojných návštěv libníčských lázní hostila řadu dam. K jejich pobavení nechal kníže v roce 1719 postavit malou loď pro plavbu na četných vodních plochách v okolí.²⁷⁵ Kněžnu pravidelně navštěvovala kněžna Marie Arnoštka z Eggenbergu.²⁷⁶ Měla přímo v pianu nobile vyhrazeny své prostory. Poprvé se o nich kníže zmínil v roce 1709 jako o pokojích, kde je obvykle ubytována kněžna z Eggenbergu“ – pravidelné pobyty Eggenbergovny tudíž proběhly dříve.²⁷⁷ Jednoznačně na zámku pobývala v letech 1710 a 1711 – podle knížecího reskriptu měla na podzim 1711 bydlet ve stejných pokojích, jako minulý rok.²⁷⁸

V ojedinělých případech navštívila Eleonora Amálie eggenberský Český Krumlov.²⁷⁹ V roce 1721 dokonce pobývala ve vzdáleném Ostrově nad Ohří na lovosickém panství markrabat bádenských, nepochybně v souvislosti se svatbou dcery Marie Anny.²⁸⁰ Tehdejší cestu bylo nutno náležitě zajistit – pro kněžnu bylo

²⁷¹ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Hluboká, 25. září 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 56, s. f.

²⁷² Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 7. prosince 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 564–567.

²⁷³ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 14. března 1722, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

²⁷⁴ Kníže kupříkladu vydal příkaz k odeslání stříbrného nádobí, jež bylo k dispozici kněžně, do Vídně. Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 15. června 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 506.

²⁷⁵ Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 15. února 1719, Tamtéž, sign. IB 6Ba 1b, fol. 1–2. „*Lustschiff*“, jež měla nahradit starou a poškozenou loď měla být uhrazena z hlubockých důchodů. Stará loď je doložena již v roce 1712, na začátku dlouhodobého pobytu kněžny na zámku. Budějovickým lodníkům byly tehdy z důchodních účtů zaplacený 2 zl za materiál na opravy lodě kněžny na „*Alten Teuch*“. Loď byla „*für Lust Ihro Durchleucht*“ využívána i v následujících letech. Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Je otázkou, jak loď vypadala a jaké formy zábav umožňovala – nelze vyloučit, že sloužila k vodním lovům. Srov. H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 304.

²⁷⁶ Poprvé na zámku doloženě pobývala v roce 1709, následně pravidelně v letech 1710, 1711, 1718 a zřejmě i v roce 1716. Srov. knížecí reskripty ze 14. května 1709, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 117 (koncept v SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.); z 5. září 1711, Tamtéž; 21. října 1716, Tamtéž; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 10. září 1718, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.

²⁷⁷ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 14. května 1709, Tamtéž, sign. IA 6 Bβ 2, fol. 117.

²⁷⁸ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 5. září 1711, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

²⁷⁹ Duscher Dvořákovi, Třeboň, 18. září 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 560.

²⁸⁰ Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 8. listopadu 1721, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. d., inv. č. 4, sign. F. P. d./4, kart. 6, s. f.; do Ostrova se kněžna vydala

obstaráno nové stříbrné nádoby. Schwarzenberský správce Nicola de Graven z Lince odeslal přímo do Ostrova.²⁸¹

Společnost Eleonoře Amálii dělala dcera Anna Marie (1706–1755).²⁸² Na Hlubokou přibyla se svým doprovodem v roce 1713.²⁸³ Pravidelně na zámku pobývala i po sňatku s Ludvíkem Jiřím Bádensko-Bádenským, o čemž svědčí fakt, že měla vyhrazený samostatný apartmán.²⁸⁴

Mimoto se v kněžnině okolí pravidelně ocitla paní z Kollowrat, sestra Adama Františka Marie Johanna Libštejská z Kollowrat (1692–1744).²⁸⁵ V blízkosti Eleonory Amálie pobývala v roce 1721,²⁸⁶ kdy měla kněžnu doprovodit na její cestě do Ostrova nad Ohří.²⁸⁷ Následujícího roku pobývala hraběnka na Hluboké, přičemž při tamní návštěvě zemřela její komorná.²⁸⁸ O tři roky později byla s Eleonorou Amálií v Praze, v Jánských Lázních²⁸⁹ a při podzimním pobytu na hlubockém panství.²⁹⁰ V roce 1732 pak hraběnka z Kollowrat doprovázela Schwarzenbergovu manželku při cestě z Prahy do Krumlova.²⁹¹

Podobně se v kněžnině okolí zdržovala hraběnka Thurn-Taxis.²⁹² Poprvé lze její pobyt na Hluboké doložit v roce 1713.²⁹³ Následující rok byl pro její potřeby upraven

ještě v roce 1725, kdy ji doprovázela Marie Anna ze Schwarzenbergu, markraběnka bádenská. Gerwigg Schwarzenbergovi, Hluboká, 4. listopadu 1725, Tamtéž.

²⁸¹ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 6. prosince 1721, Tamtéž, odd. F. P. h., inv. č. 6, sign. F. P. h./ 6, kart. 31, s. f.

²⁸² K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 155, 157–159 aj.

²⁸³ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 29. března 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

²⁸⁴ Srov. níže.

²⁸⁵ K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 151. „Gräfin v. Kollowrat“ je jako sestra knížete označena v reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu datovaném ve Vídni 19. března 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

²⁸⁶ Byla jí zaplacená cesta z Prahy na Hlubokou. Srov. dopis z 27. listopadu 1721, Tamtéž; dále reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 3. prosince 1721, Tamtéž, odd. F. P. d., inv. č. 37, sign. F. P. d/34d, kart. 22, s. f.

²⁸⁷ Za tím účelem jí byly vyplaceny prostředky pro cestu na Hlubokou. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 6. prosince 1721, Tamtéž, odd. F. P. h., inv. č. 6, sign. F. P. h./ 6, kart. 31, s. f.

²⁸⁸ Srov. schválení nákladů na její pohřeb ve výši 50 zl v reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 18. května 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 155.

²⁸⁹ Tehdejší pobyt kněžny byl součástí její cesty do Jánských Lázní. Srov. výklad o využívání libničských lázní.

²⁹⁰ Vyúčtování cesty kněžny na česká panství, Johann Ulrich Gerwigg, Vídeň, 24. října 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196, s. f. Dále příkaz k výplatě peněz hofmistru Gerwiggovi, Vídeň, 16. září 1724, Tamtéž.

²⁹¹ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 19. března 1732, Tamtéž, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.; srov. též schválení nákladů za pobyt Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu a hraběnky z Kollowrat na netolickém panství, Laxenburg, 10. května 1732, Tamtéž. Volba trasy přes vlastní majetky byla logická, neboť umožňovala levnější cestování. Srov. J. KUBEŠ, *Reprezentativní funkce*, s. 145.

²⁹² Blíže neurčená osoba z hraběcího rodu Thurn-Taxis. Srov. OSN XXV, s. 404–405.

jeden ze zámeckých kvelbů.²⁹⁴ O dva roky později při návštěvě hraběnky v jižních Čechách zemřela její služebná.²⁹⁵ Blízký vztah k schwarzenberskému rodu dokládá i proplacení jejích cest do Karlových Varů na jaře 1719 a 1720.²⁹⁶ Při návštěvě na hlubockém panství na podzim 1721 s sebou hraběnka měla vlastní mobilie, bohužel blíže neurčené.²⁹⁷ Zároveň jí byly dodávány viktualie.²⁹⁸ Na jihočeském panství pobývala i následujícího roku,²⁹⁹ kdy bylo jejímu hofmistrovi vyplaceno 1 177 zl.³⁰⁰ Eleonoru Amálii doprovázela při cestě do Jánských Lázní³⁰¹ a kněžna jí zakoupila obrazy při návštěvě Mariazell v roce 1725.³⁰²

Zajímavou otázkou jsou pobyty vrchnosti na zámku během jeho přestaveb. Svým průběhem narušovaly zámeckou každodennost. Byl si toho vědom i Adam František ze Schwarzenbergu, jenž se na podzim 1716 dotazoval Václava Antonína Dvořáka, zda bude jeho manželka moci bydlet v pianu nobile. Zdůraznil, že má být objekt uveden do řádného stavu.³⁰³ Obdobně se v roce 1721 hlubockého hejtmana ptal, jak dlouho budou stavební úpravy trvat a zda během nich bude zámek obyvatelný.³⁰⁴

Mimořádný význam mělo hlubocké panství i zámek během roku 1723, kdy se vídeňský dvůr odebral do Prahy při příležitosti korunovace Karla VI. a Alžběty Kristýny.³⁰⁵ Na organizaci rozsáhlého přesunu dvora po 19. červnu se z titulu nejvyššího štolby podílel i Adam František ze Schwarzenbergu,³⁰⁶ který zároveň připravoval na budoucí pražský pobyt své majetky. Správa jihočeských panství byla o knížecím záměru cestovat na pražskou korunovaci nikoliv s císařem přes Moravu

²⁹³ Pro její potřeby měli být neustále připraveni koně. Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 25. prosince 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 42–43.

²⁹⁴ Bayer Dvořákovi, Praha, 26. prosince 1714, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 134.

²⁹⁵ Srov. hejtmanovu žádost o schválení nákladů na její pohřeb v dopise knížeti, Hluboká, 22. srpna 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. d., inv. č. 1, sign. F. P. d/1, kart. 1, s. f.

²⁹⁶ Srov. žádost hraběnky o zaplacení cesty do Karlových Varů, Hluboká, 1. dubna 1719, Tamtéž, inv. č. 37, sign. F. P. d/34d, kart. 22, s. f.; reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 5. dubna 1719, Tamtéž; reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 24. dubna 1720, Tamtéž.

²⁹⁷ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 1. listopadu 1721, Tamtéž.

²⁹⁸ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 5. listopadu 1721, Tamtéž.

²⁹⁹ Po jejím odjezdu přibyla na panství hraběnka z Kollowrat.

³⁰⁰ Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 21. února 1722, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1260, sign. III B 3b/6, kart. 217, s. f.

³⁰¹ Hraběnka z Thurn-Taxis zakoupila při pobytu ve východních Čechách rukavice. Srov. níže, výklad o cestě do Jánských Lázní ve stati o využívání libničských lázní.

³⁰² Zřejmě šlo o devocionální grafiky. Srov. níže. Prameny jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196, s. f.

³⁰³ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 21. listopadu 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 84–85.

³⁰⁴ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 7. května 1721, Tamtéž, fol. 144–145. Srov. též níže zmínky o obývání zámku Ohrada během přestaveb na Hluboké.

³⁰⁵ A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 131–132; Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI.*, s. 69–83.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 74.

a Vysočinu, ale přes Třeboň a Hlubokou, informována podrobnou instrukcí v lednu.³⁰⁷ Již dříve byl připraven rozpis budoucích dodávek viktualií pro knížecí dvůr do Prahy.³⁰⁸ Schwarzenberský dvůr na pražském pobytu neměla zásobovat panství Třeboň a Hluboká – z toho je patrné, že kníže je během památného pobytu hodlal využívat odlišně.³⁰⁹ V červnu bylo hlubocké panství zastávkou kněžny a jejího hofštátu při cestě z Vídně do Prahy.³¹⁰ Na Hluboké se Eleonora Amálie zdržela mezi 18.–27. červnem.³¹¹ Na samém sklonku června na zámku krátce během cesty do dočasného sídelního města pobyl i Adam František.³¹² Jeho žena na hlubockém zámku pobývala ještě v září,³¹³ přičemž ji doprovázeli baroni Kunitz³¹⁴ a Kriechbaum,³¹⁵ podobně jako hraběnka z Kollowrat. Zároveň Eleonora Amálie s hosty

³⁰⁷ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 26. ledna 1723, SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 56, s. f. Podle reskriptu kníže vyslal do Třeboně jistého Löbela (zřejmě pozdějšího krumlovského hejtmána), který s sebou měl podrobnou psanou instrukci, jíž se měli úředníci řídit.

³⁰⁸ Šlo o 145 krůt, 239 krocánů, 1 621 hus, 2 735 kachen, 6 226 slepic, 1 901 kapounů z panství Chýnov, Český Krumlov, Netolice, Prachatice, Orlík a Vimperk. Duscher Schwarzenbergovi, Krumlov, 19. ledna 1723, Tamtéž.

³⁰⁹ Z hlubockého panství ovšem měly být odeslány „4 indianische herrschaftliche betstätte“ hned po dokončení do Postoloprta, jež ležely v relativní blízkosti Prahy a mohly být místem občasných pobytů vrchnosti a jejích hostů. Srov. koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Praha, 28. července 1723, Tamtéž, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1a, s. f.

³¹⁰ Srov. příkaz k vyplacení 400 zl hofmistru Gerwigovi za červnovou cestu kněžny z Vídně na Hlubokou a dále do Prahy, reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Praha, 13. září 1723, Tamtéž, ÚP České Budějovice, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196, s. f.

³¹¹ Vyúčtování cesty kněžny z Vídně do Prahy, Johann Ulrich Gerwig, Praha, 30. června 1723, Tamtéž. S hofštátem a blíže neurčenými hosty trávil čas mimo jiné hostinou. Podávala se při ní vína ze zámeckého sklepa. Svědčí o tom schválení nákladů za spotřebu vína během kněžnina červnového pobytu na Hluboké, reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Praha, 14. srpna 1723, Tamtéž, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 15, sign. F. P. h./ 11, kart. 51, s. f.; soupis spotřebovaného vína z 5. července 1723 je uložen Tamtéž. Stolování v přítomnosti urozených hostů mělo značný symbolický význam. Ve vztahu k barokním rezidencím Michaela VÖLKELE, *Der Tisch des Herrn. Das gemeinsame Zeichensystem von Liturgie und Tafelzeremoniell in der Frühen Neuzeit*, in: M. P. Hahn (ed.), *Zeichen*, s. 83–102.

³¹² Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za první pololetí 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

³¹³ Srov. příkaz k vyplacení 500 zl hofmistru Gerwigovi k cestě kněžny na Hluboké a dále na Krumlov, reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Praha, 14. září 1723, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196, s. f.

³¹⁴ Blíže neurčený člen dolnorakouského rodu svobodných pánů von Kunitz, s největší pravděpodobností držitel dolnorakouského panství Planckenstein Johann Ludwig. Srov. J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon XV*, sl. 2133–2134; k jednotlivým členům rodu blíže Franz Karl WIBGRILL, *Schauplatz des landssässigen Nieder-Oesterreichischen Adels vom Herren- und Ritterstande von dem XI. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten V*, Wien 1804, s. 340–343 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 25. února 2012]. Na Hluboké poprvé doloženě pobýval na konci léta 1720. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

³¹⁵ Blíže neurčený člen štyrského rodu svobodných pánů von Kriechbaum. Srov. J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon XV*, sl. 1883–1884; F. K. WIBGRILL, *Schauplatz V*, s. 290–294. Zde vyúčtování cesty barona Kirchbauma a Kunitze Johann Ulrich Gerwig, Praha, 30. září 1723, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196, s. f. Oba baroni cestovali s doprovodem čtyřmi koleskami z Prahy přes Nespeky, Benešov, Tábor a Veselí.

vyrazila na krátkou návštěvu Českého Krumlova.³¹⁶ Při návratu dvora do Vídně využil císař 8 koní z hlubockého panství a přes jižní Čechy odeslal do Vídně stejný počet svých hřebců.³¹⁷ Podobnou cestou byla odvezena i knížecí zavazadla. Během celého pražského pobytu zároveň probíhala čilá komunikace mezi jižními Čechami a hlavním městem království.³¹⁸

Podrobnější informace Gerwigg poskytl knížeti ve vyúčtování pobytu Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu na českých panstvích na podzim následujícího roku.³¹⁹ Z Vídně vyrazila kněžna s doprovodem 16. září a po dvoudenní cestě dorazila na hlubocké panství.³²⁰ Příjezd na zámek oslavila děkovnou mší u oltáře sv. Jana Nepomuckého v zámecké kapli a následně se oddávala karetním hrám.³²¹ Ke kněžniným hostům vzápětí přibyl baron Kunitz se sloužícími,³²² svobodný pán Malovec³²³ a prelát z Českého Krumlova, Třeboně a Vyššího Brodu. Pobyt většího množství osob na zámku se odrazil i ve zvýšených nákladech na vaření.³²⁴ Na zpáteční cestu přes Schrems, Horn a Stockerau kněžna nastoupila 20. října, přičemž do Vídně dorazila o tři dny později.

Samotná Eleonora Amálie na hlubockém panství pobývala také v červenci 1725, kdy se mimo jiné zúčastnila slavnostního vysvěcení nových zvonů pro hlubockou věž provedené vyšebrodským opatem. K jeho počtě byla vzápětí uspořádána hostina, které se kromě kněžny a opata z Vyššího Brodu účastnil i častý host na zámku,

³¹⁶ Srov. žádost o schválení nákladů za jejich pobyt, Český Krumlov, 28. září 1723, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.; schválení v reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Praha, 2. října 1723, Tamtéž.

³¹⁷ Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1723. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

³¹⁸ Doprovodily byly jednotlivosti, jež kníže objednával ad hoc. Kromě poddanských robotních povozů byly využívány i prámy, na nichž byly objednané nezbytnosti po vodě splaveny do Prahy, kde mohly být vory rozebrány a využity jako palivové dříví, jehož se přeplněné Praze zoufale nedostávalo. Vedle toho byli oběma směry pravidelně vysíláni poslové. Srov. Tamtéž.

³¹⁹ Kněžna na Hluboká krátkodobě pobývala i v květnu a červnu v souvislosti se svou cestou do Jánských Lázní. Srov. výklad o způsobech využívání libníčských lázní. K pobytu na hlubockém panství na podzim 1724 srov. vyúčtování cesty kněžny na česká panství, Johann Ulrich Gerwigg, Vídeň, 24. října 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196, s. f.

³²⁰ Doprovod tvořili paní z Kollowrat, hrabě Saint Julien, baron Kriechbaum, baron Klein. Františka Marie Johanna Libštejnská z Kollowrat; hrabě Saint Julien – blíže neurčená osoba z rodu Saint Julien-Wallsee, zřejmě Leopold Johann II. Srov. J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon XIV*, sl. 1558; Constantin VON WURZBACH, *Biographisches Lexicon des Kaiserthums Österreichs XXVIII*, Wien 1874, s. 81–84; P. VOKÁČOVÁ, *Dvorní cesta*, s. 463, jej ztotožňuje s jinak neznámým Albrechtem Saint Julian; Kriechbaum – srov. výše; Klein – dosud neurčená osoba. Významnější zastávky cesty proběhly v Hollabrunnu, Pulkau a Jindřichově Hradci.

³²¹ S hejtmanem bechyňského kraje Václavem Antonínem Netolickým z Eisenberka prohrála 3 zl 41 kr.

³²² Srov. výše.

³²³ Blíže neurčený člen maloveckého rozrodu. Srov. OSN XVI, s. 723–727.

³²⁴ Kromě Gerwiggova vyúčtování srov. důchodní účty panství Hluboká za druhé pololetí roku 1724, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2; dále žádost o schválení nákladů od hejtmana Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 10. listopadu 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.; náklady schválil Adam František ze Schwarzenbergu v reskriptu z 24. listopadu 1724, Tamtéž.

budějovický kapucín Angelín a 23 dalších duchovních.³²⁵ Bez přítomnosti vrchnosti proběhlo o čtyři roky později vysvěcení zvonů v nově přestavěné věži, přičemž místo kapucína se slavnosti zúčastnili budějovičtí dominikáni.³²⁶

Na podzim 1727 pobývala kněžna na zámku ještě před příjezdem knížete.³²⁷ I součástí tehdejší návštěvy byly slavnostní hostiny, neboť po odjezdu hostí a Eleonory Amálie zbylo na zámku víno.³²⁸ Podobně jí i následujícího roku dělali společnost pouze hosté a nikoliv manžel, poutaný ve Vídni.³²⁹

Pouze ojedinele se na Hluboké objevil markrabě Ludvík Jiří Bádensko-Bádenský, manžel Marie Anny ze Schwarzenbergu. Jeho první pobyt v roce 1721 souvisel s cestou na svatbu do Českého Krumlova.³³⁰ Na zámku se zdržel na prahu roku.³³¹ Oproti tomu pobyt na jaře 1732 byl dlouhodobější.³³² Výjimečný byl i krátký pobyt hraběte Saint Julien, jenž přes Hlubokou projížděl na vimperské panství.³³³

V několika případech se zámek stal dějištěm barokních slavností.³³⁴ Jedna z nich se odehrála při příležitosti narození arciknížete Leopolda Johanna, kdy bylo hlubocké sídlo ozdobeno slavnostní iluminací.³³⁵ Podobná událost měla být vrcholem letního pobytu císaře na jihočeských schwarzenberských majetcích v roce 1732. Adam František ze Schwarzenbergu za tím účelem nechal na Hlubokou převézt 130 luceren

³²⁵ Důchodní účet panství Hluboká za 2. pololetí 1725, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

³²⁶ Ke zvonům A. MARKUS, *Příspěvky*, s. 51–54; prameny (korespondence hejtmana Lintnera a Adama Františka ze Schwarzenbergu ve věci svěcení zvonů) v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK (střední oddělení), sign. A 3Kα 3a/2, s. f.; dále důchodní účet panství Hluboká, výdaje za první pololetí 1729, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

³²⁷ Srov. žádost o schválení nákladů na pobyt kněžny a neurčených hostí na Hluboké, Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 15. listopadu 1727, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

³²⁸ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 23. prosince 1727, Tamtéž, inv. č. 15, sign. F. P. h./ 11, kart. 51, s. f.

³²⁹ Důchodní účet panství Hluboká za 2. pololetí 1729, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

³³⁰ Svatba proběhla 18. března 1721. K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 159.

³³¹ Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 2. ledna 1721, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f., jímž nařídil hofmistrovovi kněžny Eleonory Amálie poskytnout markraběti dobré zaopatření; dále schválení nákladů za pobyt markraběte a jeho hofštátu v reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 22. února 1721, Tamtéž; markrabě na zámku pobýval 1.–14. ledna. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje ze 1. pololetí 1721, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

³³² Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1732, Tamtéž.

³³³ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 13. září 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 15, sign. F. P. h./ 11, kart. 51, s. f.

³³⁴ K roli zámku během slavností obecně Helen WATANABE-O'KELLY, *Das Schloß als Festort in der frühen Neuzeit*, in: L. Unbehau – A. Beyer – U. Schütte (edd.), *Die Künste*, s. 53–62.

³³⁵ Iluminaci zmínil (bohužel bez popisu) Bayer v dopise Frankštatterovi, Praha, 2. května 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 94. Při stejné příležitosti byl slavnostní iluzivní architekturou vyzdoben kupříkladu colloredovský palác v Brně, který byl dokonce graficky zachycen. Grafiku reprodukoval a událost v širších souvislostech připomněl M. KRUMMHOLZ, *Die Bilder*, s. 565.

a 118 lamp ze zahrady vídeňského zahradního paláce na Rennwegu.³³⁶ V souvislosti s přípravou pasování markraběte bádenského na rytíře Řádu zlatého rouna byly z Hluboké do Českého Krumlova odvezeny orientální koberce.³³⁷ Ludvík Jiří Bádensko-Bádenský měl naopak přivést 44 koní ze svého chovu.³³⁸ K slavnosti vzhledem k tragickému úmrtí knížete nedošlo a císařova návštěva jižních Čech proběhla za zcela jiných okolností.³³⁹

Zásadní otázkou je, které části zámku urození návštěvníci obývali. Pouze na základě rekonstrukce využívání jednotlivých prostor lze přistoupit ke zkoumání každodenního fungování zámeckých místností a objasnit jejich případnou roli v rámci ceremoniálu. V případě hlubockého zámku ve sledovaném období je osvětlení původní funkce částí stavby mimořádně náročné, zejména vzhledem k takřka neustálým přestavbám. Práce ve druhém a třetím desetiletí 18. století zahrnovaly četné úpravy vnitřní dispozice.³⁴⁰ K poznání určení místností lze přistoupit mimo ojediněle dochovaných plánů a zmínek v korespondenci zejména na základě inventářů vybavení z roku 1722 a 1731 (obr. 14, 15, 20).³⁴¹

Inventář vybavení piana nobile z roku 1722 zachycuje celkem 19 místností, z nichž některé lze s jistotou ztotožnit s konkrétními prostory.³⁴² V první řadě jde o kulečnickový pokoj, jenž byl umístěn v sousedství schodiště v jihozápadním

³³⁶ Sekretář Pelikán Mikuláši Dvořákovi, Vídeň, 9. června 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 341.

³³⁷ Josef Benda Vávrovi, Hluboká, 29. března 1732, Tamtéž, fol. 359. Šlo o 2 kusy velkých tepichů, 2 střední a 9 menších nebo jednoduchých koberců. Slavnost proběhla v Českém Krumlově 3. dubna 1732. Srov. A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 135.

³³⁸ Objednávku provedl Adam František ze Schwarzenbergu v dopise datovaném b. m., 29. března 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

³³⁹ K tomu Petra LUNIACZKOVÁ-VOKÁČOVÁ – Tomáš STERNECK, *Letní císařská návštěva v královském městě. Průjezd Karla VI. a jeho dvořanů Českými Budějovicemi v srpnu 1732*, JSH 72, 2003, s. 175–207; Petra VOKÁČOVÁ, *Dvorní cesta císaře Karla VI. do Karlových Varů 1732*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.): *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr, České Budějovice 2003 (= OH 10)*, s. 457–468.

³⁴⁰ Prameny ke stavebním dějinám zámku neumožňují přesně lokalizovat. Jejich autoři hovoří obecně o knížecích pokojích, pokoji s krbem aj. Srov. výše.

³⁴¹ Inventář z roku 1722 vznikl v souvislosti s odchodem kněžny z Hluboké do Vídně. Srov. korespondenci o vzniku inventáře uloženou v SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.; lokační inventář sepsaný Johannem Ulrichem Gerwiggem a Václavem Antonínem Dvořákem 23. února 1722 je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1a, s. f.; lokační inventář Felixe Maxmiliána Lintnera, 31. března 1731, Tamtéž.

³⁴² Pro určení prostor jsou klíčové v inventáři uváděné počty dveří. Výpověď inventářů vyvrací domněnku Martina Šandy, podle něž mohl být kněžnin apartmán v jihozápadním křídle stavby – tamní apartmán beze vši pochybnosti sloužil jako hostinský. Srov. M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 58. K jednotlivým místnostem v dobovém pojmosloví srov. výběrově L. Ch. STURM, *Kurtze Vorstellung*, s. 20; k topografii zámku, apartmánům, specifikům ženských obytných jednotek a jednotlivých prostor shromáždil bohatý materiál J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 183 an. Pouštět se do srovnání hlubockého případu s uvedenými objekty nemá bez jejich funkční analýzy valného smyslu.

palácovém traktu.³⁴³ V bezprostředním sousedství se podle soupisu nacházelo několik pokojů knížete. Šlo o předpokoj,³⁴⁴ ložnici,³⁴⁵ kabinet³⁴⁶ a pokoj komorníka.³⁴⁷ Kromě toho byla v sousedství knížecí garderoba.³⁴⁸ Vzápětí autoři inventáře zachytili tabulnici.³⁴⁹ Byla však umístěna v sousedství velkého schodiště.³⁵⁰ Další část zámku tvořil druhý apartmán, jenž sestával ze dvou předpokojů,³⁵¹ ložnicí³⁵² a malým kabinetem.³⁵³ Právě tuto prostoru v jihozápadním rohu budovy lze vnímat jako hostinský apartmán, v němž při svých pravidelných pobytech na Hluboké pobývala kněžna Marie Arnoštka z Eggenbergu. Chodbička mezi hostinským apartmánem a severozápadním křídlem budovy vedla do pokoje s hodinami, za nímž následovaly pokoje kněžny³⁵⁴ – předpokoj,³⁵⁵ ložnice,³⁵⁶ pokoj s balkónem³⁵⁷ a další místnost,³⁵⁸

³⁴³ Vybaven byl kromě kulečnicku s příslušenstvím krbem, žlutomodrými špalíry, čtyřmi stoly se shodně barevnými ubrusy, 12 židlemi s obdobně laděným polstrováním. Okna byla zacloněna bílými záclonami a zelenými závěsy. Významnou součástí výbavy místnosti byl též stojan na pušky. Kulečnickový stůl zhotovil vídeňský řemeslník pro Hlubokou i Třeboň v roce 1711. Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 19. dubna 1711, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 596. Týž řemeslník jej měl později zkontrolovat a v případě potřeby opravit. Srov. Gerwigg Lintnerovi, Vídeň, 20. května 1728, Tamtéž, fol. 444.

³⁴⁴ Vybaven mimo jiné stejně barevnými tapetami, krbem, sedacím nábytkem a benátskými zrcadly.

³⁴⁵ S dominantou parádní postele, dále se zelenožlutými tapetami, hracím stolkem, krbem a dalším nábytkem.

³⁴⁶ Jeho tapety i nábytek byly laděny do žluta, dominantou výbavy byl sekretář, na němž stály hodiny. Hodiny v přítomnosti knížete opravil budějovický hodinář, jemuž byly za práci 23. září 1717 vyplaceny 3 zl. Sekretář pro kabinet vytvořil umělecký truhlář z řad granátníků. Kování sekretáře mělo být stejné, jako na stávajících kusech mobiliáře a jeho pozlacení mělo proběhnout ve Vídni. Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 24. listopadu 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 512.

³⁴⁷ Bez tapet, s jednou postelí a dalším nábytkem.

³⁴⁸ Srov. zmínku o knížecí garderobě v patře věže, jež měla být zvětšena a zaklenuta kvůli ochraně různých cenností před požárem v dopise Bayera Schwarzenbergovi, Hluboká, 18. května 1720, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 139.

³⁴⁹ Byla vytapetována zelenými a žlutými špalíry. Výbavu tvořila trojice obyčejných stolů, 12 židlí, oválná tabule a další vybavení.

³⁵⁰ Na knížecí pokoje totiž navazovalo schodiště do průjezdu, z nějž byla přístupná i kaple. V současných stavbách byla jídelna v blízkosti sálu, což nebylo možné v prostorách někdejšího středověkého hradu realizovat. Srov. J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 223.

³⁵¹ Oba byly vybaveny modrožlutými špalíry, krbem a rozličným nábytkem, v prvním byl dále krb.

³⁵² S dominující postelí s nebesy, kanapem, hracím stolkem, benátskými zrcadly, krbem a další výbavou.

³⁵³ Jeho stěny zdobily staré červené tapety.

³⁵⁴ Srov. též inventář obrazů v kněžnině apartmánu, Gerwigg a Dvořák, Hluboká, 23. února 1722, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 2, sign. F. P. h./2, kart. 14, s. f. Šlo o portrét A. F. ze Schwarzenbergu, kněžny z Lobkowicz, knížete z Lobkowicz (malý), dva portréty markraběnky bádenské.

³⁵⁵ Vybaven byl sedacím nábytkem a stolky.

³⁵⁶ Žlutozeleně vytapetovaná, s postelí s nebesy, sedacím nábytkem, stolky, skříňkami, noční mísou, hracím stolkem, čtyřmi oválnými portréty na zdi, hodinami a dalším vybavením.

³⁵⁷ „Altana Zimmer“, s obdobnými tapetami, skříňkami na šaty, kanapem, orientálním sekretářem se stolním zrcadlem, krbem s porcelánem na římse, tři portréty „bayerischen Herrschafften“ a „eine große Perspectiv“ (pohled na architekturu).

³⁵⁸ S červenými a žlutými špalíry, červeně potaženými křesly, žlutě čalouněnými židlemi, stolky a dalším nábytkem, mj. s velkým benátským zrcadlem, portréty kněžny z Lobkowicz, hrací stůl, krb s porcelánem.

vedle níž byla v příčném traktu objektu úpravna kněžny.³⁵⁹ V sousedství kněžniných pokojů se nacházela místnost pro komornou.³⁶⁰ V příčném křídle zámku byla umístěna také stříbrnice.³⁶¹ Antecamera, opět v severním paláci, byla zařízena jako hudební pokoj.³⁶² Navazoval na ni velký sál.³⁶³

Obdobné členění hlavního podlaží do několika základních funkčních jednotek zachytil inventář z roku 1731.³⁶⁴ I podle něj byl ve středu jihozápadního křídla kulečníkový pokoj, na který navazoval knížecí apartmán.³⁶⁵ Na protější straně hlavního schodiště se nacházela jídelna, v jejímž sousedství byly pokoje markraběnky. Hostinský apartmán měl po smrti Marie Arnoštky z Eggenbergu sloužit Marii Anně Bádenské při jejích pobytech na zámku.³⁶⁶ Dalším funkčním celkem byl apartmán kněžny³⁶⁷ v severozápadním křídle s obslužnými prostorami v příčném traktu a velký sál³⁶⁸

³⁵⁹ V prameni označována jako „*kleine nachtzeug zimmer*“ se žlutomodrými špalíry, stolky, sedacím nábytkem, benátským zrcadlem a bohatou obrazovou výzdobou, již tvořil neurčený mědiryt, malý portrét knížete z Lobkowicz, větší portrét Marie Anny ze Schwarzenbergu v dětském věku, další portrét markraběnky v oválném rámu, portrét neznámé slečny.

³⁶⁰ Obdobně jako pokoj sloužícího knížete byla bez tapet, s jednou postelí a dalším nábytkem.

³⁶¹ Součástí inventáře byl soupis předmětů, které v ní byly uloženy.

³⁶² Svědčí o tom vybavení starým klávesovým nástrojem („Positiv“) a dalšími nástroji. Další výbavu tvořil sedací nábytek, žluté a modré tapety aj. O provozování hudebního života na Hluboké svědčí i knížecí souhlas se založením hudební kapely při zámecké kapli. Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 28. června 1727, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 3a/2, s. f. Kapelu vedl místní kantor a byla složena z obyvatel Podhradí. Jejich snahou bylo založit kapelu k větší slávě boží, což dokládá i to, že vedli procesí 1 000 lidí na pouť do Ševětína. Někteří měštané se již naučili hrát na trumpety, kromě toho si však potřebovali kvůli hraní intrád na mši vypůjčit bubny od granátníků. Celkem hodlali hrát se 4 trumpetami, 2 houslemi, bubny a dalšími nástroji. Srov. Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 14. června 1727, Tamtéž. K významu hudby srov. obecně P. HERSCHE, *Muße I*, s. 655–658; o hudbě na poutích Týž, *Muße II*, s. 827–828; o hudbě jako součásti ceremoniálu v zámku Panja MÜCKE, „...*liesen sich Trompeten und Paucken in dem Saal, neben dem TafelZimmer hören, auch wurden die Stücken von dem Walle an der Reith-Bahne darzu abgebrannt.*“ *Musik als zeremonielle Zeichengattung am Münchner Hof*, in: M. P. Hahn (ed.), *Zeichen*, s. 65–82; k roli hudby v životě dvora jako formy reprezentace srov. V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 252–253. K hudbě na schwarzenberských dvorech se shrnutím starší literatury (zejména základní práce Antona Möratha z počátku 20. století) Jiří ZÁLOHA, *Hudební život na dvoře knížet ze Schwarzenberku v 18. století*, *Hudební věda* 24, 1987, s. 43–62; ke schwarzenberskému hudebnímu mecenátu obecně Týž, *Die Schwarzenberger und ihr Interesse für das Theater und Musik*, in: Václav Bůžek (ed.), *Spojující a rozdělující na hranici*, České Budějovice 1992 (= OH 2), s. 73–75; naposledy M. VOŘÍŠEK, *Kapela*, s. 54–56.

³⁶³ Bez podrobnějšího popisu – v době sestavování inventáře ještě nebyl plně vybaven.

³⁶⁴ Celkem popisuje inventář v prvním patře 23 místností – již z toho je zřejmé, že se v době od sepsání předchozího pramene v pianu nobile odehrály dispoziční změny.

³⁶⁵ Jeho členění bylo odlišné, v čemž se odrazily přestavby z poloviny dvacátých let. Nově byl knížecí apartmán utvářen v následujícím sledu – předpokoj – kabinet – ložnice – další knížecí pokoj – pokoj sloužících.

³⁶⁶ Skládal se z dvou předpokojů, ložnice, rohového pokojíku pro lokaje a kabinetu.

³⁶⁷ Na místnost sloužících v severozápadním rohu budovy navazovala ložnice kněžny, dvojice pokojů a úpravna s fraucimorem v příčném křídle. Výbavu apartmánu, zejména obrazovou výzdobou, jsem se při pátrání po osudech obrazové sbírky z r. 1691 uložené v loveckém zámku zabýval již dříve. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 75–76.

³⁶⁸ V prameni je označen jako „*Fürstlichen Saal*“. Jako „*sál předků*“ jej označil K. MIKUSCHKOWITZ, *Übersicht*, s. 473; nezávisle na něm jsem na základě výzdoby zámku 12 portréty v životní velikosti

s dvojicí předpokojů v sousedství kaple. Oproti předcházejícímu soupisu je z inventáře jasnější rozdělení a využití prostor příčného traktu. Kromě kněžniny úpravny se v něm nacházela místnost služebných, nadto však Felix Maxmilián Lintner uvedl ještě stříbrnici a předsín u tabulnice.³⁶⁹ Vybavení místností bylo v zásadě obdobné jako v případě dřívějšího pramene, došlo pouze k rozsáhlé výměně tapet.

Lintnerův inventář zachycuje kromě hlavního podlaží i další prostory vnitřního zámku. V přízemí se v době jeho sepsání nacházelo deset místností s několika komorami. Šlo o pokoj pro pokojského s komorou (sloužila jako jídelna lokajů) tabulnici pro panské úředníky, blok kuchyňských místností tvořený pekárnou a starou kuchyní. V jejím sousedství se u sakristie nacházel pokoj kuchyňského písaře s kvelbem na maso. V sousedství byla nová kuchyně s kvelbem pro uložení nádobí a dvojicí sousedících pokojů pro kuchaře. Obslužný charakter přízemí dotvářela prádelna.

Naopak třetí podlaží zámku sloužilo pro ubytovací potřeby hostů vrchnosti a panských úředníků. Šlo celkem o dvacet sedm místností. Některé byly doplněny komorami. Vesměs byly prostory vybaveny méně exkluzivním nábytkem. Vytapetovány byly jen pokoje konkrétních osob – barona Kunitze,³⁷⁰ hraběte Mollarta,³⁷¹ paní z Kollowrat,³⁷² dvorního rady Josefa Václava Pelikána³⁷³ a knížecího sekretáře. Pravděpodobně v témže podlaží bydleli hofmistr Gerwigg a zámecký kaplan, kteří měli podle knížete vyhrazeny vlastní prostory.³⁷⁴ Kromě urozených hostů byli v druhém patře ubytováni i jejich sloužící.

a 12 polovičními podobiznami interpretoval sál obdobně. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 76. Svým pojetím se hlubocký sál řadil vedle obdobné prostory v Duchcově či Jaroměřicích nad Rokytnou. Srov. Olivier CHALINE, *Sály předků na zámcích Království českého*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= OH 13), s. 5–21; J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 232–235; k symbolické hodnotě sálů obecně Jörg Jochen BERNS, *Herrscherliche Klangkunst und höfische Hallräume. Zur zeremoniellen Funktion akustischer Zeichen*, in: M. P. Hahn (ed.), *Zeichen*, s. 49–64.

³⁶⁹ Se šenkovním stolem. Obdobně fungovala i později.

³⁷⁰ Srov. výše.

³⁷¹ Felix Ernst hrabě z Mollartu. Srov. výše. Nepochybně táž osoba, jíž nechal kníže v roce 1728 odeslat 48 lahví kyselky. Srov. Gerwigg Schwarzenbergovi, Vídeň, 27. října 1728, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 56, s. f.; reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Hluboká, 30. října 1728, Tamtéž.

³⁷² Srov. výše. Zřejmě v témže pokoji pobývala i slečna ze Thurn-Taxisu.

³⁷³ Josef Václav Pelikán, roku 1738 uváděný jako císařský komorník a schwarzenberský rada. Srov. J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon* 27, sl. 182.

³⁷⁴ Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 18. května 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 155. Hofmistři měli v patře vyhrazené pokoje již v předchozí generaci. Srov. Heidelberger Schwarzenbergovi, Hluboká, 13. dubna 1686, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.

V nových pokojích kolem prvního nádvoří vnitřního zámku pak byly byty hlubockých úředníků, jmenovitě lovcího a štolby. Bydlel zde také vrátný.³⁷⁵ Další úředníci obývali budovy v předzámčí, v nichž byly pokoje přiděleny hospodářskému písaři. Nad ním bydlel hospodářský rada. Sedlár obýval místnosti v blízkosti stájí.

Na základě rekonstrukce využívání prostor se lze tázat po možnostech každodenního fungování zámku. Z jeho středověké hmotné podstaty vyplývala nutnost řady kompromisů, neboť znemožňovala snadnou úpravu pro potřeby soudobého ceremonálu.³⁷⁶ Zároveň však starobylé prvky někdejšího hradu měly pro majitele komplexu symbolický význam³⁷⁷ – stávaly se nositeli tradice, což se odrazilo i ve stavebním programu rozsáhlých přestaveb v druhém a třetím desetiletí 18. století.³⁷⁸ Obměna fasád v aktuálním duchu vídeňského barokního klasicismu a sjednocení výškových úrovní pater se nijak hlouběji nedotkly hmotné podstaty budovy.³⁷⁹ Klíčová je pozornost, která byla věnována staré věži. Byla sice obnovena v soudobých formách, přesto zpřítomňovala paměť původního místa.³⁸⁰

Fungování komplexu zajišťovaly hospodářské objekty v jeho předpolí (obr. 19) – stáje, vozovny, ubikace granátníků a byty i kanceláře úředníků. Řetěz budov kolem dvorů v předzámčí měl spíše užitkový charakter. Oproti tomu samotný zámek svými dekorativně pojatými fasádami oslovoval návštěvníka jako reprezentativní rezidence vrchnosti.³⁸¹ Po příjezdu mohli kníže i urození hosté vystoupat po reprezentativním schodišti na druhém vnitřním nádvoří do piana nobile, kde byly k jejich dispozici tři luxusně zařízené apartmány, velká jídelna a především reprezentativní sál vyzdobený

³⁷⁵ Mezi jeho povinnosti patřilo vytápění pokojů. Srov. koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 9. října 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 7D 8, s. f.; kněžně byla přesto v zámku zima. Srov. dopis Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 17. ledna 1719, Tamtéž, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.; obdobně jí musela být již v roce 1712 dodána železná kamínka, jež zakoupil pražský sollicitátor Müller. Srov. Müller Dvořákovi, Praha, 16. ledna 1712, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 572.

³⁷⁶ P. FIDLER, *Form*, s. 28–32.

³⁷⁷ K tomu obecně Ulrich SCHÜTTE, *Die Räume und das Zeremoniell, die Pracht und die Mode. Zur Zeichenhaftigkeit höfischer Innenräume*, in: M. P. Hahn (ed.), *Zeichen*, s. 167–204.

³⁷⁸ K roli architektury jako památky obecně P. FIDLER, *Pomník*, s. 15–20.

³⁷⁹ To samozřejmě vypovídá především o ekonomicky úsporném způsobu barokního stavitelství, což však nevylučuje symbolické poselství stavby.

³⁸⁰ Blízkou analogii představují například liechtenštejnské Valtice, jejichž význam hlavního rodového sídla byl podtržen vznikem „triumfální cesty“, jež začínala na městském náměstí a pokračovala řetězem nádvoří až do starého hradu. V případě Hluboké samozřejmě nelze hovořit o vědomém stavebním programu v tomto slova smyslu. Ke stavebním dějinám valtického zámku J. KROUPA, *Zámek*, s. 77–104 an. Na významu tehdejší přestavby nic nemění ani fakt, že v další generaci ztratil valtický zámek svůj význam a úlohu rodového sídla začal plnit monumentální „palazzo in villa“ v Rossau. Srov. Týž, *Palazzo in villa*, s. 117–135; k motivacím přestaveb sídel v rámci konceptu ekonomie sociálního jednání a kultury paměti J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 59–62.

³⁸¹ Obecně Ulrich SCHÜTTE, *Das Fürstenschloß als „Prach-Gebäude“*, in: L. Unbehauen – A. Beyer – U. Schütte (edd.), *Die Künste*, s. 15–30.

malbami, z nichž na svého potomka hleděli zástupci předchozích generací Schwarzenbergů. Strop sálu byl ozdoben freskou oslavující rodové ctnosti. Návštěvníkům obrazová galerie i stropní malba názorně předváděly hloubku urozenosti hostitele, jehož zároveň příklad předků zavazoval k patřičnému chování.³⁸² Zatímco z jednoho předsálí byla přístupná oratoř v zámecké kapli, protějšková prostora na protilehlé straně sálu sloužila k uspokojení hudebních zálib. Ve skromněji vybaveném druhém patře se nacházely další ubytovací prostory pro hosty a obslužný personál.

V souvislosti s vrchnostenským využíváním zámku je třeba nahlédnout na jeho postavení mezi dalšími panskými objekty, mezi nimiž probíhala intenzivní výměna mobiliáře. Mimořádnou pozornost věnovali Schwarzenbergové i jejich úředníci hojným převozům obrazů. V letech 1690 a 1691 bylo zorganizováno několik přesunů obrazů z vídeňského městského paláce na české rodové majetky. Poprvé byly z Vídně do jižních Čech odeslány tři bedny s obrazy pro třeboňský a hlubocký zámek v říjnu 1690.³⁸³ Další transport proběhl po Velikonocích následujícího roku. Na vozy, jež do Vídně převážely z jihočeských statků vikuálie pro dvorní kuchyni, tehdy byly na zpáteční cestu naloženy obrazy určené pro knížecí pokoje na Třeboni.³⁸⁴ Podle hlubockého a třeboňského hejtmána se však obrazy ocitly omylem na Hluboké. Kníže nastalou situaci vyřešil tak, že nechal obrazy rozvěsit v tamním zámku.³⁸⁵ Je patrné, že přesuny výtvarných děl probíhaly do jisté míry nekoncepčně a bez hlubšího vztahu k prostorám, v nichž měla být nově instalována. Na jejich rozvěšení měl dohlížet knížetem vyslaný specialista, jistý „*Caspard du Jour*“. Pokynům blíže neznámého schwarzenberského antikváře ve věci rozmístění obrazů se měli úředníci

³⁸² V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 243; J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 232–235.

³⁸³ Šlo o 29 obrazů, jež zachycují i inventáře vybavení loveckého zámku Ohrada, kde byly uloženy po roce 1716. Srov. inventář obrazů odeslaných z Vídně do Třeboně, Vídeň, 6. října 1690, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 2, sign. F. P. h./2, kart. 14, s. f.; rozbořem obsahu sbírky jsem se zabýval v předcházející práci. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 76 an. Srov. reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 6. října 1690, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 651 (opis pro hlubockého hejtmána Heidelbergera); SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 2, sign. F. P. h./2, kart. 14, s. f. (opis pro třeboňského hejtmána Sieberta).

³⁸⁴ Reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 16. června 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 648; Heidelberger Schwarzenbergovi, Hluboká, 20. června 1691, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 2, sign. F. P. h./2, kart. 14, s. f. O rozsahu transportu svědčí, že malby byly přepravovány napnuté na blindrámech. Srov. inventář obsahu jedné z beden s 29 obrazy na blindrámech, Vídeň, 5. a 6. února 1691, Tamtéž, s. f.

³⁸⁵ Siebert Heidelbergerovi, Třeboň, 23. června 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 646; Reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 28. června 1691 Tamtéž, fol. 644.

podřídit.³⁸⁶ Na podzim roku 1691 proběhl přesun výtvarného díla opačným směrem – z hlubockého zámku byl do Vídně odeslán mariánský obraz.³⁸⁷ Zároveň projevoval Adam František ze Schwarzenbergu zájem o obrazy Jana Jiřího Hamiltona. V roce 1718 měl malíř do Vídně odeslat obrazy a zároveň poradit, jak zajistit, aby nedošly k úhoně.³⁸⁸ Další díla přes Třeboň na Hlubokou nechal kníže zaslat v roce 1722.³⁸⁹ Vrchnost trvala na udržování obrazů – Adam František si při jedné ze svých návštěv na hlubockém zámku povšiml, že rámy obrazů byly ve špatném stavu.³⁹⁰ Nařídil proto, aby byly zhotoveny pod dohledem malíře Hamiltona nové rámy.

Kromě obrazové výzdoby byl mezi panskými sídly přemísťován i další mobiliář. V době Adama Františka ze Schwarzenbergu k tomu poprvé prokazatelně došlo v roce 1704, kdy nechal kvůli válečnému nebezpečí převézt některé mobilie z hlubockého zámku.³⁹¹ Ačkoliv tehdejšími válkami o španělské dědictví a balkánským konfliktem hlubocký zámek přímo ohrožen nebyl,³⁹² o několik desetiletí později se předběžná opatrnost vrchnosti vyplatila.³⁹³ Při dramatických událostech slezských válek mělo hlubocké panství vzhledem ke své poloze při dopravní tepně Vltavě důležitou roli během přesunů nábytku z Třeboně do Prahy.³⁹⁴ Mezi vrchnostenskými majetky probíhala také výměna nábytku,³⁹⁵ naturálií a pití,³⁹⁶ které bylo nutné také průběžně doplňovat.³⁹⁷

³⁸⁶ Tamtéž; Siebert Schwarzenbergovi, Třeboň, 6. července 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 642. K dalším osudům obrazové sbírky během přestaveb hlubockého zámku srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 71–74; dále níže.

³⁸⁷ Bohužel není zřejmé, kde byl umístěn a nelze jej identifikovat. Srov. Heidelberger Schwarzenbergovi, Hluboká, 28. listopadu 1691, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 2, sign. F. P. h./2, kart. 14, s. f.

³⁸⁸ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 23. prosince 1718, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. d., inv. č. 23, sign. F. P. d./23, kart. 16, s. f.

³⁸⁹ Opis reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 26. listopadu 1722, Tamtéž (opis Adolfa Bergera, Třeboň, 6. května 1882).

³⁹⁰ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 14. září 1718, Tamtéž, odd. F. P. d., inv. č. 23, sign. F. P. d./23, kart. 16, s. f.

³⁹¹ Srov. dopis Frankstättera Schwarzenbergovi, 11. března 1704, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1a, s. f.

³⁹² S odkazy na další literaturu Vít VLNAS, *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*, Praha-Litomyšl 2001, s. 165–194.

³⁹³ Srov. níže ve vztahu k válkám o rakouské dědictví.

³⁹⁴ Na jaře 1743 byl odeslán mobiliář z Třeboně do Purkarce, kde měl být naložen na prámy a odeslán do Prahy. Vzápětí měl z Hluboké odjet hospodářský správce a pokojská, aby v Praze zkontrolovali, zda vše dorazí v pořádku a bude uloženo na své místo. Olbricht Dvořákovi, Třeboň, 27. března 1743, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 174.

³⁹⁵ Například v roce 1732 měly být na Hluboké zhotoveny nové postele podle plánů odeslaných z Vídně, z nichž 3 měly zůstat na tamním zámku a 2 měly být odeslány do Třeboně. Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 30. ledna 1732, Tamtéž, fol. 374.

³⁹⁶ V roce 1724 nechal kníže odeslat víno z Hluboké na Český Krumlov. Reskript Adama Františka ze Schwarzenberga, Vídeň, 5. července 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h.,

Zcela samozřejmé byly hojné přesuny nábytku.³⁹⁸ Docházelo k nim průběžně a mezi řadou objektů. Svědčí o tom příklad z roku 1726, kdy dostal krumlovský hejtman příkaz k navrácení „*grüner bettstat mit aller zugehör*“, která byla do Českého Krumlova odeslána předchozího roku.³⁹⁹ Přesuny se téhož roku týkaly i dalšího interiérového vybavení – na Hluboké působil vídeňský čalouník.⁴⁰⁰ Podle knížecího příkazu měl vyměnit červené špalíry v kněžniných pokojích za zelené.⁴⁰¹ Adam František si zároveň hodlal rozmyslet, zda měly být sejmuté špalíry umístěny v jiné místnosti na Hluboké nebo na jiném vrchnostenském objektu. Při jiné příležitosti byl naopak čalouníkovi odeslán nábytek do jeho vídeňské dílny k výměně polstrování, což bylo levnější, než hradit jeho cestu a pobyt v jižních Čechách.⁴⁰² Zásadně se v pramenech odrazil pobyt téhož řemeslníka na jihočeských statcích v roce 1724, kdy jej kníže vyslal na Hlubokou, aby v tamním zámku opravil všechny nedostatky před jeho příjezdem.⁴⁰³ Z toho je jasně patrný důraz, který Schwarzenberg kladl na patřičnou podobu zámeckých interiérů během svého podzimního pobytu. V tomto ohledu nebyl jeho přístup nikterak neobvyklý, shodně na uvedení sídla do pořádku trval před svým příjezdem ve čtyřicátých letech Josef Adam ze Schwarzenbergu.⁴⁰⁴

Vedle mimořádných opatření bylo vybavení sídel přesunováno také v souvislosti s momentálními potřebami. V roce 1716 například hlubocký hejtman požádal svého třeboňského protějška v souvislosti s plánovaným pobytem knížete o zaslání stříbrných kastrolů, což třeboňští úředníci obratem učinili.⁴⁰⁵ Výmluvně o vlivu aktuální situace na potřebu nábytku vypovídá dopis třeboňského hejtmána Zelenky, jenž se v lednu 1721

inv. č. 15, sign. F. P. h./ 11, kart. 51, s. f.; dále soupis odeslaného vína, Hluboká, 11. července 1724, Tamtéž.

³⁹⁷ Srov. například soupis vína pro hlubocký vinný sklep, Hluboká, 20. července 1724, Tamtéž; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 8. srpna 1724, Tamtéž, kde jsou uloženy i další prameny.

³⁹⁸ Jejich sledování poukazuje na ucelenost schwarzenberské rezidenční sítě. Míru vybavení jednotlivých objektů lze vnímat jako odraz jejich využívání. K tomu srov. J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny II/1*, s. 276.

³⁹⁹ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 31. července 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 473.

⁴⁰⁰ S velkou pravděpodobností stejný, který zařizoval knížecí pokoje v letech 1723 a 1724. Srov. výše.

⁴⁰¹ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 31. července 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 473.

⁴⁰² Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 29. srpna 1731 (opis Třeboň, 31. srpna 1731), Tamtéž, fol. 412–413, jímž kníže informoval o tom, že vídeňský čalouník bude hotov s úpravou nejcennějších kusů nábytku, jež budou následně odeslány na Hlubokou.

⁴⁰³ Hejtman mu měl vyjít ve všech ohledech vstříc. Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 19. srpna 1724, Tamtéž, fol. 503.

⁴⁰⁴ Srov. reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Vídeň, 9. dubna 1746, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f., jímž nařizoval, aby všechny pokoje v loveckém zámku byly pro případ kratší či delší návštěvy vrchnosti poklizeny.

⁴⁰⁵ Duscher Dvořákovi, Třeboň, 18. září 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 560.

obrátil na Václava Antonína Dvořáka s prosbou o zaslání 20 postelí s příslušenstvím.⁴⁰⁶ Svou žádost zdůvodnil tím, že na Třeboň přijede mnoho hostů. Podobně byly v září 1726 v souvislosti s návštěvou vrchnosti a jejich hostů odeslány postele z Protivína na Hlubokou.⁴⁰⁷ Průběžně probíhaly také nákupy či zapůjčování nádobí,⁴⁰⁸ nábytku,⁴⁰⁹ kupříkladu gueridonů pro pokoje kněžny (obr. 21),⁴¹⁰ či svítidel.⁴¹¹ Ojedinelé bylo odeslání vozu s mapami Království českého na Hlubokou, kde měly být dobře zaopatřeny až do knížecího příjezdu.⁴¹² Mimořádný náklad děl pro tamní zbrojnici dorazil v listopadu 1731.⁴¹³ Následujícího roku proběhl další převoz zbraní, tentokrát z Hluboké do Českého Krumlova, nejspíše v souvislosti s chystanou oslavou jmenin prince Josefa či s plánovaným letním pobytem císaře.⁴¹⁴

Řada přesunů probíhala i z Hluboké na jiná schwarzenberská sídla. V souvislosti s pobytem vrchnosti v Českém Krumlově během svatebního veselí při sňatku Marie Anny ze Schwarzenbergu s Ludvíkem Jiřím Bádensko-Bádenským měly být na tamní sídlo z hlubockého zámku přepraveny rozličné nezbytnosti, zejména stolní

⁴⁰⁶ Zelenka Dvořákovi, Třeboň, 19. ledna 1721, Tamtéž, fol. 541; obdobně požádal o zaslání neurčených mobilii Dvořáka i v roce 1725, kdy vrchnost prokazatelně pobývala i na Hluboké. Srov. Zelenka Dvořákovi, Třeboň, 29. září 1725, Tamtéž, fol. 496.

⁴⁰⁷ Olbricht Lintnerovi, Protivín, 15. září 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 488. Šlo o 15 postelí s příslušenstvím.

⁴⁰⁸ V roce 1721 například došlo k nákupu nového stříbrného nádobí pro Hlubokou a Protivín, které mělo být odesláno z Lince. Srov. dopis Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 2. prosince 1721, Tamtéž, odd. F. P. h., inv. č. 6, sign. F. P. h./ 6, kart. 31, s. f.; v roce 1726 učinil kníže hejtmana osobně odpovědným za porcelán, který mu zaslal po poslovi. Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 24. srpna 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 471. Objednány byly také sklenice pro příležitost tabule, jež měla být pořádána na sv. Josefa 1730, na jmeniny prince Josefa Adama. Krumlovský hejtman Vávra Lintnerovi, Český Krumlov, 3. října 1729, Tamtéž, fol. 428.

⁴⁰⁹ V roce 1726 byly gueridony určené pro třeboňský zámek omylem odeslány na Hlubokou. Třeboňský hejtman v této souvislosti žádal svého hlubockého protějška o jejich odeslání zpět. Srov. Zelenka Lintnerovi, Třeboň, 20. května 1726, Tamtéž, fol. 482.

⁴¹⁰ Jejich návrh zaslal Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 17. dubna 1723, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1a, s. f.; část z nich měla být umístěna na Hluboké, část v Protivíně. Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 23. dubna 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 507.

⁴¹¹ V roce 1726 nakupoval pro pokoje na Hluboké lucerny pražský sollicitátor Samuel Bettmann. Srov. Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 18. května 1726, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1a, s. f. Pro sál měly být vzápětí nově zakoupeny skleněné svícny. Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 1. června 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 480. Práce na svítidlech probíhala pravděpodobně podle schváleného modelu, podobně jako následujícího roku, kdy měl vídeňský zámečník dodat na Hlubokou 6 svícnu. Srov. smlouvu uzavřenou ve Vídni 22. prosince 1727, Tamtéž, fol. 452.

⁴¹² Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 16. března 1729, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 1, sign. F. P. h./1, kart. 1, fol. 344.

⁴¹³ Ústřední kancelář granátnickému hejtmanovi Antonu Dembeczkému, Vídeň, 9. listopadu 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 5, fol. 160–161. K hejtmanovu velení M. VOŘÍŠEK, *Kapela*, s. 18.

⁴¹⁴ Srov. příkaz k odeslání 8 děl z Hluboké na Krumlov. Hlubocký hejtman měl zajistit povozy, granátnický hejtman Dembeczký ochranu. Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 15. března 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1c, s. f.

náčíní a víno.⁴¹⁵ Podobně mělo být víno z hlubockého sklepa odesláno na knížecí tabuli v roce 1728.⁴¹⁶ O tři roky později pak obdržel hlubocký hejtman příkaz k odeslání stolních her na třeboňské a protivínské panství v souvislosti s plánovanými pobyty vrchnosti na tamních zámcích.⁴¹⁷

Na další rozměr využívání hlubockého zámku poukázal Bohuslav Balbín. Hluboká podle něj patřila mezi objekty, které bylo možné v případě nebezpečí bez větší námahy přeměnit v opevněný opěrný bod.⁴¹⁸ Že nešlo jen o teoretickou možnost, dokládá vývoj v krizovém roce 1683.⁴¹⁹ Už v lednu nechal Jan Adolf ze Schwarzenbergu zakoupit vojenské zásoby v souvislosti s nanejvýš aktuálním tureckým nebezpečím.⁴²⁰ Svědčí to o tom, že si byl Schwarzenberg vědom rizika plynoucího z případného pádu Vídně, po němž by Rakousy, Morava i jižní Čechy pozbyly ochrany a byly vystaveny nepříteli napospas. V době hrozícího pádu Vídně přistoupil Ferdinand Vilém ze Schwarzenbergu⁴²¹ k bezprostředním přípravám na obranu pevnosti. Děla měla být připravena v palebných postaveních, poškozené opevnění mělo být vyspraveno, v předzámčí měly na šancích vyrůst palisády a proběhnout další obranné práce.⁴²² Po osvobození Vídně v polovině září nebylo nutné obranyschopnost hlubocké pevnosti vyzkoušet v boji.⁴²³

⁴¹⁵ Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 13. února 1721, Tamtéž, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

⁴¹⁶ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 11. ledna 1728, Tamtéž., inv. č. 15, sign. F. P. h./ 11, kart. 52, s. f.

⁴¹⁷ Olbricht Mikuláši Dvořákovi, Třeboň, 16. června 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 382–384; stolní hry nechala zhotovit kněžna při čtyřměsíčním pobytu na hlubockém panství – umělecký truhlář Kryštof Jiřík vyřezal mj. 30 kostí vykládaných kamenů pro hru v dámy a další řemeslníci připravili ostatní náležitosti hry. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za druhé pololetí 1730, SOA Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁴¹⁸ Z. TICHÁ (ed.), *Bohuslav Balbín. Krásy*, s. 293. V tomto ohledu představuje Hluboká protiklad obecné tendence snižování obranyschopnosti panských sídel, již od poloviny 16. století dokládá J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 63; autor na jiném místě poukázal na reprezentativní rozměr opevnění, opominul však faktickou možnost obrany, kterou s sebou byl jen symbolické opevnění přinášelo. Tamtéž, s. 181–182.

⁴¹⁹ Srov. Ivana ČORNEJOVÁ – Jiří MIKULEC – Vít VLNAS a kol. *Velké dějiny země Koruny české VIII*, 1618–1683, Praha-Litomyšl 2001, s. 211–222.

⁴²⁰ Reskript Jana Adolfa ze Schwarzenbergu, Vídeň, 7. ledna 1683, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1c, s. f.

⁴²¹ Na dvoře vystupoval jako zastánce rozhodného postupu proti Turkům, což mohlo být způsobeno mimo jiné jeho vědomím o riziku plynoucím z případného pádu Vídně pro schwarzenberské državy. I. ČORNEJOVÁ – J. MIKULEC – V. VLNAS a kol. *Velké dějiny země Koruny české VIII*, s. 212.

⁴²² Reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Linec, 16. srpna 1683, Tamtéž, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f. K roli Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu při obléhání Vídně K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 145.

⁴²³ Již v polovině následujícího desetiletí však bylo armování zámeckého příkopu natolik poškozeno, že hrozil sesutím. K jeho vyspravení byl povolán dříteňský zedník Jacob Spineta. Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí r. 1694. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

Vrchnost obranný potenciál zámku nepustila ze zřetele. Svědčí o tom příkaz Adama Františka z poloviny dvacátých let 18. století, kdy během vrcholící přestavby zámku na reprezentativní rezidenci nařídil opravit a obnovit hlubocké opevnění – práce zahrnovaly znovuvybudování okrouhlé šance v předzámčí a opravy vyzdění jednoho ze dvou zámeckých příkopů.⁴²⁴ Mimoto byla zemní šance opevněna palisádou.⁴²⁵ Na pevnostní rozměr hlubockého zámku poukazuje i jeho bohaté vybavení zbraněmi či pozornost věnovaná vrchností a úředníky opravě poškozené prašné věže.⁴²⁶ Že nešlo o pouhý reprezentativní prvek dokazuje nadmíru úspěšná obrana zámku Prusy a Francouzi během válek o rakouské dědictví, jejímž následkem bylo značné poškození komplexu (obr. 22).⁴²⁷ Josef Adam ze Schwarzenbergu následně přistoupil k rozebrání opevnění, aby dalším škodám v budoucnosti zabránil.⁴²⁸

Dalším rozměrem využívání hlubockého zámku byla jeho funkce sídla vrchnostenské správy rozsáhlého hlubockého panství.⁴²⁹ Území bylo členěno

⁴²⁴ Srov. korespondenci granátnického hejtmána Mutha, hejtmána Dvořáka a knížete z června 1725, uloženou v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f., dále například reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 30. června 1725, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 192.

⁴²⁵ Sestávala ze 149 kúlů. Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1725, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁴²⁶ Srov. kupříkladu inventář výzbroje hlubockého zámku, Hluboká, 9. srpna 1706, Tamtéž, sign. IB 6J 5, fol. 227–228.; dále inventář pořízený při předání velení granátnické gardy hejtmánu Thomasi Kallenbacherovi, Hluboká, 23. února 1728, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1c, s. f. (opis SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 5, fol. 165–166); o předání gardy Lintner Schwarzenbergovi, Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 28. února 1728, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1c, s. f.; Tamtéž jsou uloženy i další inventáře výzbroje granátnické gardy a stavu zámecké zbrojnice; dále M. VOŘÍŠEK, *Kapela*, s. 35–37; k okolnostem Kallenbacherova neúspěšného velení gardě Tamtéž, s. 16–17. K prachárně Dembeczký Schwarzenbergovi, Hluboká, 28. srpna 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1c, s. f. Podle hejtmána byla prašná věž ve špatném stavu a bylo by nebezpečné uchovávat v ní prach. Doporučoval ji opravit a prach po dobu přestavby uložit v některé z panských sýpek. Z toho je zřejmé, že i mimo období bezprostředního vojenského nebezpečí byla na zámku udržována alespoň jistá zásoba prachu, jež mu vedle výzbroje zajišťovala minimální obranyschopnost. O stavu prachu informoval Kallenbacher Schwarzenberga v dopise datovaném na Hluboké, 14. února 1730, Tamtéž, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 4, sign. F. P. h./4, kart. 27, fol. 235–236; reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 25. února 1730, Tamtéž, fol. 237. Prachárna nebyla dokončena ještě následujícího roku, kdy kníže trval na urychlení prací kvůli přetrvávající nutnosti uchovávat prach v obilné sýpce. Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 8. září 1731, Tamtéž, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1c, s. f.

⁴²⁷ K tomu A. SEDLÁČEK, *Hrady VII*, s. 147–149; během válečných let byl pevnostní rozměr hlubockého zájmu zdůrazněn mimo jiné i tím, že vrchnost se musela při jeho úpravách podřídit vojenskému velení. Svědčí o tom kupříkladu zhotovení plechových okenic na základě rozkazu plukovníka polního dělostřelectva Johanna Webingera. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1743, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁴²⁸ Korespondence z března 1744 ve věci odstraňování škod po slezské válce a stržení šancí, na nichž pracovalo více než 50 lidí, je uložena v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

⁴²⁹ K roli zámku jako sídla správy J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 146, 156–159.

do 16 (po roce 1717 28) rychet,⁴³⁰ avšak centrem úředního aparátu byly právě kanceláře na Hluboké. Na zámku sídlil nejvyšší představitel správy – hejtman.⁴³¹ Byl mu přidělen byt v patře novém traktu na prvním nádvoří vnitřního zámku v sousedství bytu obročního písaře.⁴³² V přízemí byly umístěny byty purkrabího,⁴³³ kontribučního a hospodářského písaře,⁴³⁴ jenž byl nově vybudován.⁴³⁵ V souvislosti s tehdejšími úpravami se měl zámecký kaplan, který bydlel v sousedství, načas přestěhovat do místnosti pod hlavní zámeckou věží. Vedle bytu kontribučního písaře byl umístěn archiv, což vyplývá z logiky provozu.⁴³⁶ Pro vrchnost hrál vzhledem ke svému intenzivnímu využívání důležitou roli.⁴³⁷ O nanejvýš logickém přístupu k řazení a vybavení úředních prostor svědčí mobiliář kancelářů. Jejich mobiliář tvořily skříně na spisy a uzamykatelný nábytek.⁴³⁸ Je dobře patrné, nakolik si byla vrchnost vědoma nutnosti ochrany písemností. Na zámku vedle toho byla ubytovna granátnické gardy

⁴³⁰ P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 61.

⁴³¹ Strukturu úředního aparátu zachycují kupříkladu vzory služebních přísah, uložené v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 140–174. V ideálním případě se skládal z hejtmana, purkrabího, lovčího, důchodního, obročního, kontribučního a hospodářského písaře a písaře dopisů. Mimo zámek působili pivovarník, lovci porybní, baštýři i s pomocným personálem. K hlubockým úředníkům obecně P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 108–124; Týž, *Sociální původ, vzdělání, kariérní strategie a motivace patrimoniálních úředníků na schwarzenberském panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století*, SAP 61, 2011, s. 435–463.

⁴³² Vyplývá to z mladších pramenů k opravám zámku po poškození za slezských válek. Srov. Lorenz Habel Schwarzenbergovi, Hluboká, 24. prosince 1747, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1720–1746, s. f.; za Ferdinanda ze Schwarzenbergu byl hejtmanův byt rozšířen. Srov. důchodní účty panství Hluboká, první pololetí roku 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁴³³ Vybudován v roce 1690. Srov. rozpočet sestavený Giacomem Antoniem de Maggim, Hluboká, 21. června 1690, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f. Zároveň byl vymalován modrou a bílou barvou. Srov. důchodní účty panství Hluboká, druhé pololetí 1690, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁴³⁴ Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 14. června 1721, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 150.

⁴³⁵ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 7. března 1722, Tamtéž, fol. 205.

⁴³⁶ Platilo to již pro předcházející období. Srov. reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 21. července 1692, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.

⁴³⁷ Již v roce 1686 byl pro větší bezpečnost před ohněm zaklenut. Srov. Heidelberger Schwarzenbergovi, Hluboká, 13. března 1686, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f. V archivu, který měl spíše charakter spisovny, byla ukládána veškerá písemná pořízení vzešlá z činnosti hlubockých úředníků. Prokazatelně zde byly uloženy nadační listiny kostelů (kupříkladu sv. Dismase v Dřítině, který měl být vyhledán v roce 1714 v souvislosti se založením kaple N. Trojice a morových patronů v Libníči), knihy (tisky Hydriatria nova a Hydriatria recusa), privilegia poddanských městeček (kupříkladu v roce 1729 bylo třeba dohledat lišovské privilegium z roku 1581) apod. Srov. níže. Že si byla vrchnost významu archivu vědoma dále dokládá zřízení místa archiváře 1. ledna 1743, jemuž bylo následně vypláceno 90 zl ročně. Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁴³⁸ Skříně na spisy byla nově pořízena pro kancelář obročního písaře, pro niž byly zakoupeny i zámky, podobně jako pro nábytek v kanceláři kontribučního písaře. Dveře kancelářů byly nadto opatřeny plechovým pobitím a pevnými zárubněmi. Nábytek byl následně průběžně obměňován. Srov. důchodní účty panství Hluboká, 1. pololetí 1694, Tamtéž.

včetně bytu jejího hejtmána – nacházely se u první brány zámku.⁴³⁹ Přítomnost reprezentačního sboru, jenž v českých zemích neměl obdobu, jednoznačně poukazuje na význam hlubockého zámku v očích knížete.⁴⁴⁰

Umístění většiny obydlí úředníků a panských granátníků mimo areál vnitřního zámku vedle praktického funkčního rozdělení odráží symbolické oddělení světů dvou sociálních vrstev. Zatímco předzámčí bylo dějištěm neustálých aktivit, jádro komplexu, symbolicky i fakticky oddělené armovaným příkopem ožívalo jen za přítomnosti vrchnosti (obr. 11, 12).

V souvislosti se správními úkony na zámek pravidelně docházeli rychtáři a další představitelé venkovských samospráv.⁴⁴¹ Na zámku bývali hoštěni také představitelé krajské správy.⁴⁴² Kromě toho byla zámecká hejtmánova kancelář místem výkonu vrchnostenského soudnictví, k němuž odkazovala olejomalba „*Veřejné hříchy*“ v rámu na stropě prostory.⁴⁴³ Svou ikonografií připomínala souzeným i soudcům z řad panských úředníků ideál spravedlnosti. S patrimoniální soudní pravomocí souvisely i prostory vězení na prvním nádvoří v předzámčí.⁴⁴⁴ Zámecký arest byl využíván při trestu nucených prací v zámeckém okolí,⁴⁴⁵ případně při udělení tzv. „*Karrenstrafe*“ – trestu vynášení nečistota močůvky ze zámku, jímž byly postihovány matky-smilnice.⁴⁴⁶

⁴³⁹ Srov. reskripty Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 24. února 1706, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 110; Vídeň, 2. listopadu 1720, Tamtéž, fol. 340. Pro gardu byly při mladších pracích na vodovodním potrubí připraveny i toalety. Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, 12. dubna 1732, Tamtéž, fol. 271; dopis Mikuláše Dvořáka Eleonoře Amálii ze Schwarzenbergu, Hluboká, 30. července 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

⁴⁴⁰ K dějinám schwarzenberské gardy za Adama Františka ze Schwarzenbergu M. VOŘÍŠEK, *Kapela*, s. 12–14, 37. M. Voříšek si správně povšiml, že převelení gardy do Českého Krumlova za Josefa Adama ze Schwarzenbergu souviselo s přesunem hlavního rodového sídla z Hluboké. Tamtéž, s. 17.

⁴⁴¹ P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 124–136; k soudnictví s. 63–102.

⁴⁴² Kupříkladu 19. dubna 1727 proběhla na zámku hostina za účasti krajského hejtmána, sekretáře, kancelistů a dalšího úředního personálu. Kromě jídla byli úředníci poctěni dukáty (8 čelných představitelů kraje dostalo po dvou dukátech, každý ze dvou sekretářů získal 2 zl aj.). Vzápětí přistoupili k výběru kontribuce, který po hostině a získání darů nepochybně provedli shovívavě. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za první pololetí 1727, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Podobně probíhaly výběry dávek i jindy. Již výše jsem ukázal, že se krajští úředníci na hlubockém panství objevovali i při jiných příležitostech, např. při hostinách kněžny Eleonory Amálie. Dále byl krajský hejtmán doloženě hostem v Libníči. K tomu níže.

⁴⁴³ Olejovou malbu „*Veřejné hříchy*“ v rámu vytvořil budějovický malíř Johann Preyß. Srov. důchodní účty panství Hluboká, 1716, Tamtéž. Citováno podle P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 73. Svým pojetím snímátné olejomalby obraz odpovídal ideálu prosazovanému kupříkladu Karlem Eusebiem z Liechtensteinu, podle nějž mohly být obrazy v rámech na rozdíl od fresek sejmuty a nahrazeny aktuálnější dílem, případně zachráněny před požárem. Srov. Lubomír SLAVÍČEK, *Artis Apelleae Thesaurarium. Karel Eusebius z Liechtensteina a sběratelství na Moravě v 17. a 18. století*, in: Týž, „Sobě, umění, přátelům.“ Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939, Brno 2007, s. 95–118.

⁴⁴⁴ Šlo o dvě místnosti s předpokojem a kuchyní. Srov. plán Vincence Rohrbachera, b. d. (cca 1835), SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1609.

⁴⁴⁵ Kromě případů, jež cituje P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 68–70, srov. např. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 25. února 1730, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 4, sign.

Adam František ze Schwarzenbergu navíc hodlal získat farní práva pro zámeckou kapli – na počátku své vlády ji chtěl zpřístupnit poddaným, kteří museli docházet do farního kostela sv. Petra a Pavla v Hosíně.⁴⁴⁷ Ačkoliv zůstala žádost knížete oslyšena, je zřejmé, že usiloval o jednání v duchu dobového ideálu dobré vrchnosti pečující kromě hmotného i o duchovní blaho poddaných. Zároveň šlo o pokus zvýšit význam hlubockého zámku a jeho ustanovením do role duchovního centra panství.⁴⁴⁸

Hlubocký zámek patřil ve sledovaném období vedle Třeboně,⁴⁴⁹ Protivína⁴⁵⁰ a Českého Krumlova⁴⁵¹ k hojně využívaným jihočeským objektům.⁴⁵² V komplexu se prolínalo několik funkcí. Stavba představovala správní sídlo panství a centrum obrany před případným nebezpečím. Vedle toho šlo o luxusní rezidenci umožňující patřičnou reprezentaci prostřednictvím hmotné kultury vysoké úrovně.⁴⁵³ Potřebám soudobého ceremoniálu nemohl být objekt vzhledem ke svým středověkým kořenům zcela přizpůsoben. Dobová praxe se přesto částečně odrazila v utváření jednotlivých

F. P. h./4, kart. 27, fol. 237. Podle knížete měli granátníci dávat pozor na krumlovské delikventy při nucených pracích.

⁴⁴⁶ Na hlubockém panství byl trest poprvé udělen v roce 1718. Měl sociálně disciplinační význam, neboť odsouzené pachatelky smilstva musely svou ponižující práci vykonávat s čepcem se zvonky, jejichž zvuk upozorňoval na provinění žen. P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 68–70.

⁴⁴⁷ Koncept dopisu Schwarzenberga pražskému arcibiskupovi, Hluboká, 9. srpna 1707, Tamtéž, ÚK Hluboká (staré oddělení) A 3Ka 2a/2, s. f.

⁴⁴⁸ K tomu J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 159, 282 an. Neúspěch Schwarzenbergovy snahy a zjevná vlašnost knížete při jejím prosazování mohou být vnímány jako doklad zpochybnění teze předložené rozpravy o klíčovém významu hlubockého panství. Případnou výtku lze vyvrátit předběžným tvrzením, že symbolickou roli hlavního rodového jádra si ponechával starobylý zámek Schwarzenberg, o který Adam František prokazatelně pečoval. Srov. např. M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 59, pozn. 276.

⁴⁴⁹ Doložené pobyty vrchnosti: samotná kněžna – červen 1720, listopad 1724 březen a duben 1732, samotný kníže – listopad 1709, , oba – červenec 1714, září 1721, listopad 1726, listopad 1728. Prameny v SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.; další informace jsou nepochybně uloženy v SOA Třeboň, Vs Třeboň.

⁴⁵⁰ Zde kníže pobýval „mit fremden Cavaliren“ například mezi 19.–21. říjnem 1726. Srov. vyúčtování tehdejšího pobytu, Protivín, 22. října 1726, Tamtéž, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.; další informace jsou nepochybně uloženy v SOA Třeboň, Vs Protivín.

⁴⁵¹ V Českém Krumlově pobývala po roce 1719 často Eleonora Amálie, nezfídka i v přítomnosti hostí. V roce 1720 například tamní zámek navštívila ve dvou termínech (18.–19. července, 23.–24. srpna) s bratrem Jiřím Kristiánem z Lobkowicz. Kněžna sama na tamním zámku pobývala na jaře a na sklonku června. Následujícího roku trávil kníže v Krumlově předjaří (28. února–26. března). V červnu na krumlovském zámku pobývala kněžna s dcerou Marií Annou. Kníže v Krumlově pobýval 17.–21. září 1721. Sama kněžna v Krumlově pobývala i na podzim 1721 a dále na podzim 1730, na jaře 1729, na podzim 1731, na jaře 1732 (kdy mimo jiné proběhla oslava jmenin prince Josefa Adama). Oba manželé v Krumlově byli i na podzim 1725, 1726, na sklonku zimy 1731. Prameny jsou uloženy Tamtéž.

⁴⁵² Na základě zkoumaných pramenů zejména velkostatkové proveniencie nelze objasnit poměr využívání jednotlivých objektů. Na Třeboni kníže doloženě pobýval v souvislosti s lovy, o nichž pojednávám v kapitole o využití Ohrady.

⁴⁵³ Během válek o rakouské dědictví se nicméně obě funkce ukázaly neslučitelné a kníže od jejich propojení upustil. Luxusní vybavení mělo sociálně distinktivní význam. K tomu J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 67–69.

apartmánů v pianu nobile. Starobylé dějiny místa byly připomenuty v samostatně pojaté stavební úloze věže, která dominovala zámku i celému okolí.

II.2 Lovecký zámek Ohrada

II.2.1 Výstavba

Výstavba loveckého zámku Ohrada je díky dlouhodobému zájmu badatelů, kteří se o stavbu zajímali z různých úhlů pohledu, dobře prozkoumána.⁴⁵⁴ Cílem následujícího textu je tudíž spíše přehled než revize stavu bádání.

Záměr vystavět na hlubockém panství lovecký zámek lze datovat před rok 1708, kdy Pavel Ignác Bayer předložil rozpočet a plán dosti střídmě řešené patrové stavby o sedmnácti osách. V patře se zamýšlená budova otevírala do okolí otevřenými terasami s trojosými arkádami, jež měly být spojeny dřevěnými pavlačemi. Objekt měl podle Bayerova rozpočtu stát 3072 zl 29 kr. Kníže jej však neschválil a nebyl proveden. Následující rok pražský stavitel předložil nový projekt ve výši 13 872 zl 3 kr, jenž s velkou pravděpodobností posloužil jako podklad k realizaci.

Hrubá stavba proběhla mezi lety 1708–1713.⁴⁵⁵ V roce 1708 bylo „*im neu erbauende hundezwinger und herrschafft[liche]. gebäude*“ vydáno 326 zl 51 kr, především na přípravné práce. V roce 1709 náklady prudce vzrostly na 5291 zl za zednické práce. V roce 1710 bylo prostavěno 6907 zl 69 kr 3 d. Následujícího roku byly stavební náklady v účetnictví spojeny s náklady na udržování lovecké smečky,⁴⁵⁶ což zčásti zkresluje význam celkové vynaložené sumy 6348 zl 46 kr 4 ½ d.⁴⁵⁷ Následujícího roku výdaje značně poklesly, prostavěno bylo zhruba 2 500 zl. Roku 1713, kdy probíhalo osazení dveří v interiéru a natření fasád nazeleno,⁴⁵⁸ byla hrubá stavba hotova.

⁴⁵⁴ Naposledy stavební vývoj shrnuli M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 63–66; J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 39–88; D. KOVÁŘ, *Tvrze*, s. 237–239.

⁴⁵⁵ Následující výklad vychází důchodních účtů hlubockého panství, jež dosud nebyly ve vztahu k loveckému zámku Ohrada využity. Na jejich základě by bylo možné vršit dosud neznámé jednotlivosti ze stavebních dějin zámku, předkládanou práci by však nijak neposunuly. Srov. příslušné důchodní účty v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁴⁵⁶ Ta byla do rozestavěného loveckého zámku přemístěna již na sklonku roku 1709. Srov. níže.

⁴⁵⁷ Náklady na smečku činily 1815 zl 34 kr.

⁴⁵⁸ Nejzajímavější položkou je 140 liber zelené barvy na natření loveckého zámku za 93 zl 20 kr. Účet dokládá nález Pavla Vlčka, který jsem ověřil již dříve. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 95 an.

Již během výstavby byla Ohrada aktivně využívána.⁴⁵⁹ Do procesu vzniku stavby velmi intenzivně zasahoval stavebník Adam František ze Schwarzenbergu – výsledný komplex je tak nutné chápat jako průnik jeho počátečního zadání a dalších vstupů se schopnostmi projektanta, prováděcího stavitele a jednotlivých zúčastněných řemeslníků.⁴⁶⁰

Lovecký zámek Ohrada je zasazen do krajiny mezi Hlubokou nad Vltavou a dvorem Vondrov na šíji mezi Munickým rybníkem a Zvolenovem. Krajinotvorný význam zámeckého komplexu byl zdůrazněn stromovou alejí na sypané hrázi.⁴⁶¹ V roce 1722 se kníže zmínil o nových lípách „*am neuer weeg*“ u loveckého zámku, jež měly být přesazeny – nešlo tedy přímo o stromy na hrázi, jejichž případné přesazení by bylo obtížné, ale v blízkosti zámku.⁴⁶² V každém případě je ze stavebníkovy zmínky patrná pozornost věnovaná okolí stavby.

Areál loveckého zámku Ohrada je tvořen seskupením budov kolem dvou na sebe navazujících, západovýchodně orientovaných pravoúhlých nádvoří. Větší dvůr na východě uzavírá trojpodlažní budova o devatenácti osách, z nichž pět středních je svázáno v rizalit, jenž mírně předstupuje i výškově přesahuje zbytek objemu objektu. K nádvořnímu průčelí stavby se příčně připojují dvě trojosá a trojpodlažní křídla, mírně odsazená od rohů. Vlastní zámecká budova je zastřešena mansardovou střechou. Na její boční trakty navazují přízemní domy uzavírající pravoúhlé nádvoří. K němu se připojuje menší dvůr ohrazený zdí a stodolou, která tvoří hmotový protějšek zámecké budovy.

V celkovém pojetí i dílčích detailech vykazuje komplex zásadní orientaci na současnou rakouskou architekturu. Podle Martina Šandy je možné podobu stavby dokonce vnímat jako prostředek vzájemného zápolení Adama Františka ze Schwarzenbergu s Janem Adamem Ondřejem z Liechtensteinu, stavebníkem

⁴⁵⁹ O ukončení hlavní části stavebních prací svědčí kupříkladu druhotné využití stavebního materiálu (cihly) a náčiní (součásti pece na pálení vápna) při výstavbě lázeňského komplexu v Libníči. Srov. níže.

⁴⁶⁰ K tomu mimo výše citované autorovy bakalářské práce Jan IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer, Adam František ze Schwarzenbergu a zámek Ohrada*, *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 397–418; na příkladu stavebního vývoje valtického zámku J. KROUPA, *Zámek*, s. 79.

⁴⁶¹ Stále není jisté, kdy byla hráz realizována. V roce 1732 je v důchodních účtech položka 400 zl za realizaci „*neuen brücke am munizer wiese*“, což však nelze s jistotou ztotožnit se sledovanou stavební akcí. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.; též dále.

⁴⁶² Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 13. listopadu 1722, Tamtéž, sign. IA 6Wa 55, fol. 90.

velkolepého zahradního paláce v Rossau.⁴⁶³ Lovecký zámek Ohrada tak představuje výraz ambicí předního šlechtice na prahu své kariéry, který v době zahájení výstavby nezastával zásadnější dvorskou funkci. Že nejde o pouhý konstrukt, dokládá Schwarzenbergovo odmítnutí původního návrhu a jeho zájem na velké a alespoň zčásti stylově aktuální stavbě.⁴⁶⁴

Vídeňské podněty bezprostředně zastupuje hmotové zdůraznění středu stavby, stejně jako spojení jeho dvou horních podlaží vysokým pilastrovým řádem. Martinelliovsky střízlivá poloha vídeňského baroka se odráží i v interiéru – vestibul je variací na vstupní prostor lichtenštejnského zahradního paláce a freska v hlavním sále přímou reakcí na tamní realizaci Andrey Pozza. Je třeba zdůraznit, že svým měřítkem a pojetím nemá stavba v Čechách obdobu – soudobé lovecké zámky jsou zpravidla podstatně menší objekty.⁴⁶⁵

II.2.2 Využívání

Realizaci loveckého zámku Ohrada je třeba vnímat na prvním místě jako doklad sociálně distinktivní role lovu, jenž sloužil jako atribut šlechtictví po celé období raného novověku.⁴⁶⁶ Na druhou stranu je třeba mít na paměti, že lovecké kratochvíle patřily k osobním zálibám Adama Františka ze Schwarzenbergu.⁴⁶⁷ Ohradu využíval rozličnými způsoby, a to již během vybavování.

Postupné zařizování loveckého zámku Ohrada probíhalo od roku 1716. Podle příkazu Adama Františka ze Schwarzenbergu měl být na Ohradu přivezen pouze nejnutenější nábytek z hlubockého zámku.⁴⁶⁸ Kníže hodlal zařídit lovecký zámek při

⁴⁶³ M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 65; k lichtenštejnskému zahradnímu paláci Hellmut LORENZ, *Domenico Martinelli und die österreichische Barockarchitektur*, Wien 1991, s. 248–255.

⁴⁶⁴ Podobný důraz na velikost stavby jako vyjádření moci kladli o generaci dříve Czerninové při budování svého pražského paláce. Srov. Pavel PREISS – Mojmir HORYNA – Pavel ZAHRADNÍK, *Černínský palác v Praze*, Praha 2001.

⁴⁶⁵ Výběrový přehled jsem poskytl v bakalářské práci. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 79.

⁴⁶⁶ Obecně W. RÖSENER, *Die Geschichte*, s. 278–304; ve vztahu k českému prostředí J. ČABART, *Vývoj*, s. 124.

⁴⁶⁷ Vyplývat to může mimo jiné z četných příměrů s loveckou tematikou, kterými prokládal svou korespondenci. Srov. např. jeho hodnocení nedochovaného plánu na hodinovou věž loveckého zámku Ohrada: „[...] plán ukazuje, že [jeho autor] chce věž udělat jako párátko pro psy, které se používá, když mají mezi zuby kost.“ Citováno podle A. MARKUS, *Příspěvky*, s. 55; o osobní zálibě Adama Františka ze Schwarzenbergu v lovu zřejmě svědčí i to, že jej císař Karel VI. často bral na své lovy, včetně soukromých. Srov. Oskar MITIS, *Jagd und Schuessen am Hofe Karls VI.*, Wien 1912, s. 34–36.

⁴⁶⁸ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 20. června 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 562.

dodržení nízkých nákladů tak, aby jej bylo možné v budoucnu využívat.⁴⁶⁹ Zároveň měl jeho rozkaz pragmatický účel – v době dokončení loveckého zámku Ohrada začínaly zásadní stavební práce na Hluboké. Výmluvně o utilitárním přístupu knížete svědčí příklad obrazové sbírky, jež byla na zámek přivezena z Vídně v roce 1691. Hlubocký hejtman Václav Antonín Dvořák zpravil knížete o tom, že obrazy jsou vesměs silně poškozeny a v souvislosti se začínajícími stavebními pracemi v sále a pokojích kněžny je třeba odvézt je do Protivína, Třeboně a Dřítně.⁴⁷⁰ Vedle portrétů a obrazů svatých šlo mimo jiné o osm loveckých obrazů „aus Lintz vom Jahre 1608 [!]“.⁴⁷¹ Podle vrchnosti měly být obrazy z přestavovaných pokojů uloženy v jednom uzavřeném pokoji na Ohradě, kde je také v následujících letech zachytily inventáře.⁴⁷²

O rozsahu prací v počátečních fázích zařizování interiéru svědčí i objednávka látek na tapety v tamních pokojích – červeného plátna bylo třeba 126 loktů, zeleného 197.⁴⁷³ Zároveň Adam František ze Schwarzenbergu požadoval po malíři Hamiltonovi přípravu obrazů pro velký sál, jež se ovšem protahovala.⁴⁷⁴ Mimo nábytku byla při vybavování pozornost věnována i stolnímu náčiní, o čemž svědčí příklad karlovarského cínového nádobí.⁴⁷⁵ Podobný zájem poutala také osvětlovací tělesa.⁴⁷⁶

Nedílnou součástí loveckého zámku byla kaple, jejíž patrocinium loveckého patrona sv. Eustacha odkazovalo k funkci komplexu.⁴⁷⁷ Provoz kaple byl podmíněn

⁴⁶⁹ K plánovanému budoucímu využívání srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 25. července 1716, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 86.

⁴⁷⁰ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 14. ledna 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., kart. 14, inv. č. 2, sign. F. P. h./2, s. f.

⁴⁷¹ Dvořákova datace je nanejvýš nepravděpodobná, i vzhledem k tomu, že v uváděném roce 1608 docházelo k vypořádání maloveckého dědictví a noví držitelé zámku nemuseli mít zájem o nakupování mobiliáře. Inventáře zámku z roku 1690 a 1691 lovecké obrazy z Lince zachycují, věrohodněji je datují do roku 1680. Srov. hlavní inventář zámku Hluboká, 17. listopadu 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 5, fol. 229 an.

⁴⁷² K přemístění obrazů srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 18. ledna 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., kart. 14, inv. č. 2, sign. F. P. h./2, s. f. Bohužel nelze určit, o jakou místnost šlo. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 71–75.

⁴⁷³ B. a., Hluboká, 30. července 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1a, s. f.

⁴⁷⁴ Srov. Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Johann Georg de Hamilton ve službách Adama Františka ze Schwarzenbergu*, in: M. Gaži (ed.), *Schwarzenberkové*, s. 229–250.

⁴⁷⁵ Bylo zakoupeno v roce 1727 Do jižních Čech bylo cínové nádobí přivezeno přes panství Orlík a Protivín. Hejtman jej měl pečlivě uložit v loveckém zámku Ohrada Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 22. listopadu 1727, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 453; Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 23. prosince 1727, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1a, s. f.; soupis nádobí z 3. ledna 1728 je uložen v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 450.

⁴⁷⁶ Platí to například pro lustr hlavního sálu, jenž měl být v roce 1731 svěřen, vyčištěn a prozatím ponechán na stole, než se kníže rozhodne, zda jej nechá v loveckém zámku či odveze jinam. Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 16. května 1731, Tamtéž, fol. 398–399.

⁴⁷⁷ Ke kaplím jako nedílné součásti loveckého zámku Heiko LAB, *Jagd- und Lustschlösser. Kunst und Kultur zweier landesherrlicher Bauaufgaben. Dargestellt an thüringischen Bauten des 17. und*

získáním konzistentního souhlasu, podobně jako na hlubocké rezidenci a v libničských lázních. Svou žádost o povolení k provozování bohoslužeb mimo stávající farní síť Adam František ze Schwarzenbergu opíral zejména o své členství v Řádu zlatého rouna. Údajně z něj vyplývalo privilegium slavit mše kterýkoliv den.⁴⁷⁸ Zároveň kníže vyjádřil naději, že licence bude poskytnuta na tři až čtyři roky. Církevní úřady konsensus vzápětí bez jakýchkoliv problémů vydaly s výhradou, že je udělen pouze na rok.⁴⁷⁹ Vybavování kaple však trvalo déle – teprve v roce 1720 kníže nařídil uzavření smlouvy se sochařem o vytvoření oltáře.⁴⁸⁰

Podobu zámku po jeho kompletním vybavení zachytil lokační inventář, který sepsal v roce 1731 hlubocký hejtman Felix Maxmilián Lintner s dalšími úředníky (obr. 23).⁴⁸¹ V přízemí hlavní budovy byla severně od vestibulu umístěna podsklepená kuchyně, na druhé straně se pak nacházely pokoje určené pro granátníky a úředníky. K nádvoří přiléhala průběžná chodba. V přízemí bočních křídel byly umístěny samostatné funkční jednotky bytů správce loveckého náčiní (v jižním křídle), respektive ošetřovatele psů (v severním křídle). Na byty navazovaly přízemní budovy, jež obepínaly čtvercový dům. V jižním křídle byly panské stáje, v západním služební byty, v severním se nacházel psinec (obr. 26). K západnímu křídlu bylo v podélné ose komplexu připojeno menší nádvoří uzavřené velkou stodolou k uložení loveckých potřeb.⁴⁸²

První patro zámku bylo přístupné po točitém obslužném schodišti v jižní části stavby a po trojramenném reprezentativním schodišti s otevřeným jádrem, jež ze severu přiléhalo k vestibulu. Piano nobile je rozděleno obdobně jako přízemí do dvou podélných traktů, přičemž ve středu kompozice se nachází sál. Prostupuje skrz celou šířku budovy a výškou zasahuje do mezaninu. Ze severu je k sálu připojen apartmán

18. Jahrhunderts, Petersberg 2006, s. 144–150; analogie v českém prostředí shromáždil J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 146.

⁴⁷⁸ Koncept dopisu Adama Františka ze Schwarzenbergu pražskému arcibiskupovi Františku Ferdinandu hraběti Khünburgovi, Vídeň, 8. srpna 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/8, s. f.

⁴⁷⁹ Franz Anton Langer (kancléř konzistoře) Schwarzenbergovi, Praha, 11. srpna 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK (střední oddělení), sign. A 3Ka 1a/8, s. f. Srov. níže potíže s udělením konsensu pro výstavbu votivní kaple N. Trojice a morových patronů v Libníči. Roční licence byla později pravidelně obnovována. M. SCHWARZ [=A. NIKENDEY], *Schloss*, s. 273.

⁴⁸⁰ Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 6. března 1720, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK (střední oddělení), sign. A 3Ka 2a/11, s. f. Srov. též M. SCHWARZ [=A. NIKENDEY], *Schloss*, s. 272.

⁴⁸¹ Následující výklad vychází z autorovy bakalářské práce. Srov. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 60–71. Pramen je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1a, s. f.

⁴⁸² K nim podrobně níže.

Adama Františka ze Schwarzenbergu, jenž tvořila chodba,⁴⁸³ předpokoj, ložnice a kabinet. V sousedství knížecích pokojů se nalézají kaple sv. Eustacha. V bočním křídle měly být umístěny pokoje komorníků. V době sepsání inventáře nebyly vybaveny. Trojice velkých místností v jižní části budovy měla sloužit jako apartmán Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu. Sestával z tabulnice, která měla charakter kněžnina předpokoje, ložnice a kabinetu.⁴⁸⁴ V přilehlých pokojích v bočním křídle byly navrženy pokoje pro služebné. Symbolický význam piana nobile vyzdvihovala dveřní ostění z umělého mramoru, podobně jako krby v apartmánech a sálu, jenž byl navíc vyzdoben freskou Jana Jiřího Werleho.⁴⁸⁵ Zásadní roli reprezentačního podlaží podtrhovalo vybavení luxusním nábytkem (včetně přímo pro lovecký zámek vytvořených kusů), špalíry a dalším textilem, podobně jako obrazy, zejména kusy s loveckou tematikou.⁴⁸⁶

Druhé patro loveckého zámku bylo rozděleno do tří traktů s chodbou uprostřed. Pokoje byly určeny pro hosty a služebníky. Oproti hlavnímu podlaží bylo vybaveno jen částečně, což ostatně platí i pro pokoje služebníků v pianu nobile.

Nepochybně v souvislosti s plánovaným příjezdem Adama Františka ze Schwarzenbergu do jižních Čech na jaře 1732 a tehdejšími slavnostmi (oslava jmenin prince Josefa, letní pobyt císaře) došlo k řadě přesunů mobiliáře mezi Ohradou a dalšími schwarzenberskými objekty. V březnu vydala kněžna příkaz k převezení postelí a dalšího mobiliáře z loveckého zámku na Hlubokou, což hlubocký hejtman obratem provedl.⁴⁸⁷ Mezi schwarzenberskými zámky docházelo také k přepravě drobnějších kusů mobiliáře. Svědčí o tom příklad z roku 1722, kdy byly z Ohrady do Protivína odvezeny stolní hry v souvislosti s momentálními potřebami.⁴⁸⁸

Ačkoliv je v dosavadní literatuře uváděno, že zámek byl obyvatelný v roce 1720, nepodařilo se prokázat dlouhodobější pobyty vrchnosti.⁴⁸⁹ Možnost obývání Ohrady

⁴⁸³ Lze ji vnímat i jako první předpokoj.

⁴⁸⁴ V bakalářské práci jsem uvedl, že apartmán byl tvořen pouze ložnicí a kabinetem, tabulnicí jsem pokládal za samostatnou funkční jednotku. Za korekci děkuji PhDr. Martinu Krummholzovi.

⁴⁸⁵ Její podrobný popis jsem nabídl dříve. J. IVANEGA, *Pavel Ignác Bayer*, s. 55–57. Pokus o interpretaci Tamtéž, s. 65–68; mimo tam citovaných pramenů se malířova práce odrazila i v důchodních účtech panství Hluboká, do nichž byl řádně zanesen výdaj 500 zl za fresku. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁴⁸⁶ Kromě citované bakalářské práce též L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Johann Georg de Hamilton*, s. 234 an.

⁴⁸⁷ Reskript Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 16. března 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 371; Mikuláš Dvořák Eleonoře Amálii ze Schwarzenbergu, Hluboká, 18. března 1732, Tamtéž, fol. 369–370.

⁴⁸⁸ Kasel Dvořákovi, Protivín, 20. dubna 1722, Tamtéž, fol. 523.

⁴⁸⁹ M. SCHWARZ [= A. NIKENDEY], *Schloss*, s. 272. Na základě zkoumaných pramenů se jeví jako nevěrohodné také tvrzení o dlouhodobějším pobytu kněžny na Ohradě po smrti Adama Františka. Srov. D. KOVÁŘ, *Tvrze*, s. 237.

vyvstala už při opravách hlubocké rezidence v roce 1716, když se kníže ptal hejtmana Václava Antonína Dvořáka, zda kuchyně hlubockého zámku během oprav zvládne pokrýt potřeby kněžny a jejího hofštátu. Pokud ne, měl hejtman zvážit přesun Eleonory Amálie do Třeboně nebo na lovecký zámek.⁴⁹⁰ Vzhledem k tehdejší minimální vybavenosti Ohrady lze předpokládat, že případný pobyt mimo hlubocký zámek manželka knížete strávila v Třeboni.⁴⁹¹ Roku 1723 vznesl Adam František ze Schwarzenbergu v souvislosti se stavebními úpravami hlubockého zámku dotaz, zda může kněžna bydlet během jejich realizace na Ohradě.⁴⁹² Hejtman Dvořák to odmítl s poukazem na to, že kněžna může bezpečně pobývat v zámku.⁴⁹³

Téhož roku kníže využil Ohradu i v souvislosti se svým postavením nejvyššího štolmistra na císařském dvoře.⁴⁹⁴ V Lipsku z titulu své funkce zakoupil 11 koní pro konírny Karla VI. Během cesty ze Saska do Rakous přes české území nechal Adam František ze Schwarzenbergu koně ustájit v loveckém zámku.⁴⁹⁵ K mimořádné aktivitě v souvislosti s císařem došlo také v roce 1732, kdy měl s dvorem strávit část léta v jižních Čechách po cestě do Karlových Varů.⁴⁹⁶ V červnu měl nový zednický polír Paul Schießl v souvislosti s plánovaným příjezdem panovníka obhlédnout Ohradu, kde bylo nutné vyspravit kamennou podlahu v průjezdu a provést další dílčí úpravy.⁴⁹⁷ Na základě toho se lze domnívat, že součástí císařova programu mohla původně být i návštěva v loveckém zámku na hlubockém panství.

Na jaře stejného roku na Ohradě při cestě do Českého Krumlova pobýval Ludvík Jiří Bádensko-Bádenský.⁴⁹⁸

⁴⁹⁰ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 30. května 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 135.

⁴⁹¹ Kněžna pobývala také v libníčských lázních. Srov. níže.

⁴⁹² Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 20. dubna 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 508.

⁴⁹³ Údajně to bylo dokonce lepší, než aby pobývala na Ohradě, kde prý byly myši. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 24. dubna 1723, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1a, s. f.

⁴⁹⁴ Ve funkci byl krátce v roce 1711 a posléze od roku 1722. K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 155.

⁴⁹⁵ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 11. ledna 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 167–169.

⁴⁹⁶ K tehdejší cestě srov. P. LUNIACZKOVÁ-VOKÁČOVÁ – T. STERNECK, *Letní císařská návštěva*, s. 175 an.; P. VOKÁČOVÁ, *Dvorní cesta*, s. 460–465.

⁴⁹⁷ Mikuláš Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 30. června 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 1, fol. 292–297.

⁴⁹⁸ K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 157 an.; srov. schválení nákladů na pobyt markraběte bádenského v Českých Budějovicích a v loveckém zámku Ohrada ve výši 67 zl 12 kr 5 ¼ d, reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 3. května 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

Mimořádnou pozornost věnoval kníže budování smečky loveckých psů. Systematicky je nakupoval v Anglii. První angličtí psi se na hlubockém panství objevili již po roce 1684, za Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu.⁴⁹⁹ V soudobé teorii zastávali psi významné postavení – již od Plinia byli pokládáni za zvíře člověku nejméně nejvěrnější.⁵⁰⁰ Podobně je Bohuslav Balbín pokládal za „*moudré a velice obratné tvory*“ a v řadě anekdot připomněl jejich užitečnost při lovu.⁵⁰¹ Teoreticky i v praxi byli psi dělení podle ras a určení na psy vodiče, kteří stopovali a vedli smečku, honiče (určení k štvání vysoké zvěře), vodní psy (slovy Bohuslava Balbína „*k vynášení usmrčených ptáků z rybníků*“), psy k odchytu zajíců, bažantů, divokých prasat, noraře a další (obr. 24, 25).⁵⁰² Dané členění se projevilo i při soustavném budování hlubockého psince v Podhradí a následně na Ohradě. Na anglických psech současníci oceňovali vedle dalších vlastností zejména učenlivost a výdrž.⁵⁰³

Adam František ze Schwarzenbergu během prvních let své vlády využíval jako zprostředkovatele nákupů psů v Anglii tamního císařského vyslance, hraběte Jana Václava Gallase.⁵⁰⁴ Jeho prostřednictvím Schwarzenberg vyplácel prostředky londýnskému nákupčímu Williamu Powellovi,⁵⁰⁵ na kterého se poprvé obrátil v roce 1704. Tehdy koupil několik honících psů, za něž Powellovi poskytl úhradu 200 liber šterlinků.⁵⁰⁶ K první doložené transakci zprostředkované Gallasem došlo v roce 1707, kdy Schwarzenberg koupil šest párů honících psů, jež měl do Čech vyslanec poslat za drobnou úplatu po štolmistrovi hraběnky Dietrichsteinové.⁵⁰⁷ Podobně postupoval

⁴⁹⁹ L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Johann Georg de Hamilton*, s. 230; J. ČABART, *Vývoj*, s. 146.

⁵⁰⁰ Plinius, *Naturalis historia* VIII, 40, citováno podle J. HALL, *Slovník*, s. 348.

⁵⁰¹ Z. TICHÁ (ed.), *Bohuslav Balbín, Krásy*, s. 181–184.

⁵⁰² Teoreticky H. F. FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 178–198; H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* I, s. 84–124; podle Bohuslava Balbína byla specializace psů běžná již za jeho dětství v psinci Otty z Oppersdorfu na častolovickém panství Otty z Oppersdorfu. Srov. Zdeňka TICHÁ (ed.), *Bohuslav Balbín, Krásy a bohatství české země*, Praha 1986, s. 201–202.

⁵⁰³ H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* II, s. 96; zároveň byli pokládáni za nejvhodnější pro pořádání parforsních honů. H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 178. Jelikož parforsní hony nejsou na hlubockém panství přímo doloženy, lze pokládat nákupy anglických psů za prvek reprezentace společenského postavení A. F. ze Schwarzenbergu a odraz jeho osobní záliby.

⁵⁰⁴ Mimořádně zajímavá postava Jana Václava Gallase (1669–1719) dosud čeká na souborné zhodnocení. Základní informace podává a starší literaturu cituje P. MAŤA, *Svět*, s. 474. Ve vztahu k jeho uměleckému mecenátu srov. Martin KRUMHOLZ, *Obrazová sbírka Jana Václava Gallase*, *Umění* 53, 2005, s. 273–285; Týž (ed.), *Clam-Gallasův palác*, s. 81–102; k významu fenoménu vyslanectví jako zdroje kulturního transferu Friedrich POLLEROß, *Die Kunst der Diplomatie. Auf den Spuren des kaiserlichen Botschafters Leopold Joseph Graf von Lamberg (1653–1706)*, Petersburg 2006.

⁵⁰⁵ V pramenech se příjmení nákupčího vyskytuje ve zkomolených podobách „Poul“, „Pouel“, „Paul“ apod. Jazykově korektní verze je uvedena v korespondenci londýnského rezidenta Hoffmanna se Schwarzenbergem z roku 1718. Srov. níže.

⁵⁰⁶ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Hluboká, 21. října 1704, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50, fol. 251.

⁵⁰⁷ Schwarzenberg Gallasovi, Vídeň, 7. ledna 1707, Tamtéž, fol. 253.

kníže o půl roku později, když poskytl směnku na 479 zl 1 ½ kr kollowratskému hofmistru Steckmannovi, jenž měl z Anglie přivést několik psů objednaných u hraběte Gallase.⁵⁰⁸ Na Gallase se Adam František obrátil ještě v roce 1709, když jej opětovně požádal o zprostředkování nákupu psů u Williama Powella.⁵⁰⁹ Kníže v žádosti hraběti neváhal zdůraznit, že je připraven prokázat službu opětovat, což dobře odpovídá názorům na funkci služby jako sociálního kapitálu.⁵¹⁰

Velmi podobně probíhaly nákupy i po odchodu Jana Václava Gallase do Říma (1711), kdy se Schwarzenberg obracel na londýnského rezidenta Hoffmanna. Jeho služeb využil už v roce 1704.⁵¹¹ Hoffmannovým prostřednictvím nechal u Williama Powella zakoupit v roce 1713 dalších 6–7 párů psů.⁵¹² Obdobně měl Hoffman u Powella, koupit stejné množství psů, avšak jen černobíle flekatých.⁵¹³ Tyto psy hodlal kníže dopravit do středu Evropy ve vlastní režii – měli být odesláni pouze do Nizozemí, kam pro ně chtěl Schwarzenberg poslat svůj personál.⁵¹⁴ Powellovi hodlal kníže uhradit 200 dukátů, přičemž psy měl obhlédnout císařský lovcí Hermann, kterému

⁵⁰⁸ Ústřední pokladna Schwarzenbergovi, Vídeň, 4. června 1707, Tamtéž, fol. 255–256.

⁵⁰⁹ Schwarzenberg Gallasovi, Vídeň, 8. května 1709, Tamtéž, fol. 259.

⁵¹⁰ „Vor mir hat der bekandter Piquer William Pouele commission sechs bis sieben kuppeln chiens courans {oder boubes} heraus zubringen. Nun ich aber nicht wissen kan, was er so wohl zu deren bezahlung, als auch zu denen Reise-kosten nöthig haben würd. So nehme aus vorhero oftens verschührten Affection anlass, euer Exl hier durch dienstl. zuersuchen, mir die sonderbahre freundschaft zuerzeigen, und erwehenten William Pouele so viel, als er zu vor gedachte Commission vonnöthen haben wird, {gegen Quittung} auszahlen zulassen, welche ich auff erstes Avis entweder dahier, oder, wo es verlanget werden wird, mit schuldigsten danck alsobald wieder zuverguten nich ermangeln, sondern mir jeder zeit die höhste frude machen werden, wann ich gelegenheit überkomme, durch angenehme dienste zubezeugen wie ich sey.“ Tamtéž. K roli služby a protislužby P. MAŤA, *Svět*, s. 657–662.

⁵¹¹ Schwarzenberg Hoffmannovi, b. m., 8. listopadu 1704, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50, fol. 251.

⁵¹² Hoffmann Schwarzenbergovi, Londýn, 26. února 1713, Tamtéž, fol. 274.

⁵¹³ Schwarzenberg Hoffmannovi, Vídeň, 19. prosince 1714, Tamtéž, fol. 278. Důraz na barevnost psů souvisí s dobovým vnímáním černobílých psů jako nejvhodnějších pro parforsní hony. Může jít o nepřímý důkaz konání tohoto druhu štvanic na hlubockém panství, nicméně jelikož se neodrazily v dalších pramenech, lze je pokládat ve sledovaném období za nepravděpodobné. Srov. H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 178; ve vztahu k organizaci parforsních honů na hlubockém panství J. ČABART, *Vývoj*, s. 144, podle nějž je koupě psů Ferdinandem Vilémem ze Schwarzenbergu v roce 1684 nepřímým důkazem jejich konání.

⁵¹⁴ „[...] (der bekandte Meister Paul, wie ich hoffe, noch im Leben, und zu London ist), ihme zu sagen, dass ich gerne einige gute Chiens courans haben möchte, und also verlangete, dass er mir sechs kuppel derersathen, welche aber nicht anders als schwarz und weis fleckig, darbey sehr gut seyn, und auff dem wege suchen musten, aufftreiben solle, damit ich sie nächst kunfftiges frühe jahr, g. gott haben könne, jedoch dass er sie nicht weiter, als nach holland überbrachte, wohin ich schon iemanden schiken, und sie abhohlen lassen wolte.“ Tamtéž. Srov. též Hoffmann Schwarzenbergovi, Londýn, 11. ledna 1715, Tamtéž, fol. 277.

Adam František svěřil dotčenou částku a odeslal jej do Anglie.⁵¹⁵ Prostřednictvím Hoffmanna se na Powella kníže obrátil ještě v roce 1718.⁵¹⁶

Cestami pro lovecké psy Schwarzenberg v několika případech pověřil vlastního lovcího Jana Zikmunda Dreschera z Kadaně. Nedlouho po jmenování do funkce v roce 1711 jej vyslal přímo do Anglie, kde Drescher doloženě pobýval na přelomu dubna a května.⁵¹⁷ Během tamního pobytu koupil pár psů.⁵¹⁸ Následně směřoval se svým doprovodem do Haagu. V centru zámožského obchodu koupil schwarzenberský lovcí předem objednaný čaj.⁵¹⁹ Do ostrovního království se Jan Zikmund Drescher z Kadaně vydal ještě v roce 1717.⁵²⁰ Vzhledem k omezené výpovědi pramenů nelze o průběhu tehdejší cesty nic bližšího říci. Podobně strohé jsou zkoumané prameny i ve vztahu k Drescherovým pobytům v Rotterdamu. Alespoň v jednom případě tam zajel pro psy, jež na kontinent zaslali nákupčí z Anglie.⁵²¹ Na Britské ostrovy Schwarzenberg vyslal také jistého Mathiase Le Foret,⁵²² který měl přivést na Hlubokou zakoupené psy.⁵²³

Na zajištění dopravy psů se podílela kromě nákupčích v Anglii i řada schwarzenberských agentů na kontinentu. Kromě barona von Heemse v Haagu,

⁵¹⁵ Schwarzenberg Hoffmannovi, Vídeň, 6. února 1715, Tamtéž, fol. 275.

⁵¹⁶ Hoffmann Schwarzenbergovi, Londýn, 7. října 1718, Tamtéž, fol. 288; Schwarzenberg Hoffmannovi, Vídeň, 30. listopadu 1718, Tamtéž, fol. 290. Ačkoliv podle Hoffmanna měla koupě blíže neurčeného množství psů a jejich odeslání do Rotterdamu vyjít na 30 liber 13 šilinků, povolil Schwarzenberg výplatu 31 liber 13 šterlinků, libra navíc mohla sloužit jako spropitné (?).

⁵¹⁷ O Drescherově cestě svědčí pouze jeho kvitance vydávané ústřední pokladně proti výplatě peněz. Srov. kvitance Jana Zikmunda Dreschera z Kadaně, Londýn, 30. dubna, 9. května, 11. května 1711, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, inv. č. 1252, sign. III B 3b, kart. 169, s. f. Celkem inkasoval lovcí 500 liber šterlinků.

⁵¹⁸ Srov. nedatovaný výtah z účtů, uložený Tamtéž, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50, fol. 285.

⁵¹⁹ Schwarzenberg baronu de Heems, Vídeň, 3. června 1711, Tamtéž, inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 56, s. f. Vzápětí odeslal do Vídně. Členové Drescherova doprovodu, prokazatelně v zakoupili v Haagu 4–5 liber „*císařského čaje*“, jež následně odeslali Schwarzenbergovi do Vídně. Srov. Schwarzenberg baronu von Heems, Vídeň, 20. května 1711, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 56, s. f.; Schwarzenberg baronu von Heems (Haag), Vídeň, 4. června 1711, Tamtéž; baron von Heems, Haag, 19. června 1711, Tamtéž. K obchodnímu zastoupení Karla VI. ve Spojených provinciích a jeho pokusům o zámožský obchod srov. Michal WANNER, *Ostend'ané pod císařským praporem 1714–1744 I–II*, Historický obzor 19, 2008, č. 3/4. 5/6, s. 50–66, 111–126.

⁵²⁰ Doporučující dopis Schwarzenberga hraběti Volkrovi (?), jímž jej informoval o vyslání svého lovcího do Anglie, kde bude potřebovat vyslancovu pomoc, Vídeň, 11. června 1717, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50, fol. 282; v protikladu k tvrzení dopisu psal Schwarzenberg v lednu na hlubocké panství, že Drescher na „*engländer reise*“ vyrazí 8. nebo 9. února. Srov. Schwarzenberg hlubockému lesmistru Raimondovi, Vídeň, 27. ledna 1717, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 7J 4, s. f.

⁵²¹ Doloženě v Rotterdamu pečoval o jeden pár psů zakoupených u Williama Powella v květnu 1718, o čemž svědčí dopis londýnského rezidenta Hoffmanna Schwarzenbergovi, Londýn, 13. května 1718, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50, fol. 286; podobně Schwarzenberg Hoffmannovi, Laxenburg, 1. června 1718, Tamtéž, fol. 287.

⁵²² Dosud neidentifikovaná osoba.

⁵²³ Schwarzenberg Hoffmannovi, Laxenburg, 28. května 1721, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50, fol. 292.

jenž spolupracoval s Janem Zikmundem Drescherem z Kadaně při jeho cestě v roce 1711, šlo především o barona von Peschowitz⁵²⁴ v Mnichově a Nicolu de Graven v Linci.⁵²⁵

Svobodného pána von Peschowitz lze vedle anglického nákupčího Williama Powella pokládat za druhého knížecího dodavatele psů, byť se na něj Adam František ze Schwarzenbergu obracel méně často. V roce 1707 si u v Mnichově působícího barona kníže objednal čtveřici psů na lov volů.⁵²⁶ O tři roky později jej žádal o bavorskou fenu pro svého oblíbeného psa Mustafu.⁵²⁷ Zajištění dopravy psů osvětluje výměna dopisů mezi knížetem a von Peschowitzem z roku 1712. Mnichovský agent knížete nejprve informoval, že odeslal dva objednané psy do Lince.⁵²⁸ Následně Schwarzenberg pověřil tamního správce Nicolu de Graven,⁵²⁹ aby se o ně dobře postaral a zabezpečil jejich cestu na Hlubokou.⁵³⁰ Zároveň zpravil Schwarzenberg hlubockého lovčího, aby vše na příchod psů připravil.⁵³¹ Kromě cesty Podunajím mohli psi dorazit také přes Sasko – kupříkladu v roce 1707 se do jižních Čech dostalo čtrnáct anglických psů přes Postoloprty.⁵³² I v tomto případě kníže hlubockým úředníkům nařídil, aby bylo vše pro psy řádně přichystáno.⁵³³

Kromě nákupů získával Adam František ze Schwarzenbergu psy také darem, jako například Mustafu, kterého mu věnoval „*herr feldmarschall*“.⁵³⁴ Další dar byl

⁵²⁴ Pravděpodobně Anton Ernst svobodný pán von Peschowitz, císařský rada dvorské komory, jenž působil v Mnichově. Srov. William BROMLEY, *Europäische Fama, welche den gegenwärtigen Zustand der vornehmsten Höfe entdeckt* 157, 1714, s. 12 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 20. února 2012].

⁵²⁵ De Gravenovy služby používal kníže i v jiných případech, kupříkladu při zprostředkování dopravy kamenického materiálu i polotovarů ze Salcburku. Srov. prameny uložené v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. A 6Bβ 2; SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719.

⁵²⁶ Koncept dopisu Schwarzenberga baronu von Peschowitz, b. m., b. d. (1707), Tamtéž, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50, fol. 258. Dva ze psů hodlal kníže odebrat rovnou. Další dvojici si pouze zamluvil, přičemž o rozhodnutí, zda je koupí, hodlal barona zpravit během 3–4 týdnů. Zřejmě k této transakci se vztahuje Schwarzenbergovo poděkování za odeslání psů, Hluboká, 7. října 1707, Tamtéž, fol. 257.

⁵²⁷ Pokud by žádná fena nebyla k dispozici, měl baron na knížete myslet v budoucnu. Srov. koncept dopisu Schwarzenberga baronu von Peschowitz, Vídeň, 11. června 1710, Tamtéž, fol. 260.

⁵²⁸ Von Peschowitz Schwarzenbergovi, Mnichov, 7. června 1712, Tamtéž, fol. 266–269.

⁵²⁹ Schwarzenberg de Gravenovi, Baaden, 11. června 1712, Tamtéž, fol. 268.

⁵³⁰ Schwarzenberg von Peschowitzovi, Baaden, 15. června 1712, Tamtéž, fol. 267.

⁵³¹ Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, b. m., 11. června 1712, Tamtéž, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a, s. f.

⁵³² Frankstätter Schwarzenbergovi, Hluboká, 12. července 1707, Tamtéž.

⁵³³ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Třeboň, 13. dubna 1707, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11a, fol. 672.

⁵³⁴ V úvahu připadá řada držitelů této hodnosti a jejich derivátů (Feld-Marschall, General-Feld-Marschall, General-Feld-Marschall-Lieutenant) v císařské armádě Srov. příslušná hesla v Zedlerově lexikonu. Zde Schwarzenberg baronu von Peschowitz, Vídeň, 11. června 1710, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50, fol. 260.

motivován kuriózní příhodou. Hrabě von Saint Julien,⁵³⁵ jehož kníže hostil v Laxenburgu, byl svědkem loveckého neštěstí – císařský lovec omylem zastřelil oblíbeného Schwarzenbergova psa. Hrabě proto neváhal odeslat Adamu Františkovi podobného psa.⁵³⁶ V podobném duchu se kníže vyjádřil v děkovném listu, který poslal hraběti Lambergovi do Salcburku, jenž mu poslal fenu.⁵³⁷ Psa dostal kníže darem i při svém letním pobytu na Hluboké v roce 1720.⁵³⁸ Kromě Adama Františka byla příležitostně obdarována i kněžna.⁵³⁹ Nezůstalo jen u přijímání darů – Schwarzenberg psy obdarovával své současníky.⁵⁴⁰

Na Hluboké byl lovecké smečce vyhrazen psinec, jenž původně stál v Podhradí v sousedství hospodářského dvora. V těsné blízkosti objektu byla myslivna, kterou nechal v roce 1705 Adam František ze Schwarzenbergu upravit na obydlí pro správce psince Labranche.⁵⁴¹ Správce měl na panství přibýt i se svou družinou a s několika psy v dubnu následujícího roku.⁵⁴² Kromě Labranche byla družina tvořena třemi dalšími ošetřovateli.⁵⁴³ Podle jmen pocházeli z Francie. Na jejich platy byly pravidelně vydávány značné sumy. Význam ošetřovatelů byl podtržen i jejich červenou livřejí.⁵⁴⁴

⁵³⁵ Srov. výše.

⁵³⁶ Epizodu popsal Schwarzenbergovi Leopold hrabě von Saint Julien, Prustendorff, 27. května 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50, fol. 280. O jejich přátelském vztahu vypovídá i to, že kníže věnoval hraběti 4 koně. Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1724, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁵³⁷ Kníže vyjádřil potěšení, že jeho pes brzy obdrží fenu stejné rasy. Schwarzenberg Lambergovi, Laxenburg, 24. května 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50, fol. 296; hrabě Lamberg Schwarzenbergovi, Salzburg, 6. května 1724, Tamtéž, fol. 294–295.

⁵³⁸ Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁵³⁹ Srov. odeslání anglické feny Eleonoře Amálii, nad čímž kníže vyjádřil potěšení. Baron Schiebko (?) Schwarzenbergovi, Gross Riemschitz (?), 3. prosince 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50, fol. 299; Schwarzenberg baronu Schiebkov, Vídeň, 11. prosince 1724, Tamtéž, fol. 300.

⁵⁴⁰ Kupříkladu v roce 1729 vyslal do Prahy ošetřovatele psů se dvěma mladými anglickými hončími psy určenými pro hraběnku Waldsteinovou. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1729, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁵⁴¹ Hlubočtí úředníci Schwarzenbergovi, Hluboká, 14. března 1705, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 2, fol. 112–113.

⁵⁴² Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 3. dubna 1706, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 7J 4, s. f.

⁵⁴³ Larosi, Labriel, Lavilet. V roce 1707 k nim přibyl Laveur.

⁵⁴⁴ Náklady na platy a zajištění ošetřovatelů půlročně dosahovaly 390 zl 50 kr. Nejvyšší plat náležel Labbranchovi – 15 zl měsíčně a k tomu každý půlrok odměna 50 zl. Postupně docházelo k dalším změnám ve složení ošetřovatelů, jejichž podrobné sledování by vydalo na samostatnou práci. K tomu všemu srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Mezi ošetřovateli zprvu převažovali odborníci s původem mimo českých zemí (nakolik lze usuzovat z jejich francouzských příjmení), jež postupně nahradili místní obyvatelé, kteří původně působili v pomocných úlohách. Nejpozději v roce 1723 byl do vrchní funkce cvičitele psů uveden Leopold Schneider. Tamtéž. Ošetřovatelům psů se věnovali i soudobí teoretici, kupříkladu J. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 197–198, podle nějž měla družina čítat nejméně 4 odborníky s pomocným personálem. K představenému psince Tamtéž, s. 288–289.

Následně, v říjnu 1706, bylo na Hlubokou z Vídně vysláno 26 psů s patřičným doprovodem – šlo nepochybně o příchod dosud největší části knížecí smečky.⁵⁴⁵ Téhož roku v psinci působil knížecí malíř Jan Jiří Hamilton, který měl podle knížecího přání v namalovat psy, medvědy a voly.⁵⁴⁶ Všichni hluboční úředníci včetně správce psince Labranche mu měli vyjít vstříc. Za provedené práce mu následně bylo z hlubockých důchodů vyplaceno 250 zl.⁵⁴⁷

V Podhradí byl psinec umístěn jen dočasně, neboť jako jedna z prvních částí nově budovaného loveckého zámku Ohrada bylo realizováno křídlo s kotci pro psy a bytem správce Labranche. Přesné rozdělení psů do jednotlivých kotců nelze rekonstruovat.⁵⁴⁸ Podle soudobé normy se lze domnívat, že jeden z kotců byl vyhrazen březím fenám a štěňatům. K obvyklým náležitostem psinců, jež byly realizovány i na hlubockém panství, patřila také studna s čerstvou vodou a travnatý výběh.⁵⁴⁹ Již v listopadu 1709 došlo k přemístění lovecké smečky s Labranchem, jenž se měl o psy nadále starat.⁵⁵⁰ Labranche ovšem nebyl uvázán k hlubockému panství, neboť mezi jeho povinnosti patřil i doprovod psů z Vídně, případně z jiných míst, do jižních Čech.⁵⁵¹

O zabezpečení provozu psince svědčí také inventář vybavení Ohrady z ledna 1732, jenž mimo loveckého náčiní zachycuje také sud na vodu, kleště na drápy, pytel na šrot a necky, z nichž psi jedli.⁵⁵² Jejich strava byla podle dochovaných účtů složena zejména z ječmenného šrotu a chleba nízké kvality.⁵⁵³ Z dnešního pohledu nezvyklé

⁵⁴⁵ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 21. října 1706, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 7J 4, s. f.

⁵⁴⁶ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 10. února 1706, Tamtéž, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. d., inv. č. 23, sign. F. P. d./23, kart. 16, s. f.; hlubocký lesmistr Zacharias Raimond Schwarzenbergovi, Hluboká, 27. února 1706, Tamtéž; srov. též L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Johann Georg de Hamilton*, s. 234.

⁵⁴⁷ Důchodní pokladna Schwarzenbergovi, Hluboká, 15. září 1706, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. d., inv. č. 23, sign. F. P. d./23, kart. 16, s. f.

⁵⁴⁸ Z účetního materiálu je zřejmé, že kotce byly odděleny plechovými dveřmi s uzamykatelnými závory, nepochybně z bezpečnostních důvodů. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1710, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Na oddělení kotců pevnou zdí a mřížemi kladl důraz i H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 188.

⁵⁴⁹ Na Ohradě šlo o dvě pumpy na nádvoří. K dobové praxi Tamtéž, s. 187–189; H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 96–97.

⁵⁵⁰ Praxl Schwarzenbergovi, Hluboká, 20. listopadu 1709, citováno podle M. SCHWARZ [=A. NIKENDEY], *Schloss*, s. 266.

⁵⁵¹ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 10. srpna 1712, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, 1704–1721, s. f. [koncept uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a, s. f.].

⁵⁵² Plahenknecht Leopold Ziegler, Hluboká, 10. ledna 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 115–133.

⁵⁵³ Zpráva o nákladech na výživu psů za rok 1712 v celkové výši 301 zl 5 kr, Dvořák Schwarzenbergovi, Třeboň, 8. března 1713, Tamtéž, sign. IB 6Wα 11a, fol. 666; zpráva o nákladech na výživu psů za rok 1717 v celkové výši 204 zl, třeboňský obroční úřad Schwarzenbergovi, Třeboň, 29. ledna 1718, Tamtéž, fol. 663; zpráva o nákladech na výživu psů za rok 1719 v celkové výši 603 zl 20 kr, Dvořák

krmivo plně odpovídá soudobé normě – podle Heinricha Wilhelma Döbela byli psi krmeni rozličnými polévkami, ale nejlepší jídlo sestávalo právě ze šrotu a chleba z ječmenné mouky doplněné o masový vývar.⁵⁵⁴ Krmení mělo probíhat ráno a večer. Autoři traktátů doporučovali k uchování krmiva pevné sudy s uzávěry, nepochybně proto, aby se do nich psi nedostali. Jelikož byly na Ohradě použity pytle, lze předpokládat, že byly umístěny mimo bezprostřední dosah smečky.

Ve vztahu k tématu práce je zcela zásadní, že náklady na výživu psů byly rozloženy na všechny tehdejší jihočeské majetky Schwarzenbergů, a to s přihlédnutím k jejich velikosti v poměru 2 : 2 : 1 (Hluboká : Třeboň : Protivín).⁵⁵⁵ Z toho je zcela jasné, že Adam František přikládal psinci význam přesahující hranice hlubockého panství. Jeho umístění na Hluboké umožnilo, díky geografické poloze panství přibližně ve středu domény, posílat psy, lovce i lovecké náčiní podle potřeby na obě další panství, v závislosti na místě momentálního pobytu knížete a uspořádání lovu.⁵⁵⁶ Pohyb lovecké smečky nebyl omezen jen na jižní Čechy – v roce 1723 byl cvičitel psů Leopold Schneider s dvěma dalšími osobami a větší skupinou psů pro lov volů odeslán do Prahy, kde se nepochybně zúčastnili loveckých zábav císařského dvora.⁵⁵⁷ Následujícího roku nechal kníže odeslat do Vídně konkrétní fenu.⁵⁵⁸ Schneider a další ošetřovatelé se na knížecí dvůr vydávali se psy i při jiných příležitostech.⁵⁵⁹ Není jisté, k jakým účelům byli jednotliví psi ve Vídni využíváni. Jelikož k lovu bylo potřeba secvičené smečky, a nikoliv jednotlivých psů, lze předpokládat, že sloužili k reprezentaci majitele.

Schwarzenbergovi, Hluboká, 13. února 1720, Tamtéž, fol. 660; podle stejného klíče probíhalo rozdělení nákladů i ve dvacátých letech a na prahu následujícího desetiletí, což dokládají příslušné důchodní účty uložené Tamtéž, sign. I 6R 2. Lze předpokládat, že stravu doplňovalo i maso, podobně jako na collaltovském panství Brtnice, kde byly psům příležitostně předhazovány mršiny poště zvěře, jež nebylo možné kvůli nižší kvalitě masa prodat. J. NOBICHT, *Lov*, s. 180, pozn. 87. Omezené využívání masa dokládají důchodní účty hlubockého panství, v nichž jsou opakovaně vydání za vnitřnosti nakupované u podhradských řezníků a určené pro loveckou smečku.

⁵⁵⁴ H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* II, s. 93–94.

⁵⁵⁵ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 13. února 1720, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wa 11a, fol. 660. Zcela obdobně byly rozloženy náklady schwarzenberské granátnické gardy, jež sídlila na hlubockém zámku. Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁵⁵⁶ K tomu níže. K významu geografické polohy pro vzrůst významu panství na příkladu colloredovského dolnorakouského panství Staatz J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 145, pozn. 517.

⁵⁵⁷ Důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁵⁵⁸ Do Vídně byl s fenou na vozu odeslán ošetřovatel Kryštof (zřejmě Kryštof Hládek, jenž je v psinci zachycen později), jemuž byly na cestu a výživu feny během osmidenní nepřítomnosti na panství vyplaceny 4 zl 51 kr. Důchodní účet panství Hluboká, vydání za 1. pololetí 1724, Tamtéž.

⁵⁵⁹ Kupříkladu v roce 1728 měl do Vídně odvést dvojici psů na voly a 12 bažantů. K výdajům na dvoutýdenní cestu srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 1. pololetí 1724, Tamtéž; Kryštof Hládek se měl na dva týdny vydat se dvěma psy do vídeňského schwarzenberského paláce v roce 1729, důchodní účet panství Hluboká, výdaje za druhé pololetí 1729, Tamtéž; týž sloužící měl do Vídně a zpět odvést dvojici psů i následujícího roku. Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za první pololetí 1730, Tamtéž; na podzim 1731 měly být do Vídně a zpět dopraveny 3 feny. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1731, Tamtéž.

Vývoj početního stavu smečky bylo možné sledovat jen rámcově. V období 1704–1718 jsou přímo doloženy nákupy zhruba 35–38 párů psů.⁵⁶⁰ Mimoto je třeba započítat skupinu 26 psů, kteří dorazili na hlubocké panství z Vídně v roce 1706. Je třeba mít na paměti také fakt, že Adam František ze Schwarzenbergu řadu psů získal darem, což se nemuselo nutně projevit ve zkoumaných pramenech. Je třeba přihlídnout také k dochovaným seznamům smečky: podle soupisu z roku 1716 se v loveckém zámku nacházelo 35 psů, 21 fen a 20 štěňat.⁵⁶¹ Obdobný pramen z července 1732 zachycuje na Ohradě pouze 26 psů a 4 feny, z nichž žádný nebyl starší než 6 let.⁵⁶² Naznačený počet odpovídá soudobé praxi, kupříkladu smečka na opočenském panství na sklonku 17. století čítala na 75 psů, ovšem jen 4 z nich byli angličtí.⁵⁶³

Neobjasněnou otázkou zůstává každodenní fungování psince. Z útržkovitých zmínek v pramenech je patrné, že psi byli v závislosti na rase cvičeni v příslušných druzích lovu – kupříkladu v roce 1731 hodlal hlubocký hejtman Felix Maxmilián Lintner dodat k výcviku psů jednoho či dva divočáky tehdejšímu ošetřovateli Leopoldu Schneiderovi.⁵⁶⁴ Trénink podle účetních materiálů probíhal pravidelně, což odpovídá soudobé praxi.⁵⁶⁵

Po smrti Adama Františka ze Schwarzenbergu se jeho smečka ocitla ve středu pozornosti Eleonory Amálie. Na prahu července nechala kněžna sestavit výše citovaný soupis psů. Zájem vdovy souvisel s tlakem nejvyššího lovcího císaře Johanna Julia Adama hraběte z Hardeggu,⁵⁶⁶ jenž jménem Karla VI. usiloval o získání některých psů do císařského majetku. Už v červenci se nechal informovat o stavu smečky.⁵⁶⁷ Vzápětí vznesl přímý požadavek, jímž kněžnu žádal o odeslání 12–15 velkých

⁵⁶⁰ V řadě případů hovoří prameny pouze o několika psech, proto je třeba brát údaj jako orientační.

⁵⁶¹ B. a. (Jan Jiří Hamilton?), soupis psů na hlubockém panství, b. m. (Hluboká), b. d. (1716), SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. d., inv. č. 23, sign. F. P. d./23, kart. 16, s. f.

⁵⁶² Nízký věk psů s velkou pravděpodobností svědčí o nižší naději na dožití tehdejších plemen. Srov. Leopold Schneider (cvičitel psů), přehled a popis psů v loveckém domě, Ohrada, 6. července 1732, Tamtéž, odd. F. P. h., inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50, fol. 301–302. Na celém panství bylo 46 vrchnostenských psů a 17 fen.

⁵⁶³ K. HORÁK, *Z historie*, s. 88.

⁵⁶⁴ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 19. května 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a, s. f.

⁵⁶⁵ Srov. opakující se vydání podhradským řezníkům za „*stiern von hunden gehezet*“ – nelze určit, zda šlo o štvanci v přítomnosti vrchnosti či součást výcviku smečky. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. K výchově psů např. H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 184–185.

⁵⁶⁶ Johann Julius Adam hrabě z Hardeggu (*1675), mj. nejvyšší lovcí Karla VI. Srov. J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon*, XII, sl. 529–530.

⁵⁶⁷ Eleonora Amálie ze Schwarzenbergu hraběti z Hardeggu, Český Krumlov, 9. července 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50, fol. 304.

loveckých psů do Vídně, což Eleonora Amálie rázně odmítla.⁵⁶⁸ V listopadu se přesto s jejím vědomím cvičitel psů Leopold Schneider vypravil s blíže neurčenou částí smečky do Vídně.⁵⁶⁹ I další počínání kněžny vedlo k postupnému rozpuštění lovecké smečky. Jednotliví psi měli napříště sloužit panským myslivcům, v jejichž službách měli být nadále živeni z důchodů panství.⁵⁷⁰ Lovecká smečka nadále neměla být rozšiřována – v roce 1739 se tak na celém panství vyskytovalo pouhých 11 vrchnostenských psů, 5 fen a 9 štěňat.⁵⁷¹ Přes zásadní omezení rozsahu smečky však psinec fungoval i nadále.⁵⁷²

Ačkoliv samotná existence lovecké smečky nesla symbolické sdělení o sociálním postavení svého držitele, jejím prvotním určením byl lov.⁵⁷³ Totéž lze tvrdit i o budově loveckého zámku.

Loveckých zábav se na Ohradě ve sledovaném období doloženě uskutečnilo překvapivě malé množství, což lze vysvětlit tím, že nezanechaly stopy v pramenech.⁵⁷⁴ V roce 1723 během podzimního pobytu vrchnosti na hlubockém panství po pobytu dvora v Praze se na nádvoří loveckého zámku konal lov na voly a divoká prasata.⁵⁷⁵ Následující podzim vrchnost v objektu dvakrát hodovala, přičemž pravděpodobně

⁵⁶⁸ Hrabě z Hardeggu Eleonoře Amálii ze Schwarzenbergu, Vídeň, 2. srpna 1732, Tamtéž, fol. 309; Eleonora Amálie ze Schwarzenbergu hraběti z Hardeggu, Český Krumlov, 6. srpna 1732, Tamtéž, fol. 310.

⁵⁶⁹ Eleonora Amálie ze Schwarzenbergu, schválení nákladů na cestu Leopolda Schneidera se psy z Hluboké do Vídně, Vídeň, 29. listopadu 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11a, fol. 652.

⁵⁷⁰ V souvislosti s finančními problémy rodu kněžna nepochybně hledala možnosti šetření. Nákladná smečka, na niž bylo ročně vydáváno pravidelně přes 1 000 zl, se ke zrušení přímo nabízela. Srov. reskript Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu, Vídeň, 27. prosince 1732 (opis Třeboň, 6. ledna 1733), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11a, fol. 649. Kněžna vydává příkaz, aby dva psi z Ohrady byli dáni k dispozici vrchnostenskému myslivci ve staré oboře. Zároveň rozkázala, aby k výživě psa byly poskytnuty 3 strychy neurčené potraviny hrazené z hlubockých důchodů. Z dopisu nejvyššího hejtmána Olbrichta datovaného v Třeboni 6. ledna 1733, uloženého Tamtéž, fol. 650, vyplývá, že šlo o psy určené pro lov bažantů. K ekonomické náročnosti chovu psů a způsobům jejího snížení J. ČABART, *Vývoj*, s. 144.

⁵⁷¹ Soupis panských psů, kteří se nacházejí na dvorech hlubockého panství, b. a., Hluboká, 14. prosince 1739, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11a, fol. 648.

⁵⁷² Srov. kupříkladu pravidelná vydání na mzdy „*Christopha Chladika*“, s velkou pravděpodobností výše připomenutého Kryštofa Hládka, jenž je ještě v roce 1750 uváděn jako „*vallet de Chiens oder hundswarther*“ s měsíčním platem 8 zl. Od následujícího roku je jako „*Rüdenknecht*“ uváděn Christoph Stadler, zatímco Hládkově byla přiznávána penze. Srov. důchodní účet panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁵⁷³ Smečku loveckých psů držel například Antonín Rombalt Collalto. Srov. J. NOBICHT, *Lov*, s. 180; veřejné lovecké psy drželi i mnichovohradištitští Waldsteinové, F. A. Sporck či Czeninové v Petrohradě. Srov. J. ČABART, *Vývoj*, s. 144.

⁵⁷⁴ V literatuře panuje sdílené přesvědčení o soustředěném využívání zámku k lovům bez konkrétních příkladů. Srov. M. SCHWARZ [=A. NIKENDEY], *Schloss*, s. 283. Za konzultace o lovech na Ohradě děkuji Mgr. Martinu Slabovi.

⁵⁷⁵ 25. prosince 1723 bylo schváleno vyplacení 3 zl 40 kr hlubockému řezníkovi Josefu Holzköpfovi za 7 telat a 8 podsvinčat, která byla následně lovena psy v loveckém zámku. Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí roku 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, I 6R 2.

proběhly i lovy.⁵⁷⁶ Další panskou hostinu v loveckém zámku na podzim 1728 doprovázela hudební produkce. Tehdejší slavnost proběhla pravděpodobně při příležitosti dvoudenní štvance na jeleny, jež měla podobu hrazeného lovu.⁵⁷⁷ O lovecké praxi na Ohradě vypovídá příklad z roku 1731. Na sklonku tehdejší lovecké sezóny informoval hlubocký hejtman Lintner knížete, jenž prodléval ve Vídni, o lovu kněžny s hosty a dvorem.⁵⁷⁸ Po lovu na medvěda v zámeckém příkopu se společnost přesunula do loveckého zámku, kde přihlížela štvanci na býka.⁵⁷⁹ Vhodným místem pro pozorování lovu, jenž probíhal na zámeckém nádvoří, byla obslužná chodba v pianu nobile, přičemž lze uvažovat i o využití balkónu na portiku představeném vjezdu na dvůr.⁵⁸⁰

Podstatně více informací je dochováno o panských lovech pořádaných mimo Ohradu. I při jejich přípravě hrál lovecký zámek klíčovou roli, neboť v tamní stodole bylo uloženo lovecké náčiní, nezbytně nutné pro jakékoliv hony.⁵⁸¹ První doložený panský lov se ve sledovaném období měl na panství odehrát v září 1710.⁵⁸² Tehdejší hejtman Rudolf Praxl se v souvislosti s přípravami knížete ptal, zda má na lov pozvat krajského hejtmana.⁵⁸³ O dva roky později bylo nutné připravený lov zrušit, neboť se očekávaný příjezd Adama Františka ze Schwarzenbergu opozdil „aus wichtigen ursachen“, nepochybně kvůli úředním povinnostem na dvoře.⁵⁸⁴ Kníže měl oproti původním předpokladům přijet až následující týden, proto bylo třeba rozpustit shromážděný personál připravený ve vsi Dunajovice. Zpět na třeboňské panství se měli

⁵⁷⁶ Srov. vydání za vepřové maso pro Ohradu, kde vrchnost dvakrát hodovala, důchodní účet panství Hluboká, vydání ze 2. pololetí roku 1724, Tamtéž.

⁵⁷⁷ Muzikantům (není jisté, o jakou kapelu šlo; v úvahu připadá výše zmiňovaná měšťanská kapela z Podhradí) bylo za hudební produkci poskytnuto víno v ceně 1 zl 36 kr. Mimo dvoudenní štvance na jeleny proběhl v loveckém zámku také hon na divoká prasata. Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání ze 2. pololetí roku 1728, Tamtéž.

⁵⁷⁸ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 10. listopadu 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

⁵⁷⁹ V zámeckém příkopu byli medvědi chováni ve vyhrazeném prostoru pod mostem. P. ZAHRADNÍK, *Hluboká*, s. 90; chování medvědů na zámcích nebylo nikterak neobvyklé, což dokládá H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 238–240.

⁵⁸⁰ Analogicky pozoroval z balkónu hlubockého zámku lovy i malíř Jan Jiří Hamilton. Srov. L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Johann Georg de Hamilton*, s. 237; ke štvancím na nádvoří Ohrady Tamtéž, s. 231; podle soudobé teorie založil tradici lovů na nádvořích budov byzantský císař Anastasios I. (430–518), jenž údajně zakázal lidské boje v arénách a místo nich zavedl lovy divokých zvířat. K dějinám a průběhu lovů na nádvoří H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 291–292.

⁵⁸¹ Na organizační náročnost lovů bez konkrétních dokladů poukázal J. ČABART, *Vývoj*, s. 136–137. Rozbor konkrétních příkladů uvádím podrobně níže.

⁵⁸² Lovy byly společenskou událostí se značným společenským významem. Mimo literatury citované v výše srov. Heiko LAß – Norbert STEINAU, *Die höfische Jagd der Herzöge zu Braunschweig und Lüneburg in Celle in der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts*, in: H. Laß (ed.), *Hof*, s. 181–208.

⁵⁸³ Praxl Schwarzenbergovi, Hluboká, 7. září 1710, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a, s. f.

⁵⁸⁴ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 23. září 1712, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 10a, fol. 62.

hongi i vozy s loveckým náčiním vrátit den před očekávaným příjezdem vrchnosti.⁵⁸⁵ Lov na den sv. Michaela proběhl úspěšně a okamžitě začaly intenzivní přípravy dalšího honu, jenž se měl tentokrát odehrát v blízkosti Hluboké.⁵⁸⁶ Mathias Dräxler informoval Václava Antonína Dvořáka, že jej Adam František ze Schwarzenbergu pověřil organizací další akce. Lovecká zábava tudíž zaměstnala knížete a jeho případné hosty do pozdních hodin.⁵⁸⁷ Zároveň je dobře patrné, že si byl hejtman vědom nebezpečnosti události, což bylo v souladu s dobovou teorií.⁵⁸⁸ Podle ní byly lovy na divoká prasata pro jejich sílu a nevypočitatelnost riskantní nejen pro psy, ale i pro lovce.⁵⁸⁹ Hlubocký hejtman měl vzápětí zajistit, aby v noci na pondělí 10. října přenocovalo v olešnickém lesním revíru na Hlubocku 300 honců z tamního panství. Naopak dalších 300 silných mužů z protívínského panství, mělo být na lov připraveno až v pondělí v poledne v nedokončeném zámku Ohrada.⁵⁹⁰ Lovecké slavnosti trvaly až do 14. října a kromě uvedených míst probíhaly i ve staré oboře.⁵⁹¹ Z tehdy vzniklého soupisu vypitého piva je zřejmé, že na zajištění lovu se mimo honců podílela řada úředníků se služebnictvem, kuchaři a jejich učni, šestice rychtářů (nepochybně dohlíželi na pořádek mezi hongci z řad poddaných a pomáhali organizaci lovu) a třináct myslivců.⁵⁹²

⁵⁸⁵ V této souvislosti se správce dříteňského statku dotazoval Dräxlera, zda má 60 silným mužům na cestu a pobyt na třeboňském panství zakoupit obilí. Srov. dříteňský správce Dräxlerovi, Dříteň, 24. září 1712, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 10a, fol. 64. K vozům na převoz loveckého náčiní H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 33; k honcům a jejich povinnostem H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 273–274.

⁵⁸⁶ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 8. října 1712, Tamtéž, fol. 65.

⁵⁸⁷ „[...] *Gottseye dank, g[nä]disten verichter glücklichen Schwein Jagdt, habe umb 10 Uhr nachts dem fürstl[ichen]. g[nä]digsten befehl bekommen, umb als gleich zur bevorstehenden anderten derley Jagde, in dem frauenbergl[ichen]. Woborer Revier die vorkehrung zu thun.*“ Tamtéž. Podle H. W. DÖBELA, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 79, tvořila součást lovu večerní hostina; podobně H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 279–280.

⁵⁸⁸ H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica I*, s. 23–25; dále Týž, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 57–59; H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 305–306.

⁵⁸⁹ H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica I*, s. 24.

⁵⁹⁰ Opakovaný důraz na sílu a odpočatost vyslaných honců, pro něž byla účast na honech povinnou robotou, odráží fyzickou náročnost manipulace s plachtami i samotného nadhánění. K tomu obecně J. ČABART, *Vývoj*, s. 136–137.

⁵⁹¹ Srov. přehled piva (celkem 115 pint) vypitého ve staré oboře během lovu mezi 11.–14. říjnem 1712, Thomas Fuchs (správce staré obory) Drescherovi, b. m., b. d. (říjen 1712), SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a, s. f.

⁵⁹² Počet třinácti myslivců v zásadě odpovídá stavu v roce 1736, jenž zachytil soupis vrchnostenských myslivců z pera jejich představeného Georga Ferdinanda Kopeczka. Kromě současného působiště a minulých stanovišť lovec si autor soupisu všiml jejich sociálního postavení (9 poddaných, 2 svobodníci), jazykových znalostí (z 11 lovců 8 mluvilo oběma jazyky, byť někteří vládli jednou z řečí „nur bischen“) a délky služby. Srov. Georg Ferdinand Kopeczek, soupis vrchnostenských myslivců, Hluboká, 28. března 1736, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 7J 2, s. f.; významu bilingvnosti schwarzenberských lovců si povšiml již J. ČABART, *Vývoj*, s. 139. Panští myslivci byli organizováni na korporativním principu do tzv. „*Jäger-Parthey*“, mysliveckého bratrstva, jehož výlučnost stvrzovala statuta daná knížetem Ferdinandem Vilémem ze Schwarzenbergu v roce 1699. Mezi hlavní práva cechu náležela účast na božetělovém průvodu s vlastní muzikou, slavení svátků

Další z velkých honů se odehrál na svatého Václava roku 1721 na louce u Štěpánovic na třeboňském panství, v těsné blízkosti hranic s hlubockým majetkem.⁵⁹³ Na základě příkazu knížete se vrchní hejtman Mathias Dräxler obrátil na hlubockého hejtmana Václava Antonína Dvořáka s žádostí o poskytnutí nezbytného zajištění. Především požadoval vypravení 19 šestispřeží s plachtami a dalším náčiním z loveckého zámku Ohrada. Dále se z hlubockého panství mělo ke Štěpánovicím vypravit 200 silných mužů, kteří měli přespat ve vsích Dunajovice a Kojákovice v blízkosti dějiště plánovaného lovu. Zároveň zpravil hejtmana o tom, že po svatováclavském lovu na prasata se na hlubockém panství budou konat další dva hony, pro něž bude třeba 100 koní a 300 honců. Z přiloženého přehledu náležitostí pro organizaci štěpánovického lovu vyplývá, že kromě hlubockých poddaných se na honu podíleli i poddaní z protivínského a třeboňského panství, vždy po dvou stech mužích.⁵⁹⁴ V každé zmíněné vsi (Štěpánovice, Dunajovice, Kojákovice) mělo přespat 200 honců, což nepochybně představovalo značný tlak na místní obyvatelstvo. Kromě lidí bylo nutno na zajištění panské kratochvíle z hlubockého panství poskytnout celkem 114 koní k potahu 19 šestispřeží, 12 koní pro 3 trojspřeží a 24 volů pro 6 čtyřspřeží, vždy s příslušným doprovodem. Již ve čtvrtek před lovem mělo 30 osob z hlubockého panství vyznačit honitbu na štěpánovické louce, kterou měli následně v neděli vymezit honci přivezenými plachtami.⁵⁹⁵

Lovy probíhaly výhradně v příslušné sezóně, což zcela odpovídá soudobé normě i praxi.⁵⁹⁶ Nejlépe lze sledovat panské hony černé zvěře. V roce 1722 mělo být

sv. Bartoloměje, sv. Eustacha a sv. Huberta v hosínském farním kostele sv. Petra a Pavla, k nemuž bylo přiřaženo Podhradí. Cechovní charakter uskupení posilovala společná pokladna, právo přijímat uředníky proti složení poplatku 35 kr a právo na organizaci společných hostin. Hlavními povinnostmi vrchnostenských myslivců bylo vedení počestného a křesťanského života, respekt vůči představeným, účast na střeleckých cvičeních, ochrana vrchnostenského majetku a přimlvy za knížecí rodinu během mší. Srov. statuta vrchnostenských myslivců, Vídeň, 24. října 1699, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 7J 1, s. f.; dějiny loveckého bratrstva shrnul Mili SCHWARZ [= Antonín NIKENDEY], *Die St.-Eustachius Jägerbruderschaft in Frauenberg an der Moldau*, Schwarzenbergischer Almanach 36, 1980, s. 111–186; dále Rš [= Ctirad Rakušan], *Hlubocké myslivecké bratrstvo nebylo jediné*, OT XIV, 2003, č. 28, s. 2–3. Podobně jako hlubočtí myslivci byli korporativně organizováni i panští lovci rodu Savoy-Carignan na panstvích Kostelec nad Černými lesy, Škvorec, Uhříněves v letech 1727–1795; k organizaci myslivců obecně J. ČABART, *Vývoj*, s. 161–162.

⁵⁹³ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 21. září 1721, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Wα 57a, fol. 22–26.

⁵⁹⁴ Dräxler, přehled náležitostí svatováclavského lovu na prasata u Štěpánovic, b. m. (Třeboň), b. d. (září 1721), Tamtéž, fol. 25.

⁵⁹⁵ K vymezování prostoru lovu H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 34–39; H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene deutsche Jäger*, s. 276–278.

⁵⁹⁶ Srov. instrukce pro myslivce na opočenském panství, kde byl lov mimo sezónu přísně zapovězen. K. HORÁK, *Z historie*, s. 89; obdobně lovecký řád F. A. Sporcka. K němu J. E. CHADT, *Dějiny*, s. 335–338; kalendárium loveckého roku zachytil H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene deutsche Jäger*, s. 357–400; k regulaci lovu během roku právními normami J. ČABART, *Vývoj*, s. 151–155.

130 silných a odpočatých mužů se šesti vozy naloženými loveckými potřebami připraveno na hon na divoká prasata na přelomu prosince a ledna,⁵⁹⁷ v době, kdy podle Julia Bernharda von Rohr černá zvěř táhla krajem a hledala potravu.⁵⁹⁸ Skupina honců vybavených háky na popohánění zvěře se měla řídit příkazy úředníků na koních. Tehdejší „formidable jagdt“ se měl odehrát na pomezí hlubockého a třeboňského panství bezprostředně po příjezdu knížete, o němž měl čekající skupinu zpravit rychlý posel. Vrchní hejtman Ferdinand August Olbricht následně prvotní instrukci upřesnil, když Václavu Antonínu Dvořákovi nařídil, aby bylo dotčených 130 osob připraveno k lovu na třeboňském náměstí v poledne 1. ledna.⁵⁹⁹

Zcela obdobně probíhala příprava lovu na prasata na hlubocko-třeboňském pomezí v prosinci 1727. Tehdejší příkaz vrchního hejtmana Ferdinanda Augustina Olbrichta k zaslání 20 vozů s plachtami z Ohrady do Třeboně je mimořádně výmluvný. Lovecký zámek ukazuje jako skladiště loveckých potřeb, nikoliv jako místo konání slavnosti.⁶⁰⁰

O rok později proběhly při podzimním pobytu panstva na Hluboké rozličné lovy, při nichž bylo třeba celkem 67 vodičů psů.⁶⁰¹ Vrchnost lovila v němčickém lese, přičemž není jisté, o jaký typ honitby šlo.⁶⁰² Od ledna 1729 měly být lovy placeny výhradně z důchodů toho panství, na němž se odehrávaly, avšak nové nařízení se neprosadilo.⁶⁰³

Na sklonku následujícího roku proběhly na hlubockém panství hony na divoká prasata. První proběhl v druhé půli října nedaleko Libníče.⁶⁰⁴ V prosinci následovala honitba v litoradlickém revíru. První z hrazených štvanic trvala čtyři dny a následující

⁵⁹⁷ Olbricht Dvořákovi, Třeboň, 15. prosince 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 10a, fol. 68.

⁵⁹⁸ J. B. VON ROHR, *Einleitung*, s. 866; srov. též přehledy ulovených prasat na hlubockém panství, jež jsou vedeny pouze pro období 14. října 1731 – 14. ledna 1732 a uloženy jsou v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a, s. f.; k sezóně lovu prasat též H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene deutsche Jäger*, s. 388 an.

⁵⁹⁹ „Alß wird der herr hauptmann 20 Plahen Wägen auss dem Jägerhauss auff Wittingau überführen lassen, dann zum treiben 200 Persohn gute taugliche Fueß leute die des treibens kundig seynd bestellen, sich mit dem Wittingauer herrn hauptmann Zelenka, und Frauenberger herrn Forstmeister verstehen, wann so wohl die Plahen Wägen, alss auch die Fuess leute dahin abzuschicken wären, danmit keinerseits ainige Confusion erfolge, und neben der vesaunungs keine vergebliche Umkosten causiret würden.“ Olbricht Dvořákovi, Třeboň, 25. prosince 1722, Tamtéž, fol. 70. Zajímavá je dobře patrná snaha o zamezení zmatkům, jež by vedly ke zvýšení nákladů.

⁶⁰⁰ Olbricht Lintnerovi, Třeboň, 6. prosince 1727, Tamtéž, fol. 72.

⁶⁰¹ Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1728, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁶⁰² Pouze v případě tohoto lovu lze uvažovat o tom, že měl podobu parforsní štvance. Vodiči se psy však byli využíváni i při obstavených honech a bez dalších pramenných dokladů jde jen o hypotézu.

⁶⁰³ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 12. ledna 1729 (opis Třeboň, 16. ledna 1729), Tamtéž, fol. 75; srov. též Olbricht Lintnerovi, Třeboň, 17. ledna 1729, Tamtéž, fol. 74.

⁶⁰⁴ Srov. koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Třeboň, 31. října 1730, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a, s. f.

byla pětidenní.⁶⁰⁵ Kníže poskytl zúčastněným honcům viktuálie jako formu stravného.⁶⁰⁶ Po honech přikázal hlubockému hejtmanovi dát honcům k dispozici 3 sudy piva a dva strychy mouky, přičemž další náležitosti pro zúčastněné honce hodlal upřesnit při budoucím pobytu na panství.⁶⁰⁷ K upřesnění výplat pro poddané došlo až v březnu příštího roku, kdy dostal Felix Maxmilián Lintner příkaz vyplatit těm z honců, kteří nedostali naturálie, 18 kr na uhrazení denní stravy.⁶⁰⁸

Zjevná obliba lovů divočáků stojí v protikladu k příkladu Antonína Rombalta Collalta, jenž při opakovaných pobytech na brtnickém panství na podzim upřednostňoval hon na lišku.⁶⁰⁹ Symbolickou tečkou za panskými hony na prasata učinila Eleonora Amálie ze Schwarzenbergu, jež v říjnu 1733 nařídila hlubockému hejtmanovi ukončit hrazené lovy černé zvěře.⁶¹⁰

Kromě samotné lovecké zábavy poskytovaly lovy příležitost k sociálním kontaktům, jež bylo možno upevnit kupříkladu na hostině. Ačkoliv bylo pořádání slavnostních tabulí pravidelnou součástí lovů,⁶¹¹ ve vztahu ke hlubockému panství se je podařilo prokázat jen ojediněle. Roku 1712 bylo na honu vypito 115 pint piva, což však odráží běžnou spotřebu honci a dalším personálem, nikoliv panskou hostinu.⁶¹²

⁶⁰⁵ Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1730, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁶⁰⁶ S vydáním viktuálií (neurčené množství pšeničné mouky, piva a chleba) počítal kníže již při přípravě lovů. Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 3. prosince 1730, Tamtéž, sign. IB 6Wα 10a, fol. 77 [koncept uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a, s. f.]. Obdobné příklady uvádí J. ČABART, *Vývoj*, s. 137, 139.

⁶⁰⁷ Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 30. prosince 1730, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 10a, fol. 79; srov. též hlubocké důchodní účty, výdaje na druhé pololetí 1730, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁶⁰⁸ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 24. března 1731 (opis Třeboň, 1. dubna 1731), Tamtéž, sign. IB 6Wα 10a, fol. 81–82; srov. též Olbricht Lintnerovi, Třeboň, 2. dubna 1731, Tamtéž, fol. 80.

⁶⁰⁹ J. NOBICHT, *Lov*, s. 191. O významu, který lovu na černou Adam František ze Schwarzenbergu přikládal, svědčí již jeho raná instrukce ze 14. listopadu 1703, kdy nařídil, aby třeboňský hejtman Höflinger v zimě odklízal sněh na místech, kde se divoká prasata zdržují a umístil na ně spařený slad k nalákání zvěře a usnadnění jejího odstřelu. Vedle toho si na sklonku života vyhradil osobní rozhodnutí o povolení odstřelu černé zvěře, zatímco spárkatou zvěř povolil odstřelit paušálně. Citováno podle J. ČABARTA, *Vývoj*, s. 139, 173.

⁶¹⁰ Reskript Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 9. října 1733, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 10a, fol. 85.

⁶¹¹ J. V. VON ROHR, *Einleitung*, s. 862; H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 53; H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 279–280.

⁶¹² Srov. přehled piva vypitého ve staré oboře během lovu mezi 11.–14. říjnem 1712, Thomas Fuchs (správce staré obory) Drescherovi, b. m., b. d. (říjen 1712), SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a, s. f.

Naopak v roce 1719 došlo při loveckých slavnostech na sv. Eustacha⁶¹³ v loveckém zámku Ohrada k banketu. Zúčastnilo se ho 32 hostů se služebníky a několik členů loveckého bratrstva vrchnostenských myslivců.⁶¹⁴ Na stole převažovala hovězí pečeně. Dominantu tabule nepochybně tvořil celý pečený kolouch. Podávány byly také vařené vnitřnosti, trojice krůt, kachen a hus, dvanáct kapounů a ryby s citronem. Přílohu tvořilo bílé pečivo a zelenina. Hosté si mohli pochutnat i na sladkých dezertech. K pití bylo připraveno víno a protivínské pivo. Vedle panské hostiny tvořila součást svátku sv. Eustacha také tabule pro vrchnostenské lovce a další členy mysliveckého bratrstva. U stolu neseděli pouze myslivci z Hluboké, ale i jejich protějšci z jiných panství či z majetků jiných vrchností.⁶¹⁵ Menu myslivců bylo skromnější, přesto slavnostní – sestávalo z polévky s pečivem, hovězího, zaječčího a prasečího masa, hus, přičemž lovci pili pivo. Podobné slavnosti se na loveckém zámku odehrávaly pravidelně.⁶¹⁶

O samotném průběhu lovů se lze jen dohadovat. Na základě soustavně zdůrazňované potřeby velkého množství honců je zcela jasné, že šlo v naprosté většině případů o obstavené hony, což bezesbýtku odpovídá dobové praxi.⁶¹⁷ Jejich upřednostňování nepochybně souviselo s nižšími náklady a možností zužitkovat ulovenou zvěř.⁶¹⁸ Domněnku potvrzuje i přivážení loveckého náčiní z Ohrady. Hony nepochybně probíhaly v souladu s dobovou praxí.⁶¹⁹ Předcházelo jim nalezení zvěře, jež

⁶¹³ Slavnosti sv. Eustacha tvořily nedílnou součást loveckých zábav. K jejich průběhu srov. H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* II, s. 116–117; ve vztahu k českému prostředí J. E. CHADT, *Dějiny*, s. 335. Vzhledem k dobové praxi lze předpokládat, že součástí oslav na hlubockém panství byly i jinak nedoložené lovecké zábavy.

⁶¹⁴ Prozatím jediným známým dokladem hostiny je přehled spotřebovaných viktualií, b. a., b. m. (Hluboká), b. d. (1719?), SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/8, s. f. Celková výše nákladů dosáhla 50 zl 52 kr 3 d.

⁶¹⁵ Počet stolujících dosáhl „vierzig und einige“. V roce 1736 bylo hlubockých myslivců 13. Srov. výše.

⁶¹⁶ Zcela obdobně probíhala i hostina na slavnostech sv. Eustacha v dalších letech. Vrchnost pravidelně přispívala mysliveckému bratrstvu na organizaci slavnosti. Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Poslední doložený banket měl proběhnout v roce 1738, kdy bylo k připravovanému honu nutné mimo jiné zajistit stolní náčiní pro urozené hosty. Šlo o servírovací potřeby – stříbrné hrnce, kastroly, talíře, lžíce, dále cínové talíře, měděné kastroly k přípravě jídla a příslušné ubrusy a ubrousky. Srov. Adalbert Pokorný (kuchyňský písař), soupis věcí, jež budou potřeba během lovu, Hluboká, 17. dubna 1738, Tamtéž, sign. IB 6J 2, fol. 265.

⁶¹⁷ Podobně se hony se stovkami honců konaly i v první třetině 18. století na opočenském panství a nepochybně i na jiných majetcích. Srov. K. HORÁK, *Z historie*, s. 92; k hrazeným lovům (obstavené honbě) J. E. CHADT, *Dějiny*, s. 343. Přímé doklady parforsních honů, za jejichž centrum je hlubocké panství za Adama Františka ze Schwarzenbergu pokládáno, se dosud nepodařilo dohledat. Srov. L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Johann Georg de Hamilton*, s. 230; k parforsním honům H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 294–304.

⁶¹⁸ Obstavené hony upřednostňoval vzhledem k nižším nákladům i Karel VI. Srov. Ludiše LETOŠNÍKOVÁ, *Lovecké zbraně v Čechách*, Praha 1980, s. 79.

⁶¹⁹ J. B. VON ROHR, *Einleitung*, s. 859–876. Autor sice dává čtenáři řadu konkrétních doporučení k lovu, nicméně jeho technika stojí oproti platnému ceremoníálu během loveckých slavností v pozadí.

provedl lovčí s myslivci. Vzápětí byl loveckými plachtami ohrazen prostor loviště, na jehož uzavřeném konci byli pod přístřeškem připraveni urození lovci (obr. 27).⁶²⁰ Na začátku loviště utvořili honci z řad poddaných pod velením lovčího a jeho podřízených, případně dalších vrchnostenských úředníků, rovnou linii. Na signál zahajující lov, často hudební,⁶²¹ křikem a pomalým postupem vpřed hnali zvěř k uzavřenému prostoru na konci vymezeného loviště, kde se zvířata stala snadnou kořistí vrchnosti a jejích případných hostů. Právo prvního výstřelu přitom mělo náležet pořadateli honu či zeměpánovi.⁶²²

Ojedinelý pohled do každodennosti loveckého života na hlubockém panství poskytl nejvyšší lovčí Jan Zikmund Drescher z Kadaně, jenž v červenci 1719 popsal lov na jelena na pomezí hlubockých a budějovických majetků – zřejmě není náhodou, že konkrétní popis lovu vznikl v souvislosti se sporem.⁶²³ Rozepře s Budějovickými měšťany se týkala dvojice jelenů, kteří byli po sv. Janu zastřeleni, podle nejvyššího schwarzenberského lovčího „50 schritt von grenzen“ na hlubockém panství. Oproti tomu Budějovičtí tvrdili, že na jelena panský myslivec vystřelil na jejich majetcích. Drescher připustil, že jelen zprvu směřoval k blíže neurčenému budějovickému rybníku, ale psi jej zahnali do knížecích polí a lesů, načež jej uštvali po dvouhodinovém honu – vyznamenala se zejména dvojice štyrských honících psů. Nejvyšší lovčí zároveň zdůraznil, že jelena Budějovičtí honili „bey tag und nacht“, avšak ještě před začátkem lovecké sezóny, což v očích lovčího dále snižovalo jejich údajný nárok na trofej. V závěru připomněl, že jelen se honosil krásným parožím. Hranice panství hrály

K technickým aspektům lovu H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 78–79; H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 271 an.

⁶²⁰ Na opravu „Jagd-Schirm“ z loveckého zámku Ohrada bylo v roce 1730 vydáno 287 zl 44 kr. Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 2. září 1730, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wa 9a, s. f. Podle H. W. DÖBELA, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 51–53, měl být stan 16 loktů dlouhý a 11 loktů široký. Dobrý stan, který měl být mimo lov uložen ve skladu loveckých potřeb, mohl podle autora vydržet 20 let. Měl mimo jiné poskytnout panstvu ochranu před případnou nepřízní počasí, kterou obsáhle komentoval H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 268–271.

⁶²¹ K významu hudby během lovu Tereza BERDYCHOVÁ, *Hudba jako součást lovu: její vývoj, typologie a zakořenění v českých zemích v době baroka*, Brno 2009 (diplomová práce Ústavu hudební vědy FF MU).

⁶²² H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 78–79; H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 271–279. V tomto ohledu lze jen litovat, že se prozatím nepodařilo podrobněji objasnit naplňování soudobé normy na schwarzenberských panstvích.

⁶²³ Srov. například četné spory F. A. Sporcka na hranicích lyského a komorního brandýského panství, P. PREISS, *František Antonín Špork*, s. 107–108; P. BĚLINA – J. KAŠE – J. MIKULEC – I. VESELÁ – V. VLNÁŠ, *Velké dějiny IX*, s. 324; zde Drescher Schwarzenbergovi, Třeboň, 2. července 1719, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, 1720–1746, fol. 40. Tehdejší lov dobře zapadal do dobově obvyklého způsobu lovu jelenů, kteří mohli být v sezóně loveni i mimo přítomnost vrchnosti, již byli zpravidla odesíláni. Srov. K. HORÁK, *Z historie*, s. 89; ke sporům dále J. ČABART, *Vývoj*, s. 156–157.

ve vztahu k lovům zásadní roli, jejich překročení mohlo zavdat příčinu vleklým rozepřím.⁶²⁴ Proto nepřekvapí, že když se v roce 1704 objevil na pomezí hlubockého a budějovického majetku jelen vhodný k lovu, neopomněl hospodářský správce Frankstätter zdůraznit, že je na knížecí straně hranic.⁶²⁵

Kromě toho byly lovy organizovány v okolí zámeckého areálu. V bezprostřední blízkosti Ohrady se například v lese za zámkem nacházela střelnice na bažanty.⁶²⁶ Vznikla po vykoupení tamních pozemků od hlubockého zedníka Piláta v roce 1727.⁶²⁷ O čtyři roky později byla rozšířena po zrušení dříteňské bažantnice.⁶²⁸ Při tehdejších úpravách se měli hluboční úředníci chovat hospodárně – použitelné dřevo měli upotřebit v tamní bažantnici ve staré oboře, nevyužitelný materiál měl být k dispozici hospodářskému úřadu.⁶²⁹ Zřetelem na hospodárnost byl motivován i příkaz knížete k rozšíření aleje před loveckým zámkem – nově zasazené lípy byly blízko sebe, poškozovaly projíždějící vozy a odíral se o ně dobytek.⁶³⁰

Snaha po zlepšení podmínek pro lov na hlubockém panství se odrazila mimo jiné v realizaci obory mezi Podhradím, Bavorovicemi, Opatovicemi a Hrdějovicemi po roce 1707.⁶³¹ Zatímco v nové oboře bylo vylámáno 447 centů kamene, při souběžně probíhajících úpravách staré obory bylo nalámáno 283 centů suroviny.⁶³² Materiál

⁶²⁴ Prameny ke sporným lovům na hranicích panství jsou uloženy v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 1.

⁶²⁵ „Jagd- und Schießbahnen Hirsch“. Srov. Frankstätter Schwarzenbergovi, Hluboká, 12. dubna 1704, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a, s. f.

⁶²⁶ V pramenech není taktó (Fasangarten) výslovně prostor za Ohradou označován – mluví se o něm jako o „*proportionirtes Spatium*“. Z toho je zřejmé, že šlo o pravidelně vyměřený prostor, což odpovídá střelnici. O střelnice i bažantnice Schwarzenberg prokazatelně pečoval – mimo citované střelnice měl zájem i o bažantnice v Červeném Dvoře a Postoloprtech. Srov. J. ČABART, *Vývoj*, s. 131–132; k bažantnicím obecně H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* I, s. 47, 153 an; H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 326 an.

⁶²⁷ Šlo o pozemky v rozloze 3 strychů, za něž bylo Pilátovi vyplaceno 7 zl. Srov. Anton [v jiných pramenech jako Ambrož] Sigmond Schwarzenbergovi, Hluboká, 27. února 1728, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 90–94.

⁶²⁸ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 1. prosince 1731, Tamtéž, fol. 81 [koncept SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Wα 9a, s. f.].

⁶²⁹ Podobný utilitární přístup prokázal Adam František ze Schwarzenbergu následujícího roku, kdy nařídil stržení luthauzu v nové oboře. Cenné a použitelné materiály měly být uchovány pro stavbu nového letohrádku, který měl být větší. Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 25. července 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2i, s. f. Bohužel je zmiňovaná stavba jinak neznámá. S velkou pravděpodobností ji zachytil Petr Kašpar Světecký na plánu nové obory – zpodobnil centrální stavbu polygonálního půdorysu s mansardovou střechou v blízkosti Opatovic. Srov. Petr Kašpar Světecký, mapa nové obory, b. d., Tamtéž, sign. A 6Bβ 2d, s. f. Srov. též obr. 2.

⁶³⁰ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 13. listopadu 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Wα 55, fol. 90.

⁶³¹ Srov. příslušné důchodní účty uložené Tamtéž, sign. I 6R 2. K významu obor obecně J. ČABART, *Vývoj*, s. 127–128.

⁶³² Srov. prameny uložené v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Wα 55; dále SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Wα 9, zde dopis hospodářského správce Němce, b. m. (Hluboká), b. d. (říjen 1707), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Wα 55, fol. 143. Tuto zásadní krajinařskou úpravu

sloužil ke stavbě ohradní zdi, jež byla v různé podobě základním znakem obor.⁶³³ Jejich dalšími náležitostmi byly mimo jiné vodní zdroje k napájení zvěře či seníky, doložené i na hlubockém panství.⁶³⁴ Kromě toho proběhly další dílčí zásahy do hlubocké krajiny, například budování říjišť pro jeleny, jež měla na jaře 1722 vzniknout u Zlatošovic a na žďárské louce.⁶³⁵ Příprava říjišť byla nařízena poddaným formou roboty, avšak v sezóně říje ještě nebyla dokončena.⁶³⁶

Jeleni byli v centru vrchnostenské pozornosti zejména vzhledem ke své symbolické hodnotě – v očích současníků platili za ušlechtilá zvířata a právo jejich lovu mělo sociálně distinktivní ráz, neboť příslušelo pouze zeměpánům.⁶³⁷ Hmotnou připomínku společenské výsady tvořily lovecké trofeje, nedílná součást výbavy loveckých sídel.⁶³⁸ Živě se o ně zajímal i Adam František ze Schwarzenbergu. K dekoraci nebyly určeny pouze preparáty, ale i sochy jeleních hlav. Vznikly mimo jiné roku 1732 v českobudějovické dílně Josefa Dietricha a následně je pokovil třeboňský malíř Kašpar Courtin.⁶³⁹ Zřejmě stejní řemeslníci pracovali na obdobných úlohách dříve.⁶⁴⁰ Kromě výzdobné funkce měly trofeje i komemorativní funkci, neboť tvořily připomínku konkrétních lovů.⁶⁴¹

opomíjí Marek EHRlich, *Vývoj krajinářských úprav na Hlubocku*, in: M. Gaži (ed.), *Schwarzenberkové*, s. 113–116.

⁶³³ Srov. H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* I, s. 125–126; H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 54–56.

⁶³⁴ Doložené v poněšickém a olešnickém revíru, s velkou pravděpodobností však i v oborách a dalších revírech. Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg 20. května 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 1, fol. 314; byly k prospěchu zvěře budovány i později. Důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1731, Tamtéž, sign. I 6R 2. Jde o doklad vědomé kultivace lesní krajiny a počátků chovu zvěře. K tomu ve vztahu ke schwarzenberské lesnické instrukci z roku 1713 J. ČABART, *Vývoj*, s. 129–130.

⁶³⁵ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 4. dubna 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Wα 55, fol. 92; k říjištím srov. W. H. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* I, s. 128–129; průběh lovu v říji H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 282–283; vyobrazení říje od Josta Ammana kupříkladu v J. DU FOUILLOUX, *Adeliche Weydwercke*, s. 60.

⁶³⁶ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 27. května 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 1, fol. 87. K robotním povinnostem poddaných ve vztahu k lovu srov. J. ČABART, *Vývoj*, s. 120, 136–137; dále reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 13. listopadu 1722, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 1, fol. 90.

⁶³⁷ H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* I, s. 3–21.

⁶³⁸ H. LAB, *Jagd- und Lustschlösser*, s. 32–40.

⁶³⁹ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 7. května 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 350 (na následujícím foliu opis z 9. května). Josef Dietrich pro Schwarzenbergu pracoval i v dalších případech, podílel se například na realizaci nového oltáře kostela Navštívení P. Marie ve Skočicích v roce 1751. Srov. M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 135. Dietrichovi i Courtinovi bylo za 12 hlav vyplaceno po 30 zl.

⁶⁴⁰ Sigmund Schwarzenbergovi, Hluboká, 27. února 1728, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 90–94. Přehled oprav v loveckém zámku Ohrada za rok 1727. Třeboňskému malíři má být vyplaceno 80 zl za pozlacení 5 kusů nových jeleních hlav, jež vytvořil budějovický sochař. Courtin jelení hlavy pozlatil i v roce 1731. Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 14. dubna 1731,

Lovecký zámek Ohrada ve vztahu k většině lovů vystupuje pouze nepřímo, jeho role však byla nezastupitelná. Sloužil zejména jako úložiště loveckých předmětů, které byly pro lovecké zábavy nezbytné. O výsadním postavení Ohrady jako loveckého centra schwarzenberských panství výmluvně svědčí případ z roku 1720, kdy došlo z knížecího příkazu k převozu použitelných vozů na lovecké plachty z nedávno nabytého krumlovského panství na Ohradu.⁶⁴² Obdobně měla být v loveckém zámku o tři roky později umístěna většina z tabulí užívaných honci při lovu, jež namaloval třeboňský malíř Florian Sommer.⁶⁴³

Prakticky při všech popsáných případech honů mimo hlubocké panství tvořily jejich součást organizace přesuny vozů s loveckým náčiním. Kromě doložené dopravy loveckých nástrojů mezi hlubockým, krumlovským a třeboňským panstvím byly potřeby k lovu z Ohrady prokazatelně přesouvány i na netolický majetek. Svědčí o tom příklad z roku 1730, kdy vrchní hejtman Olbricht nařídil hlubockému hejtmanu Felixi Maxmiliánu Lintnerovi, aby zorganizoval přesun loveckého náčiní z loveckého zámku na třeboňské panství. Jelikož se ovšem některé nezbytnosti nacházely v Netolicích, neměl odesílat nic, dokud se z netolického panství nevrátí i ostatní náležitosti. Vše mělo být v každém případě k lovu připraveno před návratem knížete.⁶⁴⁴ Úzus přetrval i po smrti Adama Františka ze Schwarzenbergu.⁶⁴⁵

Tamtéž, sign. IB 6J 2, fol. 405; neurčenému budějovickému sochaři bylo za práci vyplaceno 45 zl i v roce 1730. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1730, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁶⁴¹ Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, určený murauskému hejtmanu Pfennigbeckovi, jímž potvrzoval přijetí trofejí z „*dortigem jagdt*“, 5. ledna 1709, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 60, s. f.; obecně H. LAB, *Jagd- und Lustschlösser*, s. 34. Autorem zmiňované knihy návštěvníků lovů, které se podílely na upevňování paměti, se bohužel ve schwarzenberském prostředí nepodařilo doložit. O komemorativní funkci trofejí svědčí i jejich označení štítky s datem lovu a jménem lovce. Srov. předměty uložené ve sbírkách Muzea lesnictví a myslivosti Ohrada.

⁶⁴² Drescher Dvořákovi, Český Krumlov, 25. června 1720, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wa 11b, fol. 68. Nejvyšší lovčí informoval hejtmana o knížecím rozkazu převzít plachty a další lovecké potřeby z Českého Krumlova na lovecký zámek Ohrada.

⁶⁴³ K jeho další práci pro Schwarzenbergu srov. níže uvedený výklad o výstavbě lázeňského komplexu v Libníči. Z celkového počtu 201 namalovaných tabulí mělo být 114 umístěno na Ohradě, zbylé měly být ponechány v Třeboni. Srov. dopis třeboňských úředníků Dvořákovi, Třeboň, 18. prosince 1723, Tamtéž, fol. 72.

⁶⁴⁴ Olbricht Lintnerovi, Třeboň, 22. října 1730, Tamtéž, fol. 104.

⁶⁴⁵ Srov. dopis hraběte Clary-Aldringen (s velkou pravděpodobností František Karel, hrabě Clary-Aldringen, od r. 1722 nejvyšší lovčí království českého. Srov. OSN V, s. 437) kněžně Eleonoře Amálii ze Schwarzenbergu, b. m., 21. července 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wa 9a, s. f. Dopisem hrabě požádal kněžnu o vyslání 15 velkých vozů s loveckým náčiním z Hluboké na Zbiroh (?), v originále Zbirow). Případ mimo jiné dokládá význam schwarzenberské sbírky loveckých potřeb uložené v Ohradě. Prozatím nelze zjistit, nakolik mohla žádost hraběte ovlivnit mimořádná situace po smrti A. F. ze Schwarzenbergu.

Potřebné nástroje bylo třeba pravidelně opravovat, případně zcela nahradit.⁶⁴⁶ Veškeré náklady na koupi nových potřeb⁶⁴⁷ i opravu poškozeného náčiní⁶⁴⁸ podléhaly knížecímu schválení. Některé práce přitom bylo nutné zadat specializovaným řemeslníkům, přičemž měli velkou roli knížecí agenti.⁶⁴⁹ Zároveň na práce dohlíželi příslušní schwarzenberští specialisté.⁶⁵⁰ V případě neúměrně vysokých nákladů kníže upřednostnil koupi nových nástrojů. V roce 1725 například místo oprav dosahujících nepřiměřených cen nařídil zrušení 6 starých vozů na lovecké plachty a koupi nových.⁶⁵¹ Právě plátno a lovecké plachty (obr. 28)⁶⁵² tvořily převažující součást výbavy stodoly v loveckém zámku Ohrada.⁶⁵³

⁶⁴⁶ K výrobě a opravě plachet H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* II, s. 18–26; ve vztahu k českému prostředí J. E. CHADT, *Dějiny*, s. 353–355.

⁶⁴⁷ Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 12. září 1705, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a, s. f., jímž přikázal nakoupit lovecké náčiní a schválil výši nákladů 200 zl; podobně nařídil kníže koupi 5 nových vozů na lovecké náčiní v roce 1710, srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 5. března 1710, Tamtéž.

⁶⁴⁸ V roce 1725 bylo například nutné opravit vozy na lovecké náčiní uložené v loveckém zámku Ohrada. Práce v celkové výši 98 zl 28 kr provedli třeboňský kolář a kovář. Srov. rozpočet opravy, b. a., Hluboká, 15. května 1725, Tamtéž; po roce 1725 byla hojná korespondence ve věci nutných oprav loveckých plachet, což nasvědčuje jejich intenzivnímu využívání. Prameny jsou uloženy Tamtéž; dále reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 2. září 1725, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 86; dále schválení nákladů na opravu loveckých potřeb v zámku Ohrada, koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 29. září 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a, s. f.; hlubocký lovcí Johannes Kaber, rozpočet nutných oprav loveckého náčiní uloženého v loveckém zámku Ohrada, Hluboká, 22. března 1732 (schváleno knížetem v Krumlově, 5. dubna 1732), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 143–145.

⁶⁴⁹ Kupříkladu v roce 1727 bylo třeba opravit a nově vyrobit kvalitní lana, čehož se zhostil lanář z Prahy. Jeho služby zprostředkoval sollicitátor Johann Jacob Müller. Srov. Sigmond Schwarzenbergovi, Hluboká, 27. února 1728, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 90–94. Vdově po pražském lanáři nechal kníže vyplatit celkem 350 zl za práci na loveckém náčiní ještě v roce 1729. Müller Lintnerovi, Praha, 22. dubna 1729, Tamtéž, fol. 101; Müller Lintnerovi, Praha, 10. května 1729, Tamtéž, fol. 102

⁶⁵⁰ Například v roce 1731 byli do Prahy vysláni „Kryštof [Hládek?] a dva sloužící“, aby dohlédli na opravy loveckých plachet u tamního řemeslníka. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za první pololetí 1731, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁶⁵¹ Kupříkladu jen v prvním pololetí roku 1724 bylo na opravu loveckých plachet a sítí vydáno 505 zl 34 kr. Srov. důchodní účet panství Hluboká, Tamtéž, sign. I 6R 2; dále reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 2. června 1725, Tamtéž, sign. IB 6Wα 11b, fol. 81. [koncept uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a, s. f.]; 10 nových vozů a 50 sítí na jeleny bylo zakoupeno také v roce 1732. Srov. rozpočet na koupi nových loveckých potřeb, Hluboká, 20. července 1732, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 11b, fol. 156–160. K nákupu došlo na základě knížecího reskriptu z 24. května 1732. Srov. Olbricht Dvořákovi, Třeboň, 27. května 1732, Tamtéž, fol. 152.

⁶⁵² H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica* II, s. 18–26.

⁶⁵³ Srov. označení stodoly „Plahenhaus“ v koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 17. ledna 1731, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a, s. f., jímž kníže nařizoval pořídit nezbytnosti do „Plahenhaus“. V pramenech je stodola běžně označována jako „Plahenschupfe“. Srov. kupříkladu důchodní účty hlubockého panství, 1708–1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Podobné místo na uložení loveckého náčiní bylo nezbytnou podmínkou lovu. Srov. H. F. VON FLEMING, *Der vollkommene teutsche Jäger*, s. 237–238, jenž pro místo uložení loveckých potřeb používá pojem „Zeughaus“.

Cenný pohled do vybavení stavby poskytují její příležitostně sepsované inventáře.⁶⁵⁴ Vznik prvního soupisu loveckého náčiní byl motivován výše zmíněnou nutností obměny vozového parku.⁶⁵⁵ Další inventář z roku 1728 je aktualizovaným opisem staršího pramene.⁶⁵⁶ Nejmladší soupis z pera tehdejšího správce loveckých potřeb Leopolda Zieglera je veden nejpodrobněji – zachycuje nástroje na lov jelena,⁶⁵⁷ prasat,⁶⁵⁸ lovecké plachty s příslušnými vozy a potřeby pro chov psů. Vedle loveckých potřeb tvořily součást vybavení zámku i prostředky požární ochrany.⁶⁵⁹ Rozsah inventovaného náčiní je zcela mimořádný a v soudobých Čechách nejspíše ojedinělý.⁶⁶⁰

O lovecké náčiní se staral jeho správce ubytovaný v loveckém zámku.⁶⁶¹ Ve funkci byl nejprve byl Hans Georg Hoffmann.⁶⁶² Nejpozději v roce 1726 zemřel, neboť vdova žádala o možnost zůstat ve služebním bytě, než si najde bydlení v Podhradí.⁶⁶³ Není jisté, zda byl v následujícím období úřad správce loveckých potřeb obsazen, neboť inventář z roku 1728 sepsal hlubocký lovčí Collari. Posléze je jako nový správce uváděn Leopold Ziegler – autor inventáře vybavení loveckého zámku z roku 1732 byl ve funkci ještě na prahu šedesátých let.⁶⁶⁴

⁶⁵⁴ Upozornil na ně již M. SCHWARZ [= A. NIKENDEY], *Schloss*, s. 278. Kromě citovaných inventářů z let 1725, 1728 a 1732 vznikly soupisy i v mladším období. Srov. inventář loveckého zámku Ohrada včetně loveckých potřeb, Hluboká, 1. července 1748, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 5, fol. 55–109; inventář loveckých potřeb v loveckém zámku, Hluboká, 12. května 1750, Tamtéž, fol. 33–51.

⁶⁵⁵ Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 9. května 1725, Tamtéž, sign. IB 6Wα 11b, fol. 77; soupis z 30. října 1725 je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. IIG 7Bα 11a, s. f.

⁶⁵⁶ Inventář z 30. ledna 1728, Tamtéž, sign. IIG 7J 1a, s. f.

⁶⁵⁷ Vysoké sítě, plachta na vodní lov, nové a staré tkané i plátěné plachty, z nichž několik bylo téhož roku přivezeno z Českého Krumlova. K potřebám lovu na jelena srov. H. W. DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica II*, s. 26–29.

⁶⁵⁸ Zejména obruče na plachty, tkané a plátěné plachty apod. Srov. Tamtéž, s. 57–59.

⁶⁵⁹ 8. března 1732 nechal kníže pro lovecký zámek Ohrada zakoupit rozličné protipožární nástroje – hasičské žebříky, vědra, stříkačky. Srov. sekretář Albrecht Heinrich von Wolwarth hlubockému hejtmanovi Mikuláši Dvořákovi, Český Krumlov, 27. března 1732, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1c, s. f.

⁶⁶⁰ Na opočenském panství v roce 1794 byly ve skladu polesného uloženy 4 velké sítě, 2 menší sítě, několik starých vlčích sítí, několik nových zaječích sítí, sítě na ptáky. Jde o pouhý zlomek obsahu stodoly na Ohradě. Bohužel chybí větší množství srovnávacího materiálu, z něž by bylo možné vyvodit obecnější závěry. Srov. K. HORÁK, *Z historie*, s. 88; další příklady shromáždil J. E. CHADT, *Dějiny*, s. 355; na ojedinělost hlubockého soupisu a bohatost místního vybavení poukázal i J. ČABART, *Vývoj*, s. 136.

⁶⁶¹ Bohužel se nedochovala případná instrukce, která by jeho pravomoci vymezovala konkrétněji. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 7B 1. Služební byt Pavel Ignác Bayer projektoval do přízemí jihozápadního bočního křídla zámku.

⁶⁶² Sepsal kupříkladu inventáře loveckého zámku z let 1719. Srov. výše.

⁶⁶³ Koncept dopisu hejtmana Lintnera Schwarzenbergovi, Hluboká, 23. února 1726, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Hα 1a, fol. 5. Kníže svolil k tomu, aby vdova Hoffmannová obývala prostory loveckého zámku, v nichž žil kontribuční mušketýr, a zároveň jí přiznal roční důchod 10 zl. Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 9. března 1726, Tamtéž, fol. 6.

⁶⁶⁴ Ještě v roce 1760 mu byla vyplacena půlroční mzda 30 zl 15 kr. Odměnu ve stejné výši dostal v roce 1765 nový opatrovatel loveckého náčiní Carl Ziegler, s velkou pravděpodobností Leopoldův syn. Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Mohlo jít o Karla Zieglera,

Korespondence ve věci organizace loveckých zábav na jihočeských panstvích i hmotná kultura shromážděná v loveckém zámku Ohrada dokládají, že lovy na schwarzenberských majetcích v jižních Čechách probíhaly zcela v souladu s dobovou praxí. Lovy panských myslivců zajišťovaly pravidelný přísun viktualii do dvorní kuchyně – právě zásobování vídeňského dvora bylo, vedle výnosu důchoďů, významnou funkcí panství jako hospodářské jednotky.⁶⁶⁵ Kromě toho představovaly hony v doložených případech i mimořádný zásah do každodennosti panství. Velké panské lovecké zábavy s sebou přinášely nutnost náročného logistického zabezpečení, spolupráci úředníků na všech hlavních jihočeských panstvích a rozsáhlé přesuny poddaných.⁶⁶⁶ Tím sloužily jako nástroj integrace schwarzenberských majetků a prostředek jejich scelení do „jihočeského království Schwarzenberg“.

V mladších dějinách loveckého zámku Ohrada bylo mimořádně dramatické zejména období válek o rakouské dědictví.⁶⁶⁷ Během tehdejších válečných operací zůstala po uzavření příměří mezi francouzskou posádkou na hradě a obléhajícími císařskými jednotkami v srpnu 1742 na hlubockém panství řada zraněných francouzských vojáků, kteří se statutem válečných zajatců zůstali na dolčení na Ohradě. Jejich pobyt byl pro zámek devastující, což se odrazilo v intenzivních snahách vrchnosti po odstranění škod. Dočasní francouzští obyvatelé zámku, jichž bylo na 130, odešli s eskortou 10. dubna, načež zámek obhlédli hlubocký hejtman Antonín Dvořák a obroční písař v doprovodu velitele českobudějovické posádky Maxmiliána

který zemřel 3. června 1806 ve věku 82 let (*1724) a byl v matrice uveden jako myslivec. Hlubší matriční sondu vzhledem k torzovitosti dochovaných matrik nelze provést. Srov. SOA Třeboň, Sběrka římskokatolických matrik, FÚ Hluboká nad Vltavou, kniha 14 [dostupné online, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 10. března 2012].

⁶⁶⁵ Prameny k dodávkám pro dvorskou kuchyni ve Vídni a příkazy k lovům panských myslivců, jimž kníže zasílal konkrétní požadavky na počty i druhy zvěře, jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 60, s. f. (korespondence ve věci dodávek do dvorní kuchyně); SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6C 4–7 (korespondence o dodávkách do dvorní kuchyně), IB 6C 8–10 (cedule o dodávkách do dvorní kuchyně). Dále částečně dochované kvartální přehledy ulovené zvěře, uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6Wα 9a. Dochovány jsou přehledy lovů na jeleny, kteří byli děleni do 4 tříd podle stáří a kvality paroží. Zcela obdobná situace vládla na panství Brtnice za Antonína Rombalda Collalta a nepochybně i na dalších, dosud z tohoto hlediska neprozkoumaných šlechtických majetcích. Srov. J. NOBICHT, *Lov*, s. 169.

⁶⁶⁶ K organizaci velkého honu bylo třeba 600 honců, což představovalo necelou desetinu dospělých obyvatel hlubockého panství. Nepochybně právě z důvodu ulehčení tlaku na ekonomiku panství, které s sebou takto rozsáhlá jednorázová robotní povinnost přinášela, byla zpravidla rozložena na obyvatele tří schwarzenberských majetků.

⁶⁶⁷ Tehdejší události přehledně shrnul A. SEDLÁČEK, *Hrady VII*, s. 149–150. Srov. též výše. K politickému kontextu Pavel BĚLINA – Jiří KAŠE – Jiří P. KUČERA, *Velké dějiny země Koruny české X*, Praha-Litomyšl 2001, s. 15–40.

svobodného pána von Krottendorf.⁶⁶⁸ Zprvu odhadli škody na zničeném zasklení oken, dveřích a kováních na 125 zl 36 kr.⁶⁶⁹ Opravy však dosáhly ceny 200 zl.⁶⁷⁰ Mimo jiné měl budějovický malíř Jan Pazourek vymalovat nehašeným vápnem pokoje v prvním i druhém patře vyjma sálu.⁶⁷¹ Dále bylo nutné obnovit pumpu na nádvoří.⁶⁷² Z pravidelných zpráv vrchního hejtmána Ferdinanda Augustina Olbrichta mimo jiné vyplývá, že obrazy z loveckého zámku byly během válečných akcí umístěny na třeboňském zámku, odkud je bylo nutné převést zpět na Ohradu.⁶⁷³ To nasvědčuje obezřetnému přístupu vrchnosti, jež před válečným nebezpečím uschovala cenné předměty, nepochybně nejen obrazy, v dobře opevněném městě spíše než na hlubockém zámku.⁶⁷⁴

Další využívání loveckého zámku objasňuje epizoda z roku 1751, kdy byl na hlubocké panství povolán František Jakub Prokyš (1713–1791),⁶⁷⁵ jemuž Josef Adam ze Schwarzenbergu svěřil čištění obrazů.⁶⁷⁶ Kromě pláten na zámku mu byla do péče

⁶⁶⁸ Maximilián svobodný pán von Krottendorf (1700–1772). Plukovník walliské pěchoty, později generál plní strážmistr velící jedné z rakouských brigád v bitvě u Kolína během sedmileté války. Srov. Gottlob NAUMANN, *Sammlung ungedruckten Nachrichten, so die Geschichte der Feldzüge der Preußen von 1740 bis 1779*, Dresden 1782, s. 75 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 20. února 2012]; dále Olbricht Schwarzenbergovi, Hluboká, 1. května 1743, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.; walliské pěchotě rozložené kolem Hluboké dodávala vrchnost proviant. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1743, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁶⁶⁹ dále Olbricht Schwarzenbergovi, Hluboká, 1. května 1743, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

⁶⁷⁰ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 25. května 1743, Tamtéž. Opravy probíhaly po celý květen. Olbricht Schwarzenbergovi, Třeboň, 23. května 1743, Tamtéž.

⁶⁷¹ Jan Pazourek pro Schwarzenbergovy pracoval i na úpravách poutního kostela Navštívení P. Marie ve Skočicích. Srov. M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 135. Výmalba interiéru vápnem byla nutná z hygienických důvodů.

⁶⁷² Olbricht Schwarzenbergovi, Třeboň, 30. května 1743, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrad 1709–1793, s. f.

⁶⁷³ Olbricht Schwarzenbergovi, Třeboň, 26. května 1743, Tamtéž.

⁶⁷⁴ K přesunům mobiliáře včetně obrazů zřejmě došlo v roce 1741, kdy byly mimo jiné odeslány postele z Ohrady na prámech po vodě do Prahy. Srov. reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Vídeň, 14. října 1741, SOA Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 197. Zároveň byl sepsán inventář mobilií v loveckém zámku, jež ovšem zachycuje především textilie. Vznik inventáře lze chápat jako nezbytnou podmínku odvozu mobilií, neboť snižoval pravděpodobnost zpronevěry či krádeže majetku. Srov. Löbel, Zelenka, inventář hlubockého zámku a loveckého zámku Ohrada, Hluboká, 6. června 1741, Tamtéž, fol. 233–235.

⁶⁷⁵ František Jakub Prokyš (1713–1791). Srov. Petr PAVELEC, „Schwarzenberský“ malíř František Jakub Prokyš, in: M. Gaži (ed.), *Schwarzenberkové*, s. 251–266.

⁶⁷⁶ Reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 3. března 1751, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 3, fol. 698. Prostředky ve výši 5 kr za vyčištěnou stopu čtvereční měly být malíři vyplaceny po dokončení jeho prací v Krumlově. K výplatě došlo na prahu července. Srov. Antonín de Bossi Prokyšovi, Hluboká, 6. července 1751, Tamtéž, fol. 697. Srov. též P. PAVELEC, „Schwarzenberský“ malíř, s. 252. Prokyš ošetřil celkem 17 obrazů různého formátu, celkem 871 čtverečních stop (změřeními byli pověřeni hospodářský písař a zednický polír), za něž mu bylo podle citovaného knížecího reskriptu vyplaceno 72 zl 35 kr. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1751, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Zájem knížete o patřičný vzhled obrazů nebyl náhodný, již o deset let dříve nařídil očištění soch zemských patronů po stranách zámecké kaple,

svěřena i díla v loveckém zámku. Kníže ve svém reskriptu adresovaném hejtmanu Antonínu de Bossimu zdůraznil, že správce loveckého zámku má dbát na lepší větrání prostor.⁶⁷⁷ Pokud se v zámku nevětralo, lze jen stěží předpokládat dlouhodobější přítomnost vrchnosti – Josef Adam mohl být o špatném stavu obrazů informován svými úředníky, případně jej zjistil při některé z krátkodobých návštěv.⁶⁷⁸ Výklad o využívání Ohrady tak lze uzavřít prozatímním konstatováním, že ve druhé generaci majitelů zámku hlubocký lovecký zámek ustoupil do pozadí zájmu.

II.3 Lázeňský komplex v Libníči

II.3.1 Výstavba

Libníčský léčivý pramen byl podle svědectví Bohuslava Balbína známý místním obyvatelům už kolem roku 1650.⁶⁷⁹ Do centra pozornosti vrchnosti se dostal na podzim 1681, kdy Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu o prameni zpravil tehdejší hlubocký hejtman Matěj Řehoř Hosínský.⁶⁸⁰ V dopise vrchnosti vylíčil odkrytí léčivého minerálního pramene podobného vývěru v Janských Lázních na vlčickém panství.⁶⁸¹ Na tamním schwarzenberském majetku působil dříve a po neúspěšném pokusu o kariéru hejtmana na Hluboké byl nejvyšším úředníkem ve Vlčicích.⁶⁸² Hosínského znalost jánskolázeňského pramene mu zjevně umožnilo rozeznat význam libníčského zřídla.

Součástí zprávy byla osvědčení o působnosti pramene od budějovického lékárníka Heinricha Menharta Freytaga a vrchnostenského lékaře Johanna Franze Löwa

kteří byly údajně silně zaprášené a začerněné od plamenů svící. Srov. reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Prešpurk, 24. června 1741, Tamtéž, sign. IB 6J 2, fol. 220.

⁶⁷⁷ „[...] *es fast nicht zu begreifen ist, dass weilm diese [...] bilder von Anno 1716 bis 1741 nichthin ganzer 25. Jahr ohne geringsten Mahl bestehen können, wie dieselben nunmehr seit 5 oder 6 Jahren von der fruchte so sehr angegreiffen werden*” Reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 3. března 1751, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 3, fol. 698.

⁶⁷⁸ Kupříkladu 4. září 1751 v loveckém zámku kníže poobědval při cestě z protivínského na českokrumlovské panství. Podobné krátkodobé pobyty probíhaly i dříve, například v roce 1745, kdy Josef Adam ze Schwarzenbergu na Ohradě 25. května obědval a přenocoval, nepochybně kvůli neobyvatelnosti poškozeného hlubockého zámku. Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁶⁷⁹ J. KUBIČKA, *Lázně*, s. 49.

⁶⁸⁰ Hosínský Janu Adolfovi ze Schwarzenbergu, Hluboká, 24. září 1681, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bα 1a, s. f.

⁶⁸¹ Tamní lázně založili Schwarzenbergové ve stejném období. Srov. S. BUCHAROVIC – S. WIESER, *Encyklopedie*, s. 122–126.

⁶⁸² K. MIKUSCHKOWITZ, *Statistische und geschichtliche Übersicht I*, s. 142; P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 122–123.

z Erlsfeldu, pozdějšího autora popisu libničských lázní.⁶⁸³ Kníže posléze nařizoval další přezkoumání pramene dr. Löwem.⁶⁸⁴ Došlo k němu ještě v říjnu 1681, kdy byla voda z pramene ohřata a za přítomnosti pražského lékaře, hlubockých úředníků a stavitele Giacomma Antonia de Maggiho přezkoušena.⁶⁸⁵ Zároveň autor zprávy navrhoval knížeti, aby náklady deputátu budoucího lázeňského hostinského byly hrazeny rovnoměrně z důchodů hlubockého a třeboňského panství, neboť lázně budou sloužit k jejich užitku. Od nejranějších počátků zájmu Schwarzenbergů o libničský pramen tak lze vysledovat náznaky snah o výstavbu lázeňského centra.⁶⁸⁶ Lékařovy odborné analýzy posloužily jako podklad záhy schváleného záměru sepsat naučení o vývěru.⁶⁸⁷

O nejranější podobě libničských lázní si nelze učinit podrobnější představu.⁶⁸⁸ Podle všeho se jednalo o dřevěné stavení či jejich skupinu. Z mladších pramenů vyplývá, že hlavní budovou byl dřevěný hostinec.⁶⁸⁹ Podle důchodních účtů šlo o budovu s koupelnou, třemi místnostmi a třemi komorami.⁶⁹⁰ Výbavu velkého pokoje tvořil stůl pro deset osob, dvojice malých stolů a příslušný sedací nábytek, podobně jako v malých místnostech. V budově bylo na šesti postelích možné ubytovat celkem osm hostů (2 postele pro dvě osoby, 4 postele pro jednu osobu).

Do středu vrchnostenské pozornosti se Libnič opětovně dostala přelomu osmdesátých a devadesátých let 17. století, kdy byla projednávána možnost výstavby rozsáhleji pojatého lázeňského areálu.⁶⁹¹ Zároveň probíhaly přípravné práce, kupříkladu

⁶⁸³ Johann Franz Löw z Erlsfeldu (1648–1725), lékař a právník, mnohonásobný děkan lékařské fakulty a rektor Karlo-Ferdinandovy univerzity. Mj. císařský dvorní lékař a dvorní lékař řady šlechticů. Do služeb Schwarzenbergů vstoupil v roce 1680, když se uprchl před morovou epidemií z Prahy do Lince, kde se zdržoval i císařský dvůr včetně rodiny Jana Adolfa ze Schwarzenbergu. I. ČORNEJOVÁ, *Deník*, s. 238; k tehdejšímu pobytu K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 144. Mimo Schwarzenbergů působil například ve službách Františka Antonína Šporcka. Kromě literatury citované v pozn. 47 srov. P. PREISS, *František Antonín Šporck*, s. 228.

⁶⁸⁴ Reskript Jana Adolfa ze Schwarzenbergu, Oldenbourg, 1. října 1681, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 9.

⁶⁸⁵ Budějovický lékárník Janu Adolfovi ze Schwarzenbergu, b. m. (České Budějovice), b. d. (říjen 1681), Tamtéž, sign. IA 6Ba 1, fol. 27.

⁶⁸⁶ V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 260–261.

⁶⁸⁷ Reskript Jana Adolfa ze Schwarzenbergu, Vídeň, 26. dubna 1682, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 18–20.

⁶⁸⁸ Podle J. KUBIČKY, *Lázně*, s. 49, byly první lázeňské stavby dřevěné. Vznikly údajně v roce 1683. Oproti tomu S. BUCHAROVIC – S. WIESER, *Encyklopedie*, s. 204, uvádějí, že první dřevěná lázeňská budova byla vystavěna již v roce 1681. Srov. níže uvedený výklad o výbavě budovy.

⁶⁸⁹ Srov. níže, P. I. Bayer Adamu Františkovi ze Schwarzenbergu, 13. března 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁶⁹⁰ Byly vymalovány bílým vápnem. Srov. důchodní účet panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁶⁹¹ Korespondence z roku 1689 je uložena v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2m, s. f. Bohužel její rozbor neumožňuje objasnit, z jakých důvodů se Ferdinand Vilém ze Schwarzenbergu rozhodl přikročit k rozšíření lázní.

lámání kamene.⁶⁹² Vrchnostenský stavitel Giacomo de Maggi vytvořil několik návrhů lázeňské budovy s patřičnými rozpočty a odeslal je ke schválení do Vídně.⁶⁹³ Svou práci měl konzultovat s dr. Löwem, jehož mínění o uspořádání prostor se měl podřídit.⁶⁹⁴ Porady architekta s pražským lékařem následně skutečně probíhaly, kupříkladu v červnu 1691 navštívil areál Löw s Heidelbergerem a de Maggim, jenž naskicoval nedochované plány.⁶⁹⁵ Míru jejich spolupráce osvětlil sám doktor. S architektem údajně probíral, zda by bylo lepší lázně vystavět jako centrální budovu s více pokoji, nebo jednotlivé domy.⁶⁹⁶ Bohužel se příslušné plány ani rozpočty nepodařilo ve schwarzenberských fondech dohledat.⁶⁹⁷ Naopak další stavitelovu úlohu, projektovou přípravu kaple v lázeňském komplexu, lze částečně rekonstruovat. Zadáním byl de Maggi pověřen na jaře 1692, neboť plány a rozpočet ve výši 207 zl 59 kr odeslali hlubočtí úředníci na sklonku dubna.⁶⁹⁸

Giacomo Antonio De Maggi navrhoval prostou stavbu půdorysu mírně protáhlého obdélníku o velikosti vnitřního prostoru zhruba 6×5 sáhů (obr. 29). Formy kaple byly velmi jednoduché. Nároží zpevňovaly pilastry na soklu s hlavicemi svázanými nečleněnou římsou, na niž navazoval prostý trojúhelný štít s oculos završený vížkou se zvonem. Vnitřní prostor kaple byl přístupný dveřmi s ostěním s uchy a baldachýnovou nadpražní římsou, na které spočíval schwarzenberský erb coby výrazný prvek vrchnostenské reprezentace. Osvětlení plochostropého interiéru zajišťovala jednoduchá okna po stranách stavby. Za menzou se nacházel výklenek pro oltářní obraz. Na epištolní stranu stavby v prostoru oltáře projektoval stavitel sanktuář.

⁶⁹² 20. května 1690 bylo vyplaceno tovaryšovi mistra de Maggiho 87 zl 9 kr za lámání stavebního kamene. 18. listopadu bylo vyplaceno další 4 zl 33 kr za lámání 13 sáhů kamene. Srov. důchodní účet panství Hluboká za 2. pololetí roku 1690, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁶⁹³ Reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 27. května 1691, Tamtéž, sign. IA 6Ba 1, fol. 23 [koncept uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2m, s. f.]

⁶⁹⁴ Reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 24. června 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 25–26.

⁶⁹⁵ Hejtman Heidelberger Schwarzenbergovi, Libnič, 13. června 1691, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Ba 1a, s. f.

⁶⁹⁶ Löw Ferdinandu Vilémovi ze Schwarzenbergu, Praha, 16. listopadu 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 27.

⁶⁹⁷ Je tudíž otázkou, kterou budovu předchozího roku de Maggi vystavěl – za dokonané vybudování „*Schenkhausu*“ v Libníči mu bylo vyplaceno 115 zl 34 kr 5 d. Srov. důchodní účet panství Hluboká za 2. pololetí roku 1690, Tamtéž, sign. I 6R 2. Stejná stavba byla přikryta 4 000 šindeli, za něž důchodní úřad vyplatil prostředky v druhém pololetí 1691. Tamtéž. O tři roky později položil v areálu libničských lázní prkenné podlahy ve všech objektech včetně stájí. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí roku 1694. Tamtéž.

⁶⁹⁸ Heidelberger a hospodářský správce Frankstätter Ferdinandu Vilémovi ze Schwarzenbergu, Hluboká, 23. dubna 1692, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení) sign. A 3Ka 1a/6, s. f. Rozpočet výstavby kaple v Libníči ve výši 207 zl 59 kr, Hluboká, 23. dubna 1692, Tamtéž. G. de Maggi, *Nárys kaple v Libníči*, duben 1692, lavírovaná perokresba s nepopsaným měřítkem, Tamtéž; G. de Maggi, *Půdorys kaple v Libníči*, duben 1692, lavírovaná perokresba s nepopsaným měřítkem, Tamtéž.

Jediným zdobným prvkem v interiéru byly nárožní pilastry. Kaple představuje typickou ukázkou de Maggiho úsporného slohu.⁶⁹⁹ Vycházel z pozdně renesančních vzorů aktualizovaných soudobými prvky, například baldachýnovou římsou nade dveřmi.

Schválení rozpočtu Ferdinandem Vilémem ze Schwarzenbergu v květnu téhož roku dokládá, že byl s návrhem spokojen, nepochybně i vzhledem k nízkým nákladům.⁷⁰⁰ Přesto nebyla stavba provedena. Svědčí o tom například mladší relace Mathiase Dräxlera z prosince 1713. Vrchní hejtman zpravoval knížete Adama Františka o nemožnosti duchovní péče v areálu libničských lázní.⁷⁰¹ Lázeňští hosté podle něj museli za mší do Rudolfova či do Lišova. To fakticky vylučuje existenci byt' jen dřevěné svatyně, která by bohoslužebným účelům mohla provizorně sloužit.⁷⁰²

Rozsáhlejší stavební práce následně v libničském areálu probíhaly až v druhém desetiletí 18. století. S velkou pravděpodobností byly motivovány rozmachem vrchnostenské podpory lázeňským místům lokálního významu, jichž byla v širším okolí Českých Budějovic celá řada. Většinou měly starší kořeny, ale právě na prahu 18. století v nich docházelo k jejich přestavbám. Platí to pro českobudějovické městské lázně v Dobré Vodě u Českých Budějovic⁷⁰³ i buquoyské lokality Dobrou Vodu u Nových Hradů⁷⁰⁴ a Lomec,⁷⁰⁵ jež vedle center lázeňství sloužila i jako poutní místa. Podobně došlo k propojení lázeňské a poutní funkce i v lázních v Omleničce

⁶⁹⁹ Hodnocení stavitele přináší VN [Věra NAŇKOVÁ], heslo Giacomo Antonio de Maggi, in: P. Vlček (ed.), *Encyklopedie*, s. 489–390; dále M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 50. Autor správně uvádí, že konzervativní de Maggiho architektura si zaslouží hlubší pozornost.

⁷⁰⁰ Reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 14. května 1692, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 4. [koncept uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].

⁷⁰¹ Dräxler Adamu Františkovi ze Schwarzenbergu, Třeboň, 17. prosince 1713, Tamtéž.

⁷⁰² Existenci dřevěné kaple přitom s nevyslovenou samozřejmostí bez odkazů na prameny (zřejmě s východiskem v ústní tradici) předpokládá dosavadní literatura. Srov. výběrově S. BUCHAROVIC – S. WIESER, *Encyklopedie*, s. 204–206. Ve zkoumaném účetním materiálu ani korespondenci nebyl pro kapli nalezen žádný doklad.

⁷⁰³ U tamního pramene vznikly lázně již v sedmdesátých letech 17. století. V roce 1720 byly rozšířeny. Následně byl po roce 1733 starší kostel P. Marie Bolestné nahrazen barokní novostavbou podle návrhu Kiliána Ignáce Dientzenhofera. Tamtéž, s. 56–57.

⁷⁰⁴ V místě staršího pramene nechal Karel Albert Buquoy v letech 1708–1715 vystavět poutní kostel Panny Marie dobré rady. Do roku 1721 zde vznikla i dvojice lázeňských domů včetně vrchnostenské rezidence. Srov. S. BUCHAROVIC – S. WIESER, *Encyklopedie*, s. 59–61.

⁷⁰⁵ Symbolickým centrem rozsáhlého areálu na libějovickém panství byla kaple Jména Panny Marie, již nechal po roce 1699 vystavět Filip Emanuel Buquoy. Alej, jež vedle ke kapli, začínala u kaple sv. Máří Magdalény ze šedesátých let 17. století, v jejímž sousedství byly vystavěny drobné lázně. Ideový program komplexu se výrazně změnil po dostavbě nového zámku v polovině aleje, k níž však došlo až v polovině 18. století. Srov. P. VLČEK, *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 341–342; s odkazy na starší literaturu Pavla STUHLÁ, *300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu*, Vodňany 2005.

na Kaplicku⁷⁰⁶ či ve Skočicích u Písku.⁷⁰⁷ Ve všech zmiňovaných lokalitách docházelo v první čtvrti 18. století k výrazným stavebním aktivitám. Z tohoto širšího kontextu jasně vyplývá, že Adam František ze Schwarzenbergu fakticky k realizaci rozšířeného lázeňského areálu přistoupit musel.⁷⁰⁸ Lázně se totiž v daném období stávaly významnou součástí širšího zázemí šlechtických sídel a na Hlubocku zatím chyběly.

První plán přestavby lázní v Libníči předložil Pavel Ignác Bayer na jaře 1713 (obr. 30).⁷⁰⁹ Projekční práci předcházelo osobní obhlédnutí zamýšleného staveniště vrchním hejtmánem, který stavitele ústně zpravil o knížecím záměru vybudovat novou lázeňskou budovu.⁷¹⁰ Architekt své záměry objasnil v obsáhlém popisu lázeňského komplexu, k němuž byly plány připojeny.⁷¹¹

Pavlem Ignácem Bayerem projektovaná lázeňská budova byla podsklepenou patrovou stavbou o dvou křídlech. Delší měřilo na délku devět okenních os a na šířku tři osy. Kratší křídlo bylo trojosé. Lázně měly stát v bezprostřední blízkosti stávajícího hostinského domu, o němž Bayer hovořil též jako o domě vrchnostenského myslivce.⁷¹² Dominantou přízemí, členěného do traktu chodby a pokojů, byla klenutá místnost s minerálním pramenem. V bezprostřední blízkosti se nacházelo otopné zařízení pro ohřev vody. Navrhovaná cihlová studna měla nahradit dosavadní vývěr léčivé vody upravený pouze obložením dřevěným rámem. V přízemí dále architekt navrhoval kuchyni a zejména dvě koupelny. Větší z nich měla pojmout neurčený počet van a sloužit hostům. Menší klenutá koupelna byla určena pro urozené lázeňské hosty. Z hlediska funkčnosti je důvtipné umístění záchodu na schodišti tak, aby odpad mohl odnášet vývěr léčivého pramene. Vrchnostenské pokoje se měly nacházet nad klenutou lázní. Podle Bayera měl knížecí apartmán obsahovat rohovou místnost, kuchyni a tři

⁷⁰⁶ Srov. S. BUCHAROVIC – S. WIESER, *Encyklopedie*, s. 253–254.

⁷⁰⁷ Tamtéž, s. 296. Tamní lázně byly spjaty zejména s předcházející šternberskou vrchností. Další příklady uvádí K. KŘÍŽKOVSKÁ, *Lázeňství*, s. 44 an.

⁷⁰⁸ Navíc měl díky souběžně budované votivní kapli i „poutní potenciál“. Případné využívání Libníče jako cíle organizovaných poutních procesí se prozatím nepodařilo prokázat, což ovšem individuální poutní využívání místa nevyklučuje. Srov. typologii barokních poutních míst podle P. HERSCHEHO, *Muže* II, s. 798–800.

⁷⁰⁹ P. I. Bayer, *Půdorys a nárys kaple v Libníči*, březen 1713, lavírovaná perokresba s měřítkem 10 pražských loktů, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.; *Půdorys přízemí a patra lázeňské budovy v Libníči*, lavírovaná perokresba s měřítkem 50 pražských loktů, Tamtéž.

⁷¹⁰ Měla sloužit k pohodlí tamních hostů. Draxler Dvořákovi, Třeboň, 6. března 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 35–36.

⁷¹¹ Bayer Adamu Františkovi ze Schwarzenbergu, Hluboká, 13. března 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f. O odeslání plánů knížeti informoval Draxler Dvořák, Třeboň, 16. března 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 37–38.

⁷¹² Tato budova měla být upravena podle reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 12. února 1716, Tamtéž, sign. IB 6Ba 2a, fol. 1–2. V hostinské budově měl být podle knížete k službě hostů lovec. K myslivcům v lázních srov. níže.

další pokoje s většími a menšími komorami. Navržená budova neměla stát více než 645 zl, což však Bayer nedoložil podrobným rozpočtem. I z toho důvodu je nutné plán i jeho autorův komentář charakterizovat jako ideu primu, prvotní rozvrh díla určený k další diskusi.

Pavel Ignác Bayer již ve svém prvním návrhu počítal s realizací kaple (obr. 31). Měla být vybudována „20 oder 30 schritt“ od lázeňské budovy, aby se v ní mohly konat mše k prospěchu lázeňských hostů. Stavitelova doporučení nepřímo dokládají, že v areálu dosud kaple nebyla, a to ani v dřevěné či jiné dočasné podobě. Bayer projektoval drobnou svatyni na čtvercovém půdoryse o velikosti vnitřního prostoru 6 či 7 loktů, podle vůle knížete. Stěny stavby zastřešené nízkou jehlancovou střechou byly členěny sdruženými pilastry, jež zpevňovaly nároží stavby.⁷¹³ Dekorativní účinek měla i bohatě profilovaná římsa. Pro Bayera typické je dveřní ostění, ať už použitím uch s kapkami, nebo vertikálně prolomeným nadpražím podloženým klenákem.⁷¹⁴ Navrhovanému interiéru vtiskl architekt oktogonální půdorys. Prostor byl završen stlačeným kulovým vrchlíkem. V kosých nárožích projektoval Bayer čtveřici nik, nepochybně pro sochařskou výzdobu. Celkové náklady předběžně odhadl na 120 zl, k čemuž bylo dále nutné připočítat případné náklady na zvonici ve středu střechy. Stavitelův odhad je nutné odmítnout jako podhodnocený, i vzhledem k tomu, že kaple navrhovaná Giacomem de Maggim o dvě desetiletí dříve měla stát necelý dvojnásobek Bayerem zmiňované sumy. Je však v souladu s názorem hejtmána Václava Antonína Dvořáka, podle nějž měla být kaple zasvěcena Nejsvětější Trojici.⁷¹⁵

Přípravná fáze stavebních prací na libničském lázeňském komplexu měla začít v sezóně 1713. Vzhledem k nebezpečí moru, který se rozšiřoval od roku 1711 z Balkánu, bylo nutné stavbu odložit.⁷¹⁶ Už v únoru 1713 došlo k uzavření hranic

⁷¹³ Ve stavitelově tvorbě šlo o neobvyklé formy. Zdvojených či sdružených prvků obecně Bayer používá minimálně. Vzdálenou analogií je návrh kostela, zřejmě bohosudovského, z roku 1698, na jehož průčelí stavitel projektoval zdvojené sloupy či pilastry po stranách nárožních rizalitů. Srov. V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 229.

⁷¹⁴ Podobné ostění použil například na oknech mezaninu loveckého zámku Ohrada, případně na oknech tamního přízemí.

⁷¹⁵ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 21. března 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení) sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁷¹⁶ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 1. dubna 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 39–40. Kníže se bohužel nezmínil o důvodech, které jej k rozhodnutí o prozatímním odložení výstavby vedly, s velkou pravděpodobností však bezprostředně souvisely s omezením svobodného pohybu osob a zboží kvůli hrozící morové epidemii. K morové epidemii r. 1713 obecně Eduard WONDRAK, *Historie moru v českých zemích. O moru, morových ranách a boji proti nim, o zoufalství, strachu a nadějích i o nezodpovězených otázkách*, Praha 1999, s. 78–92; podrobněji a s odkazy na starší literaturu Eva ROZSÍVALOVÁ, *Morová epidemie v roce 1713 a pražské matriky*, DP 7/II, 1987, s. 409–415; k průběhu epidemie na jihu Čech J. GRULICH, *Populační vývoj*, s. 126–128.

Moravy, Čech a Dolních Rakous. I přes snahu o karanténní opatření se první nemocní v březnu objevili v Praze.⁷¹⁷ V Čechách měla epidemie nejtěžší průběh v Praze, což dokládá i pesimistické svědectví Pavla Ignáce Bayera. Podle něj byli ve Vltavě mrtví lidé i dobytek a Pražanům nezbyvalo, než aby se svěřili do rukou boží prozřetelnosti.⁷¹⁸ Právě zvýšená zbožnost byla podle myšlení současníků jednou z hlavních zbraní proti obávané nemoci.⁷¹⁹ Vrchol úmrtnosti, jež v Praze dosáhla téměř 13 000 osob, spadl na srpen a září, posléze s ochlazením epidemie polevila.⁷²⁰ Ačkoliv se mor dále šířil na Moravu, v Čechách na podzim roku 1713 zavládla všeobecná úleva. O průběh epidemie se však současníci zajímali i později.⁷²¹

Jižním Čechám se morová rána prakticky vyhnula.⁷²² Přesto místní obyvatelé vnímali nebezpečí moru jako velmi reálné, kupříkladu ještě 9. října 1713 přijala městská rada v Písku usnesení o stavbě morového sloupu s prosebným, nikoliv votivním charakterem.⁷²³ Naopak jako poděkování za zdárné přestání moru je třeba vnímat realizaci mariánské statue v Českých Budějovicích. Budějovická městská rada se k ní zavázala v roce 1713.⁷²⁴ Votivního rázu byla i zásadní změna koncepce svatostánku v libníčských lázních.

⁷¹⁷ Josef Grulich dokládá, že karanténní protimorová opatření byla neúčinná mimo jiné i proto, že byla zneužívána jako nástroj konkurenčního boje mezi obchodníky z různých zemí či měst a samy městské obce nechtěly důsledným dodržováním karantény ohrožovat svůj ekonomický potenciál. J. GRULICH, *Populační vývoj*, s. 123–125.

⁷¹⁸ Bayer Dvořákovi, Praha, 11. srpna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 65; Bayer Dvořákovi, Praha, 19. srpna 1714, Tamtéž, fol. 48–49.

⁷¹⁹ Johann Nicolaus Maubeuge, *Directorium antipestilientiale oder kurze ohnmassgeblige Pest-Ordnung*, Olmütz 1713, uvádí, že hlavní obranu proti moru představuje modlitba, amulety, prosby ke svatým, požehnání a duševní pohoda ve smyslu vyvarování se strachu z nemoci. Citováno podle E. WONDRAK, *Historie*, s. 86–91. Na zvýšení zbožnosti v ohrožené společnosti poukazuje Karel ČERNÝ, *Morová epidemie v Praze roku 1713 a klementínská kolej Tovaryšstva Ježíšova*, Bibliotheca Strahoviensis 6–7, 2004, s. 55–66, zde s. 59; v širších souvislostech P. HERSCHE, *Muže II*, s. 760–763.

⁷²⁰ Eva ROZSÍVALOVÁ, *Epidemie z roku 1713 a 1714 ve statistických záznamech a pražských úmrtních matrikách*, HD 1969, s. 77–80; ke každodennosti života v morem ohrožené Praze K. ČERNÝ, *Morová epidemie*, s. 57–66.

⁷²¹ V únoru 1714 Bayer s úlevou oznámil, že lazarety jsou prázdné a nikdo neonemocněl ani nezemřel. Zároveň projevil naději, že bude možné brzy volně cestovat a bude moci dorazit na Hlubokou. Srov. Bayer Dräxlerovi, Praha, 14. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 15.

⁷²² Josef Grulich zaznamenal zvýšenou úmrtnost, kterou ovšem nelze průkazně dát do souvislosti s morovou epidemií, pouze v několika farnostech, např. v Lomnici nad Lužnicí. J. GRULICH, *Populační vývoj*, s. 127.

⁷²³ Sloup byl vysvěcen 8. září 1715. Srov. Ivana MAXOVÁ – Vratislav NEJEDLÝ – Pavel ZAHRADNÍK, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Jihočeském kraji (okresy České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice a Tábor)*, Praha 2009, s. 261–273.

⁷²⁴ Ke splnění slibu však obec přistoupila až v listopadu 1715, kdy realizací skupiny pověřila Josefa Dietricha a kameníka Christiana Horna, kteří ji měli vytvořit nejpozději do svátku Nanebevzetí P. Marie příštího roku. Tamtéž, s. 24–41. Podobný význam mohl mít i sloup se sochou Panny Marie v Soběslavi. K památce z r. 1714 se neváží písemné prameny, pouze místní pověst uvádí, že vznikla jako poděkování purkmistra za uzdravení syna. Tamtéž, s. 333–334.

Již 29. listopadu 1713 adresoval Schwarzenberg vrchnímu hejtmanovi Mathiasi Dräxlerovi reskript, v němž vyjádřil vůli vybudovat kapli jako poděkování „*allermächtiger Gott und deren heyligen Pest-Patronen*“ za ochranu českých majetků před morovým nebezpečím.⁷²⁵ Dík se týkal panství Třeboň, Hluboká a Protivín. Kníže prozatím neurčil, kde má votivní kaple stát. Zdůraznil ovšem, že se má nacházet na jednom ze zmíněných panství. Nařizoval, aby stavba byla provedena v obdobné velikosti, jako třeboňský kostel sv. Barbory.⁷²⁶ Podle stavebníkova mínění se mělo přikročit k výstavbě na hlubockém či protivínském panství, neboť na Třeboňsku se řada kaplí v nedávné době realizovala, avšak neváhal obrátit se na vrchního hejtmana s dotazem na jeho názor. Zároveň jej pověřil úkolem zahájit vyjednávání s pražskou konzistoří ohledně zajištění povolení výstavby a přípravou rozpočtu. Zásadní váhu mělo nařízení knížete v témže reskriptu, jímž zmocnil vrchního hejtmana k organizaci dobrovolné sbírky na výstavbu kaple. Výběr dávků se měl odehrát ve všech poddanských vsích a městečkách na dotčených panstvích, podobně jako mezi vrchnostenskými úředníky. Zatímco sumy vybrané od poddaných měl Dräxler vykázat sumárně, příspěvky vrchnostenských zaměstnanců měly být poznamenány jmenovitě. Kromě úředníků se vyhlášená akce týkala i myslivců. Naopak mezi granátníky probíhala sbírka samostatně. Kníže jí 2. prosince pověřil hejtmana Johanna Jacoba Mutha, jenž o týden později Schwarzenberga zpravil o vybrání sumy 17 zl 16 kr.⁷²⁷

Na základě knížecího reskriptu z 29. listopadu 1713 se v dalších měsících rozběhla horečná aktivita. 4. prosince zpravil Mathias Dräxler hlubockého hejtmana Václava Antonína Dvořáka o knížecím záměru, přičemž jej zároveň pověřil informovat o vrchnostenském plánu budějovického děkana.⁷²⁸ Dvořák tak učinil prakticky okamžitě, neboť 10. prosince vyslovil budějovický děkan Jan Vít Schwantle plnou

⁷²⁵ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 29. listopadu 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 101–102 [koncept uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.]. Schwarzenbergovo chování bylo zcela v souladu se soudobou mentalitou, v níž hráli moroví patroni zcela zásadní přímluvnou roli. P. HERSCHE, *Muße* II, s. 762–763; k úloze světců jako zprostředkovatelů boží milosti obecně Týž, *Muße* I, s. 609–618.

⁷²⁶ Na kostel sv. Barbory v Třeboni dodal P. I. Bayer kolem roku 1710 trojici návrhů, z nichž realizován byl nejdynamičtěji působící protáhlý oktagon s představeným dvouvěžovým průčelím a připojeným obdélným presbytářem. Srov. V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 234–235.

⁷²⁷ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 2. prosince 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.; dále Muth Schwarzenbergovi, Hluboká, 9. prosince 1713, Tamtéž. V roce 1713 čítala garda zhruba dvě desítky mužů – v roce 1706 hlásil Muth Schwarzenbergovi po svém přjezdu na Hlubokou, že garda čítá tambura, 2 kaprály a 20 mužů, na přelomu dvacátých a třicátých let dosáhl její stav 37 mužů, v roce 1713 jich bylo nepochybně méně. M. VOŘÍŠEK, *Kapela*, s. 16; Týž, *Kapela schwarzenberské gardy v Českém Krumlově*, Brno 2008 (disertační práce Ústavu hudební vědy FF MU), s. 16.

⁷²⁸ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 4. prosince 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 87, 96.

podporu snaze o vybudování kaple.⁷²⁹ Následně byl o jeho postoji zpraven vrchní hejtman v Třeboni.⁷³⁰

Mezitím probíhaly intenzivní diskuse o budoucím umístění kaple. Vrchní hejtman Mathias Dräxler už v relaci ze 4. prosince projevil názor, že by stavba měla být umístěna v libníčském areálu, který údajně hojně navštěvovali poddaní ze všech tří panství.⁷³¹ V dopise z 5. prosince s ním souhlasil Václav Antonín Dvořák, podle nějž bylo u Libníče beztak třeba vybudovat „*Kürchl*“.⁷³² Mimořádně důležité je hejtmanovo doporučení zmenšit plánovanou kapli oproti kostelu sv. Barbory. V Libníči se podle něj nikdy nenacházelo tolik lidí, aby stavbu podobné velikosti zaplnili.⁷³³ Zároveň vyjádřil zájem obyvatel Podhradí o vybudování sloupu či kaple k počtě klíčových morových patronů sv. Šebastiána a sv. Rocha⁷³⁴ na břehu Munického rybníka. Záměr údajně podporovala i kněžna, nicméně podle Dvořáka by bylo vhodnější takovou kapli vystavět na protivínském panství.⁷³⁵ O výsledku diskusí hejtmanů, jímž bylo doporučení vystavět votivní kapli v Libníči, zpravil Schwarzenberga Mathias Dräxler 17. prosince.⁷³⁶ Kromě všeobecné shody úředníků na volbě místa zdůraznil vrchní hejtman, že libníčské lázně navštěvují zejména během léta lidé ze všech tří panství v hojném počtu, proto jim kaple může být k užitku. Tři dny poté kníže záměr svých úředníků schválil.⁷³⁷ O důvodech umístění stavby v lázeňském areálu výmluvně svědčí také dopis protivínského hejtmana Záhorky. Podle něj byl záměr vybudovat svatyni „*in mitte denen dreyen herrschafften*“ správný, neboť bude dobře dostupná.⁷³⁸

Dalším předmětem bedlivé pozornosti schwarzenberských úředníků byla organizace dobrovolné sbírky na výstavbu kaple. Kníže za ni učinil zodpovědným Mathiase Dräxlera, jemuž měly být odeslány vybrané prostředky včetně jejich soupisů.⁷³⁹ Výběrem prostředků na nejnižší úrovni poddanských vsí byli pověřeni tamní

⁷²⁹ Schwantle Dvořákovi, České Budějovice, 10. prosince 1713, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 17.

⁷³⁰ Dvořák Dräxlerovi, Dříteň, 13. prosince 1713, Tamtéž, fol. 91–92.

⁷³¹ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 4. prosince 1713, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 87, 96.

⁷³² Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 5. prosince 1713, Tamtéž, fol. 97–98.

⁷³³ Tamtéž. Hejtmanův pohled věrně odráží dosavadní návštěvnost libníčského areálu. Srov. níže, graf 1.

⁷³⁴ J. HALL, *Slovník*, s. 338, 435.

⁷³⁵ V dalších pramenech se stavba neobjevuje, k její realizaci tedy zřejmě nedošlo.

⁷³⁶ Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 17. prosince 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení) sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁷³⁷ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 20. prosince 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 90 [koncept SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.].

⁷³⁸ Záhorka Dvořákovi, Protivín, 1. ledna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 150.

⁷³⁹ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 11. prosince 1713, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 19–22. Podobně Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 19. ledna 1714, Tamtéž, fol. 45.

rychtáři.⁷⁴⁰ Už v polovině ledna 1714, necelý měsíc po vyhlášení dobrovolné daně, byly do Třeboně odesílány první soupisy jejího výběru na jednotlivých panstvích.⁷⁴¹ Opisy hejtmani odesílali i do Vídně.⁷⁴² Na konci ledna tak mohl vrchní hejtman zpravit knížete, že se podařilo shromáždit 336 zl 11 kr 3 d,⁷⁴³ s čímž byl kníže srozuměn.⁷⁴⁴ Další sumář výběru dávky vrchní hejtman odeslal v polovině dubna.⁷⁴⁵ Kromě výnosů z jednotlivých panství souhrnná suma 397 zl 3 kr zahrnovala i výsledky sbírky mezi panskými myslivci a granátníky. Vedle toho po celý rok 1714 přispívali do vrchnostenské pokladny poddaní ze vsí na hlubockém dobrovolnými příspěvky o úhrnné výši 164 zl 56 kr 5 ¼ d.⁷⁴⁶

Zájem vrchnosti na dobrovolné dani lze vysvětlit dvojím způsobem. Kníže především sledoval snížení dopadu předpokládaných nákladů výstavby na důchody panství a usiloval o ochranu svých fiskálních zájmů. Mimoto sbírka umožnila poddaným na všech třech panstvích, aby se prostřednictvím svého finančního příspěvku, jakkoliv nepatrného, podíleli na výstavbě děkovné kaple. Její následná realizace tímto způsobem získala charakter kolektivního díla, jež umožnilo upevnit identitu obyvatel panství Hluboká, Protivín a Třeboň jako skupiny osob, které děkují Bohu a morovým patronům za ochranu před morem.⁷⁴⁷ Podobné vědomí mohlo následně poddané motivovat k návštěvě lázní, což by se příznivě projevilo na příjmech vrchnosti .

Souběžně také probíhalo rozhodování o podobě kaple. Již jsem naznačil, že podle Schwarzenberga měla být podobná treboňskému kostelu sv. Barbory. Záměr kníže upřesnil 27. prosince 1713, když psal Mathiasi Dräxlerovi, že se rozhodl nahradit kapli

⁷⁴⁰ Vyplyvá to z dopisů Dräxlera Dvořákovi, Třeboň, 4. prosince 1713, Tamtéž, fol. 11–13; dále Dvořák Dräxlerovi, Hluboká, 30. prosince 1713, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 156–157. K úloze rychtářů ve venkovské společnosti P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 124–136; podobně byla zřejmě i v městečkách dávka s největší pravděpodobností vybírána prostřednictvím místních samospráv.

⁷⁴¹ Soupis vybrané dobrovolné daně na stavbu libníčské votivní kaple na protivínském panství v celkové výši 97 zl 6 kr 3 d, protivínský hejtman Záhorka Dräxlerovi, Protivín, 16. ledna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 143–144; Soupis vybrané dobrovolné daně na stavbu libníčské votivní kaple na hlubockém panství v celkové výši 125 zl 42 kr 1 d, Dvořák Dräxlerovi, Hluboká, 16. ledna 1714, Tamtéž, fol. 154; Soupis vybrané dobrovolné daně na stavbu libníčské votivní kaple na treboňském panství v celkové výši 113 zl 23 kr (s příspěvkem tamního faráře 123 zl 38 kr ½ d), Dräxler, Třeboň, 28. ledna 1714, Tamtéž, fol. 137–139.

⁷⁴² Jsou uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁷⁴³ Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 28. ledna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 146–147.

⁷⁴⁴ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 3. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 9–10.

⁷⁴⁵ Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 15. dubna 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁷⁴⁶ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 4. února 1715, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 118–119.

⁷⁴⁷ P. HERSCHE, *Muße I*, s. 609–618.

v libničských lázních, projektovanou Pavlem Ignácem Bayerem v březnu téhož roku, větší stavbou ve stejné pozici před průčelím lázeňské budovy.⁷⁴⁸ Vrchní hejtman měl pověřit pražského stavitele vypracováním variantních plánů v trojím provedení a podrobných rozpočtů, což Dräxler učinil 31. prosince 1713.⁷⁴⁹ Zároveň knížete zpravil o tom, že podle jeho názoru by měla dostačovat kaple o délce 20 a šířce 11 loktů.⁷⁵⁰ S tímto závěrem se ztotožnil i hejtman Václav Antonín Dvořák, který s hlubockým purkrabím a polírem Hansem Georgem Schleicherem ohledal místo stavby.⁷⁵¹ Podle knížecího záměru měla stavba sledovat vzor kaple sv. Prokopa, kterou Bayer provedl nedlouho předtím v Jinonicích.⁷⁵² Od opakovaného záměru však stavebník upustil – prokopská svatyně je obdélná stavba s bočními kaplemi, zatímco pro Libnič představil architekt zcela jiné řešení. Hejtman Dvořák jej měl navíc upozornit, že stavba má být větší než jeho první návrh z března 1713, avšak menší než kostel sv. Barbory v Třeboni.⁷⁵³

Stavitel vypracoval návrhy velmi rychle, neboť 10. ledna informoval Mathias Dräxlera o tom, že je odešle na jihočeská panství.⁷⁵⁴ V dopise dále bezděčně upozorňuje na možný vzor své práce, totiž dříteňský kostel sv. Dismase, který realizoval Giacomo de Maggi v roce 1691.⁷⁵⁵ Tamní stavba připomene plány Pavla Ignáce Bayera pro Libnič celkovou kompozicí centrálního oktogonu s připojenou předsíní a mansardovou střechou, podobně jako řešením fasád i detailů. V této souvislosti je nutné odmítnout Věrou Naňkovou naznačovanou souvislost Bayerova užití oktogonálního půdorysu v kostele sv. Barbory v Třeboni s Alliprandiho řešením prakticky souběžně budovaného kostela Nejsvětější Trojice v Kuksu.⁷⁵⁶ Není jisté, jak by se pražský stavitel mohl seznámit s východočeskou realizací, jež byla graficky znázorněna až později.⁷⁵⁷ Naopak

⁷⁴⁸ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 27. prosince 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 88.

⁷⁴⁹ Dräxler Bayerovi, Třeboň, 31. prosince 1713, Tamtéž, fol. 85–86. Příkaz k trojímu vyhotovení plánů potvrzuje i reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 3. ledna 1714, Tamtéž, sign. IA 3Kα 24a, fol. 34 [koncept v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení) sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].

⁷⁵⁰ Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 31. prosince 1713, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.

⁷⁵¹ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 2. ledna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 55–56.

⁷⁵² Kostel Bayer navrhl v roce 1711, proveden byl o rok později. V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 224. Reprodukce plánu Tamtéž, s. 245.

⁷⁵³ Vyplývá to z dopisu Dräxlera Dvořákovi, Třeboň, 1. ledna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 28–30.

⁷⁵⁴ Bayer Dräxlerovi, Praha, 10. ledna 1714, Tamtéž, sign. IE 3Kα 20a, fol. 115.

⁷⁵⁵ Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech I A–J*, Praha 1977, s. 329.

⁷⁵⁶ V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 235.

⁷⁵⁷ Ke grafikám Kuksu jako prostředku vizuální reprezentace majitele panství F. A. Sporecka Jiří ŠERÝCH, *Michael Rentz fecit. Michael Jindřich Rentz, dvorní rytec hraběte Šporka*, Praha 2007.

kostel v Dřítině na Hlubockém panství Bayer z titulu své funkce knížecího stavitele znal. Zdůraznil například, že dveře svatostánku v Libníči mají být utvářeny jako dveře kostela v Dřítině.⁷⁵⁸ Čtveřici variantních plánů libníčské kaple (obr. 32) doprovodil pražský stavitel obsáhlým komentářem.⁷⁵⁹ Návrhy 1–3 byly založeny na osmiúhelném půdorysu, variantu 4 tvořila kaple šestiboká. Všechny plány představovaly variace tématu centrální polygonální sakrální stavby, která typologicky odkazuje k memoriální a votivní funkci.⁷⁶⁰ Bayer přitom neopomněl zdůraznit, že zachycené varianty představují podklad pro další diskusi a lze je obměnit změnou proporcí či přidáním různých architektonických prvků. Jako příklad uvedl například zpěvácký chór.

První varianta představovala oktogonální kapli mírně protáhlou v podélné ose, zastřešenou mansardovou střechou. Centrálnímu tělesu byla představena předsíň se zpěváckou tribunou přístupnou po dvou točitých schodištích.⁷⁶¹ Obdobně řešený byl i druhý Bayerův návrh, jenž se odlišoval pouze pravidelností osmiúhelného půdorysu a vložením schwarzenberského erbu do parapetní výplně okna zpěvácké tribuny nad hlavním vchodem. Fasády obou staveb byly poměrně prosté. Jediným výraznějším dekorativním prvkem byly lisénové rámce a pro Bayera typické etážové římsy. Osovost kaplí byla zdůrazněna prostým trojúhelným štítem nad předsíní. Třetí plánová varianta představovala redukci prvního návrhu – šlo o podélně protáhlý oktogon bez předsíně a s jednoduchou jehlancovou střechou. Naopak poslední navrhovaná kaple se vracela k použití mansardové střechy, ovšem byla založena na šestiúhelném půdorysu. Byla bez předsíně, nicméně na rozdíl od předchozí stavby byl nad vchodem umístěn schwarzenberský erb. Oproti prvním dvěma možnostem byly fasády třetí a čtvrté varianty pojednány pouze lisénovými rámci. Všem kaplím byla společná zvonička ve vrcholu střechy a polygonální valená klenba s lunetami, podobně jako členění interiéru prostými pilastry. Rozdílná míra náročnosti jednotlivých řešení se projevila

⁷⁵⁸ Bayer Dräxlerovi, Praha, 10. ledna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 115.

⁷⁵⁹ P. I. Bayer, *Čtyři variantní plány votivní kaple N. Trojice a morových patronů v Libníči*, leden 1714, lavírovaná perokresba s měřítkem 20 pražských loktů, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.; dále Bayer Schwarzenbergovi, Praha, 14. ledna 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f. Shodný komentovaný rozpočet variantních návrhů kaple datovanou v Praze 27. ledna 1714 odeslal hlubockému hejtmanovi Dvořákovi. Je uložen v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 38–43; srov. též shodný komentovaný rozpočet od P. I. Bayera, Praha, 11. ledna 1714, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 140–142.

⁷⁶⁰ K sémantice centrálních staveb přehledně Jarmila KRČÁLOVÁ, *Centrální stavby české renesance*, Praha 1976², ve vztahu k dynamické centrále (ovál, protažený polygon) s. 58–65.

⁷⁶¹ Tomuto plánu odpovídá i varianta uložená v SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 80. Liší se pouze mírně odlišnými proporcemi a heraldickou výzdobou štítu v průčelí.

v projektovaných nákladech, jež Bayer odhadoval na 1105 zl 24 kr pro první, respektive 1048 zl 54 pro druhou, 662 zl 9 kr pro třetí a 642 zl 15 kr pro čtvrtou variantu.

Podle názoru vrchního hejtmana Mathiase Dräxlera byl k realizaci nejvhodnější třetí návrh, oktogonální protáhlá kaple s jednoduchou střechou a bez předsíně.⁷⁶² Svůj názor odůvodnil nízkými náklady na výstavbu kaple zastřešené stanovou střechou namísto dražší mansardové. S Dräxlerovým názorem se ztotožnil i kníže, který plány 3. února schválil.⁷⁶³ Bayer poté připravil jejich kopie.⁷⁶⁴ Aprobované návrhy následně obdržel vrchní hejtman na Třeboni.⁷⁶⁵ Ačkoliv byly plány schváleny, bylo nutné provést jejich dílčí úpravy, jež se týkaly zejména nemožnosti přístupu na půdu. Knížete Schwarzenberga na nedostatek projektu upozornil dvorní rada von Prangk.⁷⁶⁶ Podle Mathiase Dräxlera neměl být problém chybu odstranit, což stavitel učinil připojením předsíně s dvěma postranními točitými schodišti a nevelkým zpěváckým chórem.⁷⁶⁷ Podobných přehlédnutí v architektonických návrzích se sice Bayer dopouštěl opakovaně, nicméně v případě kaple pro Libnič lze předpokládat, že měl na nedostatky dokumentace vliv spěch při jejich přípravě.⁷⁶⁸

Následně se rozpoutala diskuse o přesném umístění kaple v rámci lázeňského areálu. Pavel Ignác Bayer prosazoval, aby byla svatyně vystavěna ve svahu nad dobrovodským potokem směrem k Třeboni. Zároveň měla být realizována v takové výškové úrovni, aby hosté z protilehlé lázeňské budovy mohli otevřenými dveřmi kaple naslouchat mši.⁷⁶⁹ Ve stejném smyslu se na knížete obrátil ještě v květnu,

⁷⁶² Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 28. ledna 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁷⁶³ Vyplyvá to z dopisu Dräxlera Dvořákovi, Třeboň, 8. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 47; jeho přílohou byl opis reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 3. února 1714 (opis Třeboň, b. d.), Tamtéž, fol. 49. Koncept knížecího reskriptu je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁷⁶⁴ Nejvyšší hejtman informoval knížete o obdržení dvou kopií schváleného plánu od stavitel. Srov. Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 21. února 1714, Tamtéž, s. f.

⁷⁶⁵ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 19. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 55–59; vzápětí o obdržení plánů informoval knížete. Srov. Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 21. února 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁷⁶⁶ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 10. března 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 28 [koncept v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.]; dále reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 24. března 1714, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 42–43.

⁷⁶⁷ Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 14. března 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.; Týž témuž, Třeboň, 23. května 1714, Tamtéž (koncept v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 4–5).

⁷⁶⁸ Nejúplnějším soupisem přepracování Bayerových plánů zůstává práce F. MAREŠE, *Stavitel*; srov. též V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 249, pozn. 46.

⁷⁶⁹ Bayer Dräxlerovi, Praha, 14. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 15 (nedatovaný opis Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 62). Poukázala na to již V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 256, pozn. 77.

kdy navíc doporučoval zvolit niveletu kaple tak, aby stojící lidé v horním patře lázní mohli mším nejen naslouchat, ale také přes hlavy osob ve svatostánku vidět k oltáři.⁷⁷⁰

Zároveň s projektovou přípravou probíhalo postupné zajišťování budoucího staveniště materiálem. Během ledna zpravoval Václav Antonín Dvořák knížete opakovaně o potřebě přivezení vápence, kamene a mramoru na staveniště.⁷⁷¹ Nakonec materiál pocházel zčásti z místa, neboť v blízkosti Libniče měl být založen kamenolom.⁷⁷² Kromě lomového kamene na stavbu v něm byl lámán i vápenec. K jeho pálení se měla na staveništi vybudovat pec.⁷⁷³ Přípravu staveniště kontrolovat osobně hejtman.⁷⁷⁴ Dohlédl také na přezkušování vápence a konstatoval, že je místní surovina bez problému použitelná.⁷⁷⁵ Její lámání bylo dokončeno na samém začátku stavební sezóny, ale vzápětí bylo třeba dalších dodávek.⁷⁷⁶ I jiný stavební materiál pocházel z geografické blízkosti Libniče. Stavební dříví bylo z místních lesů. Cihly nestačila místní cihelna dodávat a materiál bylo nutné objednat v měšťanské cihelně v Lišově.⁷⁷⁷ Zároveň proběhla dodávka cihel z dokončovaného loveckého zámku Ohrada, kde již neměly být zapotřebí.⁷⁷⁸ Příprava staveniště probíhala pod značným tlakem vrchnosti, neboť kníže trval na tom, aby po zahájení stavební sezóny na jaře nedocházelo k případným prodlevám vlivem nedostatku materiálu.⁷⁷⁹ Za tím účelem měla být cesta

⁷⁷⁰ Bayer Schwarzenbergovi, Hluboká, 23. května 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 76, 81.

⁷⁷¹ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 6. ledna 1714, Tamtéž, fol. 53–54; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 25. ledna 1714, Tamtéž, fol. 52, 59.

⁷⁷² Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 8. ledna 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 32–36.

⁷⁷³ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 16. února 1714, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 60–61. Pec byla již dříve použita na některém staveništi, s velkou pravděpodobností na Ohradě. Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 12. února 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 53. Z hlubockých důchodů bylo za její výstavbu vyplaceno 28 zl 59 kr zedníku Adamu Lysovi a dalším tovaryšům. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1714, Tamtéž, sign. I 6R 2. Fungovala přinejmenším do roku 1730, kdy byla jistým zedníkem vylepšena. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1730, Tamtéž.

⁷⁷⁴ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 16. února 1714, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 60–61.

⁷⁷⁵ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 12. února 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 53.

⁷⁷⁶ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 62–64; Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 2. dubna 1714, Tamtéž, fol. 21.

⁷⁷⁷ Panská vrchnostenská cihelna v Dobřejevicích prokazatelně fungovala do roku 1726, kdy byla přenesena do Zámostí. Plán na její zrušení a výstavbu cihelny ve větší blízkosti Hluboké přitom pocházel již z doby hejtmana Václava Dvořáka. Srov. Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 12. března 1726, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2f, s. f. Záměr schválil kníže svým reskriptem datovaným ve Vídni, 23. března 1726, Tamtéž. Dále Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 12. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 13. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 10. února 1714, Tamtéž, fol. 11–12.

⁷⁷⁸ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 12. února 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 53. Na Ohradě již byly v roce 1713 hlavní zednické práce dokončeny. Srov. výše; P. VLČEK, *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 397.

⁷⁷⁹ V tomto smyslu se vyjádřil Dräxler v dopise Dvořákovi, Třeboň, 8. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 47.

do Libníče v dobrém stavu.⁷⁸⁰ Z téhož důvodu napomínal Mathias Dräxler Václava Antonína Dvořáka, aby příprava materiálu „*fleißig fort fahren*“.⁷⁸¹ Ze zájmu o využívání místního materiálu a předzásobení staveniště je dobře patrný ekonomický zájem Schwarzenberga, neboť doprava ze vzdálenějších lokalit a prostoje během stavební sezóny by výstavbu značně prodražily.⁷⁸²

Ještě před zahájením výstavby libníčské kaple probíhaly přípravy k jejímu budoucímu institucionálnímu zajištění.⁷⁸³ Bez předložení fundační listiny a složení základního kapitálu nebyla pražská konzistoř ochotna vydat povolení k výstavbě kaple.⁷⁸⁴ Na jeho urychlené vystavení vrchní hejtman Mathias Dräxler na popud vrchnosti naléhal.⁷⁸⁵ Podle knížete měla být svatyně v Libníči nadána podobně jako kaple sv. Prokopa v Jinonicích 300 zl.⁷⁸⁶ Přípravou dotačního instrumentu, jímž mělo být financování kaple právně podloženo, byl na počátku března pověřen pražský právník Franz Wilhelm Sontag.⁷⁸⁷ Vrchní hejtman naznačoval, že by základem fundace mohl být dotační instrument připravený dříve pro dříteňskou kapli sv. Dismase.⁷⁸⁸ Ještě na konci března nebylo jisté, zda bude jmění kaple pojištěno z důchodů panství nebo z jiných prostředků.⁷⁸⁹ Dotčených 300 zl bylo nakonec uhrazeno z prostředků vybraných v dobrovolné sbírce na jihočeských panstvích.⁷⁹⁰ V zakládací listině

⁷⁸⁰ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 3. února 1714 (opis Třeboň, b. d.), Tamtéž, fol. 49.

⁷⁸¹ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 19. února 1714, Tamtéž, fol. 55–59.

⁷⁸² O zájmu vrchnosti na ekonomickou úspornost při dopravě materiálů svědčí kupříkladu fakt, že součástí většiny rozpočtů předkládaných na hlubockém panství byly náklady na transport.

⁷⁸³ Po způsobu finančního zajištění se ptal hlubocký hejtman již na začátku února. Srov. Dvořák Dräxlerovi, Hluboká, 9. února 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 127–128; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 13. února 1714, Tamtéž, fol. 48–50.

⁷⁸⁴ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 9. března 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 65–67.

⁷⁸⁵ Dräxler konzistoři, Třeboň, 4. března 1714, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 32.

⁷⁸⁶ Reskrip Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 28. února 1714, Tamtéž, fol. 30–31.

⁷⁸⁷ Dvořák Sontagovi, Hluboká, 11. března 1714, Tamtéž, fol. 40; Sontag Dvořákovi, Praha, 15. března 1714, Tamtéž, fol. 38–39. Pro Schwarzenbergu pracoval i v jiných případech. Srov. A. VALENTA, *Lesk*, s. 234.

⁷⁸⁸ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 9. března 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 65–67. Bez srovnání obou zakládacích listin nelze určit, zda se Dvořákův názor prosadil. Zakládací listinu dříteňské kaple se mi však nepodařilo ve fondech ústřední kanceláře dohledat.

⁷⁸⁹ Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 25. března 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.; srov. též Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 25. března 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 41.

⁷⁹⁰ Zakládací listina kaple N. Trojice a morových patronů, Vídeň, 4. dubna 1714, Tamtéž, fol. 33–34. Koncept je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f. Text zní: „*Wir Adam Frantz [...] urkunden, und bekennen hiemit öffentlich vor Jedermännlich., absonderlich da, wo es vonnöthen, demnach Wir die grundgütige Vorsorge des allerhöchsten zu unendlich- dankbahren gemüth gezogen, daß deßen allgewaltige Schutzhand bey vor gewesenen gefährh. infectionis Zeiten, von unseren herrschafften, Wittingau, Frauenberg, und Protiwin, alle krankheits gefahr allermildreichs abgewendet habe, Wir also unser schuldigst dankbahres oppfer dargegen nicht füglicher ablegen mögen, als wan Wir uns entschloßen haben, seinen allerheilighsten dienst, und Ehre Zubefordern, und auszubereiten, dannenhero mit bewilligung des löbl. Pragerl. Erzbischöffl. Consistorii eine Capellen auf*

ze 4. dubna 1714 byl věnován mimořádný prostor objasnění důvodů, které vedly k jejímu založení. Zdůrazněn byl votivní rozměr fundace. Zároveň kníže neopominul podtrhnout, že děkovné mše se mají v kapli konat na věčné časy, čímž mělo dojít ke zvěčnění jeho památky coby fundátora.

Bezprostředně po vydání zakládací listiny stupňovali schwarzenberští úředníci tlak na konzistoř, aby vydala povolení k zahájení výstavby,⁷⁹¹ což nepochybně souviselo se snahou o brzkou realizaci kaple. Kromě vrchního hejtmana Dräxlera a budějovického děkana Schwantleho byl do získávání konzistoriálního konsenzu zapojen i pražský sollicitátor Johann Jacob Müller, který v konzistoři osobně naléhal na urychlení schvalovacího procesu.⁷⁹² Ten byl dovršen 21. dubna 1714, kdy kancléř pražské konzistoře vydal svolení k založení libničské kaple.⁷⁹³ Následně hlubocký hejtman požádal o povolení i budějovického děkana Schwantleho, nicméně vzhledem k získání konzistoriální licence šlo spíše o formalitu.⁷⁹⁴

Po vydání zakládací listiny a získání konzistorního povolení nic nestálo v cestě zahájení výstavby, neboť staveniště i stavební materiál byly předem přichystány.⁷⁹⁵ Zásadním momentem bylo vyměření základů kaple podle rozkazu knížete.⁷⁹⁶ Proběhlo

unserer herrschafft Frauenberg bey denen so genanten mineralischen baad Lybnitsch, förderiß zum lob der allerheiligsten dreyfaltigkeit, dann zu Ehren deren heiligen Pest-Patronen auf unsere Unkosten aufrichten zulaßen, in welche zu immerwoehrenden (!) ewigen Zeiten, sein allerheiligster dienst, zu unendl. danksagung vor diese allerhöchste gnad gebührend verrichtet worden könne und solle [...].“

⁷⁹¹ V tomto smyslu se ještě před vydáním zakládací listiny vyjádřil Dräxler v dopise Dvořákovi, Třeboň, 2. dubna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 70; dále srov. Dräxler konzistoři, Třeboň, 8. dubna 1714, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 27; reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 18. dubna 1714, Tamtéž, fol. 22–23. Podmínečné povolení k zahájení výstavby, jež bylo vydáno v Praze 5. března 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f., očividně nebylo dostačující.

⁷⁹² Müller Dräxlerovi, Praha, 21. dubna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 113. Sollicitátor svůj podíl na úspěšném získání konzistoriální licence později neopomněl zdůraznit. Srov. Müller Dräxlerovi, Praha, 28. dubna 1714, Tamtéž, fol. 125.

⁷⁹³ Kancléř Franz Anton Langer Schwarzenbergovi, Praha, 21. dubna 1714, Tamtéž, fol. 4–5; kopie určená pro Adama Františka ze Schwarzenbergu je uložena v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f. Schwarzenberga o obdržení konzistoriálního konsenzu zároveň informoval i Dvořák. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 25. dubna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 19. Kníže potvrdil obdržení konzistoriální licence v reskriptu datovaném v Laxenburgu 2. května 1714, Tamtéž, fol. 57–58.

⁷⁹⁴ Dvořák Schwantlemu, Hluboká, 24. dubna 1714, Tamtéž, fol. 18; Schwantle Dvořákovi, České Budějovice, 25. dubna 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 74 (nedatovaný opis určený Adamu Františku Schwarzenbergovi je uložen Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 7); potvrzení o platnosti listin konzistoře i děkana ze 7. května 1714 Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 6.

⁷⁹⁵ Na soklech, které měly být zhotoveny z kamene, nikoliv z cihel, pracoval blíže neurčený polír již v březnu. Srov. Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 5. března 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 61.; Dvořák Dräxlerovi, Hluboká, 5. března 1714, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20a, fol. 17; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 6. března 1714, Tamtéž, fol. 69–70; téhož dne Dvořák připravil i rozpočet kamenických prací, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 48–49.

⁷⁹⁶ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 2. května 1714 (nedatovaná kopie), SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

4. května v přítomnosti Pavla Ignáce Bayera, políra Hanse Georga Schleichera, hlubockého purkrabího a hejtmana.⁷⁹⁷

Symbolickým zahájením realizace svatostánku bylo slavnostní položení základního kamene.⁷⁹⁸ Příprava probíhala bezprostředně po obdržení konzistorní licence. Již 5. května zpravoval hejtman Václav Antonín Dvořák o konání slavnosti Mathiase Dräxlera, jehož zároveň do Libníče pozval.⁷⁹⁹ Aktu se 15. května 1714 mimo hlubockého a třeboňského hejtmana zúčastnil hlubocký purkrabí s dalšími úředníky.⁸⁰⁰ Ve středu pozornosti přihlížejících diváků z řad lázeňských hostů, mezi nimiž byl mimo jiné hejtman Bechyňského kraje Václav Antonín Netolický z Eisenberka,⁸⁰¹ hraběnka Kořenská z Terešova se dvěma dcerami⁸⁰² či provdaná dcera hraběte Paradis,⁸⁰³ byl českobudějovický děkan Jan Vít Schwantle, jenž slavnostně vysvětil staveniště. Dalšími hosty byli stavitel Bayer a nejmenovaný zednický polír, v této době nepochybně Hans Georg Schleicher. O bližším průběhu slavnosti bohužel hejtman Dvořák ve své relaci pomlčel. Další informace doplnil o několik dní později vrchní hejtman, podle nějž během slavnosti slavil budějovický děkan běžné církevní obřady a vysvětil relikvie.⁸⁰⁴ Z účetního materiálu vyplývá, že po slavnosti proběhla v Libníči za účasti děkana Schwantleho, hlubockého purkrabího a důchodního písaře hostina.⁸⁰⁵

⁷⁹⁷ Bayer informoval již 29. dubna o svém brzkém příchodu na panství a na staveniště v Libníči. Zároveň zpravil nejvyššího hejtmana o nutnosti své přítomnosti v Plasích, kde zedníci začali pracovat na sýpce. Bayer Dräxlerovi, Praha, 29. dubna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 114. Není jasné, jaké práce tehdy probíhaly, neboť v Plasích Bayer pracoval pro tamní cisterciáky podle plánů J. B. Matheye v letech 1693–1698. V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 227. Zřejmě šlo o dílčí práce úpravy či opravy sýpky nebo prelatury. Srov. Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 425; dále Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 5. května 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 76.

⁷⁹⁸ Srov. J. VON ROHR, *Einleitung*, s. 59–60.

⁷⁹⁹ Dvořák Dräxlerovi, Hluboká, 5. května 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 112, 136.

⁸⁰⁰ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 15. května 1714, Tamtéž, fol. 72–73; podrobnější relaci datovanou na Hluboké zaslal Dvořák Schwarzenbergovi 19. května. Je uložena v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 2a/9, s. f. Na slavnost bez další interpretace upozornil J. ČERNÝ, *Poutní místa*, s. 119.

⁸⁰¹ OSN XVIII, s. 228–229.

⁸⁰² Zřejmě Františka Antonie Hrobčická, hraběnka Kořenská z Terešova, vdova po Janu hraběti Kořenském z Terešova († 1712), matka dvou dcer a čtyř synů. OSN XIV, s. 833; případně druhá manželka krajského hejtmana Netolického z Eisenberka Máří Magdaléna Kořenská z Terešova. OSN XVIII, s. 228–229.

⁸⁰³ Blíže neurčená dcera Antonína († 1721) či Jana Václava († 1759), hrbat Paradis. Srov. OSN XIX, s. 197.

⁸⁰⁴ K tomu níže. Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 23. května 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁸⁰⁵ Srov. důchovní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Slavnostní menu bylo tvořeno hovězí pečením, srnčím a zaječím masem. Podávaly se také citróny, kapoun a drůbež. Hosté mohli svá ústa svlažit pivem.

Kníže vyjádřil s průběhem položení základního kamene spokojenost. Z jeho slov je zřejmé, že slavnost proběhla v souladu s dobovou normou zachycenou Juliem Bernhardem von Rohr.⁸⁰⁶ Položení základního kamene měla v souladu s katolickým ritem doprovázet slavnostní mše, modlitby, postříkání staveniště svčnou vodou a uložení relikvií do základů, které se v Libníči podle výše citovaného dopisu Mathiase Dräxlera odehrálo. Nedílnou součástí oslavy nepochybně tvořila hudební složka, podobně jako vůně kadidla a vonných svící. Naopak slavobrány a další efemérní architektura, kterou von Rohr vnímal jako nedílnou součást slavnosti, s velkou pravděpodobností v Libníči nebyly.⁸⁰⁷

Další výstavba kaple, na níž pracovalo 8 zednických tovaryšů,⁸⁰⁸ rychle pokračovala.⁸⁰⁹ V červenci byla vyzděna až po korunní římsu, neboť bylo připraveno pokládání krovu.⁸¹⁰ Zároveň Mathias Dräxler nastolil otázku řešení zvoničky ve vrcholu střechy. Podle jeho názoru by bylo nejlepší, kdyby zvon pro libníčskou kapli odlil zvonář Joseph Haag z Českých Budějovic.⁸¹¹ Zároveň naznačil, že by bylo vhodné zaplatit zvon ze zbylých prostředků ze sbírky na kapli. Stále z ní zbývalo 97 zl 3 kr. Kníže návrh schválil.⁸¹² V polovině srpna již byl Haag se zvonem hotov.⁸¹³ Jeho svěcení však proběhlo až v listopadu, kdy byl s dalšími čtyřmi zvony vysvěcen prelátý ze Zlaté Koruny.⁸¹⁴ Jejich zapojení do příprav libníčské kaple je poměrně neobvyklé, neboť přes formální nezávislost zlatokorunský klášter fakticky spadl pod eggenberskou

⁸⁰⁶ „Wir haben gnädigst gern genommen, dass zu der neuen Libnitzer Capelle bereits der erste grundstein durch den budweiser herrn Dechant mit gewöhnl. Ceremonien geweiht, und geleet.“ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 26. května 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.; obecně J. VON ROHR, *Einleitung*, s. 59–60.

⁸⁰⁷ O hudbu Schwarzenberg projevoval soustavný zájem. Hypotézu o hudební složce slavnostního pokládání základního kamene podporuje i průběh svěcení kaple. K tomu níže. Naopak realizace efemérní architektury by se odrazila v důchodních účtech, případně v korespondenci. Slavnostní iluminace byla ve sledovaném období na hlubockém panství doloženě realizována pouze v roce 1716 při narození arciknížete Leopolda Johanna. Srov. výše.

⁸⁰⁸ Dvořák Schwarzenbergovi, 5. června 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Ka 20a, fol. 44–46.

⁸⁰⁹ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 4. června 1714, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 82–84.

⁸¹⁰ Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 15. července 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 2a/9, s. f.

⁸¹¹ Zvonář Joseph Haag je doložen kupříkladu jako autor zvonu z roku 1710 v kostele sv. Jana Křtitele v zaniklé obci Münichschlag na Novobystřicku. Josef NOVÁK, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese jindřichohradeckém*, Praha 1901, s. 336; Dále v roce 1716 odlil zvon v kostele Nanebevzetí P. Marie v Drahově. František MAREŠ – Jan SEDLÁČEK, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese třeboňském*, Praha 1900, s. 18; téhož roku odlil také zvon pro rudolfovský kostel sv. Víta. J. BRANIŠ, *Soupis*, s. 116.

⁸¹² Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 18. července 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 2a/9, s. f.

⁸¹³ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 17. srpna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 86.

⁸¹⁴ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 16. listopadu 1714, Tamtéž, fol. 93. Za připomínku stojí, že pozdější svěcení hlubockých zvonů prováděli prelátí z Vyššího Brodu. Bohužel není z pramenů jasné, čím byl motivován jejich výběr.

vrchnost.⁸¹⁵ Využití cisterciáků je dokladem dobrých vztahů Adama Františka ze Schwarzenbergu a Marie Arnošky z Eggenbergu, které pěstovali na více úrovních. Zároveň měl třeboňský malíř Florian Sommer na kapli namalovat alianční erb knížete a kněžny ze Schwarzenbergu, za což mu mělo být vyplaceno celkem 9 zl.⁸¹⁶ Kromě toho připravoval v létě vrchní hejtman ve spolupráci s Václavem Antonínem Dvořákem zajištění pobytu vrchnostenského pokrývače. Po dokončení prací v panském dvoře ve Zborově se měl přesunout do Libniče a pokrýt střechu kaple. Navíc Dräxler připomněl, že třeboňský kostel sv. Barbory bude brzy vysvěcen a podobné svěcení by mělo proběhnout i v Libnici.⁸¹⁷ Nakonec se však slavnost uskutečnila až dalšího roku.⁸¹⁸

Výstavba kaple proběhla poměrně rychle během jedné sezóny.⁸¹⁹ Aktivita vrchnostenských úředníků ve vztahu ke svatostánku se nesnížila ani po jeho dokončení. V prosinci 1714 začal třeboňský sochař Georg Andreas Bürger pracovat na oltáři pro Libnič⁸²⁰ a o měsíc později zpravil pražský malíř Petr Keck hlubockého hejtmana o přijetí zakázky na zhotovení oltářních obrazů.⁸²¹ Podle dopisu měl zhotovit oltářní plátina dobrými barvami. Malířovu poznámku o tom, že na díle bude pracovat „mit aller fleiß“ lze vyložit jako příslib rychlé práce, tradiční součást smluv s umělci a řemeslníky. Pro Petra Kecka mohla mít zakázka také osobní význam, i s přihlédnutím k vysokému společenskému postavení objednavatele a jeho možným dalším objednávkám. Na Kecka se schwarzenberští úředníci obrátili zřejmě kvůli dobrým zkušenostem z dřívějšíka – o šest let dříve pražský malíř vytvořil dva obrazy pro třeboňský augustiniánský kostel

⁸¹⁵ Jaroslav KADLEC, *Dějiny kláštera Svaté Koruny*, České Budějovice 1949; Marie RYANTOVÁ, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694 - 1730)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty*, České Budějovice 1996 (= OH 5), s. 617 – 637.

⁸¹⁶ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 16. listopadu 1714, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 93. K Florianu Sommerovi F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis*, s. 76. Podle dopisu Dräxlera Dvořákovi, 19. listopadu 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 95–97, mu již byly vyplaceny 4 zl, zbývá tedy k výplatě 5 zl. Z tehdejšího popisu je zřejmé, že kapli nezdobil pouze erb Schwarzenbergů, ale též Lobkoviců: „Das Wappen beiden Durchleuchten als unsers gnädigsten fürsten und fürstin, daß solches der hiesige Mahler Florian bey der Lybnitscher Capellen recht verfertiget.“ Srov. též duchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololeť 1714, Tamtéž, sign. I 6R 2 – prostavěno bylo 136 zl 50 kr 1 ½ d.

⁸¹⁷ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 17. srpna 1714, Tamtéž, sign. IA 3Kα 24a, fol. 86.

⁸¹⁸ Srov. níže.

⁸¹⁹ Výplata prostředků zúčastněným řemeslníkům ovšem probíhala se zpětnou platností i později. Kupříkladu ještě v roce 1717 bylo vyplaceno adamovskému kameníkovi Vítu Dvořákovi, jenž byl činný i na zámku a na Ohradě, 122 zl 29 kr 3 d za provedenou kamenickou práci, již zákonitě musel realizovat již v roce 1714. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁸²⁰ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 13. prosince 1714, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 44–45. Termín dokončení oltářů není zcela zřejmý, neboť teprve 27. září 1715 byl vydán příkaz k vyplacení (nejspíše zpětnému) 150 zl malíři Petru Collotovi za jejich pomalování iluzivním mramorováním. Za instalaci oltářů bylo Bürgerovi vyplaceno 101 zl 15 kr 30. září. Srov. duchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁸²¹ Keck Dvořákovi, Praha, 25. ledna 1715, Tamtéž, sign. IE 3Kα 20a, fol. 109–110. Základní literatura k Petru Keckovi s další bibliografií: Kol. autorů, *Dějiny českého výtvarného umění II/1* Praha 1989, s. 345.

sv. Jiljí a Panny Marie Královny a v sérii pokračoval v roce 1714.⁸²² Ačkoliv práce pro augustiniány zdánlivě nezávisela na Schwarzenbercích, je pravděpodobné, že se na jejím placení alespoň zčásti podíleli.⁸²³ Obrazy byly dokončeny na počátku března, kdy pražský umělec zpravil Mathiase Dräxlera o tom, že jsou srolované a bez rámu připraveny k odvezení do jižních Čech.⁸²⁴ Dopravu do Třeboně zajistil sollicitátor Johann Jacob Müller.⁸²⁵ Následně se ještě Petr Keck přihlásil o proplacení sumy 40 zl za zhotovenou dvojici oltářních obrazů.⁸²⁶

Petr Keck vytvořil pro libničskou dvojici pláten, jež byla určena pro dynamicky utvářený edikulový oltář (obr. 33a–33b). V retáblu byl umístěn menší obraz mandlového formátu s konvexně a konkávně projímanými stranami. Motivem byla v souladu se zasvěcením kaple Nejsvětější Trojice. Větší oltářní plátno na nástavci představuje sv. Rocha a sv. Šebestiána, kteří se obrací k Nejsvětější Trojici s přímlyvnou modlitbou za morem trpící lidstvo. Lidské trápení výmluvně ilustruje žánrová scéna pohřbívání mrtvých ve spodní části díla. Významnou součástí výzdoby oltáře byl alianční erb Schwarzenbergů a Lobkowiczů, který upevňoval paměť na zakladatele kaple a jeho manželku.⁸²⁷

Práce na interiérové výzdobě libničské kaple probíhaly ještě v květnu roku 1715, kdy treboňský sochař Bürger dokončoval tamní oltář.⁸²⁸ Zároveň probíhaly usilovné přípravy k vysvěcení kaple, jež mělo proběhnout na prahu června.⁸²⁹ Docházelo k nákupům liturgických potřeb a urychlené opravě špatně provedených kování dveří a oken svatostánku.⁸³⁰ Kníže povolil paramenta zakoupit prostřednictvím budějovického

⁸²² F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis*, s. 66.

⁸²³ Příslušné prameny mohou být uloženy v SOA Třeboň, Vs Třeboň, případně v NA Praha, Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II. Ke Keckově podílu v treboňském augustiniánském klášteře srov. též Anna ROZLIVKOVÁ, *Cyklus lunetových obrazů s výjevy z legendy sv. Augustina v Třeboni*, Brno 2009 (bakalářská práce Semináře dějin umění FF MU).

⁸²⁴ Keck Dräxlerovi, Praha, 8. března 1715, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 3Kα 20a, fol. 107–108.

⁸²⁵ Müller Dräxlerovi, Praha, 16. března 1715, Tamtéž, fol. 126.

⁸²⁶ Keck Dräxlerovi, Praha, 25. března 1715, Tamtéž, fol. 105–106.

⁸²⁷ Povšimli si jej i autoři inventáře z roku 1782, kteří oltář popsali: „*Grosses altar, mit bild der aller heiligsten dreyfahligkeiten, und 2en Heyligen Pest Patronen an denen Seithen, oben mit 4 Engln mit Schwarzenbergische- und Lokowizischen Wappen, unter an denen Seithen Statuen S. Sebastiani et Rochi, dan in der Mitten Statua S. Rosalia hintern Glaß, liegend mit vergoldten holtzernen kreutz.*“ Srov. inventář libničských lázní, Libnič, 23. prosince 1782, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 2b, fol. 228–235.

⁸²⁸ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 18. května 1715, Tamtéž, fol. 1–3. Platba za instalaci proběhla zpětně 30. září 1714. Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁸²⁹ Dräxler Dvořákovi, Třeboň, 27. května 1715, Tamtéž, sign. IA 3Kα 24a, fol. 106. Rozbor ikonografie obrazů ve vztahu k zasvěcení kaple přinesl M. GAŽI, *Schwarzenberkové*, s. 154.

⁸³⁰ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 7. května 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.

děkana Schwantleho.⁸³¹ Dále bylo třeba zajistit povolení konzistoře k slavnostnímu svěcení, které nemohl budějovický děkan Schwantle vykonat o své vůli.⁸³²

Veškeré případné problémy se podařilo překonat a slavnostní vysvěcení kaple 3. června 1715 proběhlo se vsí patřičností.⁸³³ Významnou úlohu při svěcení měl českobudějovický děkan Jan Vít Schwantle. Se dvěma budějovickými kaplany dorazil koleskou do Libniče brzy ráno. Děkan se následně v budově hostince – vrchnostenský lázeňský dům ještě nestál – oblékl do kompletního liturgického oděvu. Obdobně byli vystrojeni i další duchovní přítomní na slavnosti: zámecký kaplan z Hluboké a faráři z poddanských vsí Hosína, Pištína, Zahájí, ale také farář z nedalekého města Rudolfova. Jeho účast dokládá, že slavnost neměla význam pouze pro obyvatele schwarzenberských panství. V čele kněžského procesí, které se vydalo na krátkou cestu ke kapli, byl zámecký kaplan s krucifixem. Po jeho bocích kráčeli dva ministranti s prapory, jež následovali další kněží seřazení do dvojic. Jakmile skupina dorazila k čerstvě dokončené svatyni, počkal děkan na jejích schodech na kněžnu Eleonoru Amálii ze Schwarzenbergu, již doprovázel hlubocký hejtman Václav Antonín Dvořák. Schwantle manželku knížete náležitě pozdravil a následně předčítal ze žalmů. Posléze obešel i s dalšími duchovními celou kapli, přičemž zpívali žalmy, vykuřovali její okolí kouřem yzopu lékařského⁸³⁴ a postříkali ji svěcenou vodou. V další části svěcení děkan s průvodem poklekl před kaplí a pronesl modlitbu k Nejsvětější Trojici a Panně Marii,⁸³⁵ načež duchovní vstoupili do kaple, poklekl před oltářem a přednesli litanii. Dalším krokem rituálu bylo podstoupení od oltáře a opětovné pokleknutí, po němž děkan třikrát opakoval benedikční formulí.⁸³⁶ Duchovní posléze povstali a požehnali

⁸³¹ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 11. května 1715, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 101 [koncept v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.]. K vyplacení peněz za nákup liturgických potřeb došlo až 25. října 1715, kdy bylo z hlubockých důchodů na dané účely vydáno 198 zl 24 kr. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁸³² Schwantle Schwarzenbergovi, České Budějovice, 8. května 1715, Tamtéž, sign. IA 3Ka 24a, fol. 99. Konzistorní povolení bylo nepochybně vydáno, nepodařilo se mi jej však v pramenech velkostatku ani ústřední kanceláře dohledat.

⁸³³ Následující popis a výklad svěcení vychází z obsáhlé relace hlubockého hejtmana Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 8. června 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁸³⁴ Jeho použití odráželo vliv duchovní písně *Asperges me Domine*, jež k užití yzopu přímo vyzývala, podobně jako žalmy (Ž 51,9). Srov. níže. Dále šlo o odraz starozákoní tradice (Ex 12,22, 1K 5,13), podle níž byl yzop využíván k očistné oběti. Obecně Jan ROYT – Hana ŠEDINOVÁ, *Slovník symbolů. Kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*, Praha 1998, s. 93.

⁸³⁵ „*Heyl. dreyfaltigkeit ein einiger gott, erbarne dich unser heyl. Maria, bitt für uns.*“ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 8. června 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁸³⁶ „*O gott deme, dier in der drey Einigkeit, und denen heyl. Pest Patronen zu Ehren, dise Capellen benediciret wird.*“ Tamtéž.

svatostánku znamením kříže a za dalších modliteb postříkali interiér svčenu vodou. Posléze hlasitě zazpívali píseň *Asperges me Domine*,⁸³⁷ opět pokleklí před oltární menzou a připravili ji pro první slavnostní mši v nové svatyni. Nedílnou součástí mše byla hudební produkce, již zajišťovaly vedle dalších nástrojů zejména staré varhany přenesené do kaple z Hosína.⁸³⁸ Jakmile se celebranti mešního obřadu dostali ke zpěvu hymnu *Gloria in excelsis Deo*, vydal granátnický hejtman povel k výstřelu jedné salvy k počtě morových patronů ze tří malých děl. Posléze se konaly ještě menší mše.

Slavnosti se zúčastnil nemalý dav schwarzenberských poddaných i lázeňských hostů. Přihlízející do obřadu na řadě míst vstupovali a patřičným zpěvem, modlitbami a dalšími očekávanými reakcemi na průběh rituálu se spolupodíleli na slavnosti vysvěcení. Mimořádnost momentu podtrhl Václav Antonín Dvořák tím, že nechal z vůle vrchnosti narazit k prospěchu diváků dva sudy piva a rozdávat chléb z dobré mouky. O počtu přihlížejících svědčí, že vydávání chleba všem zájemcům trvalo přes třičtvrtě hodiny. Zatímco prostí hosté se zřejmě posléze na místě slavnosti veselili, odebrali se duchovní, vrchnostenští úředníci a kněžna Eleonora Amálie na hostinu k počtě duchovních a dalších hostů do vsi Libnič.⁸³⁹ Během jídla byly proneseny přípitky na zdraví kněžny a princezny Marie Anny.⁸⁴⁰ Na konci banketu byli duchovní podarováni vrchnostenskými mincemi – děkan obdržel dva dukáty a další kněží po jednom, za což všichni kněžně poděkovali. Svou obsáhlou relaci hejtman Dvořák uzavřel konstatováním „[...] *und ist alles in gutter Manier abgelaßen und geschehen*“.

Rituál svěcení kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů byl regionální barokní slavností, jež podtrhla vrchnostenský záměr poděkovat za ochranu jihočeských

⁸³⁷ Jde o píseň o třech slokách, která měla v soudobé liturgii pevné místo před začátkem mše. V roce 1719 byla zachycena v kancionálu Jana Josefa Božana, *Slavíček rájský na stromě života slávu tvůrci svému prozpěvující...*, Hradec Králové 1719. Srov. databázi českých duchovních písní z tištěné kancionálové produkce Hymnorum Thesaurus Bohemicus, která je dostupná na adrese: <http://www.clavmon.cz/htb/> (přístup 6. února 2012); <http://www.knihopis.org/>, záznam K01247 (přístup 6. února 2012).

⁸³⁸ „*Hat das von Hofbin dahin [...] gebrachte alte Positiv, wie auch die, von hier [Hluboká] dahin mitgenom[m]ene Musicalische Instrumenta ein absonderlich-schön Liebl. Resonanz gegeben.*“ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 8. června 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁸³⁹ Pohoštění sestávalo z hovězí pečeně, zvěřiny, dvou zajíců, velkého množství drůbeže, citronů apod. K pití se podávalo víno. Důchodní úřad vyšla panská hostina na 15 zl 38 kr ½ d, avšak k veselí přispěl i obroční úřad, jenž vydal naturálie v hodnotě přesahující 9 zl pro obecný lid. Šlo o zmíněné obilí a pivo. Srov. důchodní účet panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁸⁴⁰ Z hejtmánova výkladu není patrné, zda se dcera Eleonory Amálie a Adama Františka libničské slavnosti zúčastnila. S velkou pravděpodobností to lze předpokládat – jak jsem uvedl výše, Marie Anna na Hluboké pobývala se svou matkou. Srov. též obdobnou hostinu při slavení jmenin budějovického primátora Antonína Donáta z Braegentu u nově dokončeného kostela Panny Marie Bolestné v Dobré Vodě u Českých Budějovic 7. srpna 1736, jíž se kněžna zúčastnila. Na tehdejší banketu údajně kněžna připila na zdraví oslavenci. Václav VONDRA, *Návštěva kněžny Eleonory ze Schwarzenbergu v Dobré Vodě*, OT XVI, 2005, č. 31, s. 51–52.

panství před morem. Jeho jednotlivé kroky měly svůj neměnný a pro současníky dobře čitelný význam.⁸⁴¹ Sbor několika duchovních lze vnímat jako duchovní armádu. Silou svých modliteb a dalšími akty očistila zevnějšek i interiér kaple a připravila ji ke službě Bohu. Zájem knížete na události je patrný z toho, že se festivity zúčastnila jeho manželka. Fakticky a symbolicky zastupovala svého manžela, pracovními povinnostmi připoutaného ke dvoru. Zatímco v každodenním jednání svých úředníků dbal kníže na hospodárnost, při organizaci slavnosti usiloval hlubocký hejtman jeho jménem o vytvoření silného dojmu v přihlížejících divácích. Mohlo jít o snahu přispět k budování obrazu Adama Františka ze Schwarzenbergu jako milostivé vrchnosti pečující o duchovní blaho poddaných v souladu s dobovým ideálem.⁸⁴²

Vysvěcením bylo úspěšně dovršeno budování libničské kaple. Hmotovou, pohledovou i symbolickou protiváhu svatostánku měl tvořit vrchnostenský lázeňský dům. Zatímco kaple byla centrem duchovního odpočinku, lázně představovaly místo očisty těla. Jejich první plán předložil Pavel Ignác Bayer již na jaře 1713. Vzhledem k následující morové epidemii a překotné výstavbě votivní kaple byla budova odsunuta do pozadí pozornosti. Přesto byly průběžně připravovány alespoň její plány.

Již v květnu 1714 předložil Pavel Ignác Bayer situační plán projektovaného lázeňského areálu (obr. 34).⁸⁴³ Návrh zachycuje kapli podle schváleného plánu ve vzdálenosti zhruba 35 loktů od průčelí budovy o dvou křídlech. Průčelní křídlo stojí kolmo k podélné ose kaple a je dlouhé devět os a široké tři osy. Boční trakt o délce sedmi okenních os a šířce tří os je rovnoběžný s osou kaple. K průčelnímu stavení se připojuje v jeho pravé části. Celkový rozvrh budovy představuje variantu prvního předloženého plánu, což platí i pro členění vnitřních prostor. V přízemí projektoval architekt oválnou studnu pro vývěr minerálního pramene. V jejím těsném sousedství měla být umístěna nádoba na ohřev vody.⁸⁴⁴ Po obou stranách místnosti se studnou se nacházely koupelny. Blíže ke kapli byla panská lázeň. Naopak ve vzdálenější části křídla Bayer navrhl dvojici koupelen s osmi, respektive deseti vanami. Komunikaci v budově, rozložené v několika výškových úrovních v závislosti na svažitém terénu, umožňovalo jednoramenné schodiště v průběžné chodbě. Vedlo do průčelního traktu

⁸⁴¹ Vyplývá to z pozornosti, kterou jim ve své zprávě věnoval hejtman Václav Antonín Dvořák.

⁸⁴² K dobovému obrazu společnosti srov. V. BŮŽEK a kol., s. 66–69.

⁸⁴³ P. I. Bayer, *Situační plán libničského lázeňského areálu*, lavírovaná peroresba, měřítko 30 pražských loktů, 30,2×43,8, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f. Plán se změněnými proporcemi publikovala V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 246.

⁸⁴⁴ Ohřívání vody probíhalo podle Löwových instrukcí nepřímou, pomocí horkých kamenů vložených do kotle s vodou. Svědčí o tom vydání na nákup kamenů na ohřívání vody 18. srpna 1694. Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1694, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

členěného do chodby a dvojice místností nejasného určení s komorami. Zároveň bylo ve stavení umístěno dvouramenné schodiště, po kterém bylo přístupné patro budovy. Jeho dvojtraktové půdorysné schéma v zásadě opakovalo rozvrh přízemí. Celkem obsahovalo patro deset místností, jejichž funkční náplň lze jen odhadnout. Sedm kamny vytápěných místností bylo určeno pro lázeňské hosty. Naopak dvojice pokojů s připojenou komorou měla být vytápěna krby – lze se domnívat, že šlo o projektovaný apartmán pro vrchnost, byť nikoliv v exaktní podobě formalizovaného sledu prostor.⁸⁴⁵ Lázeňská budova byla v následujících letech realizována mírně rozšířená.⁸⁴⁶

Zároveň s předložením plánů informoval Mathias Dräxler knížete, že s hlubockým hejtmanem, purkrabím, zednickým polírem Schleicherem a Pavlem Ignácem Bayerem osobně obhlédli budoucí staveniště, přičemž měl stavitel zaměřit základy lázeňské budovy. Samotné stavební práce však začaly až ve stavební sezóně 1715.⁸⁴⁷ Kopání základů mělo probíhat ve spolupráci s budějovickým důlním dozorcem a adamovským rychtářem, aby nedošlo k narušení výkopů starými důlními díly.⁸⁴⁸ Zároveň se úředníci museli potýkat s neochotou poddaných k plnění robotních povinností, zejména dopravy materiálu.⁸⁴⁹ Jeho příprava současně probíhala.⁸⁵⁰ Největší objem zednických prací proběhl v sezónách 1717 a 1718.⁸⁵¹ V březnu 1717 navíc předložil hlubocký hejtman soupis nutných kamenických prací v ceně 244 zl 4 kr 3 d.⁸⁵² Ačkoliv byl rozpočet vídeňskou schwarzenberskou kanceláří schválen, měla být ostění podle Schwarzenberga realizována v levnějším dřevěném provedení,⁸⁵³ podobně jako obložení studně, o němž

⁸⁴⁵ V každém případě se jednalo o venkovskou stavbu, v nichž platil uvolněný ceremoniál. Srov. J. B. VON ROHR, *Einleitung*, s. 83 an.

⁸⁴⁶ Průčelní křídlo bylo realizováno jako jedenáctiosé, došlo i ke změnám vnitřního členění budovy. Srov. níže.

⁸⁴⁷ Prostavěno bylo 287 zl 44 kr. Srov. důchodní účet panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁸⁴⁸ Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 22. června 1715, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2m, s. f. O množství důlních děl v okolí Rudolfova a Adamova směrem k Libníči svědčí i mapy stříbrných dolů, jež jsou uloženy v mapové sbírce fondu hlubockého velkostatku. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 7, 8. Dále Dvořák Dräxlerovi, Hluboká, 5. února 1715, Tamtéž, sign. IE 3Kα 20a, fol. 116–117. Na mapování se mimo Bayera podílel protivínský poddaný Fabián Svoboda, jemuž byly za odvedenou práci vyplaceny 3 zl. Srov. důchodní účet panství Hluboká, 2. pololetí roku 1715, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁸⁴⁹ Olbricht Dvořákovi, Třeboň, 4. ledna 1715, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 1, fol. 339–340.

⁸⁵⁰ Srov. kupříkladu vyúčtování 53 zl 50 kr za lámání 190 sáhů kamene pro budovu libničských lázní, případně výplatu 31 zl 40 kr za 10 000 cihel v lišovské cihelně. Důchodní účet panství Hluboká, 1. pololetí 1716, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁸⁵¹ Ještě v říjnu 1717 objednával Dvořák dalších 6000 cihel pro tamní stavbu. Srov. Zelenka Dvořákovi, Třeboň, 19. října 1717, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 52–53.

⁸⁵² Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 9. března 1717, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2m, s. f.

⁸⁵³ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 17. března 1717, Tamtéž.

kníže rozhodl již předchozího roku.⁸⁵⁴ V roce 1718 již v lázních pracoval jistý německý zámečník.⁸⁵⁵ Následující stavební sezónu hlubocký hejtman hlásil, že lázně jsou prakticky hotovy a vyjma bytu hostinského i zařízeny.⁸⁵⁶ Hlavním úkolem roku 1719 měla být výstavba stájí v lázeňském areálu. Pavel Ignác Bayer je projektoval v kamenném provedení, avšak podle hejtmána Václava Antonína Dvořáka by bylo vhodnější použít dřevo.⁸⁵⁷ K tomuto názoru se následně kníže přiklonil, přičemž hlavní roli hrály nižší náklady.⁸⁵⁸ V závěru stavební akce v roce 1719 vypracoval Pavel Ignác Bayer projekt stájí.⁸⁵⁹

Lázeňská budova byla realizována na půdorysu L o delším průčelním křídle o délce jedenácti a šíři pěti okenních os (obr. 35b). Zatímco ke kapli se objekt obracel patrovým průčelím, do nádvoří se vzhledem ke svažitosti terénu otvíralo i suterénní podlaží. V jeho podélném křídle se nacházely zaklenuté místnosti, jež procházely výškou dvou podlaží. Šlo zejména o prostor se studnou označenou v plánu jako kuchyně, nepochybně kvůli přítomnosti kotle pro ohřev minerální vody.⁸⁶⁰ V jejím sousedství byla panská lázeň a na druhé straně k ní přiléhaly mužská a ženská koupelna. Místnost určená pro ženy byla zřetelně menší. V suterénu průčelního křídla byla umístěna čtveřice sklepů. Jeden měl sloužit jako pivnice a druhý jako lednice. Podle dřívějšího příkazu knížete však byl jeden ze sklepů určen vrchnosti, zatímco další tři k pronájmu hostů.⁸⁶¹ V sousedství jednoramenného schodiště do zvýšeného přízemí byly umístěny toalety. Místnosti ve zvýšeném přízemí měly obslužný charakter – šlo o kuchyni s přilehlou spíží a byt správce lázní o dvou pokojích s komorou. Patro stavby

⁸⁵⁴ Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 12. června 1716, Tamtéž. Z konceptu vyplývá, že dřevěné obložení měla studna již dříve.

⁸⁵⁵ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 7. května 1718, Tamtéž, sign. A 6Bβ 2a, 1665–1719, s. f.

⁸⁵⁶ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 4. července 1719, Tamtéž, sign. A 6Bα 1, s. f.

⁸⁵⁷ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 20. května 1719, Tamtéž, sign. A 6Bβ 2m, s. f.

⁸⁵⁸ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 26. května 1719, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 54–56 [koncept v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2m, s. f.].

⁸⁵⁹ P. I. Bayer, *Plán lázeňské budovy v Libníči (půdorys přízemí, nárys nádvořího průčelí příčného křídla a řez podélným křídlem)*, lavírovaná perokresba s měřítkem 30 pražských loktů, 38,8×27,3, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2m, s. f. (dvě kopie); P. I. Bayer, *Půdorys suterénu lázeňské budovy v Libníči a projekt stájí*, lavírovaná perokresba s měřítkem 30 pražských loktů, 30,2×40,8 cm, Tamtéž; P. I. Bayer, *Půdorys prvního patra lázeňské budovy v Libníči*, lavírovaná perokresba s měřítkem 30 pražských loktů (varianta bez měřítka), 16,6×22,8 cm, Tamtéž.

⁸⁶⁰ Pro ohřev vody v lázních měla být pořízena nová měděná nádoba. Dosud užívaný kotel měl být převezena k dalšímu použití do některého z vrchnostenských hospodářských dvorů. Reskript knížete Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 15. února 1719, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Bα 1b, fol. 1–2.

⁸⁶¹ Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 12. června 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2m, s. f. Podobně jsou jako „*Gastkeller*“ označeny tři ze sklepů na výše citovaném plánu z roku 1719. Týž plán zachycuje i poněkud odlišné členění traktu se studnou. K členění interiéru lázeňské budovy srov. též následující podkapitolu.

bylo kvůli snížení nákladů provedeno ze dřeva (obr. 35a). Tamní prostory byly určeny jako hostinské pokoje, konkrétně šlo o trojici komor, devět kamny vytápěných místností a jednu kuchyni o dvou prostorách. Dvě místnosti byly určeny pro vrchnost.⁸⁶² Na chodbě byly umístěny toalety.

Bayerem navrhovaná zděná stáj tvořila hmotový protějšek příčného křídla lázeňské budovy. Měla se tak podílet na dotvoření lázeňského nádvoří, jehož čtvrtou část uzavírala zeď proražená širokou bránou. Stáj byla členěna do čtyř prostor – kočárovnu a sklad dřeva, dvě stáje pro hosty o celkové kapacitě 20 koní a stáj nájemce.⁸⁶³ Ačkoliv byla stáj realizována v dřevěné podobě, lze se domnívat, že její vnitřní členění bylo v zásadě zachováno.

Načrtnutou podobu lázní, jež byly dokončeny před dubnem 1720,⁸⁶⁴ zachytily i drobné veduty z doby před výraznou přestavbou komplexu v šedesátých letech 18. století (obr. 36–38).⁸⁶⁵ Nelze je vnímat jako díla s dokumentární hodnotou, spíše jako stylizovaný doklad specifického vidění jejich autora. Přesto umožňují poznat celkovou dispozici komplexu a jeho působení v krajině. Mimo jiné dokládají krajnotvorný význam votivní Bayerovy kaple, jejíž střecha pokrytá červenými šindeli⁸⁶⁶ a završená zvonicovou vížkou nepochybně v očích současníků představovala dominantu údolí dobrovodského potoka.

Libníčský komplex dotvářel blíže neurčený počet dřevěných chalup na protější straně údolí dobrovodského potoka. Poprvé se o nich zmiňuje v prosinci 1714 Mathias Dräxler, podle nějž měly mít chalupy podobu dřevěných staveb se dvěma pokoji s komorami a jednou kuchyní.⁸⁶⁷ Později ovšem bylo rozhodnuto, že má jít

⁸⁶² Bohužel je nelze přesně lokalizovat. S velkou pravděpodobností šlo o pokoje s kamny. Povědomí o vrchnostenském využívání pokojů se odrazilo i v inventáři z r. 1782, jehož autoři označili dvě z prostor jako „so genandte alte fürstl. zimmern“. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 2b, fol. 228–235. Údaje si bez další interpretace povšimli D. KOVÁŘ, *Lázeňství*, s. 78.

⁸⁶³ Pražský stavitel pro něj použil pojem „Schenker“. Odráží to jeho povědomí o tom, že součástí povinností hostinského bylo šenkování vrchnostenského piva. Srov. níže.

⁸⁶⁴ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 17. dubna 1720, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 1, fol. 327–329. Kníže vyjádřil potěšení nad dokončením lázní, v nichž je třeba dostavět, a to co nejdříve, již jen hostinskou budovu.

⁸⁶⁵ Jedná se o výřezy ze soudobých map, které jsou dostupné online na adrese <http://digi.ceskearchivy.cz/> (přístup 12. prosince 2011). Konkrétně jde o výřez z mapy silnice z Kamenného Újezda do Hluboké nad Vltavou zhruba z roku 1712 (<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/515/180>), výřez z mapy pozemků obcí Hůry a Libnič od Johanna Georga Planskera, 1765 (<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/515/215>), výřez z mapy stříbrných dolů u vsí Libnič a Hůry, cca 1746 (<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/515/219>), výřez z obdobné mapy z téhož období (<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/515/220>). K vedutám jako médium L. KLUSÁKOVÁ, *Cestou do Cařihradu*, s. 98–102.

⁸⁶⁶ K přípravě červeně napuštěných šindelů pro střechu kaple v Libniči srov. Dräxler Schwarzenbergovi, Třeboň, 14. března 1714, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 1a/6, s. f.

⁸⁶⁷ Dräxler Dvořákovi, 13. prosince 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 44–45.

o podsklepené dřevěné budovy o čtyřech pokojích.⁸⁶⁸ S největší pravděpodobností sloužily méně majetným lázeňským hostům.⁸⁶⁹ Jihozápadně od lázní stál hostinec a lovecký dům. Původně dřevěná stavba byla v blíže nejasném období nahrazena zděným objektem.⁸⁷⁰

Celkově lze libničské lázně vnímat jako kultivovaný soubor mimořádných urbanistických kvalit daných promyšlenými vztahy jednotlivých objektů. V rámci tvůrčího profilu Pavla Ignáce Bayera je třeba areálu vymezit zásadní místo – stavitel pracoval s jedinečným respektem vůči okolí staveb a vytvořil v údolí dobrovodského potoka dodnes životaschopný celek. Svým celkovým pojetím i dílčími formami odpovídá dobové koncepci lázní jako místa duchovního a fyzického odpočinku.⁸⁷¹ Omezit hodnocení staveb pouze na jejich výtvarnou stránku, na základě knížecí snahy po dosažení co možná nejnižších nákladů nezbytně lapidární, je zavádějící.⁸⁷²

Lázeňský areál prodělával během 18. století četné stavební úpravy. Symbolickým ukončením hlavní fáze výstavby komplexu byla realizace slunečních hodin na kapli v roce 1720.⁸⁷³ Podle Václava Antonína Dvořáka je k užitku lázeňských hostů navrhl zkušený inženýr císařských dělostřelců, který byl právě v Libníči ubytován.⁸⁷⁴

O něco později vyšlo najevo, že se snaha o co nejnižší stavební náklady nevyplatila. Už v roce 1728 totiž hejtman Felix Maxmilián Lintner při návštěvě Libniče, kam doprovázel s dvorním radou Pelikánem a sekretářem Wolrathem kněžnu, zjistil,

⁸⁶⁸ Třeboňský hospodářský rada Dvořákov, Praha, 7. července 1715, Tamtéž, fol. 46–47.

⁸⁶⁹ K tomu níže.

⁸⁷⁰ Jako taková je zachycena na výše citované mapě pozemků obcí Hůry a Libnič od Johanna Georga Planskera z r. 1765. Této době vzniku odpovídá stavba i slohově. Táž veduta zachycuje také jinak neznámou budovu lázeňských sloužících.

⁸⁷¹ Srov. níže uvedený rozbor tištěného popisu libničských lázní od Johanna Franze Löwa z Erlsfeldu. Principiálních analogií libničského „komorního“ lázeňského místa se v patrimoniálním prostředí barokních Čech nacházela celá řada – na schwarzenberských panstvích šlo kupříkladu o Omleňičky na Kaplicku, případně Jánské Lázně na panství Vlčice. K držitelům lázní srov. V. KRÍŽEK, *Obrazy*, s. 181. Vrcholným příkladem byl samozřejmě monumentální areál v Kuksu. K nim nejnověji s odkazy na starší literaturu K. KRÍŽKOVSKÁ, *Lázeňství*, s. 9–14.

⁸⁷² Učinila tak například V. NAŇKOVÁ, *Architekt*, s. 236. Na místě je připomenout, že podobný cit pro urbanistické a krajinářské působení staveb projevil Bayer i na dalších místech, například při realizaci poutního kostela P. Marie Pomocné v Luži, úpravách kostelů sv. Haštala a sv. Ignáce, stavbě kostela sv. Karla Borromejského v Praze aj. Zatímco v Libníči bylo umístění komplexu objektivně dáno místem pramene, z něž musel stavitel vycházet, v Luži a na dalších místech měli na volbu místa staveniště bezprostřední vliv objednavatelé, kteří zároveň schvalovali architektony plány. Přesto je třeba urbanistické kvality Bayerových staveb vyzdvihnout.

⁸⁷³ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 1. června 1720, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Bα 2a, fol. 6. Podle knížete měl být na kapli vytvořen štukový rám (přípravit jej měl za půl sudu piva jeden z granátníků), do něž měl následně blíže neurčený malíř co nejlevněji namalovat hodiny. Doporučení realizovat v lázních hodiny předložil vrchnosti již Johann Franz Löw z Erlsfeldu v dopise datovaném v Praze, 16. listopadu 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bα 1, fol. 27. K tomu níže.

⁸⁷⁴ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 28. května 1720, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bα 1, s. f.

že cihlové podlahy v traktu se studnou jsou zcela opotřebené a bude třeba nahradit je kamennými deskami.⁸⁷⁵ Podle jeho mínění je mohl dodat českokrumlovský poddaný Urban Pusser z Omlenice, což následně kníže schválil.⁸⁷⁶ Služby Pussera zprostředkoval krumlovský hejtman Vávra.⁸⁷⁷ Nevýhodu značných nákladů na dopravu ze vzdáleného lomu na Pusserově gruntu měly vyvážit vysoká kvalita tamního materiálu a zejména fakt, že se Pusser uvolil lámat kámen ve vlastní režii svými lidmi a svým náradím. Zdánlivě výhodná nabídka přinesla řadu obtíží.⁸⁷⁸ Zedník najatý na práci Pusserem později usiloval o zvýšení platby za nalámaný sáh materiálu.⁸⁷⁹ Dláždění se týkalo celého studničního traktu lázeňské budovy – podlahy musely být obnoveny u studny, ve všech koupelnách i na chodbě. Celkem bylo na opravu potřeba 438 sáhů kamene.⁸⁸⁰

Další úpravy byly pouze dílčí, zahrnovaly například budování nové lednice, jež mělo proběhnout v roce 1748.⁸⁸¹ V bezprostřední blízkosti lázeňské budovy byla v roce 1765 vybudována tzv. Židovna určená pro návštěvníky lázní židovského vyznání.⁸⁸² Vzhledem k rostoucímu počtu lázeňských hostů bylo nutné libničský areál po polovině 18. století rozšířit, neboť obytná budova byla pro hosty „zu klein und unbequem“.⁸⁸³ Ačkoliv následná příprava potřebného materiálu proběhla poměrně rychle, samotná stavba se uskutečnila teprve na sklonku šedesátých let 18. století.⁸⁸⁴

⁸⁷⁵ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, b. d. (podzim 1728), Tamtéž, sign. A 6Bβ 2m, s. f. Zcela obdobně byla koupelna a chodba vydlážděna kameny již v předcházejícím dřevěné lázeňské budově. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 1. pololetí 1701, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

⁸⁷⁶ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 12. února 1729, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 67–68 [koncept v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2m].

⁸⁷⁷ Vávra Lintnerovi, Český Krumlov, 22. ledna 1729, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Bβ 1b, fol. 35–36.

⁸⁷⁸ Zmiňuje je například Vávra v dopise Lintnerovi, Český Krumlov, 21. prosince 1729, Tamtéž, fol. 37.

⁸⁷⁹ Lámání kamene bylo zahájeno již v lednu 1729. Vávra Lintnerovi, Český Krumlov, 11. ledna 1730, Tamtéž, fol. 41. Vávra Lintnerovi, Český Krumlov, 1. dubna 1730, Tamtéž, fol. 43–44; Vávra Lintnerovi, Český Krumlov, 19. dubna 1730, Tamtéž, fol. 45.

⁸⁸⁰ V listopadu zaslal hejtman Lintner Schwarzenbergovi rozpočet na koupi 212 sáhů kamene s informací, že je položeno již 226 sáhů kamene. Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 19. listopadu 1729, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2m, s. f. Rozpočet schválil Adam František ze Schwarzenbergu svým konceptem datovaným ve Vídni 5. prosince 1729, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 70. Zhruba polovina z nich byla položena do listopadu 1729. K lámání a pokládání zbylých desek došlo až příštího roku. Vávra Lintnerovi, Český Krumlov, 1. dubna 1730, Tamtéž, sign. IB 6Bβ 1b, fol. 43–44.

⁸⁸¹ Třeboňský hejtman hlubockému hejtmanovi, Třeboň, 3. března 1748, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 73; další úpravy areálu umožňují poznat také důchodní účty hlubockého panství, pro jejichž důsledné využití ve vztahu ke stavebním dějinám není v předkládané práci prostor. Srov. Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁸⁸² Daniel KOVÁŘ a kol., *Libnič a okolí*, Rudolfovo-Jelmo 1995, s. 30; J. KUBIČKA, *Lázně*, s. 50.

⁸⁸³ Reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 8. srpna 1761, Tamtéž, sign. IB 6Bβ 1b, fol. 78–79 [koncept v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2m, s. f.].

⁸⁸⁴ Srov. reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Český Krumlov, 8. října 1761, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 82, jímž kníže vyjádřil spokojenost se zprávou hlubockého hejtmana o stavu přípravy 2 000 cihel pro libničské lázně v lišovské cihelně. O průběhu stavební akce podrobně informoval provádějící stavitel Jan Němec, jehož pravidelné relace ze stavebních sezón 1769 a 1770, kdy probíhaly dokončovací práce (osazení oken, dveří aj.), jsou uloženy Tamtéž. Na podrobný rozbor

Tehdejší úpravy zahrnovaly zejména rozšíření lázeňského domu o třetí křídlo rovnoběžné se studničním traktem (obr. 40). Dosavadní dispozice půdorysu L byla zásahem změněna na půdorys U o nestejně délce ramen, neboť nové trojpodlažní a podsklepené křídlo o délce deseti okenních os bylo výrazně delší než stavení na protější straně nádvoří. Zatímco sklepy nového křídla měly charakter sníženého přízemí a byly určeny jako stáje nájemce lázní a hostů, ve vyšších podlažích bylo umístěno celkem 23 nových hostinských pokojů.⁸⁸⁵ Zároveň došlo k výstavbě zděné vozovny, která nahradila dřevěnou stavbu z doby knížete Adama Františka,⁸⁸⁶ a úpravě zahrady.⁸⁸⁷ Dále měl pramen získat reprezentativní vzhled v klasicizujících formách.⁸⁸⁸

K zajímavé epizodě v dějinách lázeňského centra v Libníči došlo v polovině osmdesátých let 18. století, kdy vrchnostenský zednický mistr Christian Smrsch projektoval pro tamní areál další kapli (obr. 39). Vrátil se přitom k typu drobné pravoúhlé svatyně, kterou pro komplex navrhovali Giacomo Antonio de Maggi i Pavel Ignác Bayer. Vzhledem k podobě dvou plánových variant se dokonce lze domnívat, že Smrsch Bayerův plán znal.⁸⁸⁹ Knížeti totiž představil stavbu na čtvercovém půdorysu s osmibokým vnitřním prostorem podobném Bayerovu projektu. Od něj se liší pouze absencí nik v kosých nárožích, naopak shodně je formou kupole řešena klenba interiéru.⁸⁹⁰ Tvorbu Pavla Ignáce Bayera Smrschův návrh připomene i mansardovou stanovou střechou, jejíž blízké analogie pražský architekt

tehdejších prací není v předložené studii vzhledem k jejímu odlišnému zaměření prostor. Na místě je připomenout, že již v lednu 1768 byl zhotoven soupis potřebného mobiliáře pro zařízení nového traktu libníčské budovy – srov. dopis z 29. ledna 1768, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Ba 1b, fol. 9. 13. listopadu 1769 hlubocký hejtman Johann Carl Zelenka předložil aktualizovaný soupis vybavení, který mimo jiné zahrnoval 23 postelí, 30 stolů, 12 polstrovaných a 100 obyčejných židlí či 6 paravánů. Srov. Tamtéž, fol. 20.

⁸⁸⁵ Srov. dopis neznámého autora, Hluboká, 13. listopadu 1769, Tamtéž, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 140–141; k členění interiéru libníčských lázní po přestavbě Kreydl Schwarzenbergovi, Hluboká, 31. července 1774, Tamtéž, sign. IA 6Ba 2b, fol. 179. Podle popisu bylo ve staré budově 11 pokojů a 2 sklepy. V dřevěném stavení se nalézaly 2 komory, v nové budově bylo 24 místností, z nichž 14 mělo stejnou dispozici.

⁸⁸⁶ Nedatované starší plány na výstavbu zděných stájí nebyly realizovány. I s průvodní korespondencí jsou uloženy Tamtéž, fol. 75 an. Rozpočet výstavby stájí a vozovny z roku 1770 je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2m, s. f. Plán „marštal“ a „kolny“, zřejmě od libníčského zednického mistra Jana Němce, je uložen v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 178.

⁸⁸⁷ Jan Němec Schwarzenbergovi, Libníč, 13. prosince 1769, Tamtéž, sign. IA 6Ba 2b, fol. 132–137.

⁸⁸⁸ Aprobovaný plán a aprobační dopis Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Hluboká, 17. listopadu 1770, je uložen Tamtéž, sign. IA 6Bβ 7b, fol. 182–183. Plán měl být proveden v následující sezóně. Rozpočet stavební akce, datovaný na Hluboké 5. listopadu 1770, dosahoval značně výše 439 zl 2 kr. Srov. SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2m, s. f.

⁸⁸⁹ Mohl mít povědomí o nedochovaných kopiích plánů Bayerových plánů z hlubocké kanceláře.

⁸⁹⁰ Christian Smrsch, *Plán kaple v Libníči (půdorys a dva variantní nárysy)*, lavírovaná kresba tužkou vytažená perem, nepopsané měřítko, 1786 (?), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 133.

projektoval například pro kostely v Nákří či Pištíně,⁸⁹¹ případně užitím baldachýnově formované nadpražní římsy, prvku typického pro Bayera. Naopak prosté členění fasád Smrschovy kaple jednoduchým lisénovým rámcem zdánlivě odkazuje ke shodnému de Maggimu řešení, s větší pravděpodobností však jde o odraz dobových klasicizujících tendencí a snahy po snížení nákladů. Totéž platí i pro užití dveřního ostění s jednoduchou profilací a bez uch. Druhá Smrschem navržená varianta je užitím přílbové střechy aktuálnější, zároveň použitím segmentově vzduť nadpražní římsy (typ Ω) odkazuje ke starší tvorbě. Vzhledem k orientaci Christiana Smrsche na Bayerovu tvorbu nepřekvapí, že i tento dynamicky působící prvek tvořil zásadní součást jeho tvarosloví.⁸⁹² Nerealizovanou stavbu⁸⁹³ lze hodnotit jako doklad historizujících tendencí tvorby konzervativně uvažujícího venkovského stavitele. Smrsch zastupoval vrstvu místních řemeslníků, kteří neměli kontakt s aktuálními slohovými projevy a řídili se vzorem na panství stojící architektury, již vtiskl podobu v řadě případů právě Pavel Ignác Bayer.

Potřeba návrhu kaple byla dána současně probíhající zásadní přestavbou Bayerovy oktogonální votivní svatyně. Proběhla v souvislosti se zřízením farní lokálie po roce 1785.⁸⁹⁴ Nutnost úprav votivního svatostánku souvisela s jeho skromnými rozměry, jež nemohly dostačovat novým bohuslužebným potřebám.⁸⁹⁵ Motivací přestaveb a povýšení kaple na kostel lokálie byly josefínské reformy, jejichž podstata se měla odrazit i v podobě připravovaného kostela.⁸⁹⁶ Celková cena plánovaných úprav kaple dosáhla výše 1 306 zl 30 kr.⁸⁹⁷ Rozšíření postihlo hmotnou podstatu Bayerovy stavby, jejíž část

⁸⁹¹ Nákří – SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 81; SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 2a/10, s. f.; Pištín – Tamtéž, sign. A 3Kα 2a/6, s. f.

⁸⁹² Použil jej nejtýpčtěji na Ohradě, případně na domě čp. 4 v Českých Budějovicích i na dalších profánních realizacích.

⁸⁹³ V připravovaném, ale nedokončeném rozpočtu Smrsch počítal s potřebou 18 sáhů kamene, 4 000 cihel, 80 strychů vápna a 20 zl na plat zedníků. Naopak nedokončil odhad platu tesařů a neodhadl počet potřebných prejzů a háků, což nepochybně souvisí s jeho očekáváním vrchnostenského rozhodnutí ve věci podobě střechy, od níž se tyto položky odvíjely. Nedatovaný rozpočet (1786?), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 132.

⁸⁹⁴ První podnět ke zřízení lokálie v Libníči vznesl Wenzl Joseph Frydl, Hluboká, 13. května 1782, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/1, s. f. V jeho soupisu obcí na hlubockém panství, v nichž je třeba zřídit lokálie, měl okrsek Libníče, Jelma, Jivna a Hůrky se svými 709 dušemi zásadní postavení.

⁸⁹⁵ Srov. dopis datovaný v Hluboké, 22. prosince 1785, Tamtéž, podle nějž je kaple malá a je třeba rozšířit ji o presbytář.

⁸⁹⁶ „[...] das altar so wie überhaupt die kapelle selbst nach Gesinnungen des Monarchen ganz einfach und ohne alle unnutzen Verzierungen nach römischer Bauart [tj. v klasicizujících formách, JI] hergestellt wurde.“ Reskript Jana Nepomuka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 28. prosince 1785, Tamtéž.

⁸⁹⁷ Srov. rozpočet stavebních úprav libníčské kaple, Christian Smrsch, Hluboká, 17. srpna 1786, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 128–129.

byla stržena a loď byla podélně rozšířena.⁸⁹⁸ Zároveň byl vznikající kostel doplněn o jednoduchou věž a sakristii. Vedle toho měl při svatyni vzniknout hřbitov a kostnice v ceně 449 zl 42 kr. Dále bylo pro kostel třeba pořídit liturgické potřeby za 500 zl, neboť staré byly opotřebované.⁸⁹⁹ Se zřízením lokálie bezprostředně souvisela příprava bytu pro duchovního v někdejší hostinci a loveckém domě.⁹⁰⁰

Ačkoliv byly Smrschovy úpravy někdejší votivní kaple poměrně razantní, nedošlo k zásadnímu narušení celkového působení lázeňského komplexu. Nový kostel zřejmě i nadále sloužil, mimo farních účelů, i k naplnění duchovních potřeb lázeňských hostů. Pro jejich uspokojení sice Christian Smrsch navrhoval menší pravoúhlou kapli, nicméně k její realizaci vrchnost nepřistoupila.

Oproti 18. věku, kdy docházelo ke zhodnocování libníčského areálu, byly mladší úpravy ryze užité. V roce 1860 proběhly změny vnitřního členění lázeňské budovy.⁹⁰¹ Další, blíže neznámé, stavební práce proběhly v roce 1911.⁹⁰² S velkou pravděpodobností zahrnovaly přepříčkování a obměnu vybavení interiéru. Mladší přestavby souvisely s funkčními proměnami objektu, který po druhé světové válce začal sloužit jako domov důchodců. Nejrazantnější stavební akcí byla realizace kubusu imitujícího historické tvarosloví budovy k někdejšímu studničnímu traktu lázeňské budovy.⁹⁰³ Zásah doplnil dispozici stavby do podoby U se stejnou délkou ramen. Tato

⁸⁹⁸ Ponechána byla předsíň a k ní přiléhající nakoso postavené zdi. Svědčí o tom podoba oken i rub klenby, jejíž větší část směrem k presbytáři je provedena odlišnou technikou, než zaklenutí kůru a první části loď. Během úprav došlo k výměně ostění hlavního vchodu, jehož nynější formy neodpovídají Bayerem užívaným formám. Za umožnění prohlídky kaple děkuji diecéznímu konzervátovi Biskupství českohodějovického Ing. Jiřímu Černému.

⁸⁹⁹ Christian Smrsch, Hluboká, 17. srpna 1786, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 128–129.

⁹⁰⁰ Náklady této akce, k níž se bohužel nedochovala plánová dokumentace, činily 106 zl 50 kr. Srov. Rozpočet zřízení bytu pro duchovního v loveckém domě v Libníči, Christian Smrsch, Hluboká, 13. září 1786, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 2a/9, s. f.

⁹⁰¹ SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 2386. Později úpravy pokračovaly. Tamtéž, ev. č. 2388–2392. Další prameny k tehdejší úpravám jsou s velkou pravděpodobností uloženy v SOA Třeboň, odd. ČK, Schwarzenberská ústřední stavební správa České Budějovice. Pro účely předkládané práce, jež nemá charakter SHP, nebylo nutné provádět zkoumání fondu.

⁹⁰² D. KOVÁŘ a kol., *Libníč s okolím*, s. 32.

⁹⁰³ Podle ústního sdělení Mgr. Aloise Ambrože (18. prosince 2012), současného ředitele Domova Libníč a Centra sociálních služeb Empatie, jež v areálu někdejších lázní sídlí, byla zvolená forma podmínkou výkonných orgánů památkové péče k povolení rozšíření budovy. Projektant přístavby dal její moderní původ jasně najevo výraznou spárou mezi historickou a současnou částí budovy. Za povšimnutí stojí, že úprava proběhla zřejmě bez odborného dozoru Státního ústavu památkové péče (podle emailu Mgr. Martiny Novákové z 20. ledna 2012 obsahuje archiv NPÚ, ú. o. p. České Budějovice pouze evidenční kartu památky, nikoliv elaboráty SHP či OPD).

ani další současné utilitární přístavby nemají zásadnější vliv na hmotnou podstatu budovy, jež si až dosud i se svým okolím uchovala původní ráz.⁹⁰⁴

II.3.2 Využívání

K poznání způsobů využívání libničských lázní lze přistoupit na základě prolnutí výpovědi několika různých typů pramenů. Na prvním místě je vhodné zkoumat normativní rámec soudobého lázeňství. Ve vztahu k Libníči jej zastupuje spis *Hydriatria nova* Johanna Franze Löwa z Erlsfeldu. Ačkoliv nejde o dílo historické vědě neznámé, nebylo dosud využito jako pramen kulturně historického bádání.⁹⁰⁵ Zároveň je třeba pokusit se o uchopení naplnění normy v každodenním životě lázeňského areálu prostřednictvím úřední korespondence, zejména v souvislosti s tamní hmotnou kulturou.

Mimořádně dochovaná pramenná základna umožňuje poznat vznik Löwova díla, což může přispět k objasnění důvodů sepsání práce a její vrchnostenské podpory. Odpovědi na naznačené otázky přispějí k odhalení zamýšlené koncepce využívání libničského lázeňského komplexu a zároveň poskytnou cenný vhled do barokního knižního mecenátu Schwarzenbergů.⁹⁰⁶

Již výše jsem uvedl, že Johann Franz Löw z Erlsfeldu prováděl bezprostředně po objevení libničského minerálního pramene jeho zkoušky. Kromě prokázání užitku kyselky posloužily Löwovy rozbory také jako podklad pro přípravu odborného spisu o lázních, s čímž na jaře 1682 souhlasil Jan Adolf ze Schwarzenbergu.⁹⁰⁷ Německy psaný rukopis byl alespoň zčásti připraven již v osmdesátých letech.⁹⁰⁸ K jeho vydání nedošlo, což snad lze dát do souvislosti se smrtí Jana Adolfa a nástupem Ferdinanda

⁹⁰⁴ Přesto je nutné uvažovat o částečné revitalizaci původního stavu. Měla by zahrnovat zejména úpravu prostoru mezi kaplí a lázeňským domem, původně jistě bez stromů a keřů. Objekty byly symbolicky i funkčně propojeny, naopak výsadbu zeleně mezi nimi (podle vzrůstových příznaků z doby socialismu) lze vnímat jako doklad snahy, byť možná podvědomé, o přerušení těchto vazeb.

⁹⁰⁵ Srov. S. BUCHAROVIC – S. WIESER, *Encyklopedie*, s. 206; V. KRÍŽEK, *Obrazy*, s. 256–258; z hlediska moderní balneologie Löwovu práci zhodnotil J. KUBIČKA, *Lázně*, s. 49–53.

⁹⁰⁶ V tomto ohledu jsou inspirativní práce o knižní kultuře v soudobém eggenberském prostředí. Srov. Jitka RADIMSKÁ, *Knihovna šlechtičny. Francouzské knihy Marie Ernestiny z Eggenbergu na zámku v Českém Krumlově*, České Budějovice 2007 (= Bibliotheca viva 1); P. BĚLINA – J. KAŠE – J. P. KUČERA, *Velké dějiny IX*, s. 609–620.

⁹⁰⁷ Srov. výše citovaný reskript Jana Adolfa ze Schwarzenbergu, Vídeň, 26. dubna 1682.

⁹⁰⁸ Svědčí o tom fragment německého rukopisu *Hydriatria Nova*, na jehož titulním listě je vynecháno jméno tiskaře a místo vrocení je uveden pouze fragment letopočtu „168.“, uložený v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bα 1.

Viléma do čela schwarzenberského domu v roce 1683.⁹⁰⁹ Nový majorátní pán nejspíše neměl, i vzhledem k politické situaci, na dalším rozvoji libničských lázní zájem.

Postoj Ferdinanda Viléma se výrazně změnil po roce 1689, kdy poprvé zmiňuje záměr rozšířit libničské lázně. Prakticky zároveň vyjádřil kníže zájem uhradit náklady Löwa z Erlsfeldu vzniklé v souvislosti s přípravou knižního popisu libničských lázní.⁹¹⁰ Lékařova práce mimo jiné zahrnovala opětovné zkoušky tamního pramene. Vyplynulo z nich údajně, že se místní voda kvalitou vyrovná karlovarské kyselce.⁹¹¹ Vrcholem tehdejšího úsilí byl memoriál neznámého autora z 13. července 1690. Text doporučoval vybudovat v Libníči lázně k užítku všem obyvatelům panství.⁹¹² Pamětní spis vedl vrchnost k podpoře naznačeného záměru, která dostala podobu konkrétní formulace stavební úlohy lázeňského komplexu a snahy o propagaci zamýšleného centra prostřednictvím jeho zamýšleného knižního popisu. Svědčí o tom zpráva hlubockého hejtmana Heidelbergera. Na základě knížecího reskriptu nechal dohledat starší Löwův rukopis popisu libničských lázní.⁹¹³ Opis dohledaného díla byl následně odeslán do Vídně. Vzápětí o rukopis k dopracování požádal i Johann Franz Löw.⁹¹⁴ Zároveň se knížete tázal, zda mu může dedikovat spis. Příprava pokračovala ještě v roce 1695, kdy si schwarzenberský hofmistr Ignác Baratti stěžoval na Löwovu liknavost.⁹¹⁵ Podle jeho názoru měl tehdy lékař nedostatek času, což se promítlo do jeho přístupu k práci na knize. Samotný rukopis hodnotil Baratti jako dobrý, ale příliš dlouhý. Domníval se, že je třeba nástin publikace zkrátit a předat jinému doktorovi k úpravám, aby bylo možné knihu dokončit. Z další pozornosti vrchnosti a jejích úředníků se kniha vytratila a k jejímu vydání prozatím z neznámých důvodů nedošlo.

⁹⁰⁹ K. SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 145.

⁹¹⁰ Reskript Ferdinanda Viléma ze Schwarzenbergu, Vídeň, 18. května 1690, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bα 1, fol. 20.

⁹¹¹ Heidelberger Schwarzenbergovi, Hluboká, 12. července 1690, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bα 1a, s. f.

⁹¹² Memoriál z 13. července 1690, b. m., Tamtéž. Podporuje výše naznačenou tezi marginálním významu libničských lázní v osmdesátých letech.

⁹¹³ Jeho torzem je s velkou pravděpodobností výše citovaný fragment rukopisu z osmdesátých let. Srov. Heidelberger Schwarzenbergovi, nedatovaný koncept (podzim 1691?), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bα 1, fol. 22.

⁹¹⁴ Löw Schwarzenbergovi, Praha, 16. listopadu 1691, Tamtéž, fol. 27. Zmiňovaný rukopis obdržel až v srpnu následujícího roku. Löw Schwarzenbergovi, Praha, 7. srpna 1692, Tamtéž, fol. 31.

⁹¹⁵ Ignác Baratti v této době působil jako hofmistr Adama Františka ze Schwarzenbergu, jenž v Praze studoval. Následně jej provázal na kavalírské cestě. Později byl schwarzenberským radou. Jako svědek je 28. ledna 1710 doložen na svatbě knížecího stavitele Antona Erharda Martinelliho s dcerou Barattioho podřízeného, správce vídeňského městského schwarzenberského paláce. Srov. SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., sign. 416; M. ŠANDA, *Antonio Ehorto Martinelli*, s. 20. Zde Baratti Frankstätterovi, Praha, 26. srpna 1695, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bα 1, fol. 34.

Zájem o publikaci práce projevil až Adam František ze Schwarzenbergu na prahu dvacátých let 18. století, nepochybně v souvislosti s tehdejší dokončením lázeňské budovy v Libníči. V průběhu jara 1720 byl knížeti předložen rukopis knihy.⁹¹⁶ S žádostí o 1 000 exemplářů spisu se následně obrátil na třeboňského lékaře Ferdinanda Josepha Staudigela,⁹¹⁷ jenž se poté vrchnosti dotazoval po způsobu podpory vydání.⁹¹⁸ Podrobnější okolnosti vzniku tisku, jenž byl vydán v roce 1721 v pražské jezuitské tiskárně,⁹¹⁹ nelze určit. Časově však snaha knížete o vydání popisu libníčských lázní bezprostředně navazuje na dokončení tamního areálu. Knížecí podpora tisku, již lze nepřímou doložit dedikací Adamu Františkovi, tudíž nejspíše souvisela s jeho snahou rozšířit povědomí o nově vystavěném centru lázeňství.

V obsahu Löwova spisu se prolíná popisný výklad o minulosti, objevení a vlastnostech libníčského minerálního pramene s rozsáhlejším lékařským naučením. Hlavním cílem knihy bylo poučit případné lázeňské hosty o způsobech užívání lázní. Podle Johanna Franze Löwa z Erlsfeldu vynalezl lázeň bůh skrze svou prozřetelnost k prospěchu vnitřních pochodů lidského těla.⁹²⁰ S odvoláním na barokního polyhistora Athanasia Kirchera, jenž platil mimo jiné i za autoritu v oblasti balneologie,⁹²¹ vyvrátil názory starověkých filozofů o neúčinnosti lázeňských pramenů a uvedl výčet významných evropských a českých lázní. Mezi nimi zmínil kromě západočeských center v Karlových Varech a Teplicích i schwarzenberské Jánské Lázně. Ke karlovarským lázním odkazuje už titul Löwova spisu. Je obměnou názvu jejich knižního popisu z roku 1638 *Hydriatria Carolina*, jenž platil za ukázkové dílo svého druhu.⁹²² V návaznosti na svá zkoumání z osmdesátých let 17. století a tehdejší korespondenci hlubockého hejtmána Řehoře Matěje Hosínského dával pražský lékař

⁹¹⁶ Je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Ba 1a, s. f.

⁹¹⁷ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 9. června 1720, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Ba 1a, s. f.

⁹¹⁸ Staudigl Schwarzenbergovi, Třeboň, 16. června 1720, Tamtéž.

⁹¹⁹ K jejímu významu Monika KOLDOVÁ, *Jezuitská tiskárna v Praze (1635–1773) a porovnání jejího fungování s jezuitskými tiskárnami v okolních zemích*, in: Rostislav Krušínský (ed.), *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska*. Sborník z 16. odborné konference Olomouc, 13.–14. listopadu 2006, Brno 2008, s. 245–254.

⁹²⁰ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 9–16.

⁹²¹ Athanasius Kircher (1602–1680) ve svém spisu *Mundus Subterraneus* položil základy vědecké balneologie. V. KRÍŽEK, *Obrazy*, s. 121. Löw citoval knihu V, sekci 3, paragraf 1. J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 12. Löw prokazatelně vlastnil Kircherovo souborné dílo. Srov. E. ROZSÍVALOVÁ, *Knihovna*, s. 55.

⁹²² Wenceslaus HÜLLINGER, *Hydriatria Carolina das Weitberühmte Keyser Carls-Badt Was vor köstliche Mineralien solches mit sich führt zu was Kranckheiten und wie man solches recht brauchen soll*, Zwickau 1638 [dostupné online, <http://books.google.com/>, přístup 11. února 2012].

vývěr minerální mastné, modré a velmi chladné vody, do souvislosti s důlní činností v okolí Libníče.⁹²³

V další kapitole doktor Löw v souvislosti se soudobou praxí rozebral vlastnosti pramene.⁹²⁴ Zásadní byla v jeho očích stálost průtoku bez závislosti na ročním období. Vedle toho zařadil vývěr do souvislostí s obdobnými zřídly, od nichž se nelišil. Podle pražského lékaře obsahovala minimálně jednu užitečnou minerální látku, což odvozoval z „*ojedinělé barvy*“. Podle příchuti a vůně odhadoval, že nejvýznamnější složkou kyselky byla síra. Další příměsi vody tvořily sanytr, kovy, soli a různé olejnaté látky. Léčebné účinky pramene byly podle Johanna Franze Löwa z Erlsfeldu mimořádné.⁹²⁵

Následně Johann Franz Löw krátce zhodnotil účinky minerálů obsažených ve vodě.⁹²⁶ Mezi příznaky, při jejichž výskytu doporučil schwarzenberský lékař užívat lázně, převažovaly vnitřní choroby. Kromě podagry, dny, zácpy, těžkostech na prsou a ochrany proti zimnici však měla libníčská voda ulevit i při seschnutí kůže a prašivíně. Naopak přitížit mohla při určitých druzích vodnatosti, růži, malomocenství, slepotě, menstruačních bolestech a při „*nemoci ohavné, již se ani jmenovat nesluší*“, tedy při syfilitidě.⁹²⁷

Zásadní částí Löwova spisu je *Oznámení a vysvětlení, kdy a kterak lázeň tato užívána býti má*. Autor v ní popisuje jednotlivé druhy léčebných procedur v Libníči.⁹²⁸ Podle pražského lékaře nebylo vhodné užívat pramen ve velkém horku ani za tuhé zimy. Nejlepší dobou pro návštěvu lázní podle něj bylo vrcholící jaro a počátek podzimu, což odpovídalo soudobé normě.⁹²⁹ Pražský lékař zároveň zcela zásadně zdůrazňoval, že léčba má probíhat vždy v souladu s doporučením lékaře.⁹³⁰

Doktor Löw rozeznával několik druhů lázeňských kůr. Přestože si byl vědom nechutnosti vody a případné nebezpečnosti jejího vnitřního užití, doporučoval hojné a především pravidelné pití ohřáté minerálky. Z pohledu moderní balneologie byly Löwem doporučované dávky, jež se během kůry postupně zvyšovaly, nevhodně vysoké.⁹³¹ Dosahovaly 3–4 litrů v poslední den léčby. Pít měli lázeňští hosté postupně

⁹²³ V šedesátých letech Josef Adam ze Schwarzenbergu přistoupil k odkoupení blízkého důlního díla hraběte Berchtolda, jež ohrožovalo libníčský pramen. Srov. D. KOVÁŘ, *Lázeňství*, s. 79.

⁹²⁴ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 16–23.

⁹²⁵ K obsahu minerálů z moderního hlediska srov. J. KUBIČKA, *Lázně*, s. 52–53.

⁹²⁶ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 24–43.

⁹²⁷ Tamtéž, s. 44–54.

⁹²⁸ Tamtéž, s. 56–78.

⁹²⁹ V. KRÍŽEK, *Obrazy*, s. 55–57.

⁹³⁰ Důrazně na to upozorňoval v celém díle. V souvislosti s dobou návštěvy lázní srov. J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 59.

⁹³¹ J. KUBIČKA, *Lázně*, s. 49.

z kameninových žejdlíků, přičemž jednotlivé dávky měli prokládat zhruba čtvrthodinou chůzí. Celý pitný cyklus měl proběhnout během jedné a půl až dvou hodin.

V návaznosti na pitnou kúru měly proběhnout koupele.⁹³² Jejich délka závisela na teplotě vody, čím byla teplejší, tím kratší měla být koupel. Za nejvhodnější označoval Löw teplotu mírnou. Ohřívání vody mělo proběhnout v kotli umístěném v blízkosti pramene. Kyselka neměla být zahřívána nad přímým ohněm, ale pomocí rozpálených kamenů či cihel. Aby nedošlo k nežádoucím reakcím minerálních látek obsažených ve vodě s okolním prostředím, měl mít kotel podobu dřevěné kádě. Do vany, jež měla být během lázně z větší části zakryta kvůli omezení tepelných ztrát, se měli lázeňští hosté postupně ponořit až po krk. K ochraně před nebezpečnými výpary z horké minerální vody měli mít hlavu přikrytou rouškou. Podobně jako po pitné kúře měla i po koupeli, jejíž trvání nemělo překročit jednu a půl až dvě hodiny, následovat krátká procházka a zejména pečlivé osušení. Podle doktora Löwa si měli hosté stížení při kúře náhlou slabostí posloužit lehkým občerstvením (jahodami, případně citronem) či přípravkem na posílení srdce. Slabým jedincům doporučoval po koupeli posílnění pivem se skořicí či cukrem.

Dalším druhem léčebné procedury bylo kapání minerální vody na hlavu lázeňského návštěvníka.⁹³³ Hodinu a půl trvající kúru, jež měla probíhat v ranních hodinách, měli hosté prodělat nalačno, což platí i pro další druhy užívání lázní. Aby byl účinek co největší, měli mít dohola vyholenou alespoň čtvrtinu hlavy. Kapání bylo podle Löwa možno užívat i lokálně na otoky a některé druhy povrchových zranění.

Ačkoliv Johann Franz Löw von Erlsfeld ve své příručce popsal ještě léčbu v parní lázni⁹³⁴ a prostřednictvím přikládání minerálů prohřátých v kyselce,⁹³⁵ největší význam přikládal kombinaci pitné a koupelové kúry. Jednotlivé procedury probíhaly shodně v tří- či pětidenních turnusech, jež se mohly opakovat. Návštěvníci přitom měli první den pobytu odpočívat. Nejkratší návštěva hostů měla tudíž trvat čtyři dny. Maximální délka léčby, potažmo pobytu v lázních, neměla přesáhnout dobu jednoho měsíce.

Podle doktora Löwa bylo nezbytné dodržovat během léčby pravidelný denní režim. Po brzkém ranním vstávání se měl lázeňský host vyprázdnit, načež následovaly patřičné procedury. Teprve po nich doporučoval Löw jídlo, jehož doba neměla

⁹³² J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 61–65.

⁹³³ Tamtéž, s. 78–82.

⁹³⁴ Tamtéž, s. 82.

⁹³⁵ Tamtéž, s. 82–84.

přesáhnout jednu hodinu. Soustavnou pozornost věnoval složení pokrmů.⁹³⁶ Podle pražského lékaře vedly náročné léčebné kúry k hladu. Přesto přesvědčoval čtenáře, že je třeba být v jídle a pití skromný, neboť mírnost a střídmost podle něj zvyšovala účinnost jednotlivých procedur. Přísně hostům radil, aby se vyhýbali těžkým jídlům, zejména hovězímu a telecímu masu, případně pokrmům ze „*starého kuřecího*“ a kapounského masa. Základem pokrmu měly být bylinné polévky a zelenina. Lázeňští hosté, kteří prodělávali pitnou kúru, měli žaludku dopřát odpočinek a polévkám se vyhnout. Jejich stravu měla podle Löwa tvořit kaše z ječných krup. Případný druhý chod se měl skládat z mladého a lehkého masa s dobře propečeným pšeničným či žitným chlebem. V postních dnech měly být servírovány ryby. Autor zásadně trval na tom, že „*to však vše dobře a chutně připraveno býti musí, jakož i vejš představené ryby mají jenom v dobrých a zdravých jídlách vařené a nebo dobře pečené býti, žádná z nich ale smažiti se nemá.*“⁹³⁷ Stejně tak rozhodný byl jeho zákaz konzervovaných pokrmů (uzených, sušených, marinovaných, zadělávaných, solených). Ve všech bodech se pražský lékař shoduje s poznatky moderní dietologie a gastronomie, což platí zejména pro jeho důraz na lehká masa, řádnou tepelnou přípravu a omezení koření (doporučoval pouze trochu muškátu či šafránu a minimum soli).⁹³⁸ Podobně inspirativní je Löwův pohled na dezerty a sladkosti, obzvláště nakládané ovoce – ačkoliv nezavrhoval konzumaci rozinek, v cukru nakládaného anýzu, koriandru, fenyklu, citrusů a nakládaných kdoulí či jiného zralého sezónního ovoce, rázně nesouhlasil s přílišnou náklonností hostů k sladkému ovoci, jež podle něj snižuje účinky léčebných procedur. Z lékařových formulací je přitom patrné, že právě nadměrná spotřeba ovoce patřila k všeobecně rozšířeným stravovacím nešvarům.⁹³⁹

Značnou pozornost věnoval Johann Franz Löw i pití. Jako nejvhodnější vnímal moselské a rýnské, případně české víno. „*Obecním a chudším lidem*“ doporučoval lehké pšeničné či ječné pivo namíchaného s pramenitou vodou. Naopak za nepřijatelné měl

⁹³⁶ Tamtéž, s. 84–109.

⁹³⁷ Tamtéž, s. 89–90.

⁹³⁸ Srov. Massimo MONTANARI, *Hlad a hojnost. Dějiny stravování v Evropě*, Praha 2003, s. 163 an.

⁹³⁹ „*Radím upřímně všem, zvláště těm, kteří mlsní a takovým ovocovým lahůdkám příliš navyklí jsou, od takové mlsnosti (ač nedím lehkomyšlnosti) se zdrželi. [...] Ale darmo jest, v některých ta právě nezřízená lačnost po ovoci tak velice vkořeněná jest, že ji téměř vyplnění nelze, nebo mnozí hůře nežli těhotné ženy, hned jak něco od ovoce spatřují, jakoby jim nemožné bylo se od něho zdržeti, oběma tak říkáje rukama a plnými ústy se do sebe cpají, takže se i chřtán i žaludek náramně děsí.*“ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 92, 95–96.

těžké pivo, špatnou vodu, mléko či kořalku. Nekompromisní byl i jeho postoj vůči kouření tabáku.⁹⁴⁰

Dalšími náležitostmi řádného lázeňského pobytu byl v očích pražského lékaře zejména pravidelný pohyb a řádný odpočinek. Sestával ze snížení energetického výdeje během dne a spánku, jenž neměl přesáhnout 7–8 hodin.⁹⁴¹ V každém případě se měli návštěvníci vyhýbat spánku během dne, pouze v případě největší únavy po náročných procedurách Löw připouštěl možnost čtvrt hodinového odpočinku vsedě. Důraz kladl i na užitek plynoucí z pravidelného vyměšování. Zároveň si byl autor spisu v galénovské tradici vědom toho, že zdraví těla souvisí se stavem mysli. Proto se měli libníčtí hosté pokusit o zmírnění hněvu, jenž by mohl zhoršit jejich stav. Vedle toho se měli vyvarovat přílišné starosti o svůj stav, zármutku, truchlení a lekavosti. Škodlivá ovšem byla podle Löwa i přílišná radost. Naopak vhodná se jevila mírnost v duchu hesla „*mírnost přetrvává*“,⁹⁴² což platilo i pro sexuální styk, jemuž se měli během léčby hosté vyhýbat.⁹⁴³ Naopak karetní hry a jiné „*kratochvilné zábavy*“ lékař pokládal za vhodné doplnění lázeňského pobytu.

V závěru tisku se doktor Löw zamýšlel nad možným významem libníčských lázní.⁹⁴⁴ Podle jeho názoru se v budoucnu mohl nově založený komplex stát důstojným protějškem starobylých lázeňských center, kupříkladu Karlových Varů, a to zejména poté, co Adam František ze Schwarzenbergu „*těm, jenž [!] též Vody vedle předepsaného lékařského způsobu a času užívati chtějí obzvláště pohodlné stavení při ní nákladně založiti a vyzdvihnouti rozkázal*“.⁹⁴⁵ Nezbytná však měla být další vrchnostenská podpora, jíž se dovolával. Domníval se, že kníže by měl vystavět i další lázeňské domy. Nutnou podmínkou úspěšného růstu lázní podle pražského lékaře byl kvalifikovaný personál či zřízení lékárny a obchodu.

⁹⁴⁰ „Přitom se také přísně zapovídá všeliké kouření tabáku, byť tomu krásně někdo tak navyklý byl, že by se mu zdálo, že se od téhož kouření zdržeti nemůže“, Tamtéž, s. 98. Tabák se ve střední Evropě rozšířil v souvislosti s průtahy žoldnéřů během třicetileté války, jako léčivá rostlina se běžně užíval již na konci 16. století. Srov. J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny II/1*, s. 396, *II/2*, s. 840.

⁹⁴¹ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 100.

⁹⁴² „*Moderata durant*.“ Přísloví vychází z díla Lucia Aenea Senecy (4 př. n. l – †65 n. l.), jenž jej použil v divadelní hře *Troades*. Srov. OSN XXII, s. 853–855; Anthony A. LONG, *Hellénistická filozofie. Stoikové, epikurejci, skeptikové*, Praha 2003, s. 281–283, k recepci Senecova díla v raném novověku s. 286–290.

⁹⁴³ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 109; srov. též výstražnou anekdotu uvedenou Tamtéž, s. 113: její hrdinkou byla podle autora „*ženská osoba (jejížto stav schválně tajím), kterážto přes celý čas lázně neustále a neuvěřitelně s nestydatou Venuší tovaryšovala a z jejího návodu mnohé nešlechetonosti, jichžto zde ani psátí nesluší, právě nestydatě provozovala, spolu též i s čeledí svou mnohé rozbroje a různice tropila, ale s jakým užítke a prospěchem se to vše dalo, vědí ti, jenž [!] přítomni byli*.“ Srov. též výklad o disciplinaci sexuálního chování, P. HERSCHE, *Muže II*, s. 729–736.

⁹⁴⁴ J. F. LÖW Z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, s. 114–120.

⁹⁴⁵ Tamtéž, s. 116.

Celkovým pojetím Löwův spis odpovídá soudobé praxi a lze jej zařadit vedle obdobných děl, jež o proslulejších lázních vydali autorovi předchůdci a současníci.⁹⁴⁶ Za bezprostřední vzor předpisu užívání libničského pramene je možné označit Hüllingerovu knihu *Hydriatria Carolina*. Byla publikována v roce 1638 a dočkala se řady dalších vydání.⁹⁴⁷ Mimo inspirace v názvu má Löwova práce stejnou strukturu. Po obecném zařazení lázní do širšího balneologického kontextu následují výsledky analýz pramenů, příznaky nemocí, při nichž je vhodné lázně navštěvovat a způsoby užívání jednotlivých kůr.⁹⁴⁸

Z důrazu opakovaně kladeného na nutnost užívat lázní podle doporučení lékaře, je patrná autorova snaha o disciplinaci těla.⁹⁴⁹ V očích Johanna Franze Löwa bylo v zájmu návštěvníků svěřit péči o své zdraví do rukou odborníků, kteří se měli postarat o jeho prospěch. Lékařské příkazy se přitom dotýkaly nejprivátnějších oblastí lidského života včetně vyměšování či stravovacích návyků. Autorita spisovatele spočívala na zdánlivě pevných základech – citacích klasiků rodící se vědy a užívání odborných termínů, podobně jako na jeho společenském postavení schwarzenberského lékaře zdůrazněném v předmluvě.⁹⁵⁰

S Löwovým nevyjádřeným názorem na disciplinaci těla se ztotožňovali i schwarzenberští úředníci. Už v roce 1690 se hlubocký hejtman pokusil z vůle knížete přimět lišovské měšťany, aby využívali výhradně služeb lazebníka, jenž měl v nájmu

⁹⁴⁶ Z řady děl pojednávajících o regionálních lázeňských místech stojí za připomenutí např. díla Walentina Kirchmaiera z Reichovic o prameni v Hradišti či v Kuksu (1696, resp. 1718), Jana Adama Veitha o podolském prameni (1728), Ferdinanda Josefa Částky o Svatoňovicích (1736) a Vysokém Mýtě (1739) aj. V. KRÍŽEK, *Obrazy*, s. 256–259. Na místě je připomenout, že schwarzenberská podpora vydání Löwova balneologického spisu nebyla jejich jediným počinem na poli barokního mecenátu balneologické literatury. Již v roce 1707 totiž vyšel obdobně koncipovaný popis Jánských Lázní. Srov. Melchior Wentzl LODGMAN DE AUEN, *Ursprung deß Lebens Das ist: Beachtsambe, und warhafftige Beschreibung der mineralischen Wassern, in denen S. Joannis Bädern*, Prag 1707. Týž autor sepsal také popis lázní v Modletíně. Srov. V. KRÍŽEK, *Obrazy*, s. 258.

⁹⁴⁷ W. HÜLLINGER, *Hydriatria Carolina*. Kromě výše citovaného vydání z r. 1638 vyšlo dílo opakovaně v letech 1670 (Altdorf), 1679 (Norimberk), 1692 (Praha) a 1715 (Cheb), 1733 (Cheb) aj.

⁹⁴⁸ Podrobné srovnání těchto a dalších soudobých popisů lázní by vydalo na samostatnou práci. Již z prvotního přehlednutí problematiky je však zjevné, že Löwovou inspirací nebyl spis Tomáše JORDÁNA z KLAUSENBURKU, *Kniha o vodách hojitedlných neb Teplících Moravských*, Olomouc 1580 [dostupné online, <http://www.manuscriptorium.com/>, přístup 14. února 2012], jak naznačoval J. KUBIČKA, *Lázně*, s. 50 – podobnost obou spisů je zcela obecná. V inventářích knihovny dr. Löwa se podařilo identifikovat jen několik balneologických spisů, mezi nimi i „*Begeriis von Karlsbad*“, nepochybně popis karlovarských lázní. Ztotožnění s Hüllingerovým dílem se přímo nabízí. Srov. E. ROZSÍVALOVÁ, *Knihovna*, s. 60.

⁹⁴⁹ Diskusi kolem konceptu disciplinace těla a medikalizace společnosti, které jsou vnímané jako jedny z klíčových modernizačních pochodů raného novověku, shrnula v českém prostředí Daniela TINKOVÁ, *Tělo – věda – historie. K otázce formování „moderního těla“ v historiografii a novověké vědě*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007, s. 13–52.

⁹⁵⁰ J. F. LÖW z ERLSFELDU, *Hydriatria nova*, nestránkovaná předmluva. Opominutí dalších prestižních titulů autora, jenž byl opakovaně děkanem pražské lékařské fakulty a rektorem tamní univerzity, svědčí o orientaci spisu na dedikanta a čtenáře z řad šlechtý.

libníčské lázně.⁹⁵¹ Podle Pavla Matlase byl tlak na poddanské město vyvolán fiskálními zájmy panstva. Setkal se s nesouhlasem městské rady, která se nepokusila prosadit vrchnostenské stanovisko. Na prahu devadesátých let 17. století tudíž nebyly lázně v Libníči v širší míře vnímané jako vhodný cíl návštěvy ani v rámci hlubockého panství. Za jeho hranicemi pak byl ohlas libníčského komplexu zřejmě zcela minimální. Během následujících dvou desetiletí sloužily jako lázeňské středisko výhradně lokálního významu.⁹⁵²

Stavební akci ve druhém desetiletí 18. století lze vnímat jako pokus o pozdvižení významu místa. Součástí vrchnostenské strategie, jak rozšířit povědomí o libníčských lázních, bylo i vydání Löwova spisu. Lze se domnívat, že z 1 000 výtisků byla polovina v českém a polovina v německém jazyce.⁹⁵³ Je otázkou, zda se kniha dostala do běžné distribuce prostřednictvím sítě knihkupců. Pravděpodobněji práci šířila vrchnost ve své režii, nejspíš formou darů, jak bylo v soudobé společnosti obvyklé.⁹⁵⁴ Hypotézu podporuje i korespondence z roku 1730, kdy se Adam František ze Schwarzenbergu obrátil na hlubockého hejtmana Felixe Maxmiliána Lintnera s dotazem, zda se v hlubocké registratuře nacházely německé popisy libníčských lázní.⁹⁵⁵ Hlubocký úředník následně do Vídně odeslal 8 německých a 4 české výtisky knihy *Hydriatria nova* (jejich přijetí kníže následně potvrdil),⁹⁵⁶ přičemž na zámku bylo podle Lintnera uloženo ještě 32 německy a 160 česky psaných exemplářů.⁹⁵⁷ Bohužel o důvodech, jež knížete vedly k poptávce po knize, se lze jen dohadovat. S velkou pravděpodobností jimi chtěl podarovat konkrétní osoby, což mohlo sloužit jako způsob pozvání na hlubocké panství.⁹⁵⁸ Ze stručné výměny dopisů je zřejmé, že ve dvacátých letech 18. století byly rozebrány čtyři pětiny nákladu, přičemž větší zájem byl o německou jazykovou mutaci.

⁹⁵¹ P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 151.

⁹⁵² Srov. níže uvedený výklad o návštěvnosti. Zajímavou otázkou jsou případné analogie – jaká byla návštěvnost a složení hostů ve srovnatelných lázních? Prozatím bohužel chybí srovnávací materiál.

⁹⁵³ Podobnou praxi zvolil Josef Adam ze Schwarzenbergu při mladším dotisku Löwova spisu. Srov. níže.

⁹⁵⁴ Obecně P. BĚLINA – J. KAŠE – J. P. KUČERA, *Velké dějiny IX*, s. 609. Ve vztahu ke Schwarzenbergům srov. níže výklad o návštěvě Eleonory Amálie v Jánských Lázních.

⁹⁵⁵ Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 31. května 1730, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Ba 1a, s. f.

⁹⁵⁶ Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 21. června 1730, Tamtéž.

⁹⁵⁷ Lintner Schwarzenbergovi, Hluboká, 10. června 1730, Tamtéž.

⁹⁵⁸ Obdarování knihami nebylo v daném období neobvyklé – proslul jím kupříkladu František Antonín Sporck. Srov. P. PREISS, *František Antonín Špork*, s. 150–152; Ignác Antonín HRDINA – Hedvika KUCHAROVÁ, *Kacířský proces s hrabětem F. A. Šporkem v právně-historickém a teologickém kontextu*, Ostrava 2011, s. 205–210; Jiří KUBEŠ, „Votre Excellence est trop philosophe“. *Pobyt Františka Antonína Šporka u císařského dvora v roce 1727*, *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 25–43. Srov. též níže uvedený výklad o návštěvě E. A. ze Schwarzenbergu v Jánských Lázních.

Ukázat způsob, jímž byl spis *Hydriatria nova* distribuován, lze na příkladu mladšího spisu *Hydriatria recusa*, jenž vyšel v roce 1767 a představoval druhé, mírně rozšířené vydání Löwova knižního popisu libníčských lázní.⁹⁵⁹ Přípravy k vydání probíhaly přinejmenším od roku 1763, kdy třeboňský vrchnostenský lékař Josef Antonín Lintz pořídil výtah z knihy *Hydriatria nova*.⁹⁶⁰ Na jeho základě Josef Adam ze Schwarzenbergu svolil k její publikaci.⁹⁶¹ Doktor Lintz vzápětí prováděl zkoušky libníčské vody, přitom nejel do Libníče, ale tamní voda byla odeslána do Třeboně.⁹⁶² Vzápětí vrchnosti odeslal rukopisný nástin užítkovosti a předpisů užívání lázní v Libníči.⁹⁶³ Z neznámých důvodů bylo tehdejší vydání spisu pozdrženo. Vliv na pozdější publikaci mohlo mít i cenzurní řízení, které probíhalo v roce 1766.⁹⁶⁴ Neustálé prodlevy podráždily doktora Lintze, jenž na začátku prosince důrazně požadoval uspíšení vytištění 500 českých a 500 německých exemplářů knihy.⁹⁶⁵ Na výplatu jindřichohradeckému tiskaři Ignáci Hilgartnerovi vyžadoval z hlubockých důchodů 168 zl, jež obdržel 27. ledna a následně Hilgartnerovi vyplatil.⁹⁶⁶ V únoru byly vytištěné knižní archy v Třeboni, odkud Lintz odeslal 500 exemplářů na Hlubokou.⁹⁶⁷ Zároveň zorganizoval rozsáhlou distribuční akci: knihy *Hydriatria recusa* zaslal do Jindřichova Hradce hraběnce Czerninové,⁹⁶⁸ jejímu sekretáři, nejvyššímu hradeckému

⁹⁵⁹ Fragment německého vydání je uložen mimo jiné v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Ba 1a, fol. 64–121; spisu si jako dokladu vyspělé knižní kultury schwarzenberského dominia všímá Zdeněk KALISTA, *Století andělů a ďáblů. Jihočeský barok*, Jinočany 1993, s. 226.

⁹⁶⁰ Je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Ba 1a, s. f. Nelze vyloučit, že práce na knize začaly již dříve, neboť si Lintz v roce 1766 stěžoval, že je rukopis hotov již devět let. Lintz hlubockému hospodářskému řediteli, Třeboň, 1. prosince 1766, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 78.

⁹⁶¹ Patent Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Vídeň, 16. března 1763, Tamtéž, fol. 37.

⁹⁶² Lintz hlubockému hospodářskému řediteli, Třeboň, 28. března 1763, Tamtéž, fol. 45–46.

⁹⁶³ Tamtéž, fol. 50–67; kníže nástin vzápětí zdárně obdržel. Srov. reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Vídeň, 21. května 1763, Tamtéž, fol. 73.

⁹⁶⁴ Srov. dopis cenzora Johanna Marchanda Schwarzenbergovi, Praha, 21. dubna 1766, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Ba 1a, s. f., jímž knížete informoval o průběhu cenzurního řízení. Bylo ukončeno v červenci. Srov. Marchand Schwarzenbergovi, Praha, 23. července 1766, Tamtéž. Problémy s cenzurou, jež zdržovala vydání knižního popisu libníčských lázní však kníže zmiňoval ještě v reskriptu z 27. prosince 1766, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 81.

⁹⁶⁵ Lintz hlubockému hospodářskému řediteli, Tamtéž, fol. 78.

⁹⁶⁶ K významu tiskařského podniku Františka Petra a Ignáce Vojtěcha Hilgartnerů srov. Z. KALISTA, *Století*, s. 226–228. Zde dopisy Lintze hlubockému hospodářskému řediteli, Třeboň, 1. prosince 1766, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 78; Třeboň, 27. ledna 1767, Tamtéž, fol. 86–87. Kvitanci na přijetí sumy vydal tiskař Ignatz Adalbert Hilgartner v Jindřichově Hradci 30. ledna 1767, Tamtéž, fol. 89; o zaplacení následně zpravil Lintz hlubockého hospodářského ředitele, srov. Lintz hlubockému hospodářskému řediteli, Třeboň, 8. února 1767, Tamtéž, fol. 88–90.

⁹⁶⁷ Lintz hlubockému hospodářskému řediteli, Tamtéž, fol. 95.

⁹⁶⁸ Terezie Czerninová, rozená Rajská z Dubnic (†1779), druhá manželka Prokopa Vojtěcha hraběte Czernina z Chudenic. OSN VI, s. 626.

hejtmanovi, krajskému lékaři a tamním františkánům.⁹⁶⁹ Do Vídně odeslal Lintz výtisky hraběti Schallenbergovi,⁹⁷⁰ jeho lékaři a schwarzenberskému domovnímu lékaři dr. Habermannovi. Do Prahy Lintz zaslal knihy hraběti ze Sternbergu,⁹⁷¹ hraběti Czerninovi,⁹⁷² knížeti Josefu Adamovi ze Schwarzenbergu (později obdržel ještě 8 knih v exkluzivní taftové vazbě)⁹⁷³ a cenzorovi Johannu Marchandovi. V Třeboni obdrželi výtisky zámečtí úředníci a lékárník. Další svazky putovaly do archivu. Za překlad rukopisu z němčiny do češtiny dostal exempláře v obou jazykových verzích Petr Kašpar Světecký.⁹⁷⁴ Během únorové distribuce dostali knihy i novobystřičtí pauláni. Celkově bylo z Třeboně odesláno 26 německých a 11 českých knih. Později některé výtisky svázal třeboňský knihvazač Antonín Jakeš.⁹⁷⁵ Unikátně dochované prameny z období Josefa Adama ze Schwarzenbergu umožňují rozkrýt sociální síť, v jejímž rámci knížecí úředníci rozesílali knihy. Podobným způsobem velmi pravděpodobně postupoval v dřívější generaci i Adam František ze Schwarzenbergu.

Řada ustanovení lázeňského řádu Johanna Franze Löwa z Erlsfeldu se odrazila i v hmotné kultuře shromážděné v libníčském areálu. Platí to v první řadě pro interiérové členění, zcela pochopitelně podřízené potřebám lázní. Z konkrétních potřeb, jež uvádí pražský lékař, lze přímo doložit zejména kotel na ohřev minerální vody v těsném sousedství pramene.⁹⁷⁶ Byl nezbytnou podmínkou fungování lázeňského provozu a jako takový tvořil i součást starší podoby libníčských lázní. Pro dokončovanou lázeňskou budovu nechal kníže v únoru 1719 zakoupit novou nádobu, jež byla oproti Löwovu doporučení z mědi.⁹⁷⁷ Starý kotel měl být opraven a následně využit v některém ze schwarzenberských hospodářských dvorů. Nádobu na ohřev vody je uváděna i ve stručném inventáři z roku 1756, který zachycuje také

⁹⁶⁹ Josef Antonín Lintz, soupis distribuce spisu *Hydriatria recusa*, Třeboň, 23. února 1767, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 99.

⁹⁷⁰ Dosud neidentifikovaný člen šlechtické rodiny Schallenbergů. Srov. J. H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon* XXXIV, sl. 832–835.

⁹⁷¹ Pravděpodobně František Leopold hrabě ze Sternberka (1680–1745), manžel Marie Anny ze Schwarzenbergu a pozdější poručník Josefa Adama ze Schwarzenbergu, OSN XXIV, s. 784.

⁹⁷² Prokop Vojtěch hrabě Czernin z Chudenic. OSN VI, s. 626.

⁹⁷³ Lintz Schwarzenbergovi, Třeboň, 9. května 1767, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 104.

⁹⁷⁴ Petr Kašpar Světecký (1708–1788), zeměměřič na třeboňském panství. Srov. Z. KALISTA, *Století*, s. 226–228, 277. Na obsáhlou Světeckého pozůstalost uloženou v NA Praha upozornil I. CERMAN, *Šlechtická kultura*, s. 476.

⁹⁷⁵ Srov. jeho účet za vázání knihy *Hydriatria recusa* ve výši 36 zl 45 kr ze 7. května 1767 uložený v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 102.

⁹⁷⁶ Zachycují jej plány Pavla Ignáce Bayera. Srov. výše.

⁹⁷⁷ Stará nádoba měla objem 3,5 věder (cca 198 l), nová 5 věder (cca 283 l). Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 15. února 1719, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Ba 1b, fol. 1–2.

dřevěné překryty van.⁹⁷⁸ V souladu se spisem pražského lékaře sloužily k omezení úniků tepla z ohřáté kyselky.

Další informace o podobě a vybavení libničského komplexu poskytuje inventář libničských lázní z roku 1782.⁹⁷⁹ Jeho autoři zachytili vybavu staré budovy, přístavby křídla a dalších budov včetně Židovny⁹⁸⁰ a kaple. Ze soupisu vybavení z roku 1789 je patrné, že voda byla ohřívána na dvou měděných pánvích.⁹⁸¹ Lázeňskou vybavu tehdy doplňovalo 42 van a 33 dřevěných krytů.⁹⁸²

Vstřícný postoj lékaře vůči hrám a dalším kratochvílím odrážel soudobé zvyklosti, neboť ještě před vydáním jeho spisu byl v libničských lázních k zábavě příchozích zhotoven kuželník.⁹⁸³ Naopak vybavení místnosti ve zvýšeném přízemí kulečnickem proběhlo se vši pravděpodobností až po smrti Adama Františka ze Schwarzenbergu.⁹⁸⁴

Doktor Löw měl bezprostřední vliv i na realizaci hodin v lázních.⁹⁸⁵ Ve svém spisu opakovaně zdůraznil nutnost přesného dodržování denního rozvrhu. Z toho důvodu už v roce 1691 upozorňoval knížete, že by bylo nanejvýš vhodné umístit v blízkosti lázeňské budovy hodiny.⁹⁸⁶ Realizace Löwova záměru v rámci de Maggiho dřevěného lázeňského areálu je nepravděpodobná.⁹⁸⁷ Pokus o pořízení hodin do Libniče proběhl i v souvislosti se stavbou kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů, nicméně ani tehdy nebyl stroj pořízen.⁹⁸⁸ Přehled o čase hostům poskytly až sluneční hodiny v roce 1720.⁹⁸⁹ O pět let později kníže nařídil hlubockému hejtmanovi, aby u třeboňského

⁹⁷⁸ Srov. hospodářský inventář objektů na hlubockém panství za rok 1755, leden 1756, Tamtéž, sign. IB 6J 7, fol. 429–459.

⁹⁷⁹ Inventář lázní v Libniči, 23. prosince 1782, Tamtéž, sign. IA 6Ba 2b, fol. 228–235.

⁹⁸⁰ 10 pokojů vybavených celkem 10 postelemi. V dosavadní literatuře je pramen interpretován odlišně. Podle D. KOVÁŘE, *Lázeňství*, s. 78, bylo v Židovně 8 pokojů.

⁹⁸¹ Tematický inventář objektů na hlubockém panství za rok 1789, Tamtéž, sign. IB 6J 7, fol. 429–459, pro Libnič fol. 450–454. Kromě lázeňských potřeb uvádí sumárně i vybavení kuchyně a velmi povšechně i vybraný mobiliář.

⁹⁸² Některé ze 42 van byly určeny pro Židovnu, neboť do trojice koupelen v lázeňské budově by se jich takové množství nevešlo. Několik van nebylo využíváno a zřejmě sloužily jako náhradní, čemuž odpovídá menší počet krytů.

⁹⁸³ „Kugelspiel“. Srov. důchodní účet panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1713, Tamtéž, sign. I 6R 2.

⁹⁸⁴ Srov. údaj o „billiard zimmer“ v inventáři z roku 1782, Tamtéž, sign. IA 6Ba 2b, fol. 228–235.

⁹⁸⁵ K vnímání času v barokní Evropě srov. P. HERSCHE, *Muße II*, s. 753–758. Na základě jeho výkladu lze Löwův důraz na nutnost dodržování časového rozvrhu vnímat jako pokus o „medikalizaci“ času.

⁹⁸⁶ Johann Franz Löw z Erlsfeldu Ferdinandu Vilémovi ze Schwarzenbergu, Praha, 16. listopadu 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 1, fol. 27.

⁹⁸⁷ V daném období byly na hlubockém panství hodiny pouze na věži zámku Hluboká, a to velmi nepřesné, ještě z marradasovského období. Srov. výše.

⁹⁸⁸ Návštěvu u budějovického hodináře kvůli hodinám pro Libnič zmiňoval Dräxler v dopise Dvořákovi, Třeboň, 17. srpna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Ka 24a, fol. 86.

⁹⁸⁹ Srov. předcházející podkapitulu.

hodináře objednal hodinový stroj k pohodlí hostů v lázních.⁹⁹⁰ Ve dvacátých letech se hodiny na vrchnostenských objektech objevovaly poměrně často.⁹⁹¹ Pro Libníč však ani tehdy pořízeny nebyly – teprve v roce 1763 byl pro lázně připravován hodinový stroj, neboť tam údajně dosud žádný nebyl.⁹⁹² Kníže Josef Adam se posléze důrazně ptal po důvodech prodlevy přípravy libníčských hodin, z nichž podle jeho slov hostům neplynul žádný užitek.⁹⁹³ Teprve poté byl lázeňský areál vybaven přístrojem, jenž byl schopen měřit čas na čtvrt hodiny.⁹⁹⁴ Právě doba patnácti minut byla podle spisu *Hydriatria nova* základní časovou jednotkou, v jejíž násobcích se počítala doba jednotlivých procedur.⁹⁹⁵

O libníčské lázně se měl starat hostinský, jenž je měl vrchností propachtované.⁹⁹⁶ „*David lazebník v panské lázni*“ je poprvé uveden k roku 1691.⁹⁹⁷ Lazebníci měli areál v nájmu a vrchností odváděli vybrané prostředky – za první sezónu provozu nového hostince v roce 1691 získali Schwarzenbergové od lázeňských hostů 25 zl 39 kr 3 d.⁹⁹⁸

Po nástupu Adama Františka ze Schwarzenbergu nebyl v lázních žádný sloužící (1704–1720). Souběžně s dokončovacími pracemi v lázeňském areálu však začalo hledání vhodného uchazeče. Již v únoru 1719 doporučoval třeboňský nejvyšší hejtman František Šimon Lužický k funkci libníčského hostinského někdejšího třeboňského

⁹⁹⁰ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 23. února 1725, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 186–187.

⁹⁹¹ Hodinová věž byla vystavěna namátkou na Ohradě, v kostele sv. Petra a Pavla v Nákří, na zámku v Dřítňi, nové hodiny byly připraveny v hlubockém zámku aj. Oprávněně lze hovořit o tom, že hodiny měly vedle praktického i symbolický význam – tím, že sloužily k užítku obyvatel okolí, jednoznačně poukazovaly na užitek poskytovaný poddaným vrchností. Prameny k hodinám vrchnostenských objektů jsou uloženy v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 3.

⁹⁹² Dopis hlubockého hejtmana Johanna Carla Zelenky, Hluboká, 4. dubna 1763, Tamtéž, fol. 561. Hejtman se ptá, zda může krumlovský hodinář upravit hodiny, původně připravované pro Libníč, k instalaci na zámku v Červeném Dvoře. Pokud ano, má tak učinit a pro Libníč zhotovit jiný stroj.

⁹⁹³ Reskript Josefa Adama ze Schwarzenbergu, Vídeň, 15. června 1763, Tamtéž, fol. 593.

⁹⁹⁴ Srov. zápis v inventáři z r. 1782 – „*I Uhr auf den Thurm, die stund und ¼ Schlagt.*“ Tamtéž, sign. IA 6Bα 2b, fol. 228-235.

⁹⁹⁵ Již v roce 1770 však bylo nutné hodiny opravit. Srov. Johann Nicolaus Heinemann (krumlovský hodinář), soupis nutných oprav na hodinovém stroji v Libníči, Český Krumlov, 19. května 1770, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Ka 2a/9, s. f.

⁹⁹⁶ Srov. zmínku u P. MATLASE, *Shovívavá vrchnost*, s. 151.

⁹⁹⁷ Od roku 1693 v lázních žil se ženou Kateřinou a posléze 3 dětmi, v roce 1699 se odstěhoval na panství Mšec a byl nahrazen Johannesem Millerem/Müllerem (v lázních 1700–1703). O dva roky později přibyla k panské lázni „*druhá panská chalupa*“, již obýval blíže neurčený podruh. Srov. poddanské seznamy panství Hluboká nad Vltavou, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 5AU 1.

⁹⁹⁸ Bohužel bez povědomí o ceně za lůžko nelze říci, kolik hostů bylo tehdy v Libníči ubytováno. Srov. důchodní účty panství Hluboká za 2. pololetí 1691, 11. listopadu 1691, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. K vývoji návštěvnosti srov. níže, graf 1.

pivovárníka Tomáše Povolného.⁹⁹⁹ Nároky kladené na kandidáta podle Lužického nebyly velké. Domníval se, že bude stačit, když bude schopen postarat se o hosty a jeho žena jim uvaří jídlo. Odměnou jim měl být blíže neurčený plat a propůjčení osmi strychů vrchnostenských polí jako deputátu. Naopak hlubocký hejtman Václav Antonín Dvořák podle Lužického tvrdil, že Povolný nemá dostatečná znalosti, na druhou stranu se prý potýkal s nedostatkem zájemců. Povolný nakonec nebyl vybrán a následujícího roku se jako o budoucím nájemci libníčských lázní hovoří o Karlu Leopoldu Patrasovi, někdejší granátnickém mušketyrovi.¹⁰⁰⁰ Podle Adama Františka ze Schwarzenbergu, který jej 1. června jmenoval hostinským v Libníči, měl být k službě hostím připraven co nejdříve.¹⁰⁰¹ Z toho plyne, že lázeňská budova byla využívána bezprostředně po dostavbě, nebo dokonce ještě během dokončovacích prací. Zároveň vydal pokyn, aby byl rychle připraven Patrasův kontrakt. Hostinskému měly náležet vedle 30 zl platu ze sirotčí pokladny ještě rozličné viktualie.

Smlouva o nájmu libníčských lázní s Karlem Leopoldem Patrasem byla uzavřena na Hluboké 4. června 1720.¹⁰⁰² Dokument určoval jeho povinnosti v libníčských lázních a ceny pronájmu pokojů. Hlavní povinností Patrasy bylo vést zbožný a křesťanský život. Neměl v lázních dopustit žádné hádky a nepravosti. Dále byl pověřen požárním dozorem v lázních i v přilehlé kapli a měl udržovat v čistotě lázeňské pokoje. Zároveň byl pověřen správou peněz darovaných hosty na svíčky v kapli. Byl osobně zodpovědný za stav vybavení ve vrchnostenské budově. Po odjezdu hostů měl kontrolovat mobiliář jednotlivých pokojů, aby zjistil jeho případné poškození. Druhý bod smlouvy určoval, že Patras měl zajišťovat píci pro koně příchozích. Zásadní podle instrukce bylo, aby byl připraven posloužit hostům jídlem a vrchnostenským pivem, a to ve dne i v noci.¹⁰⁰³ Dále kontrakt stanovoval nájem pokojů. Ceny pokojů v patře se pohybovaly od 7 kr za noc v malých pokojích s krby přes 10 kr za velký pokoj s kamny a 12 kr za noc v pokoji s jednou komorou (ložnicí) až k 15 kr za noc v největším pokoji se dvěma

⁹⁹⁹ Lužický Schwarzenbergovi, Třeboň, 26. února 1719, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Ba 1, s. f.

¹⁰⁰⁰ Vyhledání věrohodného zájemce nařídil kníže reskriptem datovaným v Laxenburgu, 18. května 1720, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Ba 2a, fol. 4.; o Patrasovi jako o zájemci o místo hovořil hejtman Dvořák v dopise Schwarzenbergovi, Hluboká, 28. května 1720, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Ba 1, s. f.

¹⁰⁰¹ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 1. června 1720, SOA Třeboň, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Ba 2a, fol. 6.

¹⁰⁰² Kontrakt uzavřený mezi Karlem Leopoldem Patrasem a hlubockými úředníky, Hluboká, 4. června 1720, Tamtéž, fol. 9–11. Opis je uložen v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Ba 1, s. f.

¹⁰⁰³ Jak doložím níže, představovalo šenkování panského piva pro lázně významný zdroj příjmů.

komorami.¹⁰⁰⁴ Jedna sloužila jako spižírna a druhá jako ložnice (obr. 35a). V patře byla kuchyně se dvěma ohništi k potřebě hostů. Ve zvýšeném přízemí se nacházel byt hostinského s komorou, kuchyní a spižírnou pro hostinského a hosty (obr. 35b). Dále se zde nacházela místnost s kamny, v níž stál pronájem na noc 10 kr. Podsklepená část stavby byla rozdělena do čtyř sklepů, jež přiléhaly k lednici. Jeden ze sklepů byl dán k užívání Patrasovi. Zbylé tři si mohli pronajmout hosté za 2 kr za den. Další ubytovací prostory se nacházely v dřevěné budově vedle lázní. Šlo o čtveřici komor v ceně po 5 kr, k nimž přiléhal předpokoj se čtyřmi ohništi. Za jejich využívání měl hostinský účtovat 2 kr denně. Poslední součástí lázeňského areálu s ubytovacími prostorami byl dřevěný byt lovce. Nacházela se v něm dvojice pokojů s komorou, jejichž nájem dosahoval výše 5 kr. Zpoplatněno bylo podle smlouvy i užívání lázeňských van, za každou koupel 3 kr. Příjmy z prodeje piva, podobně jako vína, měly být pod hrozbou neurčeného trestu odvedeny do hlubocké důchodní pokladny. Zároveň měl hostinský dbát na dodržování vrchnostenského monopolu a neměl dovolit, aby si hosté přivezli vlastní pití. V devátém ustanovení byly Patrasovi přiděleny deputátní pozemky, mezi něž patřilo 6 strychů pole u mojčského lesa a část louky v příkopu za dřevěnou budovou u lázní. V zimě měl obdržet 12 sáhů dřeva na topení. O případném platu smlouva pomlčela, přesto ji v dané podobě kníže schválil.¹⁰⁰⁵ Svým celkovým pojetím odpovídá soudobým instrukcím pro schwarzenberské úředníky, jejichž formulace byly mimo vymezení konkrétních pravomocí spíše obecné a přes hrozbu přísnými tresty v nich sankce nebyly určeny.¹⁰⁰⁶

Personál v Libníči zprvu tvořili Karel Leopold Patras se ženou a lovcem, jehož služby měly být k dispozici hostům.¹⁰⁰⁷ V roce 1723 Adam František ze Schwarzenbergu zvýšil Patrasův deputát o 6 strychů obilí, neboť hostinský měl nově

¹⁰⁰⁴ Veškeré sumy byly uvedeny i patřičných násobcích za týdenní pobyt.

¹⁰⁰⁵ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 1. června 1720, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Ba 2a, fol. 6.

¹⁰⁰⁶ K instrukcím úředníků vrchnostenské správy a samosprávy a na hlubockém panství a jejich neschopnosti zajistit plnění služebních povinností P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 146 aj. Prameny (texty služebních přísah, instrukce pro úředníky aj.) jsou uloženy zejména v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 7 1.

¹⁰⁰⁷ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 12. února 1716, Tamtéž, sign. IB 6Ba 2a, fol. 1–2. Panští myslivci byli v libníčské „*herrschaftl. badt*“ již před vydáním reskriptu, o čemž svědčí příslušné poddanské seznamy. Panský myslivec se v Libníči vyskytoval poprvé v letech 1707–1708. Zprvu šlo o myslivce Řehoře (1707–1708), následně v roce 1711 myslivec Martin Hušák, jenž byl nahrazen Ferdinandem Höffenstockem (do r. 1715) a dalšími členy mysliveckého bratrstva (Jan Jandůrek aj). Do roku 1715 šlo o svobodného myslivce Ferdinanda Höffenstocka, od roku 1716 je v Libníči uváděn „*myslivec Jan [Jandůrek] mezi Jägerparthey psanej se ženou*“. Srov. poddanské seznamy panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 5AU 1; dále Georg Ferdinand Kopeček, soupis vrchnostenských myslivců, Hluboká, 28. března 1736, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 7J 2, s. f.

k ruce dva pomocníky, kteří uklízeli hostinské pokoje.¹⁰⁰⁸ S velkou pravděpodobností šlo o odraz stoupající návštěvnosti (graf 1, tabulka 1). K dalšímu zvýšení deputátu došlo v roce 1736, tentokrát o další 4 strychy obilí, bohužel bez udání důvodu.¹⁰⁰⁹ První hostinský v rozšířených libničských lázních byl ve službě do roku 1743, kdy proběhlo hledání nového správce tamního areálu. Karel Leopold Patras byl zároveň umístěn v lišovském špitále, kde o rok později zemřel.¹⁰¹⁰ Do lázní podle nájemní smlouvy jeho nástupce Antonína Hořejšího každý týden docházel lékař a hlubocký chirurg, jejichž návštěvy byly v souladu s Löwovými doporučeními.¹⁰¹¹

Zásadní otázku představuje vývoj návštěvnosti a složení lázeňských hostů. Vývoj návštěvnosti nepřímo dokládají důchodní účty hlubockého panství, v nichž se odráží příjmy plynoucí vrchností z lázeňského komplexu.¹⁰¹² Řada údajů počíná rokem 1691.¹⁰¹³ V prvních dvou desetiletích existence panských lázní příjmy stagnovaly na nepatrných hodnotách. Pouze na prahu devadesátých let 17. století přesahovaly příjmy 20 zl, posléze nepatrně poklesly. Může jít o doklad mírného opadu prvotního

¹⁰⁰⁸ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Praha, 7. září 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Bα 2a, fol. 13.

¹⁰⁰⁹ Reskript Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu, Hluboká, 25. srpna 1736, Tamtéž, fol. 17.

¹⁰¹⁰ Zmínku o odchodu Patrase do Lišova obsahuje dopis třeboňského nejvyššího hejtmána Ferdinand August Olbricht hlubockému hejtmanovi, Třeboň, 27. března 1743, Tamtéž, fol. 20. Karel Leopold Patras zemřel 20. srpna 1744 v lišovském špitále ve věku 67 let. Byl pohřben na lišovském hřbitově. Srov. SOA Třeboň, sbírka římskokatolických matrik, FÚ Lišov, kniha 3, fol. 208 [dostupné online, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 12. února 2011]. Není jisté, kdo nastoupil na jeho místo. V letech 1748–1755 a následně v letech 1761–1762 působil jako libničský hostinský Antonín Hořejší, zeť pokojského třeboňského zámku. Prameny k jeho nástupu do služby jsou uloženy Tamtéž, Vs Hluboká, sign. IA 6Bα 2a–b; cenný je zejména návrh nájemní smlouvy z 19. dubna 1748, Tamtéž, sign. IA 6Bα 2a, fol. 10–12; dále srov. důchodní účty panství Hluboká, Tamtéž, sign. I 6R 2. Po Hořejším působil jako nájemce Jan Němec (pronájem 1756–1758), „*hiesige herrschaftliche oberschaffer*“ – není jisté, zda šlo o stavitele, který na přelomu šedesátých a sedmdesátých let provedl úpravy libničského areálu. Tamtéž, sign. IA 6Bα 2b, fol. 33–36. Tamtéž jsou uloženy i smlouvy s dalšími nájemci – Martinem Schmidmayerem (1759–1760), Josefem Tománkem (1762–1764), Františkem Fáberou (1765–1769), Antonem Bourgeoisem (1770), adamovským měšťanem, rychtářem a címolijcem Petrem Jungem (1771–1774), Janem Orlem (1775–1777, se spolunájemcem Johannem Schuckannem) aj. Obecně D. KOVÁŘ, *Lázeňství*, s. 77–78.

¹⁰¹¹ Srov. nájemní smlouvu s Antonínem Hořejším, citovanou v předchozí pozn. Hostinský byl povinen lékaře i chirurga během jejich pravidelných pobytů pohostit. Návštěvy odborníků nepochybně sloužily ke konzultacím s lázeňskými hosty. Je otázkou, kdy do lázní začal lékař dojíždět – Patrasova smlouva o podobné povinnosti mlčí, podle Löwa však měl být lékař k dispozici.

¹⁰¹² Pro dané období nejsou dochované seznamy hostů, jež vznikaly nesystematicky až ve druhé polovině 18. století. Srov. níže. Výzkum důchodních účtů jsem provedl kombinací sondy do období předcházejících a následujících sledované době (roky 1691, 1694, 1695, 1740–1745, 1750–1751, 1764–1765, 1770, 1775, 1780) a soustavného výzkumu let 1700–1735. Jelikož jsou v položce příjmů z libničských lázní uváděny odvedené prostředky získané od lázeňských hostů za pronájem pokojů a další služby, jde o relevantní pramen ke sledování celkového vývoje návštěvnosti, byť je na jejich základě sestavený model nutně schematický. Použitelnost účtů ke sledování návštěvnosti je omezena po roce 1755, kdy vrchnost získávala od nájemců paušální částku 220 zl. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2; Tamtéž, sign. IA 6Bα 2b, fol. 33 an.

¹⁰¹³ Na základě toho lze tvrdit, že v osmdesátých letech v Libniči vrchnostenská lázeň nebyly, případně nefungovaly na principu pronájmu a odvodu zisků do vrchnostenské důchodní pokladny.

zájmu o novou instituci, případně o důkaz neúspěšné snahy vrchnosti přinutit poddané k jejímu využívání.¹⁰¹⁴

Vzhledem k zanedbatelnosti příjmů z lázní v celkových důchodech panství lze souhlasit s Pavlem Matlasem, podle nějž bylo založení lázní aktem vrchnostenské péče o poddané.¹⁰¹⁵ Zlom ve vývoji panských důchodů z Libníče nastal po roce 1713, kdy začalo období růstu, nepochybně v souvislosti s výstavbou votivní kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů. Tempo vzrůstu příjmů zrychlilo po roce 1720, kdy byla dokončena nová lázeňská budova.¹⁰¹⁶ Na vzrůstu počtu návštěvníků s velkou pravděpodobností mělo vliv i vydání Löwova knižního popisu lázní v roce 1721. Vrchol návštěvnosti spadá do poloviny dvacátých let, načež následuje podobně rychlý pokles příjmů. Mohlo jít o doklad zhoršeného stavebního stavu lázní a výměny dlažby, jež probíhala od roku 1728.¹⁰¹⁷ Nejhlubší propad nastal v období po náhlé smrti Adama Františka ze Schwarzenbergu, což by mohlo naznačovat, že jeho skon případně návštěvníky paralyzoval.¹⁰¹⁸ Ještě v první polovině třicátých let začala návštěvnost opět postupně růst.¹⁰¹⁹ Během války o rakouské dědictví zaznamenaly vrchnostenské příjmy z libníčských lázní zásadní propad, neboť po celé první pololetí 1742 se v nich léčila neurčená milice.¹⁰²⁰ V následujícím období zisky z lázní stoupaly (graf 2, tabulka 2).¹⁰²¹

¹⁰¹⁴ Takto situaci hodnotí na příkladu Lišova P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 151.

¹⁰¹⁵ V daném období přesahovaly hlubocké důchody 90 000 zl ročně. Srov. důchodní účty panství Hluboká, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2; srov. P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 56.

¹⁰¹⁶ Může jít o odraz doplňkové činnosti nájemce lázní – Karel Leopold Patras začal provozovat v lázních vrchnostenský šenk. Příjem ze šenkování panského piva se v důchodních účtech objevuje samostatně. Nikdy nepřesáhl desetinu celkového příjmu lázní. K významu panských šenků ve venkovském prostředí P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 130–132.

¹⁰¹⁷ Srov. předcházející podkapitolu.

¹⁰¹⁸ Z mladších pramenů vyplývá, že vrchol návštěvnosti spadl do období letnic, což odpovídá Löwovu doporučení. Kníže zemřel 11. června, před svátkem. Účet za první pololetí roku 1732 zaznamenal oproti stejnému období předchozího roku zásadní propad.

¹⁰¹⁹ Účty dokládají také proměnu období návštěvy lázní. Z Löwova spisu a dalších materiálů je zřejmé, že sezóna měla vrcholy v červnu a září. Do poloviny dvacátých let byly příjmy – a tudíž i návštěvnost – vybrané v obou pololetích příslušných let vyrovnané, v dalším období důchody za druhé pololetí zaznamenaly výrazný propad. O příčině jevu však lze jen spekulovat.

¹⁰²⁰ „Weillen das baad mit kranker Miliz besezet gewesen, so haben sich weiter dies ½ Jahr alda keine baad gäste eingefunden [...]“. Důchodní účet panství Hluboká, příjmy za 1. pololetí 1742, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2; vojáci navštěvovali lázně pravidelně, o čemž svědčí výkaz příjmů z lázní za roky 1756–1758, Jan Němec, Libnič, 28. března 1759, sign. IA 6Ba 2a, fol. 49–52.

¹⁰²¹ Povědomost schwarzenberských úředníků o vztahu mezi válečnými událostmi a propadem návštěvnosti názorně dokládají výtahy z hlubockých rentovních účtů z r. 1755, jejichž autoři porovnávali vybrané údaje (příjmy od lázeňských hostů, příjmy z šenkování piva, příjmy z prodeje palivového dřeva aj.) v libníčských lázní v sedmi letech před (1734–1740) a po (1748–1754). Výtahy jsou uloženy Tamtéž, sign. IA 6Ba 2b. Na základě pramene lze usuzovat, že došlo k proměně struktury příjmů z libníčských lázní – ve sledovaných sedmi letech došlo k celkovému nárůstu příjmů, avšak za výrazného úbytku peněz od hostů. Naopak výnosy z prodeje vrchnostenského piva stoupaly. Do lázní zřejmě přicházelo méně návštěvníků, kteří více pili (ceny za pivo nerostly nijak výrazně).

Na totožnost návštěvníků libničského areálu poukazují jen ojedinělé zmínky v korespondenci. Výše jsem ukázal, že v lázních během slavnostního pokládání základního kamene kaple 15. května 1714 pobývali kromě jiných také hejtman Bechyňského kraje, hraběnka Kořenská z Terešova a provdaná dcera hraběte Paradis. Urození lázeňští hosté byli přítomní i při vysvěcení kaple v červnu následujícího roku, nicméně hejtman Václav Antonín Dvořák nezaznamenal jejich jména.

Kromě šlechty využívali lázně také schwarzenberští úředníci, kupříkladu Václav Antonín Dvořák zpravil vrchního hejtmána Mathiase Dräxlera o tom, že jeho matka přišla do Libniče, kde se chtěla plně vyléčit.¹⁰²² Podobně se vyjádřil i pozdější vrchní hejtman Johann Thomas von Burghard, který obnovu městské rady v Lišově zpravidla spojoval s pobytem v nedalekých libničských lázních. Na jejich návštěvu jindy údajně neměl čas.¹⁰²³ V libničských lázních se léčil i soběslavský rentmistr.¹⁰²⁴

Nejúplněji lze na základě zkoumaných pramenů rekonstruovat libničské pobyty Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu, což souvisí s rozlukou manželství s Adamem Františkem.¹⁰²⁵ Vedla k částečné izolaci kněžny na hlubockém panství, zprvu ve zchátralém chřešřovickém zámku a následně na Hluboké.¹⁰²⁶ Kníže své manželce dovolil, aby se obklopila nevelkým dvorem, nicméně trval na přísné kontrole jejích finančních nákladů. Z toho důvodu vznikla řada účtů umožňujících mimo jiné poznat průběh návštěv kněžny v lázních.

První z doložených návštěv kněžny Eleonory Amálie v Libniči proběhla mezi 14.–30. červnem 1716.¹⁰²⁷ Z hlubockých účtů (purkrabského, důchodního, obročního, hospodářského) bylo za čtrnáctidenní pobyt vyplaceno celkem 140 zl 58 kr 3 ¼ d. Další náklady byly hrazeny z jiných prostředků. Mezi jinými nechala kněžna v Libniči zakoupit svíčky, nepochybně určené pro tamní kapli. Prostředky za blíže neurčené služby vydala i granátnickému hejtmanovi, který ji do Libniče doprovázel. Nechala pořídit také ocet, zřejmě pro potřeby tamní kuchyně. Z téhož důvodu byly vydány prostředky na koupi ryb. Kněžna zaplatila i za užívání lázní – dalo by se čekat, že jí jako vrchnosti bude pronájem prominut. O ničem takovém se však mladší Patrasova

¹⁰²² Dvořák Dräxlerovi, Hluboká, 7. července 1714, Tamtéž, sign. IE 3Ka 20.a, fol. 134–135.

¹⁰²³ Srov. P. MATLAS, *Shovívavá vrchnost*, s. 138.

¹⁰²⁴ Soběslavský rentmistr Orel hlubockému řediteli, Soběslav, 17. října 1774, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 2b, fol. 182.

¹⁰²⁵ Pravidelné pobyty v lázních patřily v dané období k obvyklému způsobu trávení času mimo dvůr. Srov. J. KUBEŠ, *Reprezentační funkce*, s. 81–82.

¹⁰²⁶ K okolnostem rozluky manželství srov. K. SWIDEROVÁ, „*Mein lieber Herr Hoffmeister...*“, v tisku.

¹⁰²⁷ Vyúčtování sestavil hejtman Dvořák, Hluboká, 4. července 1716, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergůů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

smlouva, která zčásti nepochybně odráží dřívější úzus, nezmiňuje. Její čtrnáctidenní pobyt podle Dvořákova vyúčtování odpovídal normě zachycené Johannem Franzem Löwem z Erlsfeldu, zejména délkou návštěvy. Bydlela tehdy nepochybně v dřevěné hostinské budově, neboť lázeňská zděná stavba nebyla dokončena. Tehdejší pobyt dokládá i zmínka knížete, jenž se na sklonku května dotazoval hlubockého hejtmána, zda stihne provést opravy zámecké kuchyně během deseti- či dvanáctidenního pobytu kněžny po svátcích, nepochybně Letnicích.¹⁰²⁸ Schwarzenbergem zmiňovaný termín kněžniny návštěvy byl dodržen jen obecně, nicméně pobyt v lázních během druhé poloviny června odpovídá doporučení doktora Löwa.

Mimořádně důležitá byla účast kněžny na slavnostním svěcení libničské votivní kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů v červnu 1714.¹⁰²⁹ Její tehdejší návštěva Libniče se však omezila pouze na slavnost. Ačkoliv lázně ve starém hostinci fungovaly, byly podle svědectví hejtmána Václava Antonína Dvořáka plně lázeňských hostů, kteří přihlíželi slavnosti. Za daných okolností nelze předpokládat, že by si Eleonora Amálie dopřávala koupele. Tuto domněnku podporuje i fakt, že na ni sbor duchovních, kteří se předtím oblékli v hostinské budově (v témže stavení, v němž by v případě lázeňského pobytu bydlela kněžna) před kaplí musel počkat. Podobný postup mohl v pečlivě inscenovaném rituálu symbolizovat patronátní právo vrchnosti nad kaplí.¹⁰³⁰

Další pobyty kněžny v Libniči během druhého desetiletí 18. století nelze prokazatelně doložit. Naopak po roce 1720 lázně navštěvovala poměrně často, například v druhé půli května 1721, kdy měla odjet z Libniče do Krumlova.¹⁰³¹ Následující měsíc v lázeňském areálu opět jistou dobu pobývala, neboť pro ni měly být připraveny tamní pokoje, nepochybně některé místnosti v patře zděné budovy.¹⁰³²

Podle účetního materiálu si Eleonora Amálie lázněmi posloužila i v červnu 1723. Tehdejší návštěva libničského lázeňského areálu byla součástí její cesty do Prahy na korunovaci Karla VI. a Alžběty Kristýny.¹⁰³³ Cesta byla připravována již v dubnu,

¹⁰²⁸ Srov. reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 30. května 1716, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 2, fol. 135. V roce 1716 připadly Letnice na 1. červen (Velikonoce byly 12. dubna).

¹⁰²⁹ Srov. předcházející podkapitolu.

¹⁰³⁰ Bohužel není z pramenů zřejmé, kdo slavnost připravoval. S velkou pravděpodobností ji organizovali hejtmán Dvořák a děkan Schwantle.

¹⁰³¹ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 24. května 1721, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

¹⁰³² Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 24. května 1721, Tamtéž.

¹⁰³³ Za cestu z Vídně do Prahy přes Hlubokou mělo být vyplaceno hofmistru Gerwiggovi 400 zl. Srov. příkaz Adama Františka ze Schwarzenbergu ústřední pokladně, Praha, 13. září 1723, Tamtéž, ÚP České Budějovice, kart. 196, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, s. f.

kdy Adam František ze Schwarzenbergu informoval hlubockého hejtmána o plánovaném třídním pobytu své manželky na Hluboké během červnové cesty do Prahy.¹⁰³⁴ Z vyúčtování cesty od kněžnina hofmistra Johanna Ulricha Gerwigga je patrné, že při krátké návštěvě panství stihla navštívit libníčské lázně.¹⁰³⁵ Využila přitom služeb kováře ze vsi, který jí za 5 kr okoval koně.¹⁰³⁶ Při téže příležitosti bylo v Libníči z kněžniny apanáže vydáno 18 zl za jídlo pro Eleonoru Amálii a její hosty, bohužel neurčené.¹⁰³⁷ Tehdejší pobyt zajistil důchodní úřad také poskytnutím 4 sudů a 60 pint piva z podhradského pivovaru granátníkům, kteří kněžnu do Libníče doprovázeli.¹⁰³⁸ Z Hluboké kněžna s doprovodem směřovala na Orlík a následně do Prahy.¹⁰³⁹

Pobyty vrchnosti v lázních provázely i pravidelné podzimní návštěvy hlubockého panství. Z dochovaných pramenů však není patrné, zda kromě hostiny knížecí pár prodělal i léčebnou kúru.¹⁰⁴⁰ V přítomnosti vrchnosti proběhlo v roce 1727 i vysvěcení libníčského hostince provedené kapucíny.¹⁰⁴¹ Slavnost pokračovala hostinou.¹⁰⁴² Vrchnost v lázních při cestě na Hlubokou strávila alespoň několik dní, neboť panští myslivci dodávali do Libníče po odjezdu vrchnosti z Třeboně viktualie.¹⁰⁴³

Ve dvacátých letech 18. století samotná Eleonora Amálie v Libníči průkazně byla ještě v roce 1729. V srpnu informoval kníže hejtmána Felixe Maxmiliána Lintnera o jejím odjezdu z Vídně na Hlubokou a do Libníče.¹⁰⁴⁴ Během lázeňského pobytu kněžna uspořádala také hostinu, jíž se zúčastnili přední představitelé správy panství.¹⁰⁴⁵ Další zpráva o kněžnině pobytu v lázních se dochovala až z listopadu, kdy Lintner

¹⁰³⁴ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 20. dubna 1723, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 508.

¹⁰³⁵ Vyúčtování cesty, jež hofmistr Gerwigg sestavil v Praze 30. června 1723, je uloženo v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, kart. 196, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, s. f.

¹⁰³⁶ Václav Antonín Dvořák, vyúčtování nákladů kněžny za červen 1723, Hluboká, 30. června 1723, Tamtéž, RA Schwarzenbergůů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

¹⁰³⁷ Účet vydány hlubockým obročním písařem, Hluboká, 26. června 1723, Tamtéž.

¹⁰³⁸ Účet vydaný hlubockým důchodním písařem, Hluboká, 30. června 1723, Tamtéž.

¹⁰³⁹ Gerwigg, účet červnové cesty kněžny z Vídně do Prahy, Praha, 30. června 1723, Tamtéž, ÚP České Budějovice, kart. 196, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, s. f.

¹⁰⁴⁰ Srov. důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1724, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

¹⁰⁴¹ Sedm z nich přišlo z Jihlavy a jeden Českých Budějovic. Důchodní účet panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1727, Tamtéž.

¹⁰⁴² Tamtéž.

¹⁰⁴³ Tamtéž. Obdobně postupovali i v jiných letech.

¹⁰⁴⁴ Koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 10. srpna 1729, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergůů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f. Podle knížete měla Eleonora Amálie na cestu vyrazit 16. srpna. Na Hlubokou tudíž mohla dorazit 17., pravděpodobněji až 18. srpna.

¹⁰⁴⁵ Důchodní účet panství Hluboká za 2. pololetí 1729, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

Schwarzenberga zpravil o nedostacích cihlových podlah v lázeňské budově. Zároveň zmínil, že si chyb povšiml, když do Libniče doprovázel kněžnu a její dvořany.¹⁰⁴⁶

Zajímavé je svědectví pramenů o návštěvě knížecího páru v Libniči v červnu 1730.¹⁰⁴⁷ Třeboňského vrchního hejtmána Olbrichta zpravil kníže o tom, že 22. června vyrazí z Vídně do Třeboně, kam hodlal dorazit následujícího dne a přespat na zámku. Následně se chtěl vypravit rovnou do Libniče, aby si posloužil lázeňskou kúrou. Manželka se synem Josefem jej měli následovat o dva dny později. Z toho důvodu nařídil Adam František Olbrichtovi, aby včas připravil pokoje na zámku k pohodlí knížecí rodiny i dvora. Vrchní hejtman měl knížete osobně přivítat na hrázi rybníka Rožmberka u Třeboně, kde Schwarzenberg hodlal obhlédnout neurčené prováděné práce. Dále Olbrichta pověřil osobní kontrolou příprav pokojů na hlubockém zámku i v Libniči. Zásadní je knížecí rozkaz, aby tamní hostinský od 20. června nepřijímal v lázních žádné hosty. Z toho může vyplývat, že si kníže přál soukromí,¹⁰⁴⁸ případně že velikost jeho jinak nedoloženého doprovodu vyžadovala plnou kapacitu libničského lázeňského domu.¹⁰⁴⁹ Mimo to měl Patras připravit pro vrchnost nové vany namísto těch, které kněžna užívala při pobytu předchozího roku.

Olbricht reagoval obratem a 18. června Schwarzenbergovi hlásil, že je vše podstatné provedeno.¹⁰⁵⁰ Přípravy v Libniči obhlédl osobně v přítomnosti hejtmána Lintnera, který zajistil dopravu vikuálií. Oba úředníci prošli místnosti v lázních, jež byly „mit fleiß gepuzt“. Zároveň zkontrolovali nové vany a další nutné vybavení. Na příjezd majitelů panství bylo vše připraveno i v Třeboni. Podobnou aktivitu vyvíjel i Felix Maxmilián Lintner. Kníže jej pověřil kromě přípravy pokojů v lázních i přichystáním apartmánů na hlubockém zámku, kam se hodlala knížecí rodina odebrat po návštěvě Libniče.¹⁰⁵¹ Z pramenů není zřejmé, jak dlouhá tehdejší návštěva lázní byla, ale navázal na ni dlouhodobý pobyt na zámku.¹⁰⁵² Vzhledem ke značné pozornosti, již

¹⁰⁴⁶ Lintner Schwarzenbergovi, listopad 1729, Tamtéž, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bβ 2m.

¹⁰⁴⁷ Srov. koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 14. června 1730, Tamtéž, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

¹⁰⁴⁸ Příkaz k uvolnění kapacit může nepřímým svědčít o tom, že na „sociálním švu“ v libničských lázních mohlo docházet ke kontaktu mezi knížetem a jinými hosty včetně neurozených. Právě snahou zabránit podobným kontaktům byla nepochybně motivována realizace samostatné vrchnostenské koupelny, jež s sebou zároveň nesla sociálně distinktivní význam.

¹⁰⁴⁹ Zcela obdobně byl velikostí doprovodu nucen požádat karlovarské, aby uvolnili ubytovací kapacity pro potřeby hofštátu Karel VI. při cestě do Karlových Varů v roce 1732. Srov. P. VOKÁČOVÁ, *Dvorní cesta*, s. 462.

¹⁰⁵⁰ Olbricht Schwarzenbergovi, Třeboň, 18. června 1730, SOA Třeboň, odd. ČK, RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h., inv. č. 18, sign. F. P. h/14, kart. 61, s. f.

¹⁰⁵¹ Srov. koncept reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu, Laxenburg, 14. června 1730, Tamtéž.

¹⁰⁵² Do konce října 1730. Srov. výše.

Schwarzenberg věnoval přípravě návštěvy, a faktu, že nechal lázně vyhradit pro vlastní potřeby, mohlo jít o delší období.¹⁰⁵³ V každém případě se během pobytu knížete Libnič stala mimořádně živým centrem, neboť do tamních lázní přijížděli jeho hosté.¹⁰⁵⁴

V následujícím roce si hodlala lázněmi posloužit opět samotná kněžna, jež se rozhodla strávit konec srpna na hlubockém panství.¹⁰⁵⁵ Příprava probíhala podobně jako předchozího roku. Adam František vydal příkaz k dovezení nezbytných viktualií, zejména vína, z Českého Krumlova do Třeboně, kde měla jeho manželka přenocovat po cestě z Vídně, a na Hlubokou, kam se hodlala odebrat po lázeňské kůře v Libniči. Zároveň byl o záměru Eleonory Amálie přijet do Čech zpraven vrchní hejtman Olbricht.¹⁰⁵⁶ Podle knížete se jeho manželka rozhodla navštívit lázně a dopřát si lov.¹⁰⁵⁷ Za tím účelem měl Olbricht zajistit dostatečné množství honců. Na podzim roku 1731 v lázních mimo kněžny pobýval i kníže s princem Josefem.¹⁰⁵⁸ Pro jejich potřeby byly nutné dodávky viktualií, což poukazuje na delší pobyt.¹⁰⁵⁹

V doložených případech návštěv vrchnosti v libničských lázních lze hovořit o určitém trendu. Všechny návštěvy proběhly ve vrcholech lázeňské sezóny – v květnu, červnu a na sklonku srpna či v raných podzimních měsících, což přesně odpovídá dobovému úzu i doporučení Löwa z Erlsfeldu. Zároveň se lze domnívat, že řada dalších návštěv, zejména krátkodobých, se uskutečnila bez stop ve zkoumaných pramenech.

Na místě je připomenout, že Eleonora Amálie nenavštěvovala pouze libničské lázně, ale pobývala i v Jánských Lázních na vlčickém panství, kam se odebrala z Vídně v květnu 1724. Ještě před započítím cesty vydal kníže příkaz k vyplacení 1 000 zl hotovosti hofmistrovi Johannu Ulrichu Gerwiggovi, jenž po návratu do Vídně

¹⁰⁵³ Dva týdny až měsíc. Domněnku potvrzuje i fakt, že bylo do Libniče dopraveno panské nádobí. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1730, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

¹⁰⁵⁴ Z důchodních účtů vyplývá kromě jménem nedoložených hostů návštěva budějovického kapucína P. Angeliho. Pobýval v lázních na počátku knížecí návštěvy a také poté, co vrchnost na podzim doprovodil do Třeboně na jejich zpáteční cestě do Vídně. Při podzimním lázeňském pobytu jej doprovázel další budějovický kapucín, P. Medard. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1730, Tamtéž.

¹⁰⁵⁵ Vyplývá to z konceptu reskriptu Adama Františka ze Schwarzenbergu pro krumlovského hejtmana Vávru, 15. srpna 1731, Tamtéž, inv. č. 15, sign. F. P. h./11, kart. 52, s. f.

¹⁰⁵⁶ Reskript Adama Františka ze Schwarzenbergu, Vídeň, 11. srpna 1731 (opis Třeboň, 15. srpna 1731), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Wα 10a, fol. 84.

¹⁰⁵⁷ „*Nachdeme der Fürstin unserer frauen gemahlin [...] werdet [...] sich von hier in Böhmen nacher Libnitsch zu gebrauchen der baad-Cur zubegeben, mithin auch hac occasione auff ein-so anderer herrschaffts den Jagd-lust sich zu bedienen entschlossen seynd.*“ Tamtéž.

¹⁰⁵⁸ Důchodní účty panství Hluboká, výdaje za 2. pololetí 1731, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

¹⁰⁵⁹ Návštěva hlubockého panství trvala 3 týdny. Srov. výše.

v polovině července předložil podrobné vyúčtování.¹⁰⁶⁰ Z Vídně Schwarzenbergova manželka vyrazila s doprovodem 23. května, přenocovala v Pulkau a přes Jindřichův Hradec a Třeboň dorazila na Hlubokou. Z jihočeského panství se po krátké zastávce Eleonora Amálie vydala 28. května do Prahy.¹⁰⁶¹ V hlavním městě Království českého se Schwarzenbergova manželka zdržela tři dny, během nichž se hojně stýkala s předními šlechtici.¹⁰⁶² Velký význam měly veřejné manifestace kněžniny zbožnosti.¹⁰⁶³ Z Prahy se vydala 1. června do Jánských Lázní,¹⁰⁶⁴ kam o dva dny později dorazil potomek páru, princ Josef Adam. Podobně jako v Praze se i ve východních Čechách kněžna prodělávala hojné společenské aktivity a okázale projevovala svou zbožnost.¹⁰⁶⁵ Pobyt v Jánských Lázních kněžna naplnila kromě lázeňských procedur také rozličnými nákupy.¹⁰⁶⁶ Na zpáteční cestu se Eleonora Amálie vydala 6. července a opět se věnovala pěstování svých společenských kontaktů.¹⁰⁶⁷ Při cestě na jihočeská panství se zastavila v mariánském poutním místě na Svaté Hoře u Příbrami.¹⁰⁶⁸ Přes Protivín¹⁰⁶⁹ kněžna dorazila na Hlubokou, kde se zdržela přinejmenším do 14. července.¹⁰⁷⁰ Zpět ve Vídni byla o dva dny později.

¹⁰⁶⁰ Adam František ze Schwarzenbergu ústřední pokladně, Laxenburg, 24. května 1724, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, kart. 196, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, s. f. ; vyúčtování Johanna Ulricha Gerwigga, Vídeň 16. července 1724, Tamtéž.

¹⁰⁶¹ O aktivitách kněžny během třídního pobytu Gerwig pomlčel, ale podle účtů šlo zejména o hostiny, během nichž mohlo docházet k utužování sociálních vazeb s případnými hosty. Srov. důchodní účty panství Hluboká, vydání za 2. pololetí 1724 (výdaje byly podle účtů knížetem schváleny 16. srpna), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2. Cesta do Prahy vedle přes Tábor, kde v hostinci kněžna poobědvala, a Votice, kde přenocovala. Další zastávky byly v Bystřici a Nespekách. V Bystřici se s kněžninou družinou setkal posel z Vídně, jenž s velkou pravděpodobností předal hofmistrovovi směnku či hotovost proplacenou ústřední pokladnou. Kníže příkaz k výplatě vydal až po odjezdu kněžny.

¹⁰⁶² Pohostila hraběte Josefa Wurmba, jistého pana Thorwalda, svou matku kněžnu z Lobkowicz.

¹⁰⁶³ Mši navštívila hned po příjezdu do Prahy 29. května. Následujícího dne navštívila mši v čerstvě dokončeném hračanském kostele sv. Jana Nepomuckého, vyplatila jistému paulánovi peníze na almužnu chudým od sv. Víta. Další prostředky svěčila novoměstským trinitářům.

¹⁰⁶⁴ Cesta vedla přes Nymburk, kde se družina naobědvala. Po noclehu v Hradci Králové se přes Jaroměř kněžna po drobném zdržení, kdy bylo nutné odstranit spadlý strom na cestě, dostala do Vlčic a následně Jánských Lázní.

¹⁰⁶⁵ Opakovaně hostila posly hraběte Františka Antonína Sporcka, kteří ji mimo jiné přinesli knihy jako dary pána na Kuksu. Pohostila také Leopolda hraběte Waldsteina (tou dobou v Hostinném) a řadu poslů od neurčených urozenců. Navštívila také Leopolda hraběte z Rottalu a jeho manželku, rozenou Paarovou. Srov. OSN XXVI, s. 339; OSN XXI, s. 1012. Zároveň hojně přispívala almužnami do různých kaplí. Během jánskolázeňského pobytu také několikrát koupila brambory chudým ženám z vlčického panství.

¹⁰⁶⁶ Cestovali za ní obchodníci s textilem z nedalekého Trutnova, zakoupila broušené sklenice apod.

¹⁰⁶⁷ Zpáteční cesta směřovala přes Hradec Králové do Kolína a Českého Brodu. Do Prahy dorazila 7. července. V hlavním městě království prohrála v kartách s hraběnkou Marií Alžbětou Serényiovou, rozenou z Waldsteina (?), pohostila pana Thorwalda, kněžnu z Lobkowicz. Srov. OSN XXII, s. 876.

¹⁰⁶⁸ Předtím nocovala v Dobříši. Ke Svaté Hoře a jejímu místu v kultuře barokních Čech srov. s odkazy na hojnou starší literaturu Markéta HOLUBOVÁ, *Die Jesuitenresidenz Heiliger Berg bei Pribram in der Barockzeit*, in: Petronilla Čemus (ed.), *Bohemia Jesuitica 1556–2006 I*, Praha 2010, s. 439–448.

¹⁰⁶⁹ V Protivíně podarovala ženy na cestě, které jí přinesly ovoce.

¹⁰⁷⁰ Tehdy vyplatila peníze hlubockým lovcům.

Podrobně doložená cesta Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu do Jánských Lázní umožňuje poznat modely jejího chování. Během lázeňského pobytu kněžna projevovala svou zbožnost a milosrdnost, což odpovídalo soudobému kánonu ženských ctností.¹⁰⁷¹ Podobně se chovala i při jiných příležitostech, kupříkladu při opakovaných cestách do Mariazell,¹⁰⁷² při návštěvě českobudějovické Dobré Vody¹⁰⁷³ či ve vztahu k budějovickým kapucínům.¹⁰⁷⁴ Proto lze oprávněně předpokládat, že podobné chování kněžna uplatnila i v Libníči, byť se neodrazilo v pramenech.¹⁰⁷⁵

Ojediněle lázně využil i Josef Adam ze Schwarzenbergu, jehož návštěvy se odrazilo v důchodních účtech.¹⁰⁷⁶ Podle dosavadní literatury v dalších desetiletích návštěvnost lázní soustavně stoupala, což vrchnost vedlo k rozšíření hlavní budovy lázeňského komplexu.¹⁰⁷⁷

O další rovině využívání lázeňského komplexu vypovídá stížnost třeboňského vrchního hejtmána Johanna Thomase von Burkhard z roku 1751, kdy do Libníče přitáhlo na 150 nemocných pěšáků, kteří brali léčebnou kúru a narušovali hlavní léčebnou sezónu – přišli totiž 14 dní před letnicemi, kdy údajně lázně navštěvovalo nejvíce lidí.¹⁰⁷⁸ Zmiňovaný termín odpovídá dobovým zvyklostem i lázeňskému řádu Löwa z Erlsfeldu. Podobné pobyty vojáků probíhaly i při jiných příležitostech.¹⁰⁷⁹

¹⁰⁷¹ Milena LENDEROVÁ (ed.), *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2010, s. 185–193.

¹⁰⁷² Do štyrského mariánského poutního místa Mariazell se kněžna vypravila v červenci 1725 a na přelomu května a června dalšího roku (?). Srov. vyúčtování cesty kněžny s doprovodem do Mariazellu přes St. Pölten, Johann Ulrich Gerwigg, Vídeň, 20. července 1725; vyúčtování cesty kněžny s doprovodem do Mariazellu přes St. Pölten, Johann Ulrich Gerwigg, b. m. (Vídeň), b. d. (červen 1726?), SOA Třeboň, odd. ČK, ÚP České Budějovice, kart. 196, inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, s. f.

¹⁰⁷³ V. VONDRÁ, *Návštěva*, s. 52. Při návštěvě nově dokončeného dobrovodského kostela kněžna projevila zájem přispět k jeho zařízení. Následně objednala oltář sv. Jana Nepomuckého.

¹⁰⁷⁴ Pravidelně pro ně nechávala zhotovit svaté obrázky. Srov. důchodní účty hlubockého panství, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

¹⁰⁷⁵ Jediným dokladem projevů kněžniny zbožnosti v Libníči je výše uvedený výdaj na nákup svící pro tamní kapli.

¹⁰⁷⁶ Šlo například o pobyt „mit ganzem Hofstadt“ mezi 5. a 24. červnem 1745. Tamtéž.

¹⁰⁷⁷ V roce 1787 šlo o 72 hostů, v roce 1788 v Libníči pobývalo 94 návštěvníků (seznam hostů z roku 1788 rozebírám níže). Srov. D. KOVÁŘ, *Libnič a okolí*, s. 30–31; dále J. KUBIČKA, *Lázně*, s. 50. Tezi o vzrůstajícím počtu návštěvníků nepřímo podporuje i vzrůst nájmu libničských hostinských – zatímco v počátcích existence lázní byly zisky odváděny vrchnosti přímo, byl v padesátých letech 18. století zaveden roční paušální nájem 220 zl, který byl v sedmdesátých letech navýšen na 300 zl. Skokové zvýšení paušálu o 36 % fakticky vylučuje, že by šlo o odraz inflace. Srov. též smlouvu o pronájmu libničských lázní adamovským měšťanem Peterem Jungem, Hluboká, 1. ledna 1770, Tamtéž, sign. IA 6Bα 2b, fol. 149–152, v níž je poprvé uveden roční paušální nájem 300 zl. Ve smlouvách s předchozími nájemci byly uváděny pololetní nájmy 110 zl. Před rozšířením lázní proběhlo další ověřování kvality libničského pramene, které provedl mimo schwarzenberského lékaře Lintze ještě pražský doktor. Srov. důchodní účty panství Hluboká, výdaje za rok 1770 (včetně zpětného vyplacení prostředků za předchozí období), Tamtéž.

¹⁰⁷⁸ Burkhard Schwarzenbergovi, Hluboká, 20. května 1751, SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bα 1a, s. f.

¹⁰⁷⁹ Svědčí o tom příslušné položky důchodních účtů. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. I 6R 2.

Zájemci o návštěvu lázní mohli o Libníči získat informace několika způsoby. Kromě ústního podání šlo zejména o sdělení tiskem vydaných knižních popisů *Hydriatria nova* a jeho rozšířeného doplněného vydání *Hydriatria recusa* z roku 1767. Byly určeny zejména pro konkrétní osoby, jimž je posílali schwarzenberští úředníci. Zjevnou novinkou v propagaci libníčských lázní byly tištěné reklamy z přelomu šedesátých a sedmdesátých let 18. století rozesílané na jihočeská panství.¹⁰⁸⁰ Cílem akce bylo zvýšit návštěvnost lázní a příjmů nájemce i vrchnosti.

Případní návštěvníci ze vzdálenějších lokalit se mohli o libníčských lázních dozvědět, kromě originálních popisů *Hydriatria nova* a *Hydriatria recusa*, také díky soubornému dílu Heinricha Crantze *Gesundbrunnen der Oesterreicher Monarchie* z roku 1777, jež obsahovalo zmínku o Libníči.¹⁰⁸¹ Zdroji autorova poučení o tamním prameni byla Löwova kniha, včetně nového vydání z roku 1767.

Mimo případných urozených hostů Schwarzenbergů byli hlavními potenciálními návštěvníky lázní především obyvatelé blízkých rodových majetků. Jejich strukturu umožňuje poznat seznam z roku 1788.¹⁰⁸² Pramen zachycuje jméno a sociální postavení hosta, místo původu a data příjezdu a odjezdu. Celkem je v soupisu zaznamenáno 94 osob převážně ze schwarzenberských statků a jejich okolí. Nejvzdálenějšími lokalitami byla města Týn nad Vltavou a Písek, výjimečně dorazil i návštěvník z Prahy, Plzně či Jindřichova Hradce. Zcela ojediněle se v Libníči vyskytli příchozí z Rakous, kupříkladu duchovní z kláštera Schlägl. Většina hostů pocházela z Českých Budějovic, Podhradí, Třeboně, Protivína, Českého Krumlova a dalších míst na schwarzenberských panstvích. Řada osob, zejména duchovního stavu, navštívila v daném roce lázně opakovaně. Převažovaly pobyty v hlavní sezóně květen–září. Hosté se v lázních zdržovali nejméně po 4 dny a nejdéle zhruba měsíc, přičemž převažovaly pobyty přibližně dvoutýdenní. Mezi návštěvníky se vyskytovali i Židé. Tehdejší způsob využívání měl i rozměr vrchnostenského milosrdenství, neboť kněžna Marie Terezie ze Schwarzenbergu jistému chudému zaplatila pokoj a lázeň s veškerými náklady na dobu 14 dnů.

¹⁰⁸⁰ Vzorok tištěné reklamy, jež zvaly k návštěvě lázní v Libníči, které prodělaly rozšíření o 21 (oproti 23 pokojům uváděným ve stavebních spisech!) pokojů, jsou uloženy v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Bα 1a, fol. 128 an (několik kopií). Vzorok obdržel dr. Lintz v Třeboni, což potvrzuje jeho dopis z 13. dubna 1770, Tamtéž, fol. 132; kníže ve svém reskriptu z téhož dne datovaného na Hluboké přikazoval rozeslat po 12 kusech tisků na panství Protivín, Netolice, Orlík a Hluboká. Srov. Tamtéž, fol. 133.

¹⁰⁸¹ H. J. N. VON CRANTZ, *Gesundbrunnen*, s. 256.

¹⁰⁸² Nájemce lázní Jacob Kurtz, soupis lázeňských hostů v Libníči za rok 1788, Libníč, 29. října 1788, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6Bα 1c, fol. 56–57.

Soupis lázeňských hostů ze sklonku 18. století jasně ukazuje, že se libníčské lázně nestaly druhými Karlovými Vary, v což se zjevnou nadsázkou doufal Johann Franz Löw z Erlsfeldu. K tomu zde chybělo větší množství silných pramenů¹⁰⁸³ a nepochybně také dostatečná podpora vrchnosti a poptávka návštěvníků. Přesto byl lázeňský dům v Libníči s přilehlou votivní kaplí Nejsvětější Trojice a morových patronů alespoň po jistou dobu významným centrem lázeňství v regionu.

¹⁰⁸³ Podle Floriana FENCLA, *Lázně Libnič s okolím*, Vodňany 1912, s. 2, se v Libníči ještě na počátku 20. století nacházelo několik pramenů, z nichž „povšimnutí hodné“ byly tři.

III. Závěr

V předložené práci jsem se pokusil pohlédnout na panství Hluboká nad Vltavou za Adama Františka ze Schwarzenbergu. Hlavním cílem práce bylo objasnit, jakým způsobem vrchnost využívala zámku Hluboká nad Vltavou a Ohrada, podobně jako lázeňského komplexu v Libníči a zjistit jejich vzájemné vazby. Výchozí prameny zastupovala úřední korespondence schwarzenberské proveniencie, doplněná o výpověď starých tisků. Osou výkladu jsou stavební dějiny zkoumaných objektů, k nimž se přirozeně připojují další témata.

Zámek Hluboká nad Vltavou představoval pro vrchnost příležitostné sídlo na jednom z největších jihočeských panství. I přes rozsáhlé renesanční a barokní úpravy stavba nezapřela svůj středověký původ. Jeho zdůraznění zhmotněné v samostatné stavební úloze zámecké věže mohlo být dáno snahou vrchnosti o připomenutí hloubky paměti místa. Kromě symbolické hodnoty měl zámek i ryze praktické účely. Slučoval v sobě funkce sídla vrchnostenské správy, pevnosti a panské rezidence. Na zámku kníže pravidelně pobýval zejména během podzimní lovecké sezóny, což odpovídá dobové praxi. Původní záměr rekonstruovat knížecí itinerář se nepodařilo naplnit, zejména vzhledem k omezené výpovědní hodnotě zkoumaných pramenů.¹⁰⁸⁴ Přesto dosažené výsledky plně potvrzují poznatky dosavadního bádání o urbanizaci české barokní šlechty – Adam František ze Schwarzenbergu byl po valnou část roku připoután k císařskému dvoru, který doprovázel i na cestách.¹⁰⁸⁵ Na česká panství se vyjma podzimních pobytů dostal spíše výjimečně. Pohled na barokního urozence „zdola“, z úrovně venkovského panství, plně prokazuje nutnost zásadního přizpůsobení životního rytmu potřebám dvorskému úřadu.

Ve vztahu k loveckému zámku Ohrada jsem objasnil dosud neznámé okolnosti nabývání psů a fungování psince. Jasně se ukázal význam osobních kontaktů Adama Františka ze Schwarzenbergu, neboť většinu smečky získával nákupy v Anglii, případně

¹⁰⁸⁴ Snaha využít k sestavení itineráře korespondenci byla neschůdná. Shromážděný vzorek datovaných Schwarzenbergových dopisů nebyl pro podobný výzkum dostatečně reprezentativní. Další možností je zkoumání účtů jednotlivých velkostatků, v nichž se odráží pobyt vrchnosti na panství. Takový průzkum přesahuje hranice předkládané práce a především neumožňuje podchycení pobytů na statcích schwarzenberských klientů a příbuzných. Samostatný účetní materiál k cestování je pro sledované období dochován pouze torzovitě.

¹⁰⁸⁵ V případě Adama Františka ze Schwarzenbergu podávají datace dopisů výmluvné svědectví o obecné podobě jeho ročního rytmu. Pozdní jaro (přelom května a června v různé délce) pravidelně trávil s císařským dvorem v Laxenburgu. Většinu roku následně trávil ve Vídni s výjimkou pravidelného podzimního pobytu na českých panstvích. Pro přesnou analýzu Schwarzenbergova itineráře je třeba zkoumat větší množství pramenů.

dary od svých klientů. Ohradu jsem zároveň představil jako centrum loveckých zábav. Je třeba zdůraznit překvapivý fakt, že se ve sledovaném období nepodařilo přímo doložit žádný parforsní hon, s nimiž je éra Adama Františka spojována.¹⁰⁸⁶ Stejně tak je zarážející jen minimální množství lovů doložených přímo v loveckém zámku. Jejich příprava se nemusela odrazit v pramenech, jelikož potřebné prostředky a personál byly bezprostředně k dispozici.

Areál v Libníči je možné ve světle archivního výzkumu označit za komplex mimořádného významu, jenž doplňoval soustavu vrchnostenských objektů na panství o dobově módní lázně. Rozbor stavební historie, známé dosud jen v základních faktografických rysech, umožnil vhled do myšlení Adama Františka ze Schwarzenbergu i jeho úředníků. Platí to zejména pro výstavbu votivní kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů. Její realizaci vnímám jako kolektivní akt díkuvzdání za ochranu před morovou ranou, na němž se mimo vrchnosti podíleli i poddaní. Analýzou tištěného popisu libníčských lázní od Johanna Františka Löwa z Erlsfeldu spisu v prolnutí se zkoumáním zčásti doložené hmotné kultury v lázních a výpovědi dalších písemných pramenů jsem objasnil každodennost jejich provozu včetně personálního zázemí. Výzkum účetního materiálu prokázal, že příjmy z lázní byly pro Schwarzenbergy alespoň zpočátku zanedbatelné. Většího významu dosáhly po komplexní přestavbě areálu ve druhém desetiletí 18. století a po vydání knihy *Hydriatria nova* v roce 1721. Soudě podle příkladu jejího mladšího vydání a soudobých analogií, byl spis distribuován krajským lékařům a spřízněným šlechticům Schwarzenbergů. Do jejich povědomí se tak mohl Adam František zapsat jako majitel panství se všemi náležitostmi. Libníčský areál tudíž získával zásadní význam pro Schwarzenbergovu sebe prezentaci.¹⁰⁸⁷

Na základě předložené práce lze tvrdit, že před nabytím eggenberského dědictví představovalo panství Hluboká nad Vltavou hlavní český majetek Schwarzenbergů. Jeho význam byl zdůrazněn několika způsoby. Předně šlo o rozsáhlou přestavbu hlubockého pozdně renesančního zámku. Během řady vzájemně propojených stavebních akcí byl ve druhém a třetím desetiletí 18. století přeměněn na reprezentativní

¹⁰⁸⁶ To samozřejmě nevyklučuje jejich možné konání. Vzhledem k podstatě nákladné parforsní štvance je víc než oprávněné předpokládat, že by se její případné přípravy (zajištění koní z Ohrady a posléze z křesínského hřebčína, nutné přesuny personálu, doklady v účetním materiálu) ve zkoumaných pramenech odrazily výrazným způsobem.

¹⁰⁸⁷ Závažným úkolem je zjistit, jak byly lázně vnímány Schwarzenbergovými současníky. Za tím účelem je nanejvýš nutné provést v návaznosti na analýzu jeho dvora a sociální sítě zkoumání případných osobních svědectví knížecích korespondentů o lázních.

barokní rezidenci. Její význam Adam František symbolicky podtrhl i umístěním sboru granátníků v zámeckém areálu, podobně jako určením Hluboké za místo pobytu kněžny Eleonory Amálie během dlouhodobé rozluky manželství. K úloze rodového sídla byla stavba vhodná svým starobylým původem. Výslovně byla připomenuta památka předcházejících majitelů hlubockého zámku z rodu Marradasů, jejichž dochované a za Schwarzenbergů opravené erby prohlubovaly paměť místa. Zároveň byla v zámku zdůrazněna role předků. Jejich památce byl věnován hlavní sál a zhmotňovaly ji četné heraldické památky v areálu.

Zásadní roli hrálo vybudování loveckého zámku Ohrada v zázemí hlubockého zámku. Realizací stavby, jež neměla svým měřítkem v soudobých Čechách obdobu, Adam František ze Schwarzenbergu jednoznačně vyjádřil své mocenské ambice a zájem o společenské postavení příslušející jeho rodu.

Důraz na hlubocké panství vyplýval i z jeho geografické polohy, neboť leželo zhruba ve středu rodící se jihočeské domény. Z toho vyplývající užitek opakovaně zdůrazňovali vrchnostenští úředníci, s nimiž Adam František souhlasil. Konkrétním projevem významu výhodného umístění byly například panské lovy na přilehlých panstvích. Jejich organizace by nebyla možná bez loveckého náčiní uloženého v zámku Ohrada. Fakt, že měla stavba význam přesahující hranice jediného panství, názorně potvrzuje dělba nákladů na stravu místní lovecké smečky. Její výživa byla mimo hlubockých výnosů hrazena i z důchodů třeboňského a protivínského panství.

Podobně je důležitost Hlubocka patrná z realizace lázní v Libníči. Výstavba komplexu nebyla podmíněna pouze přírodními podmínkami – lázně byly i ve Skočicích na protivínském panství. Zatímco skočický poutní kostel Navštívení Panny Marie Adam František podporoval, na rozvoji tamních lázní neměl zájem a místo toho podnítil rozšíření libničského areálu. Jeho nadregionální význam potvrzuje i realizace votivní kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů. Podle záměrů stavebníka i jeho úředníků měla sloužit k prospěchu poddaných všech tří tehdejších jihočeských panství. Protivínští, hlubočtí i třeboňští poddaní se ostatně na výstavbě objektu velmi bezprostředně podíleli finanční sbírkou, z níž byl uhrazen základní kapitál svatyně.

Ke konečnému zodpovězení otázky po podobě schwarzenberské rezidenční sítě je třeba podniknout rozsáhle pojatý srovnávací výzkum využívání dalších panství. Bez návratu k pramenům z provenience dalších českých, rakouských a německých majetků rodu zůstanou závěry předložené práce pouze pracovními hypotézami. Jejich předběžnost potvrzuje kupříkladu i struktura schwarzenberské správy, jejíž nejvyšší

představitel, vrchní hejtman, sídlil v Třeboni. Rozpor mezi předloženou tezí o klíčovým významu hlubockého panství a tím, že centrální správa sídlila jinde, je podle mého názoru jen zdánlivý. Domnívám se, že třeboňský zámek poskytoval pro rozsáhlejší správní aparát lepší zázemí než stísněné kanceláře v hlubockém předzámčí. Levnější než úprava hlubockého zámku pro vrchního hejtmana bylo využití příhodnějších prostor v Třeboni. Stejně tak nevylučují názor o významu Hluboké ani četné pobyty vrchnosti na třeboňském, případně protivínském panství.

Naopak po získání Českého Krumlova a potvrzení jeho držby došlo k postupnému, avšak nepochybnému přesunu těžiště českých statků na tamní zámek. V období Adama Františka ze Schwarzenbergu lze hovořit o prolínání významu hlubockého a českokrumlovského panství. Za jeho nástupce však důležitost českokrumlovské rezidence zásadně vzrostla. Jak ukázal Martin Voříšek, je výmluvným dokladem poklesu významu Hluboké na úkor Českého Krumlova přesun sídla schwarzenberské granátnické gardy na tamní zámek v roce 1742.

Přes zjevné zdůraznění významu některých panství (zprvu Hluboké, následně Českého Krumlova) tvořily schwarzenberské majetky propojený celek, jehož fungování představuje nutně otázku dalšího zkoumání.

IV. Seznam použitých pramenů a literatury

IV.1 Archivní prameny

SOA Třeboň

Sbírka římskokatolických matrik

FÚ Lišov, kniha 3 (kniha narozených, oddaných a zemřelých 1726–1754)

FÚ Hluboká nad Vltavou, knihy 13, 14, 15 (knihy zemřelých 1784–1883)

Vs Hluboká

sign. I 6R 2	důchodní účty
sign. IA 3K α 24	patronátní záležitosti
sign. IA 6B α 1	minerální pramen v Libníči
sign. IA 6B α 2	nájemci libníčských lázní
sign. IA 6B β 1	stavby a opravy voluptárních budov
sign. IA 6B β 2–3	stavby a opravy zámeckých budov
sign. IA 6W 1	Karl Mikuschkowitz, <i>Statistische und geschichtliche Übersicht der hochfürstlich Schwarzenberg'schen Herrschaft Frauenberg</i> , Hluboká 1852 (rukopis).
sign. IA 6W α 55	obory a bažantnice
sign. IA 6W α 57	hony
sign. IB 5AU 1	poddanské seznamy
sign. IB 6B α 1	minerální pramen v Libníči, lázeňští hosté
sign. IB 6B α 2	nájemci libníčských lázní
sign. IB 6B β 1	knížecí nařízení o stavbách a opravách
sign. IB 6J 2–3	zámecké mobilie
sign. IB 6J 5–7	hospodářské inventáře
sign. IB 6W α 1	knížecí nařízení o lesích a honitbě
sign. IB 6W α 10	lovy a štvanice
sign. IB 6W α 11	lovečtí psi a lovecké náčiní
sign. IB 7B 1	knížecí nařízení a instrukce pro úřední personál
sign. IA 6H α 1a	přidělování bytů a kancelářů
mapy a plány, ev. č. 30, 80, 81, 124, 1584–1619, 1625–1640, 2077–2081, 2386–2392	

SOA Třeboň, odd. ČK

RA Schwarzenbergů, odd. F. P. h.

inv. č. 1, sign. F. P. h./1, kart. 1	literární mecenát
inv. č. 2, sign. F. P. h./2, kart. 14, 22	výtvarný mecenát
inv. č. 4, sign. F. P. h./4, kart. 27	mobilie
inv. č. 5, sign. F. P. h./5, kart. 28	předměty denní potřeby
inv. č. 6, sign. F. P. h./6, kart. 31	šperky a cennosti
inv. č. 13, sign. F. P. h./9, kart. 48	vozy a stájové potřeby
inv. č. 14, sign. F. P. h./10, kart. 50	psi a další zvířata
inv. č. 15, sign. F. P. h./11, kart. 50–52	víno, pivo, lihoviny
inv. č. 18, sign. F. P. h./14, kart. 56, 60, 61	potřeby pro domácnost

RA Schwarzenbergů, odd. F. P. d.

inv. č. 1, sign. F. P. d./1, kart. 1	služebnictvo obecně
inv. č. 4, sign. F. P. d./4, kart. 6	sloužící, služebné
inv. č. 23, sign. F. P. d./23, kart. 16	výtvarní umělci
inv. č. 29, sign. F. P. d./29, kart. 21	stolníci
inv. č. 34, sign. F. P. d./34, kart. 22	stavební inspektoři

ÚK Hluboká (staré oddělení)

kniha 311	repertář spisů
sign. A 3K α 1–3	patronátní záležitosti, stavby a opravy svatyn
sign. A 6B α 1	zřízení lázní v Libníči
sign. A 6B β 2	stavby a opravy zámeckých budov
sign. B 6J 1	mobiliář
sign. B 6J 2	inventáře mobiliáře
sign. A 6W α 9	obora a bažantnice, psinec
sign. B 6W α 9	lovecké záležitosti
sign. B 7D 8	stavební personál
sign. B 7J 1	lovecký řád
sign. B 7J 2	lovecký personál
sign. B 7J 4	lovecký personál
sign. IIG 7B α	lovecké potřeby

ÚP České Budějovice

inv. č. 1252, sign. III B 3b, kart. 169–170	výdaje na domácnost
inv. č. 1255, sign. III B 3b/2, kart. 196	výdaje na cestách

inv. č. 1260, sign. III B 3b/6, kart. 217	výdaje na textilie
inv. č. 1263, sign. III B 3b/9, kart. 224	výdaje na mobiliář

IV.2 Staré tisky

BROMLEY, William, *Europäische Fama, welche den gegenwärtigen Zustand der vornehmsten Höfe entdeckt* 157, 1714.

VON CRANTZ, Heinrich Johann Nepomuk, *Gesundbrunnen der Oesterreicher Monarchie*, Wien 1777.

DÖBEL, Heinrich Wilhelm, *Neueröffnete Jäger-Practica, oder der wohlgeübte und Erfahrene Jäger, darinnen eine vollständige Anweisung hohen und niedern Jagd-Wissenschaft in vier Theilen*, Leipzig 1754.

DU FOUILLOUX, Jacques, *Adeliche Weydwercke, das ist außführliche Beschreibung von Jagen*, Franckfurt am Mayn 1661.

VON FLEMING, Hanns Friedrich, *Der Vollkommene Teutsche Jäger*, Leipzig 1749.

HÜLLINGER, Wenceslaus, *Hydriatria Carolina das Weitberühmte Keyser Carls-Badt Was vor köstliche Mineralien solches mit sich führt zu was Kranckheiten und wie man solches recht brauchen soll*, Zwickau 1638.

JORDÁN Z KLAUSENBURKU, Tomáš, *Kniha o vodách hojitedlných neb Teplicech Moravských*, Olomouc 1580.

LÖW Z ERLSFELDU, Johann Franz, *Hydriatria nova, To jest krátké vypsání o nově nalezené hlubocké lázni, od starodávna Smradlavá voda nazvané*, Praha 1721.

NAUMANN, Gottlob, *Sammlung ungedruckten Nachrichten, so die Geschichte der Feldzüge der Preußen von 1740 bis 1779*, Dresden 1782.

VON ROHR, Julius Berhard, *Einleitung zur Ceremoniel-Wissenschaft der großen Herren*, Berlin 1729.

SCHALLER, Jaroslaus, *Topographie des Königreich Böhmens XIII*, Prag-Wien 1797.

STURM, Leonhard Christoph, *Kurtze Vorstellung der gantzen Civil-Bau-Kunst worinnen erstlich die vornehmsten Kunst-Wörter so darinnen innerzu vorkommen in fünfferley Sprachen angeführet und erklärt*, Augsburg 1745.

TANTZER, Johann, *Notabilia Venatoris oder Jagd-Weidwercks Anmerckungen von der hohen und niedern Jagd*, Nürnberg-Altdorf 1699.

IV.3 Vydané prameny

CHARVÁT, Jaroslav (ed.), *František Palacký, Přehled současný nejvyšších úředníků království českého*, Praha 1941.

TICHÁ, Zdeňka (ed.), *Bohuslav Balbín, Krásy a bohatství české země*, Praha 1986.

IV.4 Literatura

BĚLINA, Pavel – KAŠE, Jiří – MIKULEC, Jiří – VESELÁ, Irena – VLNAS, Vít, *Velké dějiny zemí Koruny české IX. 1683–1740*, Praha-Litomyšl 2011.

BERGER, Adolph, *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*, Wien 1866.

BERNS, Jörg Jochen, *Herrscherliche Klangkunst und höfische Hallräume. Zur zeremoniellen Funktion akustischer Zeichen*, in: Michael Peter Hahn (ed.), *Zeichen und Raum. Ausstattung und höfisches Zeremoniell in den deutschen Schlössern der Frühen Neuzeit*, München 2006 (= RFzR 3), s. 49–64.

BEYER, Andreas (ed.), *Bildnis, Fürst und Territorium*, München 2000 (= RFzR 2).

BÍLEK, Tomáš Václav, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, Praha 1882.

BLASCHKO, Franz, *Die böhmische Besitzungen*, Schwarzenbergischer Jahrbuch 29, 1950, s. 7–60.

BUCHAROVIČ, Stanislav – WIESER, Stanislav, *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001.

BŮŽEK, Václav, *Úvěrové podnikání nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, Praha 1989.

BŮŽEK, Václav a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010.

BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007.

BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002.

CERMAN, Ivo, *Šlechtická kultura v 18. století. Filozofové, mystici, politici*, Praha 2011.

Jan ČABART, *Vývoj české myslivosti*, Praha 1958.

ČAPEK, František Josef, *Vodárna na hradě Hluboká v letech 1551–1610*, Výběr 19, 1982, s. 76–79.

ČECHURA, Jaroslav, *Hluboká za pánů z Hradce. Vznik podnikatelského velkostatku*, SNM-A, 46, 1992, 1–67.

ČERNÝ, Jiří, *Poutní místa jižních Čech. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, České Budějovice 2006.

- ČERNÝ, Karel, *Morová epidemie v Praze roku 1713 a klementinská kolej Tovaryšstva Ježíšova*, Bibliotheca Strahoviensis 6–7, 2004, s. 55–66.
- ČORNEJOVÁ, Ivana – MIKULEC, Jiří – VLNAS, Vít a kol. *Velké dějiny země Koruny české VIII. 1618–1683*, Praha-Litomyšl 2008.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Deník Jana Františka Lva z Erlsfeldu – pozoruhodný a nevyužitý pramen*, in: Zdeněk Hojda – Jiří Pešek – Blanka Zilynská, *Seminář a jeho hosté. Sborník prací k 60. narozeninám doc. dr. Rostislava Nového*, Praha 1992, s. 237–245.
- DOBALOVÁ, Sylva, *Zahrady Rudolfa II. Jejich vznik a vývoj*, Praha 2009.
- DRUFFNER, Frank, *Vom Brennpunkt zum Blickfang: Kamin und Offen im Schloßbau*, in: Michael Peter Hahn (ed.), *Zeichen und Raum. Ausstattung und höfisches Zeremoniell in den deutschen Schlössern der Frühen Neuzeit*, München 2006 (= RFzR 3), s. 253–264.
- DURDÍK, Tomáš, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999.
- EHRlich, Marek, *Vývoj krajinářských úprav na Hlubocku*, in: Martin Gaži (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 113–116.
- FIDLER, Petr, „*Form follows Function*“. *Zur Funktionalität der Profanarchitektur der frühen Neuzeit*, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Život pražských paláců. Šlechtické paláce jako součást městského organismu od středověku na práh moderní doby*, Praha 2009 (= DP XXVIII), s. 25–58.
- FIDLER, Petr, *Architektur des Seicento. Baumeister, Architekten und Bauten des Wiener Hofkreises*, Innsbruck 1990 (habilitační práce).
- FIDLER, Petr, *Pomník, památník a památka*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 15–22.
- FIDLER, Petr, *Über den Quellencharakter der frühneuzeitlichen Architektur*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.–18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch*, Wien-München 2004, (= Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, Ergänzungband 44), s. 952–970.
- FIDLER, Petr, *Über den Urheber eines Architekturwerks*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526–1740)*, České Budějovice 2006 (= OH 11), s. 167–174.
- GAŽI, Martin (ed.), *Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*, České Budějovice 2010.

- GAŽI, Martin (ed.), *Schwarzenberkové v české a střeoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008.
- GAŽI, Martin, *Schwarzenberkové a „jejich“ svatá místa v předmoderních Čechách. Ke kultovním funkcím šlechty a památkám na ně*, in: Týž, (ed.), *Schwarzenberkové v české a střeoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 141–166.
- GOMBRICH, Ernst Hans, *The Uses of Images: Studies in the Social Function of Art and Visual Communication*, London 1999.
- GRULICH, Josef, *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*, České Budějovice 2008 (= MH 10).
- HAHN, Michael Peter (ed.), *Zeichen und Raum. Ausstattung und höfisches Zeremoniell in den deutschen Schlössern der Frühen Neuzeit*, München 2006 (= RFzR 3).
- HALL, James, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha-Litomyšl 2008².
- HERSCHE, Peter, *Muße und Verschwendung. Europäische Gesellschaft und Kultur im Barockzeitalter I–II*, Freiburg-Basel-Wien 2006.
- HOJDA, Zdeněk, *Rezidence české šlechty v baroku. Několik tezí*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.–18. století. Sborník příspěvků z konference na pedagogické fakultě UJEP v Ústí nad Labem 30.–31. října 1991, Ústí nad Labem 1992*, s. 161–178.
- HOLUBOVÁ, Markéta, *Die Jesuitenresidenz Heiliger Berg bei Píbram in der Barockzeit*, in: Petronilla Čemus (ed.), *Bohemia Jesuitica 1556–2006 I*, Praha 2010, s. 439–448.
- HORÁK, Karel, *Z historie myslivosti na panství opočenském, Orlické hory a Podorlicko. Sborník vlastivědných prací*, 1, 1968, s. 85–97.
- HRDINA, Ignác Antonín – KUCHAROVÁ, Hedvika, *Kacířský proces s hrabětem F. A. Šporkem v právně-historickém a teologickém kontextu*, Ostrava 2011.
- CHADT, Jan Evangelista, *Dějiny lovu a lovectví (myslivosti) v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Louny, b. r. (1908).
- IVANEGA, Jan, *Pavel Ignác Bayer, Adam František ze Schwarzenberku a zámek Ohrada*, *Theatrum historiae* 9, 2011 s. 397–418.
- IVANEGA, Jan, *Pavel Ignác Bayer, Adama František ze Schwarzenberku a zámek Ohrada. Lovecký zámek jako součást rezidenční sítě barokního šlechtice*, České Budějovice 2011 (bakalářská práce Ústavu dějin umění FF JU).
- KADLEC, Jaroslav, *Dějiny kláštera Svaté Koruny*, České Budějovice 1949.
- KALISTA, Zdeněk, *Století andělů a ďáblů. Jihočeský barok*, Jinočany 1993.

- KNOZ, Tomáš, *Šlechtická paměť v uměleckém ztvárnění moravských renesančních zámků*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 23–36.
- KLUSÁKOVÁ, Luďa, *Cestou do Cařihradu. Osmanská města v 16. století viděná křesťanskýma očima*, Praha 2003.
- Kol. autorů, *Biografický slovník pražské lékařské fakulty II*, Praha 1993.
- Kol. autorů, *Dějiny českého výtvarného umění II/1* Praha 1989.
- KOLDOVÁ, Monika, *Jezuitská tiskárna v Praze (1635–1773) a porovnání jejího fungování s jezuitskými tiskárnami v okolních zemích*, in: Rostislav Krušínský (ed.), *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska. Sborník z 16. odborné konference Olomouc, 13.–14. listopadu 2006*, Brno 2008, s. 245–254.
- KOVÁŘ, Daniel, *Lázeňství na Českobudějovicku*, Rudolfov-Jelmo 1996.
- KOVÁŘ, Daniel, *Tvrze, hrady a zámky Českobudějovicka*, České Budějovice 2011.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Centrální stavby české renesance*, Praha 1976².
- KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Zámek Hluboká za pánů z Hradce*, in: Dobroslav Líbal – Milada Vilímková (edd.), *Umění věků. Sborník k sedmdesátým narozeninám profesora Dr Josefa Cibulky*, Praha 1956, s. 76–85.
- KROUPA, Jiří, „*Palác ve tvrzi*“: *umělecká úloha a zámecká architektura v raném novověku. (Dvě úvahy k výzkumu světové architektury raného novověku)*, *Opuscula historiae artium. Studia minora Facultatis philosophicae Universitatis Brunensis F 45*, 2001, s. 13–37.
- KROUPA, Jiří, *Alchymie štěstí. Pozdní osvícenství a moravská společnost 1770–1810*, Brno 2006² (první vydání 1987).
- KROUPA, Jiří, *Palazzo in villa, memoria a bellaria. Poznámky k sémantice architektonické úlohy v baroku*, in: Jiří Kroupa (ed.), *Ars naturam adiuvans. Sborník k poctě prof. PhDr. Miloše Stehlíka*, Brno 2003, s. 117–135.
- KROUPA, Jiří, *Umělci, objednavatelé a styl. Studie z dějin umění*, Brno 2006.
- KRUMMHOLZ, Martin, *Clam-Gallasův palác, Johann Bernhard Fischer von Erlach. Architektura, výzdoba, život rezidence*, Praha 2007.
- KRUMMHOLZ, Martin, *Die Bilder des Hieronymus Graf von Colloredo (1674–1726). Zu den Anfängen der Colloredo-Mannsfeld'schen Gemäldesammlung in Opočno und zur Baugeschichte des Prager Palais*, in: Roswitha Juffinger (ed.), *Zentrum der Macht. Die Kunstsammlungen der Salzburger Fürsterzbischöfe Gemälde / Graphik / Kunstgewerbe II*, Salzburg 2011, s. 561–604.

- KRUMMHOLZ, Martin, *Obrazová sbírka Jana Václava Gallase*, Umění 53, 2005, s. 273–285.
- KRUMMHOLZ, Martin, *Vídeňské rezidence Schwarzenberků a Johann Bernhard Fischer z Erlachu*, in: Martin Gaži (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 207–218.
- KŘÍŽEK, Vladimír, *Obrazy z dějin lázeňství*, Praha 2002.
- KŘÍŽKOVSKÁ, Kateřina, *Lázeňství jako kulturní fenomén českého baroka. Ideová koncepce lázní v Kuksu, Duchcově, Karlových Varech, Křesoboru a jinde*, Brno 2011 (diplomová práce Ústavu hudební vědy FF MU).
- KUBEŠ, Jiří, „*Votre Excellence est trop philosophe*“. *Pobyt Františka Antonína Šporka u císařského dvora v roce 1727*, *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 25–43.
- KUBEŠ, Jiří, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500–1740)*, České Budějovice 2005 (disertační práce HÚ JU).
- KUBIČKA, Jiří, *Lázně Libnič – historická studie*, *Fysiatrický věstník* XXXVII/1959, s. 49–53.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Barokní přestavby českokrumlovského zámku*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600–1750)*, České Budějovice 1996 (= OH5), s. 467–482.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Schwarzenberská ústřední pokladna 1647–1948. Inventář*, Český Krumlov 1986.
- LAB, Heiko – STEINAU, Norbert, *Die höfische Jagd der Herzöge zu Braunschweig und Lüneburg in Celle in der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts*, in: Heiko Laß (ed.), *Hof und Medien im Spannungsfeld von dynastischer Tradition und politischer Innovation zwischen 1648 und 1714*, München 2008 (= RFzR 4), s. 181–208.
- LAB, Heiko (ed.), *Hof und Medien im Spannungsfeld von dynastischer Tradition und politischer Innovation zwischen 1648 und 1714*, München 2008 (= RFzR 4).
- LAB, Heiko, *Jagd- und Lustschlösser. Kunst und Kultur zweier landesherrlicher Bauaufgaben. Dargestellt an thüringischen Bauten des 17. und 18. Jahrhunderts*, Petersberg 2006.
- LEDVINKA, Václav, *Pernštejnská epizoda v dějinách jižních Čech. (Páni z Pernštejna na Hluboké a Protivíně 1490–1540)*, in: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 91–103.
- LENDEROVÁ, Milena (ed.), *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2010.

- LETOŠNÍKOVÁ, Ludiše, *Lovecké zbraně v Čechách*, Praha 1980.
- LONG, Anthony A., *Hellénistická filozofie. Stoikové, epikurejci, skeptikové*, Praha 2003.
- LORENZ, Hellmut, *Geschichte der bildenden Kunst in Österreich IV. Barock*, München-London-New York 1999.
- LORENZ, Hellmut, *Kunstgeschichte či Künstlergeschichte? Bemerkungen zur Forschungslage der Wiener Barockarchitektur*, in: *Artibus et historiae* IV, 1981, s. 99–123.
- LUNIACZKOVÁ-VOKÁČOVÁ, Petra – STERNECK, Tomáš, *Letní císařská návštěva v královském městě. Průjezd Karla VI. a jeho dvořanů Českými Budějovicemi v srpnu 1732*, JSH 72, 2003, s. 175–207.
- MACEK, Petr, *Standartní nedestruktivní stavebně-historický průzkum*, Praha 1997.
- MAREŠ, František – SEDLÁČEK, Jan, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese třeboňském*, Praha 1900.
- MARKUS, Antonín, *Příspěvky k umělecké topografii jižních Čech*, PAM XXVI, 1914, s. 51–57, 132–134.
- MARKUS, Antonín, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, in: *Schwarzenberská ročenka*, 1935, s. 25–85.
- MAŤA, Petr, *Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= OH 7), s. 139–162.
- MATLAS, Pavel, *Panství Hluboká. Územní, hospodářský, demografický a správní vývoj od začátku do konce patrimoniálního období*, AT 12, 2011, s. 317–330.
- MATLAS, Pavel, *Shovívavá vrchnost a neukáznění poddaní? Hranice trestní disciplinace obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17.–18. století*, Praha 2011.
- MATLAS, Pavel, *Sociální původ, vzdělání, kariérní strategie a motivace patrimoniálních úředníků na schwarzenberském panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století*, SAP 61, 2011, s. 435–463.
- MAXOVÁ, Ivana – NEJEDLÝ, Vratislav – ZAHRADNÍK, Pavel, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Jihočeském kraji (okresy České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice a Tábor)*, Praha 2009.
- MITIS, Oskar, *Jagd und Schuessen am Hofe Karls VI.*, Wien 1912.
- MONTANARI, Massimo, *Hlad a hojnost. Dějiny stravování v Evropě*, Praha 2003.
- MÜCKE, Panja, *„...liesen sich Trompeten und Paucken in dem Saal, neben dem TafelZimmer hören, auch wurden die Stücken von dem Walle an der Reith-Bahne*

darzu abgebrannt.“ *Musik als zeremonielle Zeichengattung am Münchner Hof*, in: Michael Peter Hahn (ed.), *Zeichen und Raum. Ausstattung und höfisches Zeremoniell in den deutschen Schlössern der Frühen Neuzeit*, München 2006 (= RFzR 3), s. 65–82.

NAŇKOVÁ, Věra, *Architekt a stavitel Pavel Ignác Bayer – představy v literatuře a skutečnost*, Umění XXII, 1974, s. 224–261.

NOBICHT, Jakub, *Lov a myslivost na panství Brtnice za vlády Antonína Rombalda Collalta v letech 1725–1740*, in: Jiří Kubeš – Radmila Pavlíčková (edd.), *Šlechtic mezi realitou a normou. Miscellanea ze studentských prací k dějinám raného novověku*, Olomouc 2008, s. 163–191.

NOVÁK, Josef, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese jindřichohradeckém*, Praha 1901.

OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Ludmila, *Johann Georg de Hamilton ve službách Adama Františka ze Schwarzenbergu*, in: Martin Gaži (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 229–250.

PALECZEK, Raimund, *Český Krumlov jako ústředí vrchnostenské správy knížat ze Schwarzenberku v letech 1719–1848*, in: Martin Gaži (ed.), *Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*, České Budějovice 2010, s. 775–782.

PALECZEK, Raimund, *O začátcích „království Schwarzenberg“ v jižních Čechách. 300 let od příchodu Schwarzenberků na Třeboň*, AT 12, 2011, s. 283–304.

PAVELEC, Petr, *„Schwarzenberský“ malíř František Jakub Prokyš*, in: Martin Gaži (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 251–266.

PAVLÍČKOVÁ, Radmila, *Sídla olomouckých biskupů. Mecenáš a stavebník Karel Eusebius z Liechtensteinu-Castelkorna 1664–1695*, Olomouc 2001.

PETRÁŇ, Josef a kol., *Dějiny hmotné kultury II*, Praha 1995, 1997.

PODLAHA, Antonín – ZAHRADNÍK, Isidor (edd.), *Jan Willenberg. Pohledy na města, hrady a památné stavby král. Českého z poč. 17. stol.*, Praha 1901.

POCHE, Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech IV T–Ž*, Praha 1982.

POCHE, Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech I A–J*, Praha 1977.

POLLEROß, Friedrich, *Die Kunst der Diplomatie. Auf den Spuren des kaiserlichen Botschafters Leopold Joseph Graf von Lamberg (1653–1706)*, Petersburg 2006.

- POLLEROß, Friedrich, *Tradition und Recreation. Die Residenzen der österreichischen Habsburger in der frühen Neuzeit (1490–1780)*, Majestas 6, 1998, s. 91–148.
- PREISS, Pavel – HORYNA, Mojmír – ZAHRADNÍK, Pavel, *Černínský palác v Praze*, Praha 2001.
- PREUSZ, Michal, *Voda v měšťanském a šlechtickém prostředí jižních Čech na prahu novověku*, České Budějovice 2010 (diplomová práce HÚ FF JU).
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny I.*, A–H, Praha 1947.
- RADIMSKÁ, Jitka, *Knihovna šlechtičny. Francouzské knihy Marie Ernestiny z Eggenbergu na zámku v Českém Krumlově*, České Budějovice 2007 (= Bibliotheca viva 1).
- RAMEŠ, Václav, *Proměny schwarzenberského panství v Čechách*, in: Martin Gaži (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 25–36.
- RÖSENER, Werner, *Die Geschichte der Jagd. Kultur, Gesellschaft und Jagdwesen im Wandel der Zeit*, Düsseldorf-Zürich 2004.
- ROYT, Jan – ŠEDINOVÁ, Hana, *Slovník symbolů. Kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*, Praha 1998.
- ROZLIVKOVÁ, Anna, *Cyklus lunetových obrazů s výjevem z legendy sv. Augustina v Třeboni*, Brno 2009 (bakalářská práce Semináře dějin umění FF MU).
- ROZSÍVALOVÁ, Eva, *Doktoři a profesori pražské lékařské fakulty a jejich vztahy k Leopoldinsko-karolinské akademii do konce 18. stol.*, AUC-HUCP 21/1, 1981, s. 53–65.
- ROZSÍVALOVÁ, Eva, *Epidemie z roku 1713 a 1714 ve statistických záznamech a pražských úmrtních matrikách*, HD 1969, s. 77–80.
- ROZSÍVALOVÁ, Eva, *Knihovna profesora lékařské fakulty Joh. Fr. Löwa z Erlsfeldu*, AUC-HUCP 17/1, 1977, s. 47–68.
- ROZSÍVALOVÁ, Eva, *Morová epidemie v roce 1713 a pražské matriky*, DP 7/II, 1987, s. 409–415.
- RŠ [= Ctirad RAKUŠAN], *Hlubocké myslivecké bratrstvo nebylo jediné*, OT XIV, 2003, č. 28, s. 2–3.
- RYANTOVÁ, Marie, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694 - 1730)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty*, České Budějovice 1996 (= OH 5), s. 617 – 637.

- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze království českého. VII. Písecko*, Praha 1890.
- SEDLMAYR, Hans, *Zum Begriff der Strukturanalyse*, Kritische Berichte zur Kunstgeschichtlichen Literatur, 32, 1931, s. 146–160.
- SCHÜTTE, Ulrich, *Die Räume und das Zeremoniell, die Pracht und die Mode. Zur Zeichenhaftigkeit höfischer Innenräume*, in: Michael Peter Hahn (ed.), *Zeichen und Raum. Ausstattung und höfisches Zeremoniell in den deutschen Schlössern der Frühen Neuzeit*, München 2006 (= RFzR 3), s. 167–204.
- SCHWARZ, Mili [= Antonín NIKENDEY], *Die St.-Eustachius Jägerbruderschaft in Frauenberg an der Moldau*, Schwarzenbergischer Almanach 36, 1980, s. 111–186.
- SCHWARZ, Mili [= Antonín NIKENDEY], *Schloss Ohrad. Geschichte des Jagdschlusses bei Frauenberg an der Moldau und des dortigen Forst- und Jagdmuseums*, Murau 1990 (Herausgegeben von den Schwarzenbergischen Archiven, Stmk.), s. 261–321.
- SCHWARZENBERG, Karl, *Andacht auf Schwarzenbergischen Herrschaften*, Schwarzenbergischer Almanach 34, 1968, s. 245–282.
- SCHWARZENBERG, Karl, *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg I–II*, Neustadt an der Aisch 1963.
- SLAVÍČEK, Lubomír, *Artis Apelleae Thesaurarium. Karel Eusebius z Liechtensteina a sběratelství na Moravě v 17. a 18. století*, in: Týž, „Sobě, umění, přátelům.“ Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939, Brno 2007, s. 95–118.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Deník Ferdinanda ze Schwarzenberku jako pramen historického bádání (Příspěvek k poznání mobility císařského dvora na sklonku 17. století)*, in: Jiří Kubeš (ed.), *Šlechtic na cestách v 16.–18. století*, Pardubice 2007, s. 129–161.
- Rostislav SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenbergů za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (=MH XI).
- SMOLKOVÁ, Anna, *Svozy archivů schwarzenberských velkostatků do Třeboně jako důsledek provádění pozemkové reformy na majetku schwarzenberské primogenitury*, AT 10, 2002, s. 39–54.
- SOMMER, Johann Gottfried, *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt IX*, Prag 1841.
- STUHLÁ, Pavla, *300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu*, Vodňany 2005.

SWIDEROVÁ, Kristina, „*Mein lieber Herr Hoffmeister, ohne seine Zeilen lebe ich wohl ganz trostlos...*“ *Role služebnictva v manželské krizi Eleonory Amálie a Adama Františka ze Schwarzenberku*, *Theatrum historiae* 9, 2011, v tisku.

ŠANDA, Martin, *Antonio Ehorto Martinelli jako schwarzenberský knížecí architekt a stavitel*, Praha 2011 (diplomová práce ÚDU FF UK).

ŠERÝCH, Jiří, *Michael Rentz fecit. Michael Jindřich Rentz, dvorní rytec hraběte Šporka*, Praha 2007.

TINKOVÁ, Daniela, *Tělo – věda – historie. K otázce formování „moderního těla“ v historiografii a novověké vědě*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007, s. 13–52.

TOBOLKA, Zdeněk – HORÁK, František, *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století* II/4, Praha 1948.

ÚLOVEC, Jiří, *Příspěvek k ikonografii Hluboké ze 16.–19. století*, *Výběr* 37, 2000, s. 198–207.

UNBEHAUN, Lutz – BEYER, Andreas – SCHÜTTE, Ulrich (edd.), *Die Künste und das Schloß in der frühen Neuzeit*, München 1998 (= RFzR 1).

VÁCHA, Štěpán – VESELÁ, Irena – VLNAS, Vít – VOKÁČOVÁ, Petra, *Karel VI. & Alžběta Kristýna. Česká korunovace 1723*, Praha-Litomyšl 2009.

VALENTA, Aleš, *Lesk a bída barokní aristokracie*, České Budějovice 2011.

VARHANÍK, Jiří, *Goticko-renesanční opevnění hradu Hluboké nad Vltavou*, *AH* 19, 2004, s. 357–362.

VLČEK, Pavel, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, Praha 1999.

VLČEK, Pavel (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.

VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.

VLNAS, Vít, *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*, Praha-Litomyšl 2001.

VOKÁČOVÁ, Petra, *Dvorní cesta císaře Karla VI. do Karlových Varů 1732*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.): *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr*, České Budějovice 2003 (= OH 10), s. 457–468.

VÖLKEL, Michaela, *Der Tisch des Herrn. Das gemeinsame Zeichensystem von Liturgie und Tafelzeremoniell in der Frühen Neuzeit*, in: Michael Peter Hahn (ed.), *Zeichen*

und Raum. Ausstattung und höfisches Zeremoniell in den deutschen Schlössern der Frühen Neuzeit, München 2006 (= RFzR 3), s. 83–102.

VONDRA, Václav, *Návštěva kněžny Eleonory ze Schwarzenberku v Dobré Vodě*, OT XVI, 2005, č. 31, s. 51–52.

VOŘÍŠEK, Martin, *Kapela schwarzenberské gardy*, České Budějovice 2010.

VOŘÍŠEK, Martin, *Kapela schwarzenberské gardy v Českém Krumlově*, Brno 2008 (disertační práce Ústavu hudební vědy FF MU).

VYBÍRAL, Jindřich, *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období historismu*, Praha 1999.

WADDY, Patricia, *Seventeenth-Century Roman Palaces. Use and the Art of Space*, Cambridge (MSts)–London 1991.

WANNER, Michal, *Ostend'ané pod císařským praporem 1714–1744 I–II*, Historický obzor 19, 2008, č. 3/4. 5/6, s. 50–66, 111–126.

WATANABE-O'KELLY, Helen, *Das Schloß als Festort in der frühen Neuzeit*, in: Lutz Unbehaun – Andreas Beyer – Ulrich Schütte (edd.), *Die Künste und das Schloß in der frühen Neuzeit*, München 1998 (= RFzR 1), s. 53–62.

WIßGRILL, Franz Karl, *Schauplatz des landssässigen Nieder-Oesterreichischen Adels vom Herren- und Ritterstande von dem XI. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten V*, Wien 1804.

WONDRÁK, Eduard, *Historie moru v českých zemích. O moru, morových ranách a boji proti nim, o zoufalství, strachu a nadějích i o nezodpovězených otázkách*, Praha 1999.

VON WURZBACH, Constantin, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreichs I–LX*, Wien 1856–1891.

ZAHRADNÍK, Pavel, *Hluboká, zámek. Dějiny objektu*, Praha 2003 (nepublikovaný elaborát SHP).

ZÁLOHA, Jiří, *Die Schwarzenberger und ihr Interesse für das Theater und Musik*, in: Václav Bůžek (ed.), *Spojující a rozdělující na hranici*, České Budějovice 1992 (= OH 2), s. 73–75.

ZÁLOHA, Jiří, *Die Schwarzenbergische Hofkanzlei*, Schwarzenbergischer Almanach 38, 1990, s. 413–420.

ZÁLOHA, Jiří, *Hudební život na dvoře knížet ze Schwarzenberku v 18. století*, Hudební věda 24, 1987, s. 43–62

ZÁLOHA, Jiří, *Několik poznámek ke vzniku a zásadám pořádacího systému velkostatkových fondů schwarzenberské provenience*, SAP 26, 1976, s. 341–366.

ZÁLOHA, Jiří, *Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, pododdělení pro ústřední úřady CB, CH, CR, Hrf, OD. Dílčí inventář*, Český Krumlov 1991.

ZÁLOHA, Jiří, *Schwarzenberský rodinný archiv (primogenitura)*, AT 8, 1996, s. 24–32.

ZÁLOHA, Jiří, *Schwarzenberský rodinný archiv, oddělení Familia primogenitura, Haushalt 1504–1940. Dílčí inventář*, Český Krumlov 1973.

ZÁLOHA, Jiří, *Schwarzenberský rodinný archiv, oddělení Familia primogenitura, Dienerschaft 1635–1940. Dílčí inventář*, Český Krumlov 1973.

ZÁLOHA, Jiří, *Schwarzenberský inkolát v Čechách*, OT 2, 1991, č. 3, nestránkováno.

ZÁLOHA, Jiří, *Stručně dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*, České Budějovice, b. d.

ZÁLOHA, Jiří, *Způsoby nabytí schwarzenberských panství a statků*, OT 4, 1993, č. 7, s. 14–18.

IV.5 Elektronické zdroje

<http://digi.ceskearchivy.cz/>

<http://www.habsburger.net/>

<http://www.manuscriptorium.com/>

<http://www.bsb-muenchen.de/>

<http://books.google.com/>

<http://www.archive.org/>

<http://digi.ub.uni-heidelberg.de/>

<http://www.clavmon.cz/htb/>

<http://www.zedler-lexicon.de/>

V. Seznam zkratek

AH	Archeologica historica
AT	Archivum Trebonense
AUC-HUCP	Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis
b. a.	bez autora
b. d.	bez data
b. m.	bez místa
d	denár
DP	Documenta Pragensia
fasc.	fascikl
fol.	folium (folio)
FÚ	farní úřad
HD	Historická demografie
JSH	Jihočeský sborník historický
kart.	karton
kgč	kopy grošů českých
kr	krejcar
MH	Monographia historica
NA	Národní archiv
OH	Opera historica
OT	Obnovená tradice
RA	Rodinný archiv
RFzR	Rudolstädter Forschungen zur Residenzkultur
s. f.	sine folio
SAP	Sborník archivních prací
SHP	stavebně-historický průzkum
sign.	signatura
sl.	sloupec
SNM-A	Sborník Národního muzea – řada A
SOA	Státní oblastní archiv
zl	zlatý

VI. Seznam příloh¹⁰⁸⁸

Obr. 1. Mapa schwarzenberských panství v Čechách [kresba autor].

Obr. 2. Centrální část panství Hluboká nad Vltavou, 1711 [výřez z mapy schwarzenberských panství v jižních Čechách, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 10. února 2012].

Obr. 3. Hluboká nad Vltavou – celková situace. [výřez z mapy panství z roku 1825, SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1584].

Obr. 4. Hluboká nad Vltavou – celková situace [výřez z mapy silnice z Hluboké nad Vltavou do Kamenného Újezda, po 1712, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 10. prosince 2011].

Obr. 5. Hluboká nad Vltavou – situace zámecké ostrožny [výřez ze situačního plánu hlubockého zámku, SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1588].

Obr. 6. Nejstarší veduta hlubockého zámku, polovina 16. století [výřez z mapy hlubockého panství, NA Praha, sbírka map a plánů, sign. H II. 1, inv. č. 946, převzato z Pavel Matlas, *Shovívavá vrchnost a neukáznění poddaní? Hranice sociální disciplinace na panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století*, Praha 2011, barevná obrazová příloha, obr. 5].

Obr. 7. Jan Willenberg, veduta Hluboké a Podhradí, 1602 [převzato z Pavel Matlas, *Shovívavá vrchnost a neukáznění poddaní? Hranice sociální disciplinace na panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století*, Praha 2011, barevná obrazová příloha, obr. 5].

Obr. 8. Hlubocký zámek ze severu, 1668 [výřez z mapy hlubockého panství, SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 88].

Obr. 9. Hlubocký zámek z jihu, 1. čtvrtina 18. století [výřez z mapy staré obory, SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 30].

Obr. 10. Hlubocký zámek z východu, 1. čtvrtina 19. století [<http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 1. března 2012].

Obr. 11. Předzámčí hlubockého zámku, pohled z panské zahrady. Malba Bedřicha ze Schwarzenbergu, 20./30. léta 19. století [<http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 20. února 2012].

Obr. 12. První nádvoří hlubockého předzámčí, průhled hlavní branou. Malba Bedřicha ze Schwarzenbergu, 20./30. léta 19. století [<http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 20. února 2012].

¹⁰⁸⁸ Není-li uvedeno jinak, je autorem fotografií Jan Ivanega.

- Obr. 13. Lorenz Habel, jihovýchodní průčelí hlubockého zámku, 1761 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK (Hluboká), sign. A 6Bß 2a, 1720–1746, s. f.].
- Obr. 14. Pavel Ignác Bayer, plán úprav středního traktu piana nobile hlubockého zámku, 1715 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bß 2a, 1665–1719, s. f.].
- Obr. 15. Pavel Ignác Bayer, plán úprav apartmánu v jižním rohu hlubockého zámku, 1715 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bß 2a, 1665–1719, s. f.].
- Obr. 16. Johann Lhotta, plán nového řešení předzámčí, před 1833 [SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1608].
- Obr. 16. Johann Lhotta (?), variantní nárys budovy v předzámčí, před 1833 [SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1611].
- Obr. 17. Vincenc Rohrbacher, Návrh nových stájí a jízdárny v předzámčí, před 1833 [SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1615].
- Obr. 18. Wilhelm Nevenhorst, Plán úprav piana nobile hlubockého zámku, po 1844 [SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1629].
- Obr. 19. Funkce jednotlivých částí hlubockého zámeckého komplexu. [kresba autor, podklad v SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 1589].
- Obr. 20. Hypotetická rekonstrukce členění piana nobile [kresba autor, podklad SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bß 2a, 1665–1719, s. f.].
- Obr. 21. Návrh stolu pro pokoje kněžny na hlubockém zámku [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. B 6J 1a, s. f.].
- Obr. 22. Petr Kašpar Světecký, plán opevnění hlubockého zámku, 1743 [kopie uložená v SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 6Bß 2a, s. f.].
- Obr. 23. Lovecký zámek Ohrada – členění prvního patra [kresba autor, podklad plánová sbírka Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i., bez inv. č., foto Tereza Cermanová].
- Obr. 24. Honící pes [převzato z Hanns Friedrich VON FLEMING, *Der Vollkommene Teutsche Jäger*, Leipzig 1749, tab. TT].
- Obr. 25. Pes k hledání divokých prasat [převzato z Hanns Friedrich VON FLEMING, *Der Vollkommene Teutsche Jäger*, Leipzig 1749, tab. XX].
- Obr. 26. Jost Amman, Psinec, 1582 [převzato z Jacques DU FOUILLOUX, *Adeliche Weydwercke, das ist außführliche Beschreibung von Jagen*, Franckfurt am Main 1661].
- Obr. 27. Johann Elias Riedinger, Obstavený lov, 18. století [<http://www.habsburger.net/>, přístup 10. prosince 2011].

Obr. 28. Ukázky loveckých plachet a loveckých sítí [převzato z Heinrich Wilhelm DÖBEL, *Neueröffnete Jäger-Practica*, Leipzig 1754].

Obr. 29. Giacomo Antonio de Maggi, nárys a půdorys kaple pro Libníč, 1691 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].

Obr. 30. Pavel Ignác Bayer, *idea prima* libníčských lázní, březen 1713 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].

Obr. 31. Pavel Ignác Bayer, nárys a půdorys kaple pro Libníč, březen 1713 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].

Obr. 32. Pavel Ignác Bayer, variantní návrhy votivní kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů v Libníči, 1714 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].

Obr. 33a. Hlavní oltář v kapli Nejsvětější Trojice a morových patronů v Libníči.

Obr. 33b. Detail oltářního obrazu.

Obr. 34. Pavel Ignác Bayer, situační plán komplexu lázní v Libníči, 1715 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].

Obr. 35a. Pavel Ignác Bayer, plán lázní v Libníči – patro, 1719 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].

Obr. 35b. Pavel Ignác Bayer, plán lázní v Libníči – půdorys, nárys, částečný řez, 1719 [SOA Třeboň, odd. ČK, ÚK Hluboká (staré oddělení), sign. A 3Kα 1a/6, s. f.].

Obr. 36. Lázně Libníč, cca 1720 [výřez z mapy nové silnice z Hluboké nad Vltavou do Kamenného Újezda, <http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 12. prosince 2012].

Obr. 37. Lázně Libníč, výřez z mapy stříbrných dolů u vsí Libníč a Hůry, cca 1746 [<http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 12. prosince 2012].

Obr. 38. Johann Georg Plansker, Lázně Libníč, výřez z mapy pozemků obcí Hůry a Libníč, 1765 [<http://digi.ceskearchivy.cz/>, přístup 12. prosince 2012].

Obr. 39. Christian Smrsch, návrh kaple pro libníčský lázeňský areál, cca 1785 [SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 3Kα 24a, fol. 133].

Obr. 40. Wilhelm Nevenhorst, Plán úprav budovy lázní v Libníči, 1860 [SOA Třeboň, Vs Hluboká, mapy a plány, ev. č. 2386].

Graf 1. Vývoj důchodů z libníčských lázní.

Tabulka 1. Vývoj důchodů z libníčských lázní – data.

Graf 2. Příjmy libníčských lázní před válkou o rakouské dědictví a po nich.

Tabulka 2. Příjmy libníčských lázní před válkou o rakouské dědictví a po nich – data

Obr. 3. Hluboká nad Vltavou, celková situace před historizující přestavbou – uprostřed zámek s Podhradím, vlevo dole lovecký zámek Ohrada

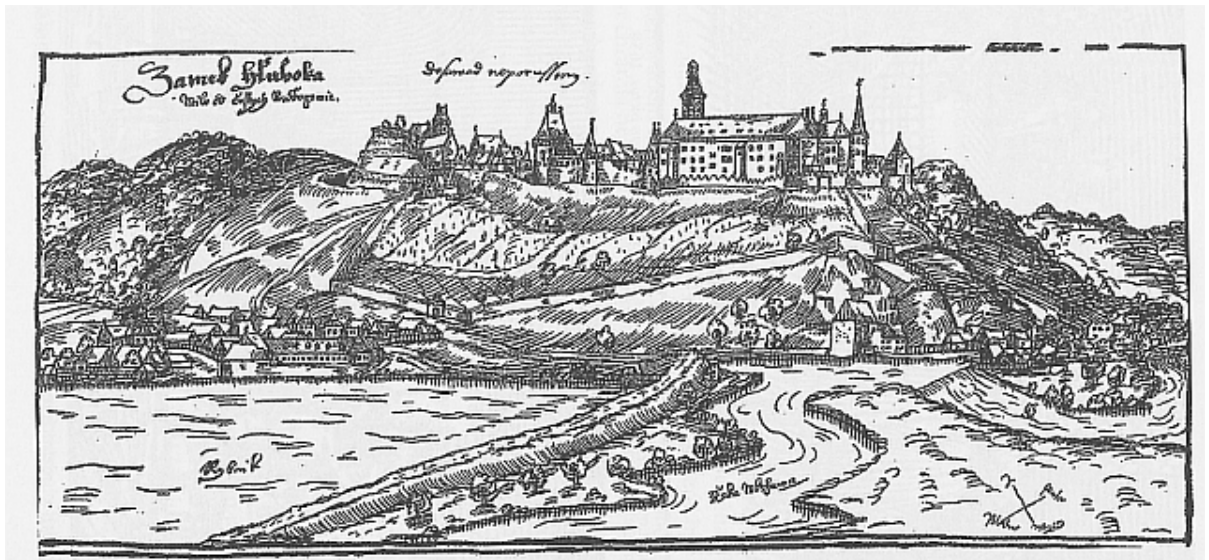
Obr. 4. Hluboká nad Vltavou – celková situace

Obr. 5. Hluboká nad Vltavou – situace zámecké ostrožny s vodárnou v Podskalí (nahore), předzámčím (vlevo) a vnitřním zámekem (uprostřed)

Obr. 6. Nejstarší veduta hlubockého zámku, polovina 16. století

Obr. 7. Jan Willenberg, veduta Hluboké a Podhradí, 1602

Obr. 8. Hlubocký zámek ze severu, 1668

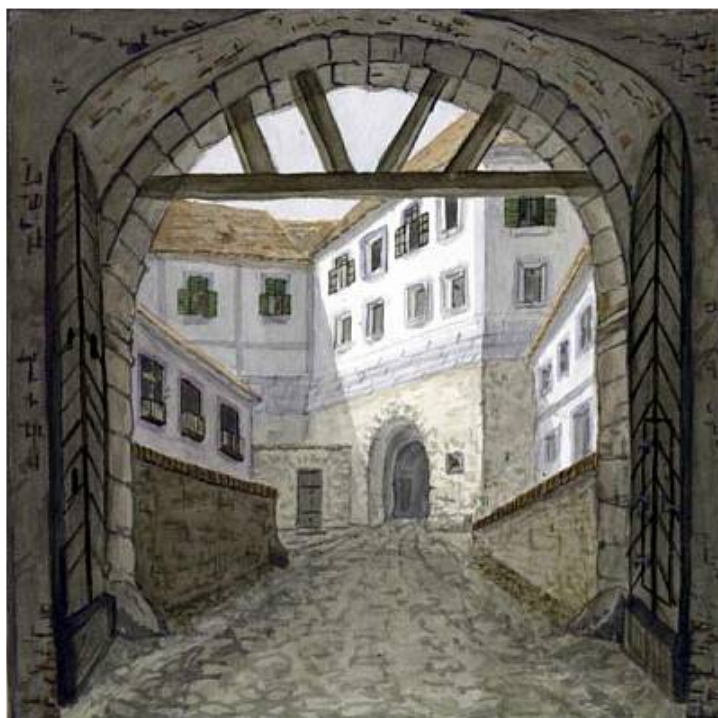
Obr. 9. Hlubocký zámek z jihu, 1. čtvrtina 18. století

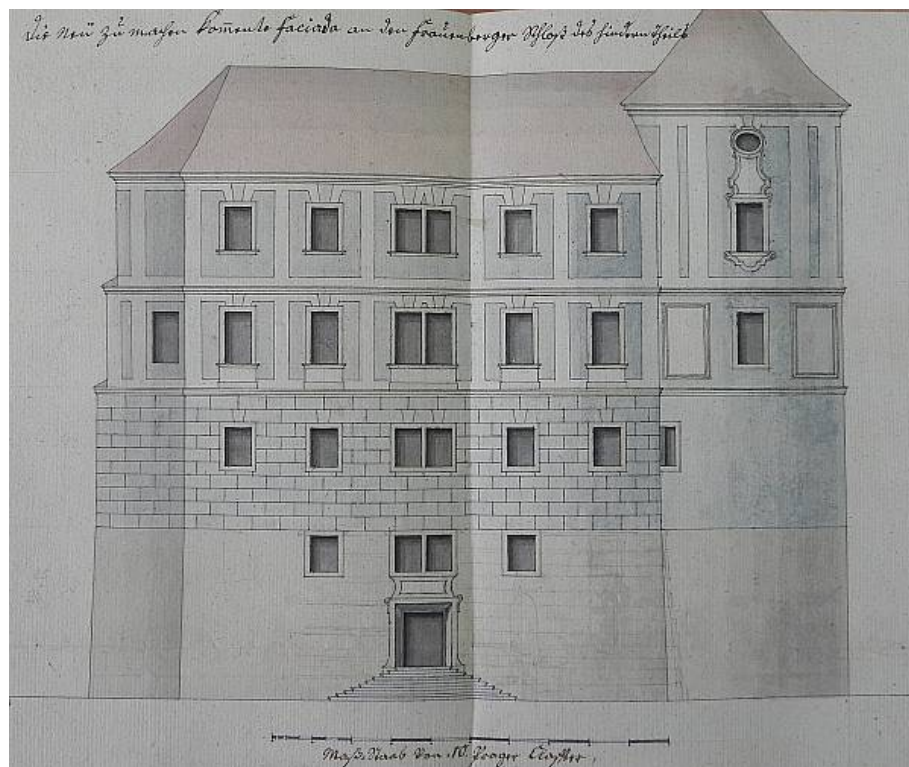
Obr. 10. Hlubocký zámek z východu, 1. čtvrtina 19. století

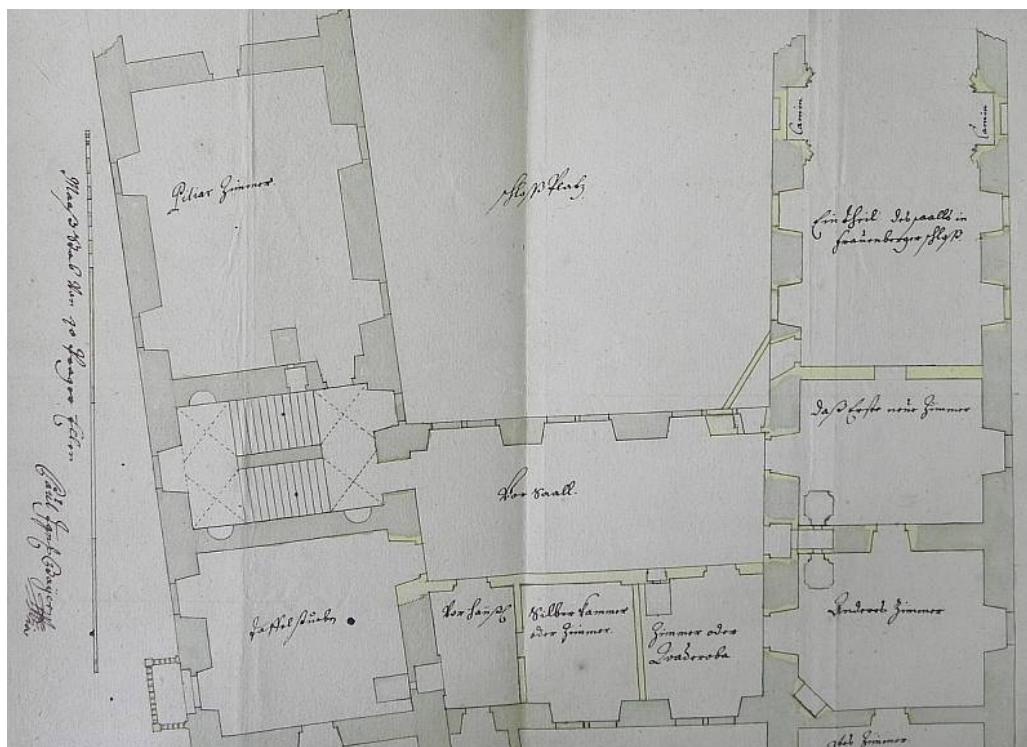
Obr. 11. Bedřich ze Schwarzenbergu, Hlubocké předzámčí, pohled z panské zahrady – vpravo jižní průčelí zámku, za ním průčelí stájí, uprostřed byty kaplana a úředníků, vlevo kanceláře, 20./30. léta 19. století

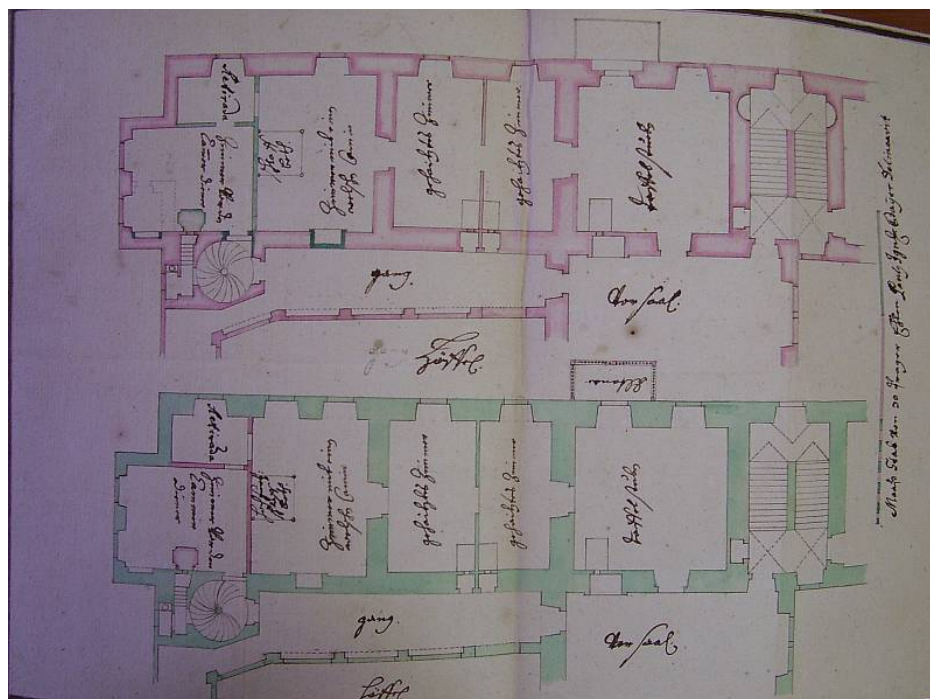
Obr. 12. Bedřich ze Schwarzenbergu, první nádvoří hlubockého předzámčí, průhled hlavní branou (vlevo vězení, vpravo vrátnice, uprostřed nad průjezdem úřední byty), 20./30. léta 19. století

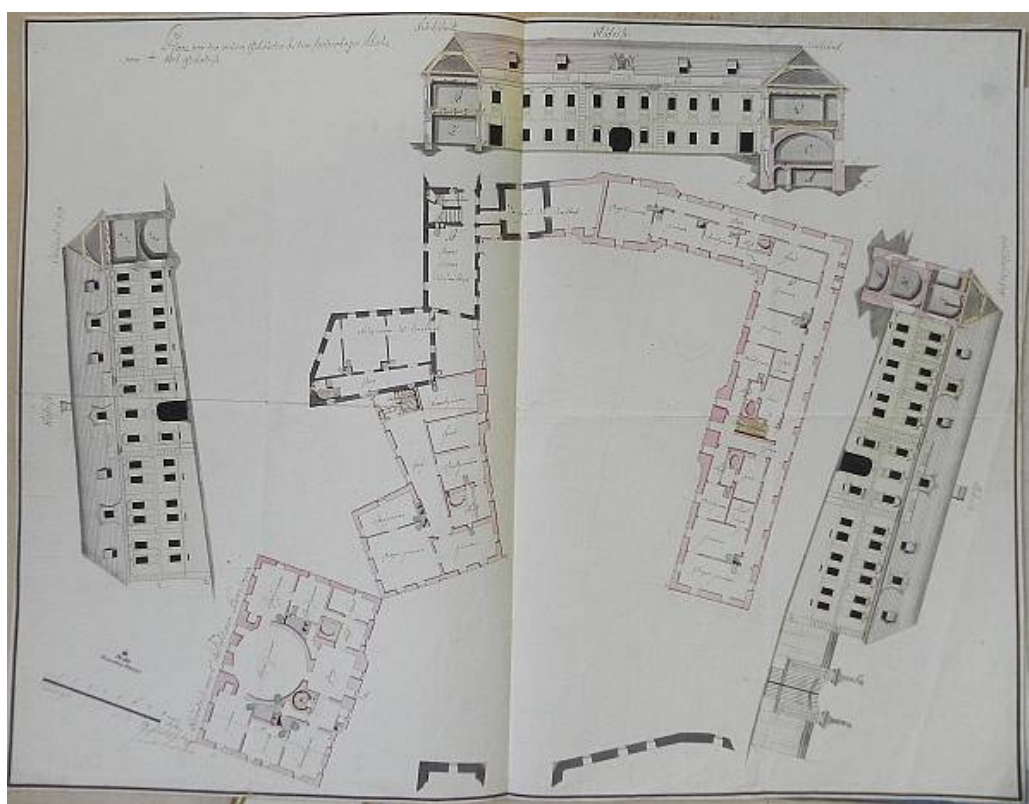
Obr. 13. Lorenz Habel, jihovýchodní průčelí hlubockého zámku, 1761

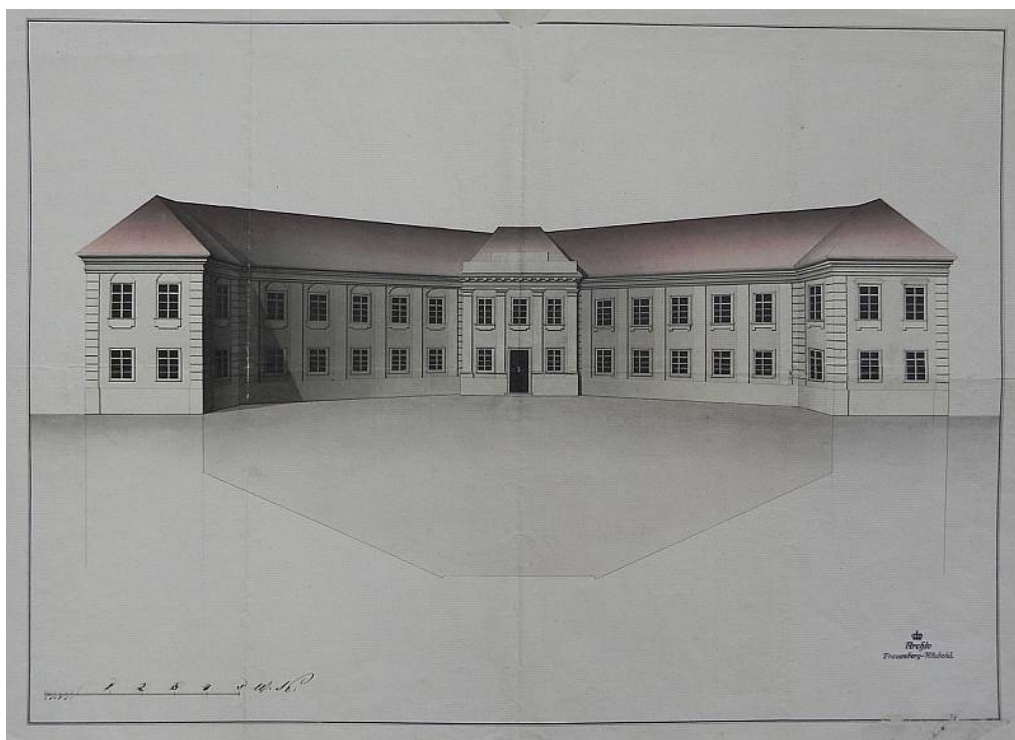
Obr. 14. Pavel Ignác Bayer, plán úprav středního traktu piana nobile hlubockého zámku, 1715

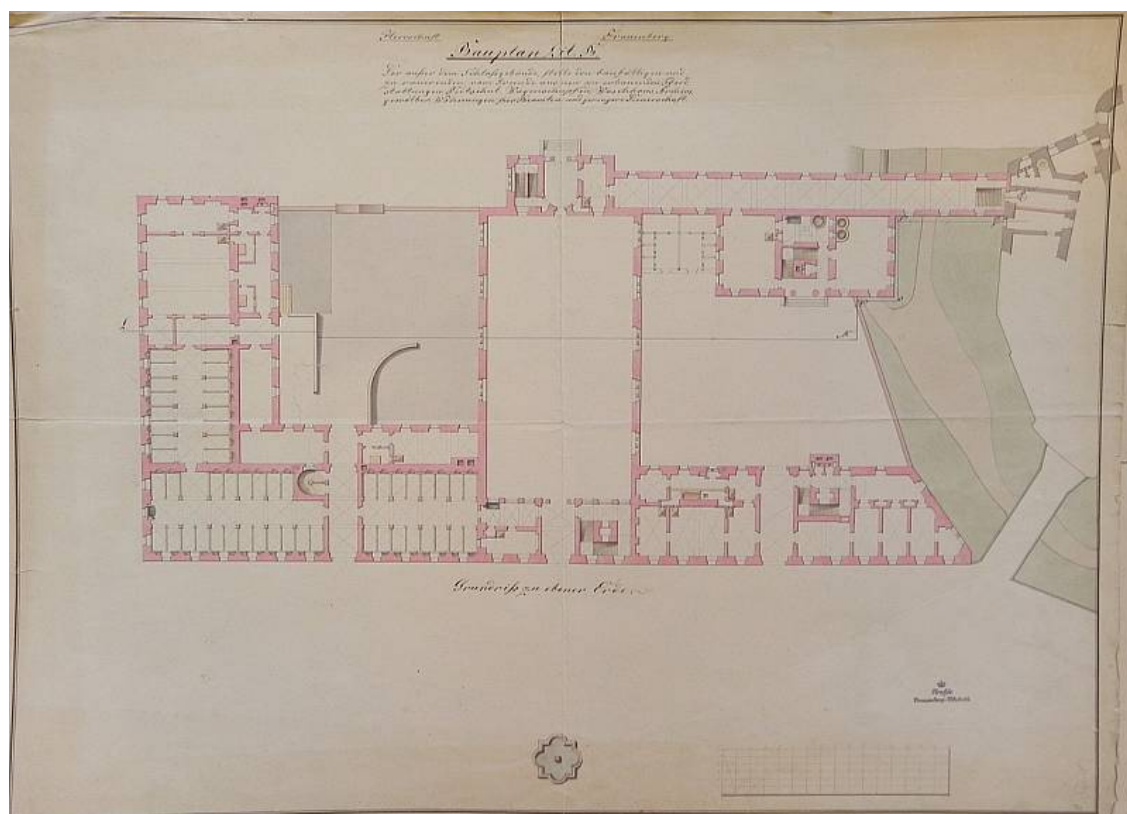
Obr. 15. Pavel Ignác Bayer, plán úprav apartmánu v jižním rohu hlubockého zámku, 1715

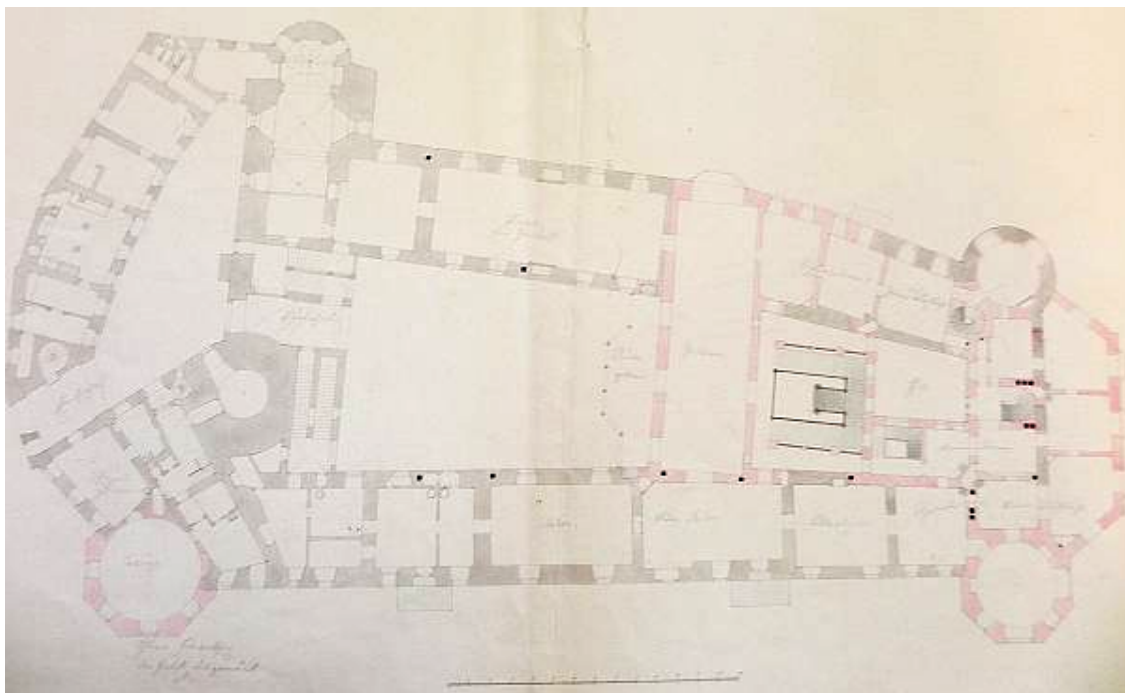
Obr. 16. Johann Lhotta, plán nového řešení předzámčí, před 1833

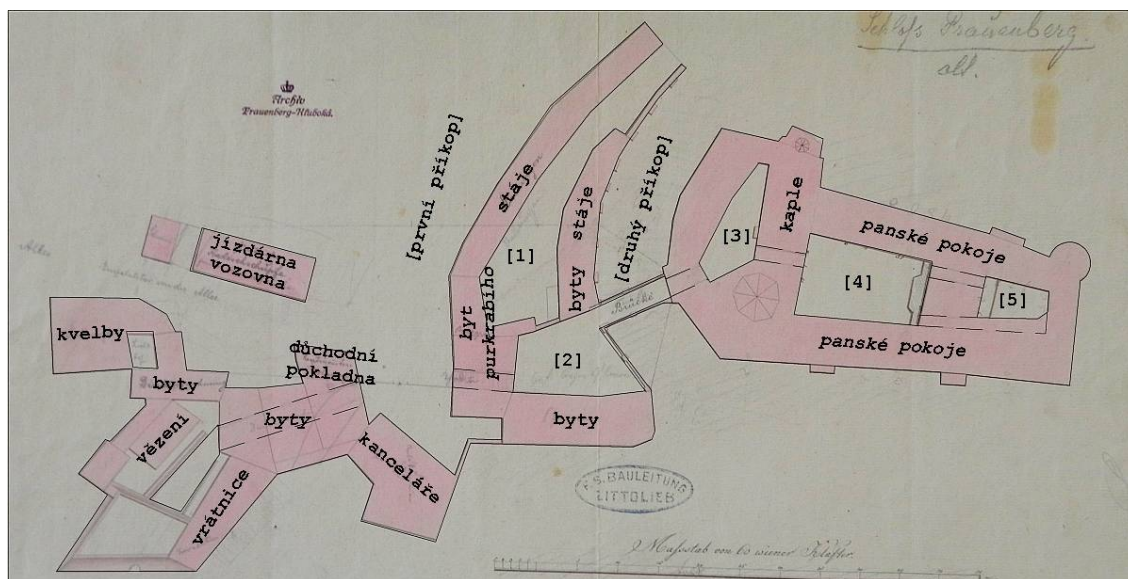
Obr. 16. Johann Lhotta (?), variantní nárys budovy v předzámčí, před 1833

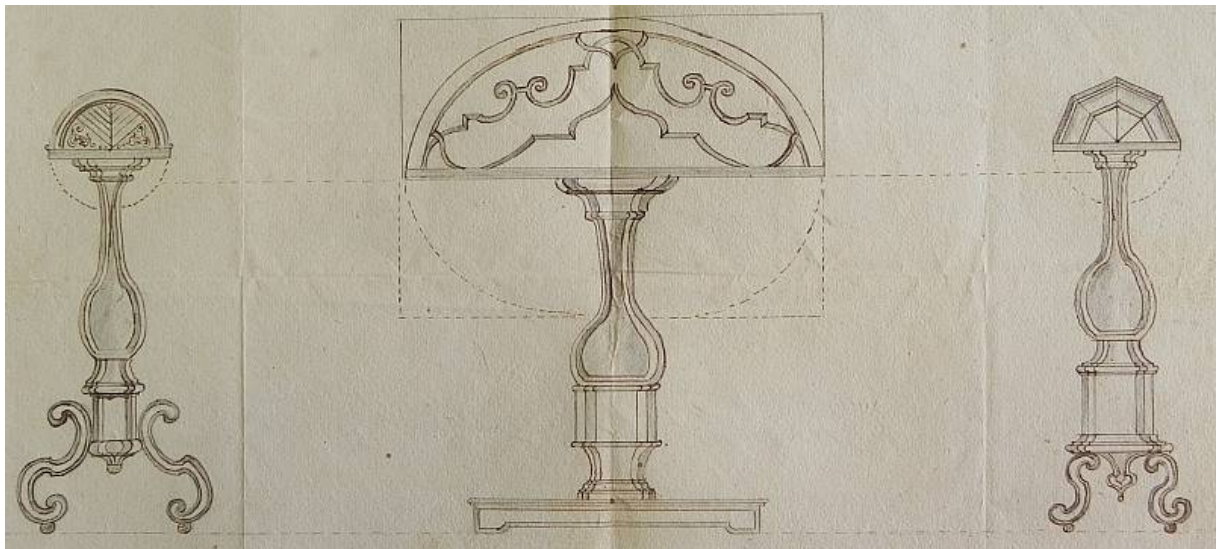
Obr. 17. Vincenc Rohrbacher, Návrh nové budovy stájí a jízďárny v předzámčí, před 1833

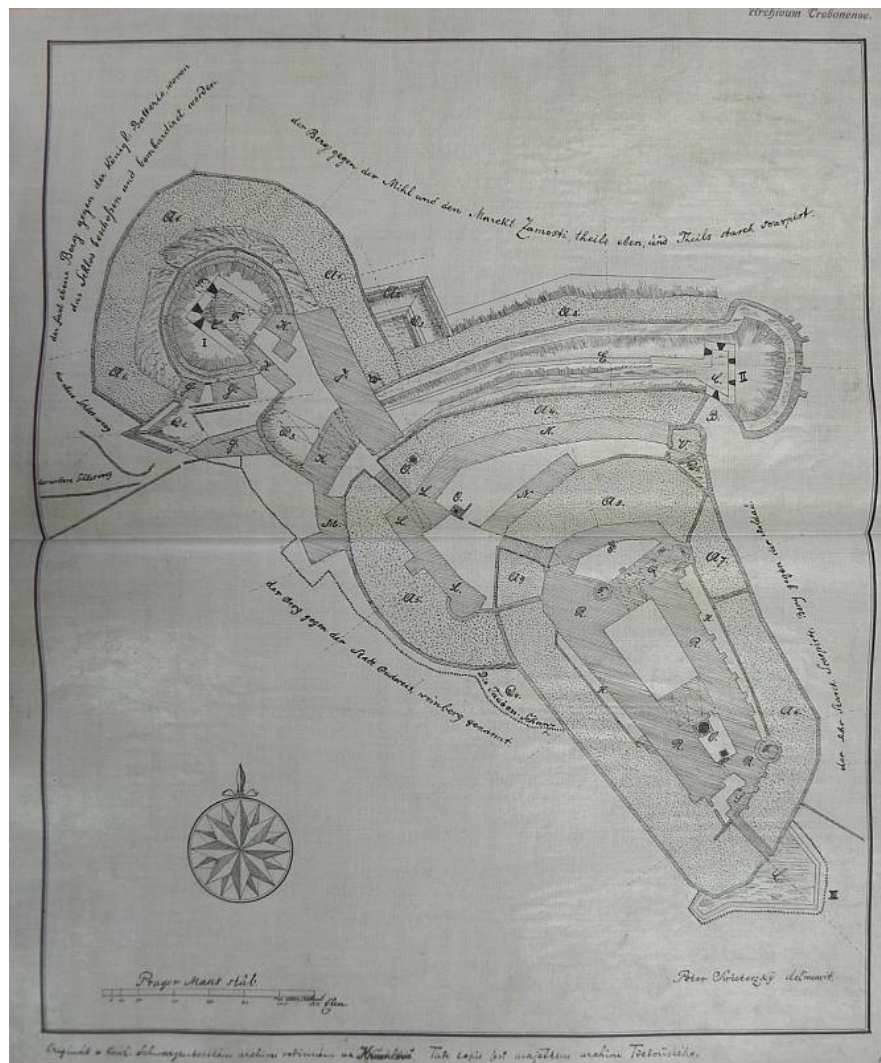
Obr. 18. Wilhelm Nevenhorst, Plán úprav piana nobile hlubockého zámku, po 1844

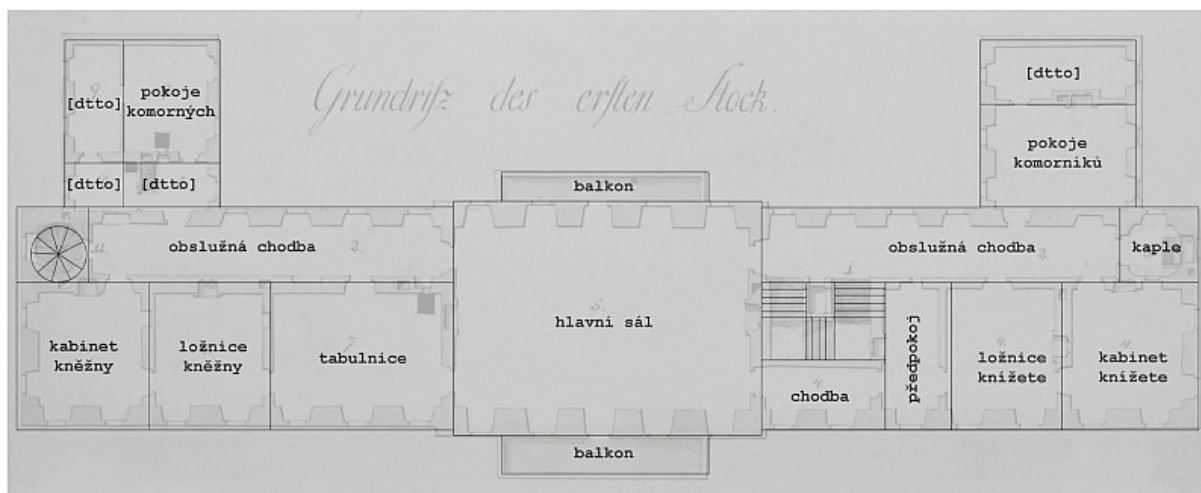
Obr. 19. Funkce jednotlivých částí hlubockého zámeckého komplexu. Kurzívou prostory v patrech. První hradební příkop byl zasypán ve čtyřicátých letech 18. století.

Obr. 21. Návrh stolu pro pokoje kněžny na hlubockém zámku

Obr. 22. Petr Kašpar Světecký, plán opevnění hlubockého zámku, 1743 (mladší kopie)

Obr. 23. Lovecký zámek Ohrada – členění prvního patra

Obr. 24. Honící pes

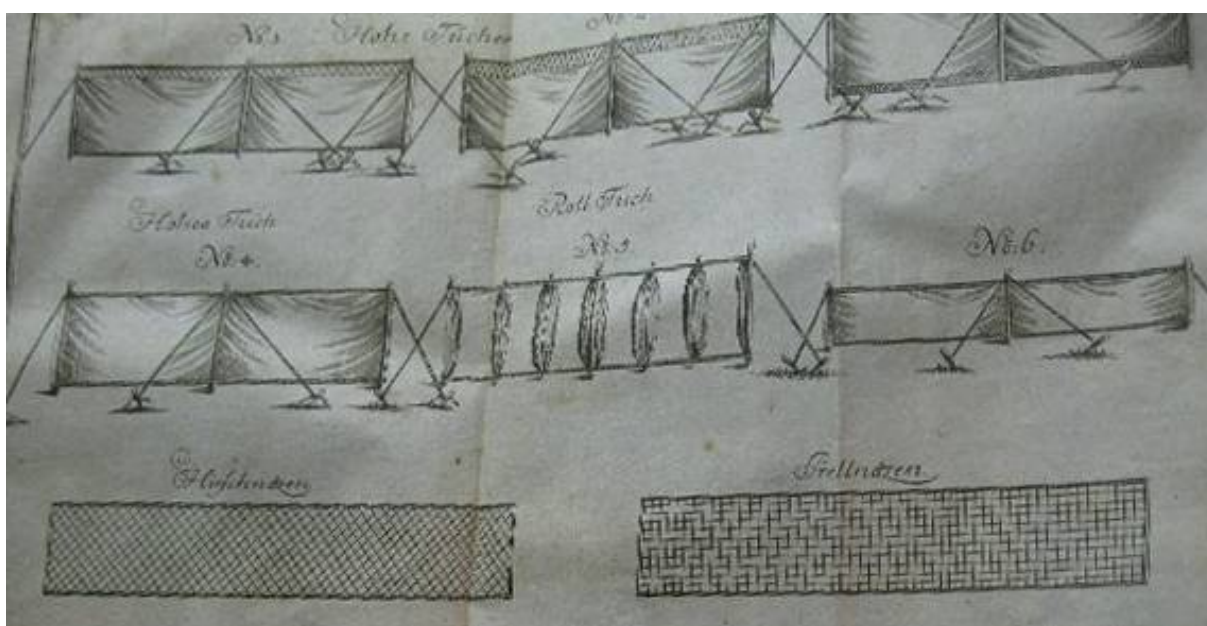
Obr. 25. Pes k hledání divokých prasat

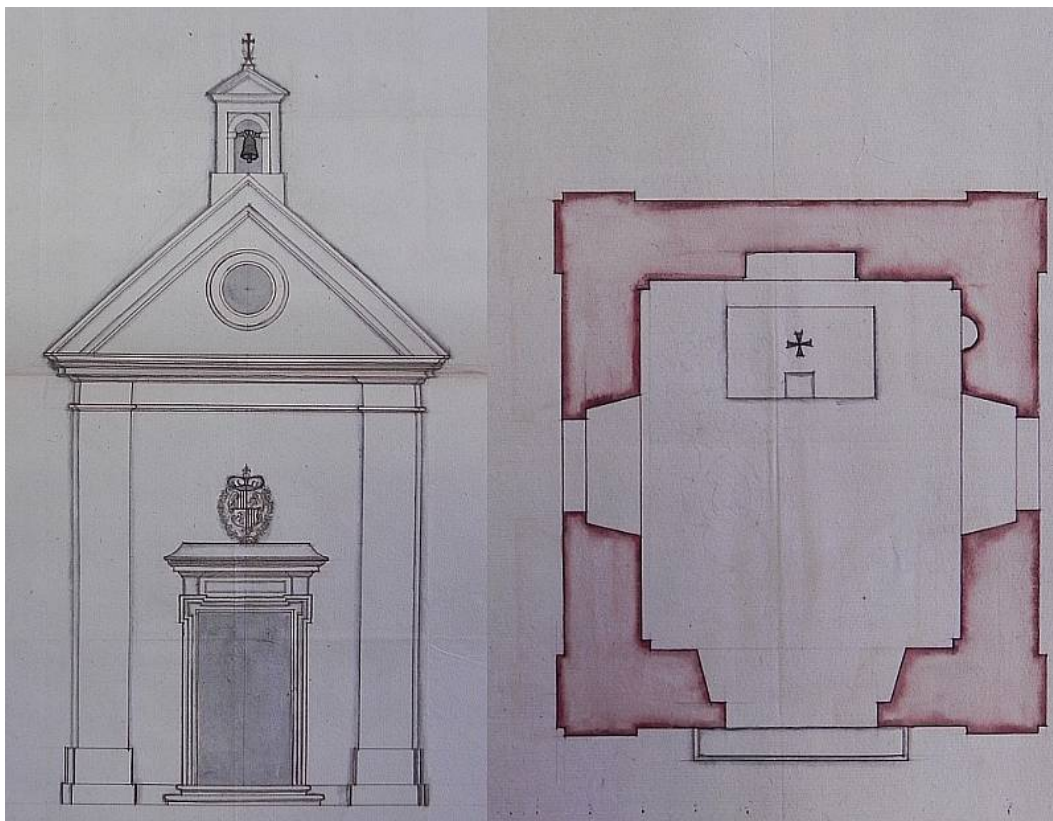
Obr. 26. Jost Amman, psinec, 1582. Starší grafika ukazuje náležitosti psince, jež se nezměnily ani v baroku – zdroj vody, personál, samostatné prostory, krmivo

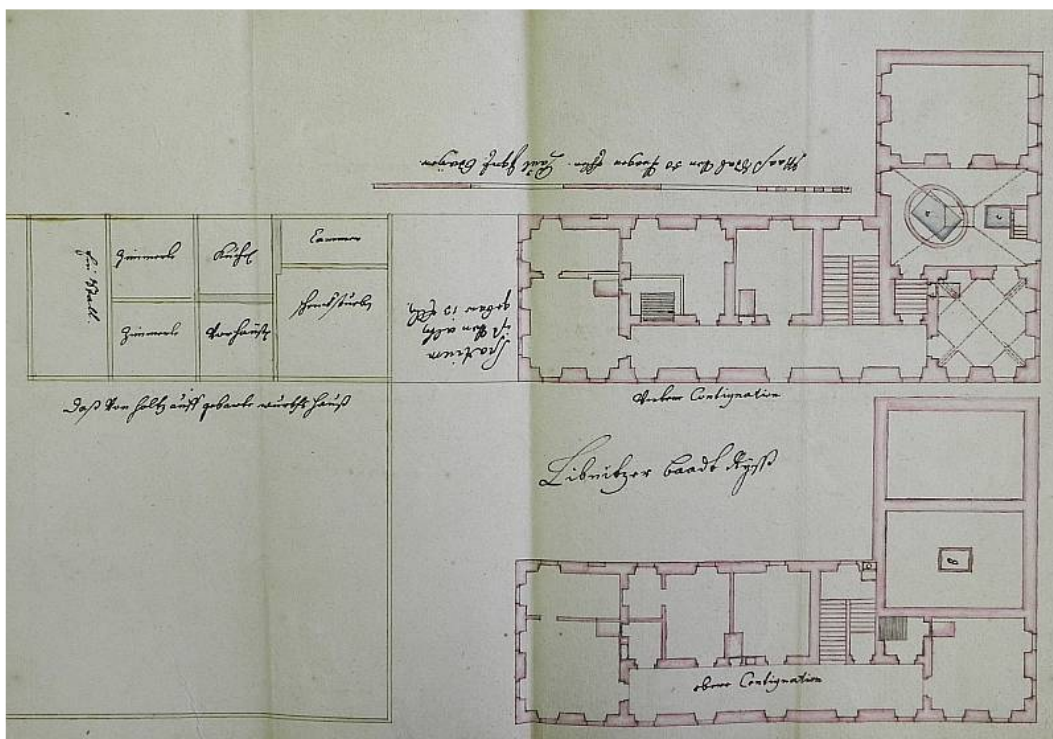
Obr. 27. Johann Elias Riedinger, obstavený lov, 18. století

Obr. 28. Ukázky loveckých plachet a loveckých sítí

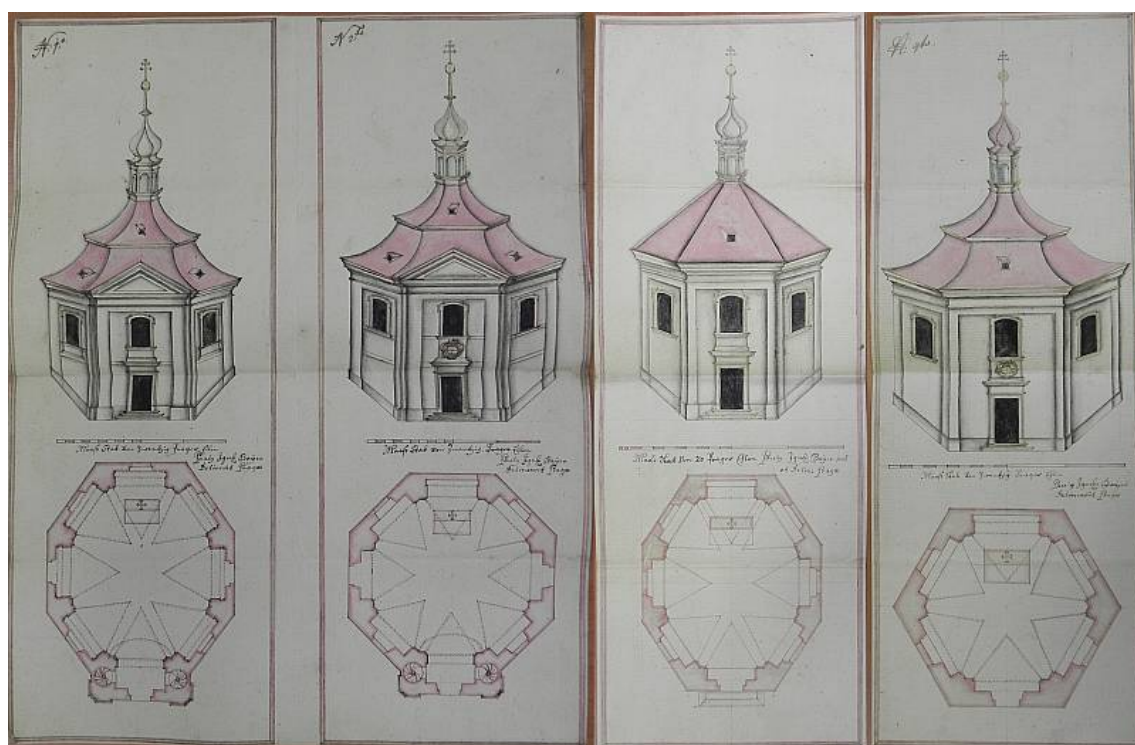
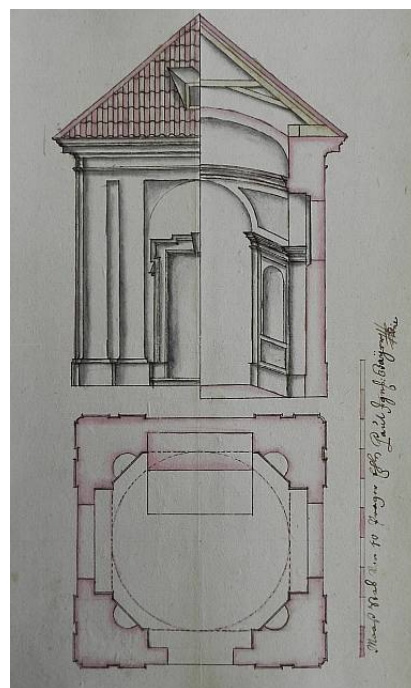

Obr. 29. Giacomo Antonio de Maggi, nárys a půdorys kaple pro Libníč, 1691

Obr. 30. Pavel Ignác Bayer, *idea prima* libničských lázní, březen 1713

Obr. 31. Pavel Ignác Bayer, nárys a půdorys kaple pro Libnič, březen 1713

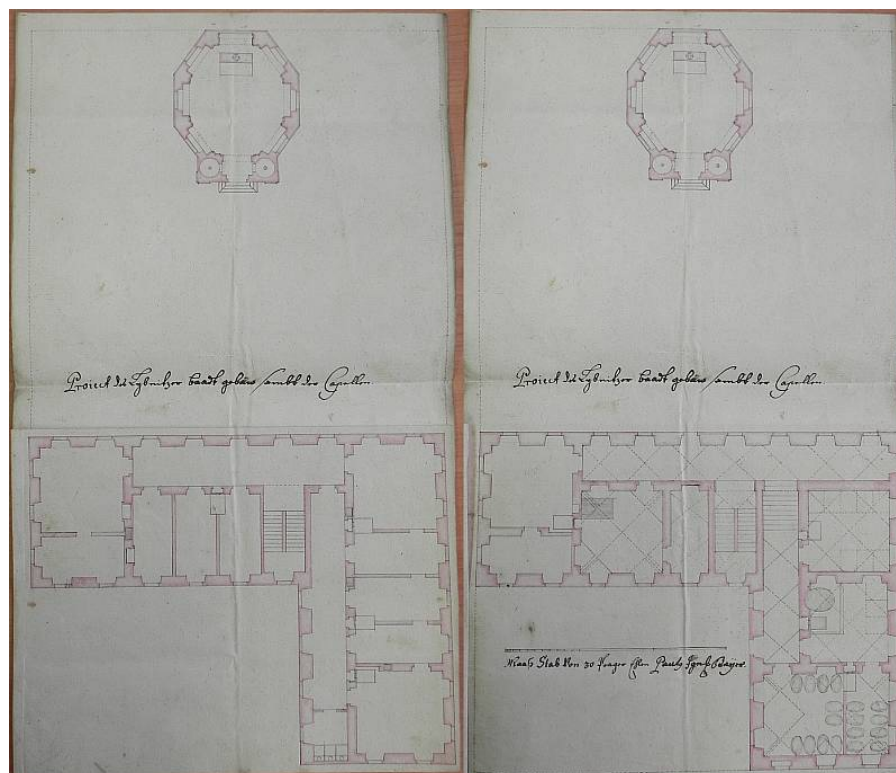
Obr. 32. Pavel Ignác Bayer, variantní návrhy votivní kaple Nejsvětější Trojice a morových patronů v Libniči, leden 1714

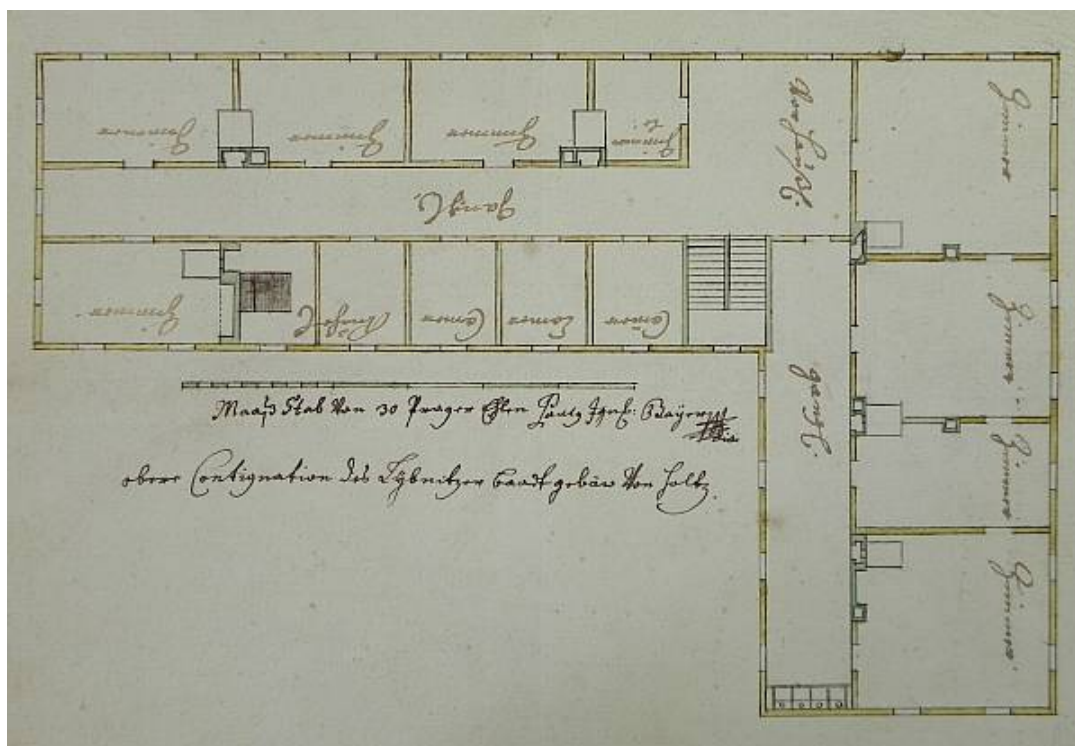
Obr. 33a. Oltář v kapli Nejsvětější Trojice a morových patronů v Libníči – celkový pohled

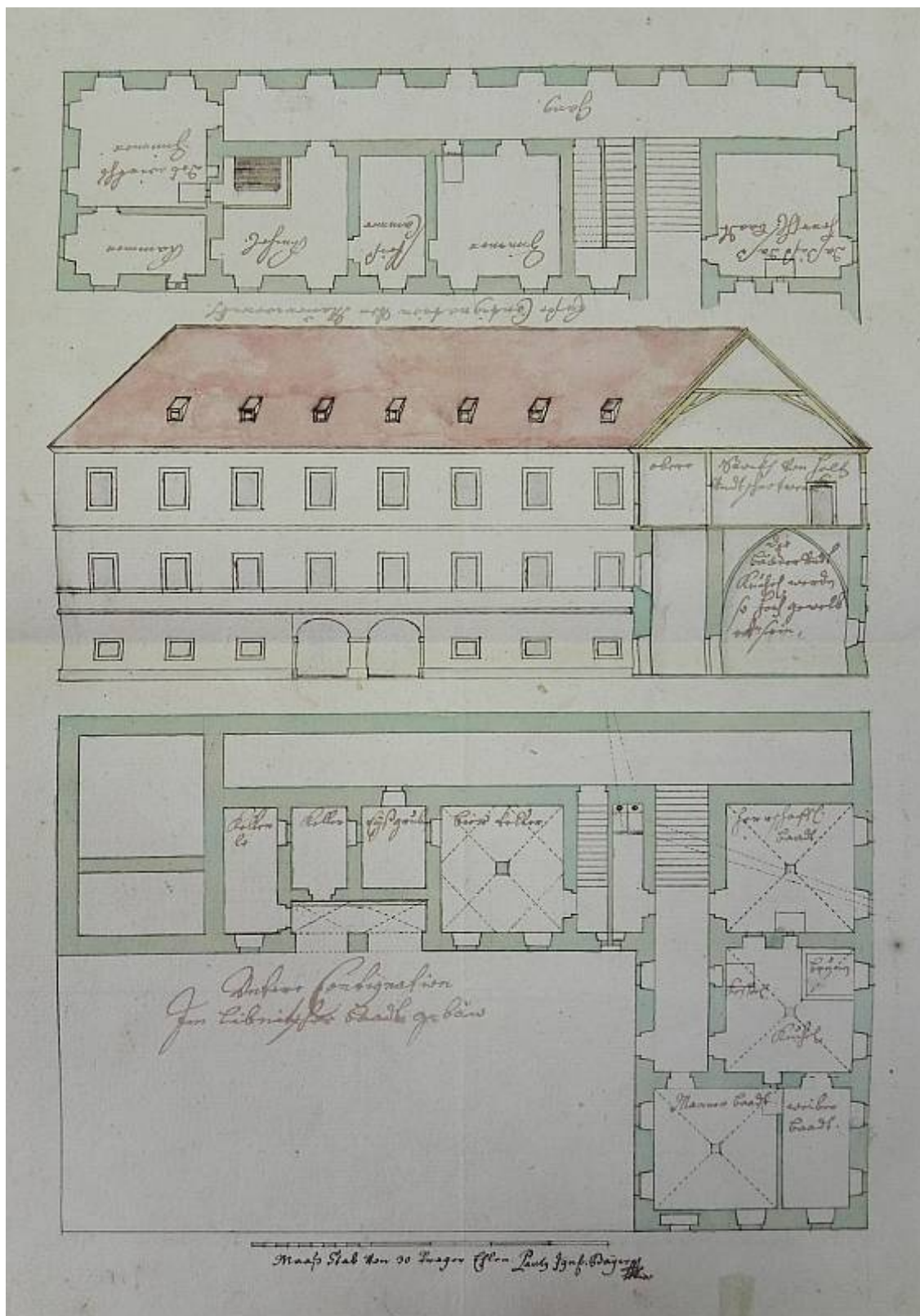
Obr. 33b. Detail oltářního obrazu – sv. Rochus a sv. Šebestián se obrací k Nejsvětější Trojici s přímluvou za lidstvo trpící morem (žánrová scénou pohřbívání mrtvých ve spodní části obrazu)

Obr. 34. Pavel Ignác Bayer, situační plán komplexu lázní v Libníči, 1714 – vlevo patro, vpravo přízemí (pod klapkou)

Obr. 35a. Pavel Ignác Bayer, plán lázní v Libníči – patro, 1719

Obr. 35b. Pavel Ignác Bayer, plán lázní v Libniči – zdola sklep/přízemí, nárys nádvořího průčelí/řez křídlem s pramenem a koupelnami, půdorys zvýšeného přízemí, 1719

Obr. 36. Lázně Libnič, výřez z mapy nové silnice z Hluboké nad Vltavou do Kamenného Újezda, cca 1712

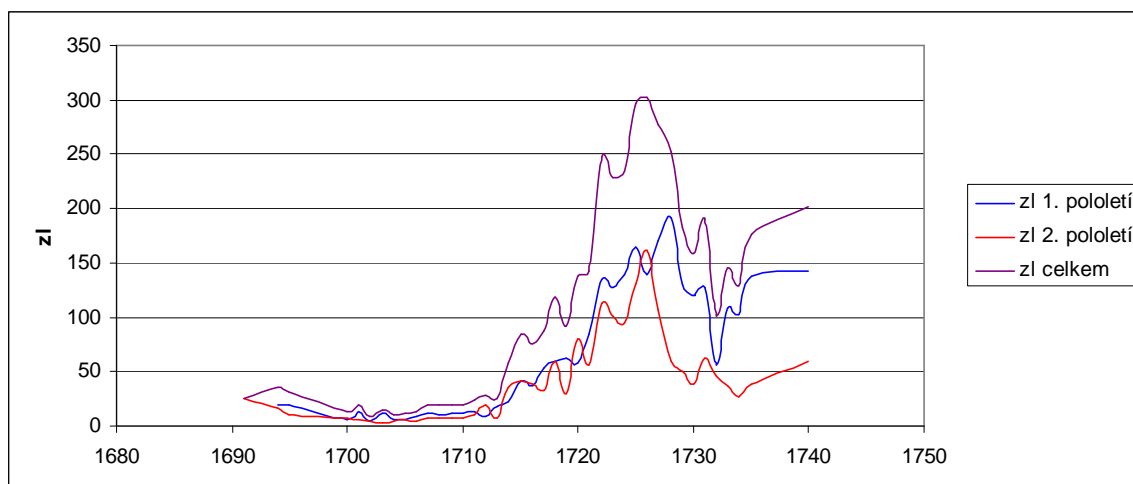
Obr. 37. Lázně Libnič, výřez z mapy stříbrných dolů u vsí Libnič a Hůry, cca 1746

Obr. 38. Johann Georg Plansker, Lázně Libnič, výřez z mapy pozemků obcí Hůry a Libnič, 1765

Obr. 39. Christian Smrsch, variantní návrhy kaple pro libničský lázeňský areál, cca 1785

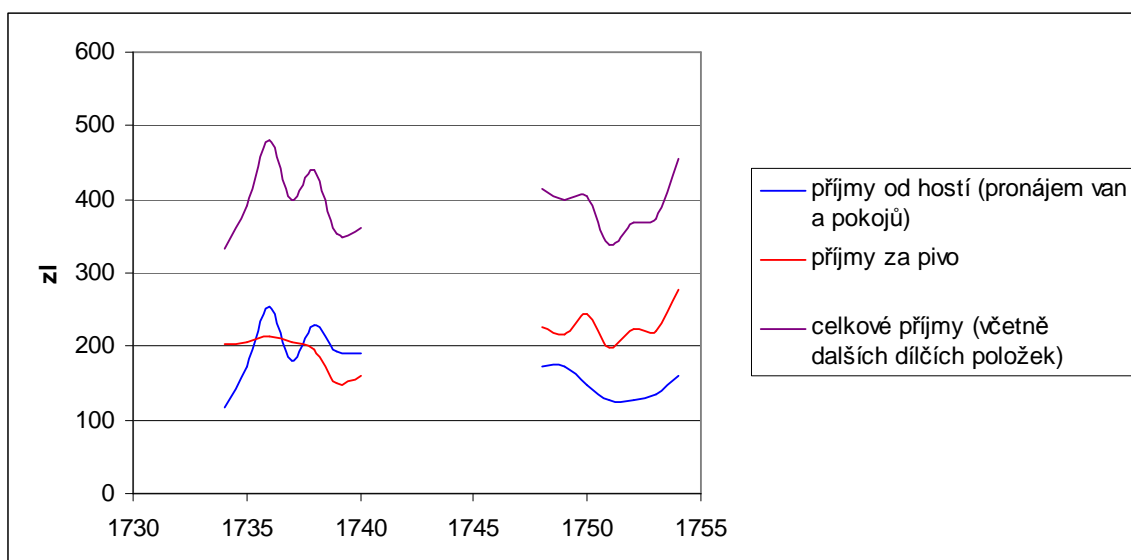
Graf 1. Vývoj důchodů z libničských lázní

Tabulka 1. Vývoj důchodů z libničských lázní							
rok	zl*			rok	zl*		
	1. pololetí	2. pololetí	celkem		1. pololetí	2. pololetí	celkem
1691⁺	---	25	25	1717	54	33	87
1694	20	16	36	1718	59	60	119
1695	20	11	31	1719	62	30	92
1700	6	8	14	1720	58	80	138
1701	13	6	19	1721	85	57	142
1702	5	4	9	1722	135	112	247
1703	12	3	15	1723	128	101	229
1704	6	5	11	1724	140	95	235
1705	6	6	12	1725	165	131	296
1706	9	5	14	1726	140	162	302
1707	12	7	19	1727	170	107	277
1708	11	8	19	1728	192	60	252
1709	12	7	19	1729	131	51	182
1710	12	7	19	1730	120	38	158
1711	14	10	24	1731	127	63	190
1712	9	19	28	1732	57	46	103
1713	18	7	25	1733	108	37	145
1714	22	36	58	1734	103	26	129
1715	42	42	84	1735	138	38	176
1716	37	39	76	1740	142	60	202

Tabulka 1. Vývoj důchodů z libničských lázní – data

* Pro větší přehlednost jsou výnosy zaokrouhlovány na celé zl, což nijak neovlivní celkový vývojový trend.

⁺ Pro rok 1691 jsou zaznamenány údaje pouze v důchodním účtu za druhé pololetí.

Graf 2. Srovnání struktury příjmů libničských lázní před válkami o rakouské dědictví a po nich

rok	příjmy od hostů	příjmy za pivo	celkové příjmy
1734	118	203	332
1735	174	206	391
1736	253	214	480
1737	180	207	400
1738	228	196	439
1739	192	150	354
1740	191	159	361
1741–1747⁺⁺	---		
1748	174	227	414
1749	172	216	400
1750	148	243	404
1751	128	199	339
1752	128	225	368
1753	136	222	373
1754	159	277	455

Tabulka 2. Srovnání struktury příjmů libničských lázní před válkou o rakouské dědictví a po nich – data

^{**} Přehledné zpracování pramene zpracovaného hlubockými úřady r. 1755. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Ba 2b, fol. 9–11. Oproti záznamům v příslušných rubrikách důchodních účtů, z nichž vychází graf 1 a tabulka 1, byly do dotyčného přehledu zahrnuty i další příjmy (prodej palivového dříví aj.), proto je celkový příjem vyšší.

⁺⁺ Pro období 1741–1747 nejsou v prameni údaje – jeho autor záměrně sledoval sedmileté období před válkou a po válce.